

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ
АМЕРИКИ**

Навчальний посібник

За редакції Н. В. Гаврилової

Маріуполь — 2020

УДК 327(8)(076)

Рекомендовано Вченою радою Маріупольського державного
університету
(протокол № 9 від 27 травня 2020 р.)

Рецензенти:

Барановський Ф. В., доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології та права Ніжинського
державного університету імені Миколи Гоголя;

Іщенко І. В., доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри міжнародних відносин Дніпровського
національного університету імені Олеся Гончара;

Фесенко М. В., доктор політичних наук, провідний науковий
співробітник відділу трансатлантичних досліджень
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН
України».

Г12 Зовнішня політика країн Латинської Америки :
навчальний посібник / Н. В. Гаврилова (ред.),
М. В. Булик, О. Л. Гільченко, Ю. В. Константинова.
— Маріуполь : МДУ, 2020. — 397 с.

У навчальному посібнику розкриваються основні напрямки,
цілі та задачі зовнішньої політики країн Латинської Америки
у ХХІ ст. На основі джерел та наукової літератури автори
розглядають чинники, під впливом яких формується
зовнішня політика країн регіону, а також ту роль, яку вони
відіграють у сучасній системі міжнародних відносин.

УДК 327(8)(076)

© Маріупольський державний університет, 2020

© Гаврилова Н., Булик М., Гільченко О., Константинова Ю.,
2020

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	5
1.1. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки та Карибського басейну.....	5
1.2. Інтеграційні процеси в Латинській Америці.....	16
1.3. Роль країн Латинської Америки у забезпеченні регіональної та глобальної безпеки.....	40
1.4. Роль нерегіональних гравців у латиноамериканській системі міжнародних відносин.....	59
РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ.....	82
2.1. Зовнішня політика Антигуа і Барбуда.....	84
2.2. Зовнішня політика Співдружності Багамських островів.....	86
2.3. Зовнішня політика Барбадосу.....	89
2.4. Зовнішня політика Республіки Гаїті.....	93
2.5. Зовнішня політика Гренади.....	96
2.6. Зовнішня політика Домініканської республіки.....	102
2.7. Зовнішня політика Республіки Куба.....	105
2.8. Зовнішня політика Республіки Суринам.....	120
2.9. Зовнішня політика Республіки Тринідад і Тобаго.....	123
2.10. Зовнішня політика держав Сент-Кітс та Невіс.....	126
2.11. Зовнішня політика Кооперативної республіки Гаяна.....	128
2.12. Зовнішня політика Співдружності Домініки.....	132
2.13. Зовнішня політика Ямайки.....	134
РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ.....	142
3.1. Зовнішня політика Белізу.....	144
3.2. Зовнішня політика Республіки Гватемала.....	147
3.3. Зовнішня політика Республіки Гондурас.....	152
3.4. Зовнішня політика Республіки Коста-Ріка.....	158

3.5. Зовнішня політика Республіки Нікарагуа.....	163
3.6. Зовнішня політика Республіки Панама.....	172
3.7. Зовнішня політика Республіки Ель-Сальвадор.....	177

РОЗДІЛ 4. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН АНДСЬКОЇ ГРУПИ.....	184
4.1. Зовнішня політика Республіки Колумбія.....	187
4.2. Зовнішня політика Республіки Чилі.....	197
4.3. Зовнішня політика Республіки Еквадор.....	214
4.4. Зовнішня політика Багатонаціональної Держави Болівія.....	224
4.5. Зовнішня політика Республіки Перу.....	237
4.6. Зовнішня політика Боліваріанської Республіки Венесуела.....	250

РОЗДІЛ 5. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ПІВДЕННОГО КОНУСА.....	279
5.1. Зовнішня політика Федеративної Республіки Бразилія.....	281
5.2. Зовнішня політика Аргентинської Республіки.....	316
5.3. Зовнішня політика Східної Республіки Уругвай.....	336
5.4. Зовнішня політика Республіки Парагвай.....	349

РОЗДІЛ 6. ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	365
---	-----

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	385
------------------------------	-----

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	389
---------------------------------------	-----

РОЗДІЛ 1. КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

1.1. Особливості соціально-економічного та політичного розвитку країн Латинської Америки та Карибського басейну

Латинська Америка та Карибський басейн (ЛАКБ) сьогодні є важливим регіоном світового розвитку, що охоплює 33 країни з населенням в 630 млн. осіб (9% від населення земної кулі), 16% території її суші, спільним ВВП більш ніж 6 трлн. дол. США, що складає 8,6% від світового рівня. На долю континенту припадає 20% світових природних ресурсів. Регіон володіє значним економічним, людським, науково-технічним, інтелектуальним потенціалом, унікальною культурою та історією.

Це регіон, де інтенсивно проходять процеси пошуку найбільш ефективної моделі соціально-політичного та економічного розвитку. Такі країни регіону, як Бразилія, Аргентина, Мексика грають важливу роль не тільки в регіональній системі міжнародних відносин, але й впливають на світову політику, оскільки є членами G20. Бразилія претендує на роль повноцінного члена Ради Безпеки. Країни регіону представлені у всіх міжнародних організаціях, що впливають на формування світової політики.

Зовнішня політика країн регіону в ХХІ ст. стала фактором, що впливає на світовий політичний процес та світову політику. Протягом тривалого часу континент був на периферії світової політики, являючись колонією Португалії, Іспанії та інших європейських країн. Зі здобуттям своїх незалежності та формуванням своїх державності, країни континенту стають об'єктами воєнно-політичної, фінансової, торгово-економічної експансії з боку європейських держав та США. В 1823 р. США приймають «доктрину Монро», яка проголосила лозунг «Америка для американців» та визначила континент як сферу інтересів США.

В результаті реалізації доктрини США стали повноцінними господарями на континенті. Американський капітал в економіці й торгівлі країн став панівним, і перспективи їхнього розвитку розглядались тільки з точки зору інтересів США. В першу чергу, як джерело сировини, ринок збуту своїх товарів та дешевої робочої сили.

Після Другої світової війни США ще більше укріпили свої позиції в регіоні, на їх долю припадало більш ніж 50% інвестицій та 45% імпорту. До ХХ ст. більшість держав континенту отримала незалежність, але домінування США досі визначало розвиток континенту. Всі спроби країн ЛКА проводити незалежну політику та створювати незалежну економіку негайно зупинялися Штатами шляхом державних переворотів або прямого військового втручання, що приводило до влади проамериканських лідерів. Фактично при повній підтримці США майже все ХХ сторіччя у країнах континенту при владі знаходились диктатори чи воєнні хунти: на Кубі – Батіста, в Парагваї – Стресснер. За допомогою США в 1972 р. був повалений демократично обраний президент Альєнде та встановлена диктатура Піночета.

Поворотним пунктом в історії континенту стала кубинська революція 1959 р. Фідель Кастро – лідер революції, що знищила режим Батіста та почала кардинальні соціальні перетворення, – став прикладом для всієї Латинської Америки. Частина країн була втягнута в кровопролитну громадянську війну. Тільки на початку 90-х рр. ХХ ст. в Латинській Америці повсюдно був встановлений демократичний режим і більшість країн вступило на шлях демократичних перетворень та економічної модернізації, що здійснювались на основі неоліберальної моделі.

Неоліберальні реформи 90-х років ХХ ст., що були проведені майже у всіх країнах континенту, дозволили скоротити інфляцію, підвищити ефективність ряду підприємств та галузей, модернізувати кредитно-фінансову систему та комунікації. Водночас ці реформи не змогли роз'язати ключові проблеми латиноамериканських країн, які обумовили кризу їх економік у 80-і роки ХХ ст. і були

пов'язані з етатистською моделлю розвитку на основі індустріалізації. Неоліберальні реформи зберегли такі риси економік країн континенту, як низький рівень внутрішніх інвестицій, консервація економічної та технічної відсталості. В той же час вони привели до ще більшої диференціації та поляризації суспільства, яка супроводжувалась ростом корупції, злочинності, різким погіршенням рівня життя значної частини населення країн, ростом безробіття.

Ці процеси на континенті проходили в період зміни геополітичної ситуації у світі, що було пов'язано з крахом біполярної системи міжнародних відносин та початком процесу формування нового світового порядку. Модель розвитку, яка реалізовувалась в цей період більшістю країн континенту, не була адаптована до нових умов переходу до багатопольярного світу. Практично всі країни континенту проводили проамериканський зовнішньополітичний курс, орієнтуючись на однополярний світ в особі США, що неминуче вело до зниження ролі континенту у світовій політиці.

Початок нового століття збігся зі вступом Латинської Америки в чергову смугу глибокої політичної та економічної кризи. Неоліберальна модель розвитку 90-х рр. ХХ ст. на початок нового століття привела до повного краху. Особливо масштабні негативні її наслідки проявились в Бразилії та Аргентині. Остання опинилась на межі дефолту. Економічна криза призвела до росту соціальної напруги. На вулиці Бразилії, Аргентини, Чилі, Перу, Еквадору та ряду інших країн вийшли мільйони людей з вимогою поліпшити рівень життя, розв'язати проблеми бідності, освіти, медицини, а також забезпечення своєї особистої безпеки. В цих умовах відбувалося наростання кризових явищ, що супроводжувалися повним розчаруванням та недовірою до політичних сил, що перебували при владі в 90-і рр. ХХ ст.

В результаті чергового виборчого циклу кінця 90-х ХХ – початку ХХІ ст. до влади приходять нові політичні сили, лідери яких принципово по-іншому бачили моделі, напрями та перспективи розвитку як своїх країн, так і всього континенту. Таким чином, на початку ХХІ ст. політичний

ландшафт Латинської Америки кардинально змінився. До влади прийшли представники лівих, національних, центристських партій, на чолі яких стояли харизматичні лідери: Уго Чавес у Венесуелі, Ево Моралес в Болівії, Рафаель Корреа в Еквадорі, Лула да Сілва в Бразилії, Данієль Ортега у Нікарагуа, Мішель Бачелет у Чилі, Нестор Кіршнер в Аргентині, Табаре Васкес в Уругваї. Нові лідери країни стали на шлях формування нової моделі соціально-економічного розвитку своїх країн, зробивши упор на розв'язанні соціально-економічних проблем, досягнення економічної та повної політичної самостійності.

Латинська Америка вступила в період «лівого дрейфу», що тривав до 2014 р. В цей період кардинально змінюється характер зовнішньої політики країн континенту. Її відмінною рисою стає прагнення дистанціюватися від США, в ряді випадків (Венесуела, Болівія) це жорсткий антиамериканізм, послідовне відстоювання національних інтересів країни. Країни континенту прагнуть до більш активного залучення у світову політику. При цьому Бразилія і Венесуела намагаються реалізувати себе в статусі глобальних гравців: Венесуела на основі антиамериканізму, Бразилія – як лідер Латиноамериканського континенту. Нові лідери демонстрували принципово нові підходи на перспективи розвитку континенту та його роль у новому світовому порядку. Так, Лула Сілва під час своєї інавгурації заявив, що XXI століття буде століттям Латинської Америки.

«Лівий дрейф» континенту збігся з новими якісними геополітичними зсувами, що проходили в рамках процесу формування багатопольярного світу, його нових полюсів – Китаю, Індії, Росії, ЄС, – а також вкрай сприятливої для країн Латинської Америки світової кон'юнктури на цінові показники сировинних ресурсів та вуглеводнів. Усе це дозволило новим лідерам успішно реалізувати обрану ними модель розвитку країн, пов'язану з укріпленням ролі держав в економіці, з розв'язанням соціальних задач. Латиноамериканський континент в цей період демонстрував стійкий динамічний розвиток з високими темпами економічного зростання від 4 до 8% щорічно. Континент

виявився стійким до світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. до 2013 р. ВВП країн континенту виріс у 2,7 рази, у 3 рази збільшився товарний експорт, в 5,3 рази зросли валютні резерви, в 4,5 рази зріс об'єм прямих інвестицій.

Значні успіхи були досягнуті в соціальній сфері. Кількість бідних скоротилась з 43 до 28%, жебраків – з 30 до 12%, інфляція склала 5%, безробіття знизилось з 11 до 5%, на 50% виріс середній клас. Кількість малограмотних скоротилась з 50 до 20%. Різко виріс доступ населення до медичних послуг та якісної освіти. Різко зросли витрати на наукові дослідження та інноваційні технології (з 20 до 40%).

В результаті Бразилія перетворилась на лідера за виробництвом біопалива, Аргентина – зі збереження зерна та його перероблення. Значний вклад Куба, Аргентина та Бразилія внесли в розвиток нових напрямів медицини та фармакології. Визнанням заслуг цих країн стало підписання в березні 2013 р. між главою Всесвітнього банку з керівництвом Бразилії меморандуму про реалізацію бразильської ініціативи «Знання та інновація для зниження бідності» в глобальному масштабі. Мова йде про створення відкритого для всього світу банку даних, в якому був би представлений напрацьований в країні досвід публічної політики та успішних соціальних технологій зі зниження бідності. Підписання такого меморандуму – визнання самостійного внеску Бразилії, а разом з нею – і всієї Латинської Америки у світовий розвиток.

В цей період інтенсивно проходить процес формування громадянського суспільства. Були створені десятки суспільних організацій, що впливали на внутрішню та зовнішню політику країн. Прикладом може слугувати організація «Бразильський рух безземельних робітників», яка вимагала від уряду більшої уваги до проблем екології. В цій же країні отримав розповсюдження рух «Геть футбол – давай школу». Його популярність зросла в умовах підготовки проведення в країні олімпіади, проти чого виступала значна частина суспільства, яка вважала, що ці кошти краще

витратити на розв'язання соціальних проблем – будівництво шкіл, лікарень, доступного житла та боротьбу зі злочинністю.

Характерною рисою періоду «лівого дрейфу» було прагнення до розширення та поглиблення інтеграційних процесів, про що свідчить створення протягом цього часу цілого ряду інтеграційних структур та різка активізація МЕРКОСУР. Локомотивами процесів латиноамериканської інтеграції виступали Бразилія та Аргентина, які прагнули об'єднати в рамках МЕРКОСУР усі країни континенту. В цей період створюється цілий ряд нових інтеграційних структур: АЛБА, СЕЛАК, УНАСУР, Тихоокеанський альянс. Через розвиток інтеграційних процесів країни континенту прагнули долучитись до процесів глобалізації світової економіки та зайняти свою нішу у світовому господарстві.

Таким чином, успіхи в соціально-економічному розвитку створили сприятливі умови для проведення активної зовнішньої політики. Латинська Америка вступила у друге десятиліття ХХІ століття як постійна величина поліцентричної системи міжнародних відносин, як невіддільний атрибут світової політики.

Голос континенту став настільки потужним, що ряд експертів почав говорити про континент, який багато в чому буде визначити новий світовий порядок. Про це свідчили численні факти. Це і участь Аргентини, Бразилії та Мексики в роботі «Великої двадцятки», і амбіції Бразилії у якості претендента на роль постійного члена Ради Безпеки ООН; це розгортання нових форматів розвитку інтеграційних процесів в регіоні, геополітичний розворот ряду країн у бік Тихоокеанської Азії, їх приєднання до АТЕС; перезавантаження латино-європейських відносин, корозія політичного впливу США на Південь від Ріо-Гранде та розклеювання основ міжамериканської системи. Нарешті, це символічне обрання на папський престол аргентинського кардинала – єзуїта, 266-о Папи Римського і першого в історії представника самого католицького континенту, – Хорхе Маріо Бергольо.

Авторитетним лідером світової політики стає харизматичний лідер Венесуели Уго Чавес, навколо якого

групувались антиамериканські сили не тільки в регіоні, але й у світі. Цей період в розвитку континенту увійшов в історію як «золоте десятиліття» Латинської Америки.

Після «золотого десятиліття» 2003-2013 років, сприятливої економічної кон'юнктури та відносної політичної стабільності, Латинська Америка, як це часто відбувалось в її історії, вступила в зону турбулентності та невизначеності. Після 2010 р. було перервано поступальний розвиток регіону. Сигналом початку кризи стало падіння ВВП, темпів його зростання та погіршення інших макроекономічних показників. Так, приріст ВВП у 2014 р. склав тільки 0,9%, з 2015 по 2017 рр. йшов стабільний спад на 0,5 – 2%, з 2017 р. більшість країн перебували в стадії глибокої економічної рецесії, Аргентина знову стала перед загрозою дефолту, масштабна криза характеризувала економіку Бразилії. Образно дану ситуацію схарактеризував Хосе Руан Руссо – експерт міжамериканського банку розвитку: «Свято закінчилось, попутний вітер змінився зустрічним та перестав наповнювати вітрила латиноамериканської економіки».

Зріст безробіття у 2016 р. склав біля 10%, знову стала зростати інфляція, збільшившись з 5% у 2013 р. до 8,5 – 9% у 2016 р. Зовнішній борг з 30,2 млрд. дол. США до 2016 р. зріс до майже 37 млрд. дол. США. Різко впали курси національних валют: в Чилі на 13%, на стільки ж у Колумбії, Мексиці, Уругваї; в Аргентині це падіння склало 27%, в Бразилії – більш ніж 30%. Найбільш серйозне погіршення економічної ситуації було характерно для країн, які грали провідну роль в регіоні – це Бразилія та Венесуела.

У Венесуелі однією з причин стало падіння цін на нафту зі 100 до 30 дол. США за барель. Доходи ж від її продажу складали 60% бюджету країни. Вкрай негативні наслідки для країни мали смерть У. Чавеса. Нове керівництво в особі Ніколаса Мадуро не змогло знайти адекватне рішення виходу з кризи, що, свою чергою, привело до глибокої політичної кризи.

Наряду з економічною кризою дестабілізувалась політична ситуація в більшості країн континенту. В

результаті імпічментів в Гондурасі, Парагваї, Гватемалі та Бразилії представники лівих сил були відсторонені від влади. В цей період наростає процес фрагментації політичного простору, йде процес створення нових політичних партій: так, в Бразилії Жаїр Болсонару створює соціально-ліберальну партію, в Мексиці це Рух національного відродження.

Більшість створюваних нових партій носять яскраво виражений євангелістський характер. Це і соціально-ліберальна партія в Бразилії, партія «Національної конвергенції» в Коста-Риці. Євангелісти, являючись складовою частиною неоп'ятидесятницької Всесвітньої церкви «Царства божого», укріплюють свій вплив в католицькій Латинській Америці. Створені ними партії виступають з вкрай правих позицій, їх виборча платформа поєднує правий консерватизм та правий націоналізм з неоліберальними принципами в економіці. Вони активно використовують антикомуністичну, антисоціалістичну риторику, одночасно виступають проти корупції, організованої злочинності, вимагаючи використання жорстких заходів та репресії для наведення порядку в країнах.

Найбільш масштабна криза проявилась в Венесуелі, де в результаті виборів в парламент більшість отримала опозиція режиму Мадуро. Протистояння прибічників режиму Мадуро та його супротивників фактично привело країну до економічного краху і поставило її на грань громадянської війни, мільйони венесуельців були змушені стати біженцями.

В цих умовах в результаті виборчого циклу 2016 – 2019 рр. у більшості країн регіону до влади приходять представники правих партій, маятник розвитку континенту знову похитнувся, але вже в інший бік – почався «правий дрейф» континенту.

Причини правого перевороту та краху моделі розвитку, що реалізовувалась з початку ХХІ ст., мають багатомірний характер, що має як об'єктивну, так і суб'єктивну складові. Зокрема це вичерпана модель росту, що була взята за основу на початку століття. Негативно змінилась ситуація у світовій економіці: криза 2008 р. привела до різкого падіння цін на

сировинні ресурси. Так, у 2014 – 2015 рр. вартість рідкого палива впала на 48%, металів й мінералів – на 23%, продовольства – на 18%, нафти – майже на 50 – 60%. Саме ці галузі склали основу латиноамериканського експорту, їх знецінення призвело до скорочення притоку фінансових ресурсів на 40%. Підвищення інфляції в Бразилії на 10%, в Аргентині – на 14%; знецінення національних валют в Бразилії на 30%; в Аргентині – на 27%.

Негативним фактором стала сильна прив'язка до китайської економіки та його ринку. Були скорочені закупки сировини з Китаю в цей період, не вистачало коштів на соціальні програми, більшість з яких довелося заморозити. Середній клас підвищив вимоги до рівня життя, тож його зниження, неможливість підтримувати його в умовах кризи на попередньому рівні зіграло проти лівих режимів.

Негативну роль зіграв також високий ступінь бюрократизації державного апарату, неповороткість державного сектору, що не зумів вчасно адаптуватись до умов кризи. На іміджу лівих вкрай негативно відбилися корупційні скандали, пов'язані з їх лідерами, криза в Венесуелі, а також бажання змінити Конституції для збереження влади у своїх руках (як це було в Болівії). В умовах кризи популістські програми виявились неефективними.

В умовах правого дрейфу в більшості країн регіону почався процес демонтажу чинної моделі розвитку, передусім її соціальної складової, та перехід до неоліберальних принципів розвитку економіки. Зміни відбувались серед лівих сил, в ряді країн їх програми та політика стали менш радикальними, набули помірною характеру. Прикладом є Еквадор: країна вийшла з лівого блоку АЛБА, виступила проти режиму Мадуро в Венесуелі.

«Правий дрейф» не зачепив увесь континент, представники центристських та лівих національних сил залишились або повернулись до влади в Аргентині, Нікарагуа, Мексиці, що привело к поляризації континенту. У боротьбі проти режиму Мадуро під тиском США об'єднуються 14 держав та створюють «Групу ЛІМА», що надавала підтримку опозиційним силам. Водночас низка

країн виступає з інших позицій, що не дало можливість в рамках СЕЛАК приймати будь-які рішення без консенсусу – фактично, діяльність цієї структури була заморожена.

Поляризація вкрай негативно відбивається на розвитку інтеграційних процесів: в стані кризи знаходяться МЕРКОСУР та АЛБА, перестав існувати УНАСУР – організація, на яку покладали великі надії щодо розвитку інтеграційного процесу на континенті. Здійснені в країнах континенту реформи, пов'язані з демонтажем чинної моделі розвитку, не привели до кардинальних змін у країнах та їх виходу з кризи. Більшість країн знаходиться в стані рецесії, демонструючи низькі темпи росту: в 2018 р. у середньому по континенту вони склали від 1 до 1,5% при загальносвітових 3,7%.

В період «правого дрейфу» прискорився процес нерівномірного розвитку країн регіону. Так, темпи росту у 2018 р. в Мексиці були на рівні 2,6, в Бразилії – 1,4, Колумбії – 2,8 Домініці – 6,4, Болівії – 4,3, Аргентині – 0,6%, Чилі – 4%. Також, динаміка простежується за рівнем ВВП на душу населення за підсумками 2018 р. в дол. США: в Бразилії – 16,154, в Мексиці та Аргентині біль ніж 20000, в Чилі та Панамі вище за 25000, в той час як в Гондурасі та Нікарагуа більш за 5000, в Гаїті – 1064.

Посилення поляризації та диференціації характерно і для розвитку кожної країни: якщо до 2014 р. розрив у показниках рівня життя населення мав стійку тенденцію до зниження, то після 2014 р. йде стійка тенденція до росту розриву. Так, кількість бідних зростає в цілому по континенту до 29,8%, жебраків – до 10,2% і досягла загалом 186 млн. бідних та 61 млн. жебраків. В тому числі у Гватемалі вони склали 59,3 та 24,3% бідних та жебраків відповідно, в Перу – 18,7 та 2,8%, в Аргентині – 18,7 та 2,8%, в Чилі – 10,7 та 1,4%, в Уругваї – 2,7 та 0,1%, в Бразилії – 19,9% та 5,5%, у Венесуелі – 29,8 та 9,5%, в Сальвадорі – 37,8 та 8,3%, в Гондурасі – 52,2 та 18,8%.

Йшов процес концентрації багатства у невеликій частини населення. Серед 14 країн світу з найбільшим коефіцієнтом нерівності значаться 6 держав Латинської Америки. Так, в

руках 1% населення багатих громадян регіону в 2015 р. було зосереджено 11% загального багатства, в 2018 р. цей процент складав 24%.

Процес різкого зuboжіння населення, 30% якого є на сьогодні бідними, а ще 10% живуть за межами бідності, призвело до зниження чисельності середнього класу та створило сприятливі умови для небувалого для Латинської Америки росту протестного руху, який прокотився по країнах континенту у 2017 – 2019 рр.

Протестна хвиля в Латинській Америці міцно вписана в загальносвітовий контекст громадянських виступів, в яких беруть участь робочі нижчі страти середнього класу. В ряді країн, таких як Болівія й Чилі, протест був направлений проти порушення конституційних норм, фальсифікації на виборах (Болівія), вимоги змін застарілої конституції (Чилі), проти дій владних еліт, залучених у корупцію. Але головним, що привело до руху маси та викликало хвилю соціального обурення згуртувало громадянське суспільство в Еквадорі, Чилі, Аргентині та призвело до падіння лівих сил у Болівії, стало загострення соціально-економічних проблем, які багаторазово посилювали соціальну нерівність, безробіття, що зашкалювало, зріст цін, недоступність охорони здоров'я та освіти, неухильне зниження рівня та якості життя, що стало головним трендом після 2014 р.

Широкі соціальні протести в Еквадорі, Чилі, Колумбії, Нікарагуа в ряді інших країн. Перемога лівоцентристів на виборах 2019 р. в Аргентині та Мексиці у 2018 р. – все це, без сумніву, ланки одного ланцюга, що свідчать про радикальні зміни політичного та соціально-економічного клімату в Латинській Америці. Вони є підтвердженням, що латиноамериканське суспільство гостро реагує на колосальні соціальні видатки неолібералізму, що означають згортання соціальних програм та ведуть до поглиблення соціальної нерівності. Так, в Бразилії цей розрив складає 40 разів.

В кінці 90-х ХХ – на початку ХХІ ст. цей протест призвів до «лівого повороту» та реалізації потужних соціальних програм. Нинішній протест має такий же характер, але вже в інших умовах. Латиноамериканський континент у випадку

зростання конфліктного потенціалу може стати ареною серйозних політичних потрясінь. Латинська Америка знаходиться на роздоріжжі: як перед «правими», так і перед лівоцентристами постає необхідність розв'язувати складніші задачі, пов'язані з потребою запобігти соціальну катастрофу та зняти соціальну напругу.

Регіон розколотий, основними розділовими смугами є розбіжності в цивілізаційній матриці, рівні соціально-економічного розвитку, а також домінуванні ідеологічних течій. Все це дається взнаки ролі, яку грає регіон у світовій політиці, та його впливу на формування нового світового порядку. Його вплив різко знизився, що наочно показує приклад Бразилії, яка втратила свій статус глобального гравця та регіонального лідера.

Триває процес трансформації регіональної системи міжнародних відносин. Водночас він досі лишається об'єктом, за вплив над котрим ведуть боротьбу провідні держави світу.

Одним з основних факторів, що впливають на формування латиноамериканської системи міжнародних відносин та його взаємодію й інтеграцію у глобальний світовий простір, є нерегіональні міжнародні актори, які активно проникають в економічний та політичний простір регіону.

1.2. Інтеграційні процеси в Латинській Америці

Розвиток інтеграційних процесів на континенті почався набагато раніше, ніж в інших регіонах земної кулі, і має циклічний характер та доволі складну динаміку, яка надає можливість виділити в ньому три етапи, три цикли.

Перший цикл охоплює період з 1960 по 1990 рр., другий – 90-і рр. ХХ – початок ХХІ ст., третій – з 2004 р. по наші часи. Перший цикл – це період закритого регіоналізму, старт котрому був покладений зі створенням Латиноамериканської асоціації вільної торгівлі (ЛАВТ; *Asociacion Latinoamericana de Libre Comercio – LASI*). До цього часу країни мали одну міжнародну структуру, що була створена 30 квітня 1948 р. за

ініціативою США, а саме Організацію американських держав, куди увійшли латиноамериканські країни, Канада та США – усього 35 держав.

Організація була створена з метою досягнення серед її держав-членів, як це передбачено в статті 1 Статуту, згоди щодо «підтримки миру та справедливості, сприяння солідарності, укріплення співробітництва та захисту свого суверенітету, своєї територіальної цілісності та незалежності».

В реальності дана структура повинна була стати інструментом укріплення впливу США та контролю над країнами Латинської Америки. Власне, саме такою вона залишалась до ХХІ ст. Організація реалізовувала виключно політичні завдання з огляду на інтереси США. Так, на вимогу Вашингтону з ОАД була виключена Куба. У цьому контексті ЛАВТ стала першою міжнародною структурою, яка повинна була вирішувати завдання економічної інтеграції.

У кінці цього циклу ЛАВТ, куди входили 11 держав, у 1980 р. на основі Угоди Монтевідео трансформувалась в ЛАІ (Латиноамериканську асоціацію інтеграції), членами котрої стали 12 держав Центральної та Південної Америки, а також Куба, що приєдналась до організації у 1999 р.

Країни-члени поділені на 3 групи: більш розвинені (Аргентина, Бразилія, Мексика), середнього рівня (Венесуела, Колумбія, Перу, Уругвай, Чилі) та менш розвинені (Болівія, Парагвай, Еквадор). Угода про створення була підписана у 1980 р., набрала чинності у 1981 р. Юридична база ЛАІ – Угода Монтевідео, підписана 12 серпня 1980 р.

Головною метою ЛАІ є сприяння процесам субрегіональної економічної інтеграції в Латинській Америці через вироблення її загальних правових принципів і норм. Держави-учасниці використовують Асоціацію для досягнення домовленостей у сфері взаємної торгівлі та інших напрямків інтеграції, які реєструються в ЛАІ.

Сьогодні ЛАІ все більше розглядається в регіоні як виключно консультативний механізм, функції якого зводяться до відстеження виконання двосторонніх та багатосторонніх торгово-економічних угод, вироблення

рекомендацій по врегулюванню пов'язаних з ними проблем, обліку та узагальненню статистичних даних.

Керівництво ЛАІ здійснює кроки з активізації участі організації у розвитку інтеграційних процесів в регіоні, веде пошук можливостей глибшого використання потенціалу Асоціації у якості допоміжного механізму, форуму обговорення стану та перспектив інтеграції на континенті. Втім, їх результативність здебільшого буде залежати від готовності до цього країн-членів ЛАІ.

Іншим економічним угрупованням, що розповсюджує свій вплив майже на всю Латинську Америку, стала Латиноамериканська Економічна Система (ЛАЕС). ЛАЕС була заснована у 1975 р. Головна мета: «укріплення співробітництва між країнами Латинської Америки та прискорення соціально-економічного розвитку регіону».

ЛАЕС загалом координує зусилля та лобіює інтереси латиноамериканських держав у міжнародних економічних організаціях. Так на початку 90-х ЛАЕС представляла 27 держав регіону на переговорах щодо Генеральної Угоди з тарифів і торгівлі. В 1994 р. ці переговори привели до створення на міста ГАТТ ВТО.

Одночасно в цей період триває процес об'єднання країн за принципом географічної близькості. Так, в 1958 р. була підписана промислова угода країнами Центральної Америки, а саме Гватемалою, Сальвадором, Гондурасом, Коста-Рикою та Нікарагуа. На його основі у 1960 р. був створений Центральноамериканський спільний ринок (ЦАСР).

В 1969 р. Чилі виступила з ініціативою створення об'єднання країн Андського регіону. В результаті була створена Андська група, куди увійшли Чилі, Колумбія, Еквадор, Перу і Болівія.

В 1968 р. країни Карибського басейну створили Карибську асоціацію країн Карибського басейну, яка у 1973 р. трансформувалась у Карибську співдружність (КАРІКОМ), куди увійшли англomовні країни Карибського басейну, а пізніше до них долучились Гаїті та Суринам. Головною метою КАРІКОМ було створення спільного ринку шляхом координації зусиль у галузі промисловості та сільського

господарства, а також шляхом спільної діяльності у зовнішній торгівлі.

Зародившись у 60-і рр. ХХ ст., інтеграційні процеси в Латинській Америці розвивались вкрай нерівномірно. Показавши позитивну динаміку у 1970-і рр., вони були практично заморожені у 80-і рр. ХХ ст., ставши «чорним періодом латиноамериканської інтеграції» та «втраченим десятиліттям» для більшості країн регіону.

Основу концепту розвитку процесів інтеграції на даному етапі складала ідея «периферійного капіталізму». Інтеграція сприймалась як інструмент сприяння запізнлій модернізації національних господарств країн регіону, а не засобом формування торгово-економічних союзів, що не дозволяло вирішувати головне завдання першої стадії економічної інтеграції – створення зон вільної торгівлі. Причиною цього були низький рівень економічного розвитку, економічної взаємодії та розвитку інфраструктури. Тому акцент був зроблений не на торговельну лібералізацію, а на взаємне промислове співробітництво.

В цілому, за оцінками експертів, протягом першого етапу розвитку інтеграційних тенденцій у Латинській Америці (1960 – 1980 рр.) реальна інтеграція не відбувалась.

Другий етап розвитку інтеграційних процесів мав за відправну точку завершення холодної війни, коли на початку 90-х рр. ХХ ст. у світі окреслились кардинальні геополітичні зрушення, що вплинули на остаточний перехід країн континенту до шляху розвитку демократії та здійснення модернізації економіки. Ці процеси країни проходили, спираючись на неоліберальну модель розвитку та допомогу МВФ.

На другому циклі розвитку латиноамериканського інтеграційного процесу змінюється його концепт та філософія. Він розвивається в рамках відкритого регіоналізму, зберігаючи свою пріоритетну торгово-економічну орієнтацію. Політичні еліти країн сприймають необхідність транснаціоналізації бізнесу. Впровадженню даного підходу сприяли США, створивши у 1994 р. найбільше на Півночі інтеграційне об'єднання, куди долучились Канада,

США і Мексика. В тому ж році Клінтон на саміті ОАД виступив з ініціативою створення Зони вільної торгівлі з латиноамериканськими країнами. ОАД прийняло рішення про поступову ліквідацію торгових бар'єрів та обґрунтувала неминучість формування напівпланетарної фінансово-економічної зони з населенням понад 800 млн. осіб, з ВВП понад 12 трлн. дол. США, що охопить територію від Аляски до Вогняної землі до 2005 р. (Area de Libre Comercio de las Americas; ALCA).

Таким чином визначився напрям розвитку інтеграційного процесу на континенті. До цього часу в Південній Америці завершується розпочатий у 1991 р. об'єднавчий процес зі створення «Південноамериканського спільного ринку» (МЕРКОСУР), куди увійшли найбільші країни континенту – Бразилія та Аргентина, та їх найближчі сусіди, Парагвай та Уругвай.

МЕРКОСУР став найбільш масштабним об'єднанням не тільки на континенті, але й у світі. На нього припадало 60% території Південної Америки, 55% населення, понад 220 млн. осіб та 50% ВВП (1,1 трлн. дол. США). Ця четвірка одразу заявила про себе як про динамічний союз, що здатен ставити не тільки торгово-економічні завдання, що було характерним для всіх існуючих на той час регіональних об'єднань на континенті, але й соціального і політичного характеру. Кінцеву мету його творці бачили у створенні спільного ринку із залученням у нього всіх країн континенту. Бразилія та Аргентина розглядали МЕРКОСУР не тільки як інструмент укріплення своїх провідних позицій на континенті, але і як основу для того, щоб грати більшу роль на світовій арені.

Блок достатньо динамічно розвивався, за першу половину 90-х рр. ХХ ст. об'єм торгівлі збільшився в 4 рази, був даний імпульс енергетичній інтеграції. Об'єднання перейшло на якісно новий рівень завдяки виходу за рамки регіону. В 1995 р. між ЄС та МЕРКОСУР була укладена угода про торгово-промислове співробітництво з перспективою створення першої трансатлантичної зони вільної торгівлі.

Успіхи діяльності даної структури були, як показали наступні події, пов'язані з успішною модернізацією економік її учасників, які демонстрували свою ефективність на цьому етапі через подолання цілого ряду кризових явищ, особливо характерних для Бразилії та Аргентини – високу інфляцію, безробіття. Але вже на початку ХХІ ст. у розвитку інтеграційних процесів МЕРКОСУР зіткнувся з рядом складнощів. Причиною був зріст кризових явищ в економіці країн-учасників, які привели у 2001 – 2002 рр. до масштабної фінансово-економічної кризи в Бразилії та особливо в Аргентині. Її тодішній президент, К. Менем, американізував економічні та політичні зв'язки в збиток відносинам з Бразилією і зробив Аргентину асоційованим членом блоку з Чилі в збиток МЕРКОСУРУ. Враховуючи те, що на долю Аргентини припадала 1/3 потенціалу МЕРКОСУР, цей поворот не міг не відбитися на його долі. Таким чином, на початку ХХІ ст. найбільше інтеграційне об'єднання регіону фактично «заморозило» свою діяльність.

Також створення цієї структури визначало можливий, альтернативний американській ініціативі, напрямок розвитку латиноамериканської інтеграції. Паралельно в той період продовжувалось поглиблення та розширення інтеграції в раніше створених об'єднаннях (КАРІКОМ, Андська група, ЦАСР).

Так, в 1991 р. Центральноамериканський спільний ринок (ЦАСР) був трансформований у центральноамериканську інтеграційну систему, в яку вступила Панама. Це означало не просто зміну назви, а прагнення створити нові умови, в тому числі організацію для поглиблення інтеграційних процесів не тільки в галузі торгово-економічних відносин, але й для переходу до політичної інтеграції.

Але найглибшу трансформацію пережили Андська група та КАРІКОМ. З падінням диктатури Піночета перехід Чилі на шлях демократичного розвитку став потужним імпульсом розвитку Андської групи.

У 90-і рр. ХХ ст. було ухвалено цілий ряд документів. Це Ла-Плазьський акт, метою якого декларувалось створення зони вільної торгівлі, протокол Барахони, що визначив етапи

інтеграції від зони вільної торгівлі до спільного ринку – Андського співтовариства. Протокол КІТО (1995 р.) визначав реформування інституційних структур співтовариства в контексті «відкритого регіоналізму». Інституційна структура угруповання отримала назву Андської системи інтеграції й стала мати чітку структурування, найглибшу на той час в Латинській Америці.

Інституційна структура угруповання включає три основних органи: Президентську Раду, Раду міністрів закордонних справ та Комісію, діяльність якої має наднаціональний характер. Допоміжні органи складаються з Загального Секретаріату, Андського Суду, Андської корпорації розвитку, Андського Парламенту.

Також в рамках Співтовариства діють Андська підприємницька консультативна рада, Андська консультативна рада з трудових питань, Латиноамериканський резервний фонд (фінансує країни за наявності дефіциту платіжного балансу), Андський Університет Симона Болівара (освіта, дослідження, підвищення кваліфікації та надання послуг), Конвенція Симона Родрігеса (питання трудового співробітництва), Конвенція Іпполіта Унанує (питання охорони здоров'я), Конвенція Андреса Белло (питання технологій, освіти, культури та науки).

У 1999 р. був підписаний Лімський Акт, що підтверджував рішення інтенсифікувати економічну інтеграцію в рамках Андського співтовариства і створити спільний ринок у 2005 р.

Однією з принципових особливостей Андського співтовариства (крім наднаціональних функцій основних органів) є зовнішньополітичне співробітництво як важливий інструмент консолідації інтеграційного процесу та укріплення спільних дій країн, зокрема у сфері торговельної лібералізації.

В рамках КАРІКОМ були створені нові структури – це Східно-Карибський спільний ринок та Карибський спільний ринок. В 1997 р. у рамках КАРІКОМ була створена Асоціація карибських держав для координації своєї торгово-

економічної політики. Створення цієї структури надало динамізму розвитку інтеграційних процесів в регіоні. КАРІКОМ як і Андська група має достатньо високий ступінь інституалізації та структуралізації. Головними цілями КАРІКОМ проголошені: створення спільного ринку шляхом координації зусиль у сфері промисловості та сільського господарства, а також спільних дій у позарегіональній торгівлі; координація зовнішньої політики держав-членів Співтовариства; співробітництво у галузях освіти, охороно здоров'я, культури та ін.

Вищий орган КАРІКОМ – Конференція голів держав, що проводиться раз на рік та затверджує основні принципи діяльності організації. Рада міністрів КАРІКОМ відповідає за розвиток економічного співробітництва та фінансово-економічні питання роботи. Також функціонують чотири Ради за окремими напрямками: з торговельного та економічного співробітництва, з фінансів та планування, з міжнародних справ та справ Співдружності, з людського та соціального розвитку. Секретаріат Співдружності розміщений в м. Джорджтаун, Гаяна. Генеральний секретар – Ірвін Ларок (Тринідад і Тобаго). У складі КАРІКОМ діють асоційовані інститути: Карибський банк розвитку, інвестиційний фонд, метеорологічна організація, Рада правової освіти, університет та судноплавна компанія.

З 1990 р. діє Асамблея парламентарів, яка забезпечує представництво інтересів громадян Співдружності через парламентських представників, а з 1998 р. – Карибський суд, покликаний виступати як остання апеляційна інстанція з громадянських та кримінальних справ. У 1997 р. підписана Хартія громадянського суспільства, де закріплені основні громадянські права та свободи, яким повинні відповідати національні конституції країн-членів КАРІКОМ.

Координація зовнішньої політики здійснюється за допомогою Ради з міжнародних справ та справ Співдружності. Відбувається вироблення та координація зовнішньополітичних позицій КАРІКОМ в ООН та ОАД.

Існує механізм постійних консультацій країн КАРІКОМ (за виключенням Монтсеррата) з Домініканською

Республікою та Кубою – так званий КАРІФОРУМ. Співдружність виступає за залучення Куби до регіональних структур. Завдяки зусиллям КАРІКОМ, Куба отримала членство в АКД (Асоціація Карибських держав) та статус спостерігача в організації кран Африки, Карибського басейну та Тихого океану (АКТ).

Одним з засобів підвищення конкурентоздатності КАРІКОМ стало розширення економічного блоку цієї організації та створення на його основі Асоціації Карибських Держав яка охопила 25 держав Карибського басейну та Центральної Америки, серед котрих, окрім членів КАРІКОМ, наявні держави, що входять в Групу Трьох, шість центральноамериканських держав, Домініканська Республіка та Куба. Таким чином, країни Латинської Америки намагаються знайти шляхи для стабільного економічного розвитку, створення ширшої зони вільної торгівлі.

В 90-і рр. ХХ ст. створюється унікальна форма багатостороннього співробітництва між країнами Латинської Америки та ЄС через «Іbero-американський форум», що реалізується через саміти глав держав країн регіону з Іспанією та Португалією. В Декларації зі створення цієї форми співробітництва йшло мова про те, що вона дозволить розширити співробітництво, нарощувати взаємообмін з метою проводити узгоджену політику, що дозволить оптимально використовувати ті переваги, які дає належність до цієї співдружності.

Створене у 1991 р. іbero-американське співтовариство активно реалізує у своїх рамках сотні програм та проектів в області культури, освіти, гуманітарної сфери, будучи містком між ЄС та країнами регіону, використовуючи який ЄС прагне укріпляти свій вплив на континенті.

На початку ХХІ ст. процеси інтеграції на континенті вступають у третій цикл свого розвитку, початок якого відносять до 2004 р., а триває він і сьогодні. Це період найбільш драматичний, суперечливий, і водночас якісно новий. Період жорсткого протиборства та протистояння у виборі напрямлень та моделі розвитку інтеграції на континенті. Факторами, що вплинули на розвиток

латиноамериканської інтеграції на рівні країн – це «лівий дрейф», поява у більшості країн континенту лівих режимів, а потім розворот направо, що трапився у 2016 – 2017 рр.; на регіональному рівні – послаблення впливу США на латиноамериканські справи при появі на континенті нових гравців, таких як Китай, Індія, Іран, та повернення Росії; на глобальному рівні – це світова фінансова криза 2008 р, що дискредитувала світовий неоліберальний капіталізм. Свою роль також зіграв ефект Трампа, його антиглобалізм та протекціонізм.

В боротьбу за укріплення свого впливу та регіональне лідерство вступають Бразилія та Венесуела на чолі зі своїми харизматичними лідерами Лула да Сілва та Уго Чавесом. Важливішим інструментом у цій боротьбі обидва лідери вважали розвиток латиноамериканської інтеграції. Їх діяльність стала каталізатором розвитку інтеграційних процесів. Вони обидва були прибічниками об'єднання всього континенту, але методи, засоби, концептуальні підходи до рішення цього завдання вони розуміли по своєму.

Лула да Сілва, отримавши владу у 2002 р., поставив амбіційні цілі щодо перетворення Бразилії не тільки на потужного регіонального лідера, але й висунення її як глобального гравця. Одним з напрямків реалізації цієї мети він вважав розвиток інтеграції в регіоні, ліквідацію фрагментарності та створення єдиного субрегіонального об'єднання, в рамках якого розвивалися б всі країни континенту. Таким об'єднанням, на думку лідерів Аргентини та Бразилії, повинен стати МЕРКОСУР як структура з найбільшим потенціалом та досвідом розвитку інтеграційних процесів.

Так, на початку ХХІ ст. був чітко визначений, як вважали лідери обох країн, головний стратегічний напрямок розвитку інтеграційного процесу на просторі Латинської Америки. Бразилія та Аргентина фактично, як і Німеччина та Франція в Європі, стали «локомотивами» втілення цього курсу в життя. МЕРКОСУР у своєму розвитку повинен був у підсумку трансформуватися в інтеграційну модель ЄС. Завдяки зусиллям Лули да Сілва в МЕРКОСУР асоційованим членом

увійшло Андське співтовариство, а у 2005 вступили Венесуела та Болівія. Вступ цих країн мав величезне значення, адже вони володіли найзначнішими запасами вуглеводню на континенті – це нафта та газ. Їх участь дає країнам-членам можливість ефективно розв'язати проблему енергетичної безпеки та створює умови для створення єдиної енергетичної системи країн континенту.

Активізувалась діяльність МЕРКОСУР з іншими інтеграційними угрупованнями. Статус спостерігача отримали Мексика, ЄС, Росія, Китай, які становляться важливими партнерами країн регіону. У 2004 – 2009 рр. МЕРКОСУР підписує цілий ряд торгових угод з Індією, Єгиптом, Радою співробітництва арабських держав Перської затоки, Йорданією, Кубою, Малайзією.

Важливішим напрямом роботи МЕРКОСУР стає торгово-інвестиційне зближення з Євросоюзом. В 2007 р. приймається нова програма співробітництва, яка передбачувала повне усунення взаємних внутрішніх перепон протягом 10 років, що відкривало можливість створення зони вільної торгівлі.

Засновники МЕРКОСУР ставили перед собою і політичні завдання створення парламенту та своєї валюти.

Лула да Сілва та Н. Кіршнер, ставши головними двигунами розвитку інтеграції на континенті, відмічали її багатопланове значення, бачили в ній інструмент включення континенту в процеси глобалізації, трансформації регіону в один з центрів нового багатопольярного світу, що формується. У цьому контексті вони підкреслювали не тільки важливість укріплення МЕРКОСУР та розширення його діяльності, але й створення ширшого об'єднання – Південноамериканської зони вільної торгівлі.

В рамках вищевказаної перспективи та моделі розвитку латиноамериканського інтеграційного процесу якісним проривом стало створення у 2004 р. Союзу південноамериканських націй. Ця подія сталася 8 грудня 2004 р. в м. Кусто, де керівники 12 держав Південної Америки підписали декларацію про створення регіональної економічної політичної організації – Американське

співтовариство націй (ЮСН). У 2007 р. ЮСН був перейменований в Союз південноамериканських націй (УНАСУР), а в травні 2008 р. на саміті в Бразилії був підписаний Конституційний договір, що набрав чинності у 2011 р. Цей документ визначав основні напрями діяльності організації з величезним потенціалом – 372 млн. осіб населення, ВВП – 1,23 трлн. дол. США. Це взаємодія у фінансово-економічній області, енергетиці, промисловій та господарській інфраструктурах, співробітництво в соціальній сфері, включаючи спільні дії на міждержавному рівні з вдосконалення національних систем охороно здоров'я; моніторинг електоральних процесів щодо їх відповідності до демократичних вимог, що передбачає участь представників УНАСУР як спостерігачів на національних виборах.

В рамках динамічної структури передбачалось розв'язувати питання, що пов'язані із забезпеченням регіональної безпеки та питань оборони. Включення цих питань у сферу своєї діяльності принципово відрізняло цю структуру від всіх об'єднань, що існували до цього. Для розгляду цих проблем в рамках УНАСУР була створена Рада Оборони (структура колективної оборони), метою якої була консолідація зусиль країн Південної Америки зі створення південноамериканської зони миру, формування спільних підходів у питаннях регіональної та міжнародної безпеки, участі у миротворчих операціях, а також налагодження контактів у питаннях оборони та боротьби з наркотрафіком.

Об'єднання стало динамічно розвиватися, створюючи інституційні структури за основними напрямками своєї діяльності та вибудовуючи систему управління організацією, яка визначалась її Статутом, прийнятим у 2008 р. У рамках Статуту передбачалось створення Ради глав держав-членів УНАСУР, Ради міністрів закордонних справ, Ради делегатів та Генерального Секретаріату. Крім цих вищих органів повинен був діяти цілий ряд спеціалізованих Рад за окремими напрямками діяльності організації.

Велике значення надавалось такому напрямку як прогнозування загроз та ризиків безпеки. С цією метою при УНАСУР був створений Центр Стратегічних досліджень.

Амбіційним проектом в рамках УНАСУР стало прагнення розв'язати енергетичну проблему регіону через створення єдиної системи на основі прийнятої Енергетичної Хартії. В її рамках повинно було початись будівництво транснаціонального газопроводу, а у 2005 р. передбачалось створення так званого «енергетичного кільця», яке зв'язало б всю систему газопроводів в єдине ціле.

Паралельно розвивався вектор фінансової інтеграції УНАСУР. З 2008 р. почала опрацьовуватися ідея введення єдиної валюти. Проривом у цьому напрямку стало створення свого банку – Південного Банку розвитку.

Завдяки розширенню сфер діяльності організації, УНАСУР став ефективним інструментом вирішення широкого кола проблем поза економічної сфери. Так, УНАСУР виступив посередником у вирішенні колумбійсько-еквадорського та колумбійсько-венесуельського конфліктів у 2009 та 2011 рр., зумівши запобігти військовому зіткненню між державами.

Успіхи в діяльності структури, зріст її авторитету серед країн континенту не стали, як показали подальші події, гарантами її внутрішнього укріплення. В середині самої структури уже на початковій стадії її діяльності окреслилися тенденції, що свідчили про відсутність єдності серед її учасників щодо розуміння цілей, задач даної структури та пріоритетів її діяльності.

Якщо лідери Бразилії та Аргентини бачили в ній інструмент «для зміни світової геополітики торгівлі та культури та виступали проти розвитку інтеграційних процесів на основі ортодоксального неолібералізму, за альтернативну модель розвитку, що направлена на ліквідацію бідності й голоду, то керівництво ряду країн вважало більш перспективним розвиток латиноамериканської інтеграції на принципах моделі НАФТА.

Третя група країн на чолі з Венесуелою вважала, що в основі діяльності організації повинні лежати ідеї боліваризму як найбільш адекватні до вимог населення континенту. По мірі розвитку цієї організації ці розбіжності набували все гострішого характеру. Внутрішні суперечки мали непримиренний характер у зв'язку зі змінами політичних

режимів в ряді країн-учасників: в рамках «правого повороту» до влади у Бразилії, Аргентині та декількох інших країнах прийшли політичні сили, що мали свої позиції з питань розвитку латиноамериканського інтеграційного процесу, які не збігалися з принципами УНАСУР.

Вкрай негативний вплив дали події в Венесуелі. Ряд країн-членів УНАСУР відкрито виступили проти Н. Мадуро на підтримку опозиції (Парагвай, Колумбія, Бразилія). Протистояння всередині організації вилилось у відкритий конфлікт під час виборів нового генерального секретаря організації у 2018 р., після чого більшість країн-учасників вийшла зі складу організації, таким чином фактично дезавувавши її. Доля УНАСУР, на який у свій час покладалась великі сподівання не тільки як на джерело суверенної латиноамериканської ідентичності, авторитетного американського регіонального арбітра та ефективний інструмент розв'язання соціально-економічних проблем регіону, виявилась не реалізованою. А його крах був від початку визначений експертами через його внутрішні суперечності, відсутність єдиних цінностей, а також достатньо рихлу інституційну структуру, за якої рішення, що приймалися органами організації, далеко не завжди виконувались на рівні держав.

На уламках УНАСУР в березні 2019 р. Аргентина, Бразилія, Колумбія, Парагвай, Перу, Чилі, Еквадор, а також посол Гайани в Чилі підписали «декларацію Сантьяго», яка передбачала оновлення та розширення інтеграції Південної Америки в рамках нової інтеграційної структури під назвою «Форум заради прогресу та розвитку Південної Америки» або ПРОСУР (PROSUR). Даний проект його творці розглядають як заміну УНАСУР, який практично припинив своє існування у зв'язку з виходом з нього більшості учасників.

Структура збирається здійснити інтеграцію в широкому комплексі напрямів – від охорони здоров'я до проблем боротьби зі злочинністю та позиціюється як заміник УНАСУР, який повинен був стати платформою континентального сполучення та глобального піднесення

Південної Америки, але виявився паралізованим через політико-ідеологічні розбіжності між його членами.

Створення цієї структури певною мірою компенсує провал плану США щодо створення Єдиної Зони Вільної Торгівлі від Ванкувера до мису Вогненної Землі (ALCA), реалізація котрого почалась ще в 90-і рр. ХХ ст. Завершення втілення цього проекту планувалось на 2005 р. У грудні 2005 р. на саміті ОАД, де мало відбутися підписання відповідної угоди, цілий ряд країн відмовився достатньо жорстко виступити проти – це Бразилія, Аргентина, Венесуела, Нікарагуа. План ALCA був провалений. Цьому багато в чому сприяв лідер Венесуели У. Чавес, прихильник та борець за реалізацію боліваристських ідей на континенті. У 2004 р. він створив нову інтеграційну структуру «Боліваріанська ініціатива для Америки» (АЛБА).

Причин, що спонукали лідера Венесуели до створення нової структури паралельно тільки до створеній УНАСУР було декілька. В цій структурі Венесуела в силу свого економічного потенціалу не могла грати роль лідера. По-друге, підходи У. Чавеса до розвитку інтеграційних процесів на континенті базувались на ідеології боліваризму, де пріоритет надався саме ідеології, необхідності об'єднання всіх держав континенту для створення єдиної Латинської Америки з метою протистояння тиску ззовні, в першу чергу від США.

Нарешті, в цей період активно проходив процес підготовки до створення АЛКА. АЛБА повинна була стати латиноамериканською відповіддю на цю ініціативу. Спочатку вона об'єднала у своєму складі радикально-популістські країни «лівого повороту» – Венесуелу, Болівію та Кубу. Згодом, по мірі приходу до влади «боліваріанців» на президентських виборах в інших країнах, до них приєднались Нікарагуа, Гондурас, Еквадор, а також острівні карибські держави – Домініка, Антигуа і Барбуда, Сент-Вінсент і Гренадін, Сент-Кітс і Невіс. У 2008 р. Гондурас вийшов з цієї структури. В результаті блок об'єднав 9 постійних членів з територією 2,6 млн. кв. км (11% від Латинської Америки в

цілому) та 74 млн. осіб (12% від населення регіону), на його долю припадало 9% регіонального ВВП.

Вельми строката за географічним складом та рівнем економічного розвитку АЛБА, яка декларувала мету об'єднання усіх «антиімперіалістичних» урядів регіону, спершу мала сильний ідеологічний підтекст, а як економічну базу спиралась на венесуельську нафту, що постачалась урядом У. Чавеса за преференційними цінами, плюс на фінансові вливання з цієї країни.

Учасники взяли на озброєння нову модернізаційну модель, що заперечує принципи ринкового фундаменталізму та ставить на чільне місце захист національних інтересів своїх країн і ліквідацію найбільш кричущих громадських диспропорцій. Велику увагу вони приділяють пошуку оптимальної інтеграційної моделі. У зв'язку з цим досвід системної взаємодопомоги в економічній, соціальній та гуманітарній сферах, апробований низкою держав Латинської Америки й Карибського басейну в рамках АЛБА, представляється плідним і має великі перспективи.

Метафорично висловлюючись, «тілом» його виступає Венесуела зі своїми нафтовими та іншими ресурсами, а «душею» – Куба.

На відміну від інтеграційних блоків неоліберального типу АЛБА більш націлена на розв'язання соціальних проблем. Так, співробітництво країн-членів АЛБА в галузі медицини сприяло зростанню тривалості життя населення. За роки її функціонування смертність дітей, молодших за 5 років, зменшилась на 32%. 90% всіх дітей шкільного віку залучені до отримання освіти, рівень грамотності населення країн-учасниць складає більш ніж 90%. Венесуела до 2015 р. зайняла друге місце в Латинській Америці й стала п'ятою у світі за обсягом молодих людей із вищою освітою. Громадяни держав-членів АЛБА отримують безкоштовну освіту в кубинських навчальних закладах, включаючи вищі, за різноманітними спеціальностями.

АЛБА має свою грошову одиницю сукре, щоправда, в електронному вигляді, і її використання має тенденцію до розширення

Головною перевагою організації є те, що членам АЛБА вдалося зменшити свою залежність від американського долара та розвивати взаємну торгівлю, попри нестачу валюти.

Як альтернативна модель неоліберальної інтеграції, АЛБА демонструє яскраво виражену політико-ідеологічну орієнтацію та антиамериканізм. Її головними інструментами виступають економічна рента та нафтова дипломатія. Успішність її функціонування – це доходи, що отримує Венесуела від нафти. Створюючи цю структуру, У. Чавес розглядав її як інструмент реалізації глобальної політики Каракаса, націленої на пошук союзників серед супротивників західного імперіалізму.

Венесуела очолює також таку структуру як Petrocaribe – вона близька духу АЛБА. У цю групу входять 13 країн: Антигуа і Барбуда, Багами, Беліз, Куба, Домініка, Гренада, Гаяна, Ямайка, Домініканська Республіка Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадин, Суринам, Гаїті, Нікарагуа. Ці країни мають угоду з Венесуелою про пільгові постачання нафти.

Таким чином, доля обох цих структур повністю залежала від Венесуели. В умовах наближення глибокої економічної та політичної кризи в країні після смерті У. Чавеса, санкційного режиму проти цієї країни, запровадженого Д. Трампом, їхня діяльність фактично заморожена. У випадку повалення режиму Н. Мадуро вони припинять існування, що не применшує успіхів у розв'язанні соціально-економічних проблем в регіоні, досягнутих завдяки діяльності цієї структури. Водночас досвід її діяльності є наглядним свідченням того, що ігнорування економічної складової як стратегічного пріоритету в інтеграційних процесах на догоду політиці та ідеології неминує приречене на невдачу. Про це свідчить і досвід ЄС: здійснивши масштабне розширення своєї структури в ХХІ ст. через залучення країн, що економічно не відповідали критеріям членства, він сьогодні переживає глибоку системну кризу що стала одним з наслідків цього розширення.

До початку другого десятиліття ХХІ ст. у розвитку інтеграційних процесів з'явилися нові тенденції. Це було обумовлено рядом факторів. По-перше, провал проекту АЛКА залишив по собі ряд країн, економіка яких продовжувала бути тісно пов'язаною з економікою США та були орієнтовані на створення з ними зон вільної торгівлі. По-друге, в цей період чітко визначився геополітичний розворот країн регіону на бік Азії та Тихоокеанського регіону, що надзвичайно динамічно розвивався. Цьому сприяв китайський фактор, адже Китай стає важливим інвестиційним та торговим партнером для цілого ряду держав регіону.

Так, доля держав тихоокеанської Азії в структурі латиноамериканського експорту виросла з 8,5% у 2000 р. до 17% у 2012 р. та зрівнялась з часткою ЄС. Водночас структура торгівлі не влаштовувала ряд країн, що мали дефіцит. У цих умовах першою спробою сформувати системний інструмент взаємодії з АТР, що бурхливо розвивався, стало утворення у 2001 р. Форуму Співробітництву країн Східної Азії та Латинської Америки *Foro de Cooperación América Latina-Asia del Este (FOCALAE)*. Його мета – політичний та економічний діалог, вироблення пропозицій з поглиблення та розширення співробітництва. Унікальним прикладом створення організації, націленої на ефективну інтеграцію з іншим регіоном АТР стало створення в січні 2007 р. Латиноамериканської дуги (*Arco del Pacífico, APL*), що включила 11 держав Латинської Америки (Чилі Колумбію, Коста-Рику, Еквадор, Сальвадор, Гватемалу, Гондурас, Мексику, Нікарагуа, Панаму, Перу). Дана структура не розглядалась як повноцінний блок, а повинна була слугувати платформою для діалогу.

В кінці 2010 р. Перу виступила з пропозицією сформувати більш ефективний інструмент тихоокеанської інтеграції. Ця пропозиція була підтримана Чилі, Колумбією та Мексикою. Було заявлено про створення торговельного блоку, що отримав робочу назву «Тихоокеанський Альянс» (*Pacific Alliance*). У квітні 2012 р. президенти Колумбії, Чилі, Перу і Мексики підписали пакт про його офіційне створення.

Новий створений блок мав потужний потенціал з населенням 217 тис. осіб (35% від населення континенту), середнім показником ВВП на душу населення в розмірі 16759 дол. США, товарообігом в 1,45 млрд. США, 50% зовнішньої торгівлі Латинської Америки. Блок активно розширює своє співробітництво, будуючи свою діяльність в дискурсі нового регіоналізму. 50 держав – 26 європейських, 14 з Південної півкулі, 8 азійських та 2 океанічних мають статус асоційованих членів.

Головна мета Альянсу – це формування зони глибокої економічної інтеграції, сприяння економічному розвитку держав, укріплення взаємного співробітництва та вільне переміщення товарів, послуг, капіталу. Основними завданнями є формування зони вільної торгівлі та спільного ринку, а також вироблення платформи для політичного, економічного і торговельного зближення з метою ефективної інтеграції у світову економіку, передусім в АТР. Стратегія розвитку нового блоку має багато спільного з тим курсом, якого дотримуються східноазійські інтеграційні союзи. На відміну від латиноамериканських субрегіональних блоків Альянс уникає створення преференційних торговельних схем, тому створення митного союзу він не передбачає. Альянс проводив перемовини про своє входження до блоку Транстихоокеанського партнерства, що створював Б. Обама (ТТП).

В Декларації про створення блоку йшлося про багатопрофільний характер, стимулювання як політичної, так і економічної інтеграції. Особливістю даної структури є те, що через участь в Альянсі Мексика повертається в процеси латиноамериканського регіоналізму, на які вона не могла впливати через своє членство в НАФТА. Альянс послідовно проводить курс на підвищення ролі латиноамериканських країн в інтеграційних структурах Азійсько-Тихоокеанського регіону. Це Азійсько-Тихоокеанське економічне співтовариство (Asia-Pacific Economic Cooperation, АРЕС) куди входить 21 держава, Транстихоокеанське партнерство (ТТР), Трансатлантична зона вільної торгівлі.

За час своєї діяльності АР продемонструвала здатність швидко адаптуватись до виникаючих викликів, знаходити компроміси при виникненні проблем та послідовно здійснювати кроки з поглиблення інтеграції всередині блоку. Так, на початок 2017 р. члени об'єднання на паритетних засадах скасували 92% митних зборів та створили спільну фондову біржу, що стала найбільшою у регіоні за кількістю компаній та сукупним обсягом їх капіталізації. Блок показав найкращу динаміку розвитку серед всіх об'єднань на континенті. Створення даного об'єднання є знаковим в тому сенсі, що включає в розвиток латиноамериканського інтеграційного процесу Мексику, яка залишалась ззовні, будучи членом НАФТА. Для розвитку інтеграції на континенті має значення унікальність критерія членства в організації. Бажаючі приєднатись до неї повинні підписати угоду про зони вільної торгівлі з кожною з країн-учасниць.

Таким чином, членство у блоці автоматично запускає процес субрегіоналізації. Створення блоку мало і політичне значення – створити альтернативу АЛБА. Перспективи розвитку інтеграції на континенті багато в чому залежать від розвитку АР та характеру взаємовідносин цієї структури з МЕРКОСУР.

МЕРКОСУР розширив свій вплив на початку століття, прийнявши до складу Болівію і Венесуелу, а у якості асоційованих членів – Андську групу та Гайану і Суринам. До початку 2015 р. здійснив ряд заходів, направлених на поглиблення внутрішньої інтеграції, чітко визначивши її перспективи: недовгострокову – формування спільного ринку, середньострокову – митний союз.

У 2010 р. МЕРКОСУР затвердив Єдиний митний кодекс, прийняття котрого відкривало двері для початку формування єдиної митної території та усунення двостороннього оподаткування у 2012 р., був також взятий курс на дедоларизацію, ведення торгівлі в національних валютах. Але цей процес йшов вкрай повільно. Діє цілий ряд дестабілізаційних факторів, серед яких економічний спад та криза в Аргентині та Бразилії, тимчасове введення мита з боку цих країн.

Водночас всередині організації не вдавалось домогтись єдності та повного взаєморозуміння. Розширювалось коло суперечливих питань, що впливало, з одного боку, з позицій Аргентини, яка часто, порушуючи Статут організації, вводила протекціоністські заходи щодо Парагваю та Уругваю, а також небажання країн інкорпорувати прийняті рішення в національне законодавство.

Перспективи розвитку МЕРКОСУР також залежать від розширення сфер його впливу та співробітництва з іншими інтеграційними угрупованнями. Особливе значення у цьому контексті має його взаємодія з Тихоокеанським Альянсом.

Важливою перспективою розвитку інтеграційного процесу на континенті є формування зони вільної торгівлі між Тихоокеанським Альянсом та МЕРКОСУР, яка охопила б 90% ВВП Латинської Америки й 80% її населення. Весною 2017 р. відбулась зустріч міністрів закордонних справ двох об'єднань, де оговорювалась ця тема і була прийнята дорожня карта. Але її реалізація стикнулась з рядом складнощів, пов'язаних передусім з приходом до влади в Бразилії Ж. Болсонару, антиглобаліста і прихильника Д. Трампа, для якого розвиток інтеграційних процесів на континенті та участі в них країн не є пріоритетом. Його мета – зробити Бразилію привілейованим союзником США, в тому числі через інтеграцію з ними шляхом підписання угоди про вільну торгівлю.

Крім того, перспективи МЕРКОСУР та його значущість багато в чому будуть визначатись виходячи з підписання даної угоди. Можливість реалізації цього кроку створила якісно нові перспективи розвитку на континенті.

В нових умовах кризового розвитку, характерного для більшості країн континенту, широке розповсюдження отримала двостороння та багатостороння інтеграція на основі укладання угод про зону вільної торгівлі. Досягла успіху в цьому Чилі, що має 82 угоди про створення двосторонніх зон вільної торгівлі. Значна частина держав континенту підписала подібні угоди з США. За даними ВТО у 2018 р. у Латинській Америці функціонувало 84 ЗВТ, що складає 29,6%

від загальносвітової кількості. Серед них двосторонні угоди складають 65, багатосторонні – 19.

Практично одночасно зі створенням Тихоокеанського Альянсу, що чітко визначив АТР пріоритетною направленістю своїх інтеграційних спрямувань, розташованих за межами американського континенту. Мексика і Венесуела виступили з ініціативою створити об'єднання, яке охопило б усі країни Латино-Карибської Америки. Ця ініціатива була підтримана і у 2010 р. у Мексиці було створено Співтовариство латиноамериканських і карибських держав (CELAC), куди увійшли 33 країни ЛКА. Їх спільна територія – 20,5 млн. кв. км, кількість населення – вище за 600 млн. осіб, а доля у світовому ВВП біля 9%.

Блок створений на основі різних політичних цінностей, але спільних торгово-економічних інтересів. Нове інтеграційне угруповання засновується на угоді про політичне співробітництво та міждержавну координацію політики. Її головною метою проголошено розвиток країн регіону. Одночасно СЕЛАК позиціюється як механізм реалізації інтересів латиноамериканських країн на міжнародній арені. Співтовариство орієнтується на політичний діалог з іншими універсальними та регіональними міждержавними структурами, а також з окремими державами. СЕЛАК прагне перейняти функції урегулювання криз та проблем, що виникають всередині континенту. У цьому контексті її діяльність перетинається з ОАД. Само її створення розглядалось як альтернатива цій організації. Не дивлячись на прийняття численних документів, де незмінно підкреслюється прагнення держав регіону до спільної роботи над завданнями з укріплення регіонального потенціалу та створення єдиного геополітичного простору, її реальна діяльність у цьому відношенні не привела до яких-небудь результатів.

Не вирішуючи завдання подолання фрагментації інтеграційного процесу, СЕЛАК головним чином виконує функцію позиціонування інтересів континенту в міжнародному просторі. В рамках організації був запущений механізм самітів «СЕЛАК-Китай», «СЕЛАК-ЄС», «СЕЛАК-Росія».

Низький ступінь ефективності даної структури обумовлена неоднорідністю стратегічних інтересів її членів, різним баченням моделей і принципів реалізації інтеграційних процесів, а також високим ступенем відмінностей в соціально-економічному, культурному плані розвитку держав-членів, менталітету їх населення. Слабкою стороною СЕЛАК є вкрай рихла інституціоналізація, за якої прийняті рішення просто не реалізуються на національному рівні.

Ефективність даної структури різко знизилась в контексті політичної та економічної криз, що охопили континент у 2016 – 2017 рр. та тривають до сьогоднішнього дня, пов'язаних зі встановленням нових політичних режимів в Бразилії, Аргентині, Чилі, Колумбії, Парагваї та ряді інших країн. Їх уряди виступили спільно з США як жорсткі опоненти урядів Венесуели, Болівії та Нікарагуа. Відсутність успіхів у досягненні встановлених цілей цієї організації обумовлено також відмінною орієнтацією на розвиток інтеграційного процесу. Так, Бразилія та Аргентина орієнтовані на МЕРКОСУР, ряд країн на Тихоокеанський Альянс, Венесуела та Куба на АЛБА. Венесуельська криза поглибила чинні суперечності, й результатом стало призупинення та виключення Венесуели з МЕРКОСУР, тимчасове зупинення її діяльності в СЕЛАК.

Створювана для того, щоб досягти інтеграції і завдяки їй сформувати єдину латиноамериканську організацію, СЕЛАК виявилась нездатною вирішити це завдання та подолати фрагментарність латиноамериканського регіоналізму. Останній залишається характерною рисою розвитку латиноамериканського інтеграційного процесу. Спроба його подолання через СЕЛАК зазнала краху. СЕЛАК поки залишається тільки політичним форумом, який вирішує завдання з посилення глобальної присутності ЛКА на міжнародній арені, а не структурою, що розв'язує проблеми економічної інтеграції.

В сучасних умовах одним з ключових факторів, що визначає положення Латинської Америки у глобальній економіці, є досягнутий рівень регіональної торгово-

економічної інтеграції, а також щільність та глибина внутрішньорегіональних виробничих, технологічних та фінансових зв'язків, наявність (або відсутність) єдиного господарського простору.

Критерієм рівня глибини інтеграції та її міжнародної значущості є подолання так званого інтеграційного порогу, коли економічний взаємозв'язок між ключовими партнерами складає не менш за 25% їх взаємного експорту. В країнах Латиноамериканського континенту він у середньому складає 20% спільного торгового обороту, що є значно меншим ніж в Азії та Європі, де він складає більше за 50%. Це характеризує рівень досягнутого інтеграційного процесу.

Не дивлячись на ряд досягнень субрегіональних структур, в цілому рівень внутрішньої інтеграції країн Латинської Америки залишається низьким, зростає кількість об'єднань, але не поглиблення наднаціональних процесів, як це відбувається у світі.

Водночас на континенті присутня велика різноманітність ідеологічних та інституційно різнопланових інтеграційних схем, з розширенням самого порядку денного інтеграції за рахунок політичної стабільності, екологічного добробуту. Процеси інтеграції в регіоні реалізують установку на диверсифікацію зовнішніх зв'язків, укріплення міжнародного характеру акторів латиноамериканського регіону.

Інтеграційні процеси на континенті демонструють багатовекторність, частина з них направлена поза межі регіону (АР) та реалізуються на основі різних моделей. Переважною тенденцією є прагнення створення Зон вільної торгівлі. Ця модель, що реалізується в умовах Латинської Америки, де економічний вплив США продовжує бути визначальним й створює умови для посилення контролю над процесами інтеграції в регіоні. Прикладом може слугувати створення ПРОСУР.

В розвитку інтеграційних процесів на континенті важливе значення має також політична складова, що напряму залежить від характеру та ідеології політичних сил, що знаходяться при владі. Водночас розвиток інтеграційних

процесів свідчить про те, що континент розвивається в контексті світового тренду, пов'язаного з глобалізацією.

1.3. Роль країн Латинської Америки у забезпеченні регіональної та глобальної безпеки

Початок ХХІ ст. різко активізував проблему забезпечення безпеки, при цьому парадигма безпеки набула якісно нових параметрів. В умовах глобалізації розмиваються кордони між національною, регіональною та глобальною безпекою. З'явився цілий ряд нових викликів і загроз, рішення яких вимагає об'єднання сил не тільки на регіональному, но і на глобальному рівні. Це так звані нетрадиційні загрози – транснаціональна злочинність, наркоторгівля, тероризм, екологічна криза та ряд інших. Транснаціональні чи глобальні загрози потребують координації зусиль всіх країн, що передбачає розробку нових концептуальних підходів для протистояння їм.

Латиноамериканський континент є регіоном, де тісно переплетені традиційні й нетрадиційні загрози. З одного боку регіон володіє величезним потенціалом для вирішення викликів, пов'язаних із забезпеченням глобальної продовольчої, енергетичної, економічної безпеки. З іншої – містить значний конфліктний потенціал, що негативно впливає на глобальну безпеку та бере участь у формуванні та наростанні таких загроз, як наркоторгівля, тероризм, організована злочинність. У цьому контексті стосовно Латинської Америки використовується термін «криза суспільної безпеки», пов'язаний з ростом масштабів так званих «нетрадиційних загроз».

Країни регіону вже в 90-і рр. ХХ ст., у період переходу на шлях демократичного розвитку, почали пошук нової стратегії безпеки, яка була розроблена до кінця десятиріччя та отримала назву «інтегративної безпеки». Нова стратегія безпеки будувалась на визнанні залежності між безпекою, демократією і розвитком, що передбачало укріплення внутрішньополітичної безпеки, розвиток міжрегіонального співробітництва, інтеграції, дистанціювання від США,

скорочення своєї залежності від американського фактора, проведення активної диверсифікаційної зовнішньої політики.

На початку XXI ст. загрозою країнам регіону була названа маргіналізації латиноамериканських країн в системі міжнародних відносин, а також акцент був зроблений на таких загрозах, як бідність, соціальна поляризація, наркотрафік, тероризм, злочинність, гонитва озброєнь. Важливим інструментом в боротьбі з ними нова концепція визначала розвиток інтеграції.

В умовах «лівого дрейфу» інтегральна концепція безпеки отримала подальший розвиток і стала основою для протидії загрозам регіональній і глобальній безпеці. Для її реалізації на субрегіональному і національному рівнях створюється рід інститутів і механізмів. Так, на початку 2000-х років ОАД для боротьби з новими загрозами розробила такі інститути безпеки, як Комітет безпеки, Секретаріат спільної безпеки. В рамках даної структури діє Міжамериканський комітет по боротьбі з тероризмом (СІСТЕ). Згідно зі Статутом Комітету його основою метою проголошувалось укріплення співробітництва між державами з метою попередження, виявлення та викорінення тероризму.

Вагомий вклад у розв'язанні проблем безпеки в регіоні зробив Південноамериканський союз націй (УНАСУР), що був створений у 2004 р., охоплював 12 держав й існував до 2018 р. В рамках даної структури був створений Південноамериканський оборонний союз і проблеми безпеки стали важливим напрямом цієї структури. Вона була орієнтована на процес консолідації країн Латинської Америки й Карибського регіону в єдину зону світу, де всі суперечності повинні вирішуватись ненасильницьким шляхом, через діалог та переговори на основі міжнародного права, без стороннього втручання.

У розв'язанні регіональних конфліктів та суперечок, що створюють проблеми між державами регіону, важливу роль грає й інше потужне інтеграційне об'єднання МЕРКОСУР, хоча в його структурі не передбачено подібних механізмів. У контексті виробки спільних підходів та урегулювання політичних проблем певна роль належить Групі Ріо та

СЕЛАК, особливо щодо розв'язання суперечок, що виникають між державами, та загроз стабільності всередині держав.

Серед традиційних загроз, досвід протидії котрим накопичений державами регіону та представляє інтерес для світового суспільства, значиться практика вирішення територіальних суперечок та прикордонних претензій. Чинні територіальні проблеми та прикордонні суперечки створюють потенційну базу для можливих озброєних конфліктів в регіоні. На теперішній час не вирішені або знаходяться в стадії вирішення біля десяти прикордонних конфліктів. До числа держав, що мають взаємні територіальні претензії, відносяться Аргентина й Чилі, Чилі й Болівія, Чилі й Перу, Венесуела й Колумбія, Колумбія й Нікарагуа, Венесуела та Гаяна, Перу, Еквадор та Коста-Рика, Аргентина та Уругвай, Гватемала та Беліз, Гондурас і Беліз, Мексика й Гватемала, Аргентина та Парагвай.

Найбільш серйозним і гострим конфліктом, що впливає на проблему безпеки в регіоні, є суперечка між Аргентиною і Великобританією за Фолклендські острови, а також заморські території Південна Георгія та Південні Сандвічеві острови. Після отримання Аргентиною незалежності в 1816 р. Фолклендські острови перейшли під її контроль, але у 1833 р. архіпелагом завладіли англійці. Аргентина вважає ці острови (називаючи їх Мальвінськими) своїми через їх близькість до узбережжя та колоніального характеру володіння ними Великобританією. З 1965 р. країни ведуть перемовини щодо приналежності островів. В 1982 р. між ними стався військовий конфлікт, пов'язаний зі спробами Аргентини захопити ці острови, зазнавши поразки при цьому. У 2013 р. на Фолклендських островах було проведено референдум, під час якого 90% жителів віддали голоси за те, щоб залишитись у складі Великобританії, з чим Аргентина не погодилась. Наявність військового конфлікту є фактором, що впливає на ситуацію не тільки на континенті, але і на характер відносин країн континенту з США, які виступили на боці Великобританії, та з ЄС.

До дестабілізайційних факторів також можна віднести конфлікт між Чилі та Болівією. Остання прагне отримати

вихід до моря, який було втрачено з часів Тихоокеанської війни 1879 – 1884 рр., та пустельного району Атакама; крім того, наявні спори на водах річки Лоа. У 2017 р. Міжнародний суд в Гаазі відмовився розглядати претензії Болівії до Чилі, з чим уряд Болівії не погодився.

У XXI ст. країни, що мають суперечки, активізували свою діяльність з їх урегулювання за допомогою діалогу, переговорів із залученням посередників, а також через подання позовів до Міжнародного суду. Такий шлях вирішення конфліктів, пов'язаних з територіальними суперечками та прикордонними конфліктами, виявляється достатньо ефективним. Так, шляхом домовленостей про спільне використання ресурсів річки Пількамайо був вирішений конфлікт між Парагваєм та Аргентиною тощо.

Яскравим прикладом прагнення країн континенту розв'язувати проблеми, що мають глибокі історичні корені, стало підписання у 2012 р. Фінального акту Болівії та Парагваю, який підвів остаточну риску щодо підсумків війни 1935 – 1939 рр. та поставив крапку, затвердивши кордон між цими державами.

В 2012 р. Міжнародний суд прийняв рішення щодо територіального спору між Колумбією та Нікарагуа, у 2013 р. через Міжнародний суд була вирішена суперечка між Нікарагуа і Коста-Рикою. Таким чином країну регіону демонструють свою прихильність до розв'язання конфліктів на основі міжнародного права.

Успішно вирішуються завдання щодо розвитку економіки, на важливий компонент політики держав Латинської Америки перетворилося забезпечення глобальної продовольчої та енергетичної безпеки. Так, вже до кінця першого десятиліття XXI ст. Латинська Америка стала однією з головних дієвих осіб на міжнародному ринку продовольчих товарів. Країни регіону можуть у відносно стислі терміни збільшити свій вклад в забезпечення світової продовольчої безпеки. У 2000 – 2014 рр. при зростанні населення на 19% виробництво харчових продуктів у Латинській Америці збільшилось (за вартістю) на 55%: з 192,1 млрд. до 297,5 млрд. дол. США. У 2000 – 2014 рр. продовольчий

експорт держав регіону зріс з 31,7 млрд. до 142,6 млрд. дол. США (в 4,5 раза), а їхня частка у загальносвітовому обсязі збільшилася з 11,5 до 15,1% й продовжує зростати.

На 2015 р. виробництво продовольства збільшилось на 60%, в той час як населення зросло лише на 35%. Зокрема, виробництво м'яса зросло на 144%, сої – у 4 рази. Континент в особі Аргентини, Уругваю, Бразилії та низки інших країн став важливим експортером продовольства, зайнявши провідні позиції за виробництвом м'яса, сої, кукурудзи, зерна. Експорт продовольства виріс з 57,7 млн. дол. США у 2000 р. до 250 млн. дол. США у 2016 р. За оцінками експертів тільки Аргентина з населенням понад 40 млн. осіб здатна «прогодувати» до 400 млн. осіб, а двохсотмільйонна Бразилія – близько 1 млрд. осіб.

Значною є роль країн регіону і в розв'язанні проблем глобальної енергетичної безпеки. Латинська Америка володіє величезними природними ресурсами, чиї розвідані запаси безперервно зростають, зокрема, в період 2003 – 2013 рр. підтвержені запаси нафти в регіоні зросли майже в три рази: зі 116,4 млрд. до 309,4 млрд. барелів, а їх доля в загальносвітовому показнику збільшилась з 8,7 до 20,2%. У 2012 р. Венесуела, випередивши Саудівську Аравію, вийшла на перше місце у світі за доведеними запасами нафти – більш ніж 298 млрд. барелів. Значними резервами вуглеводнів (нафти та природного газу) володіють Мексика, Колумбія, Еквадор, Перу, Аргентина, Болівія, Тринідад і Тобаго. Їх доля у світовому виробництві збільшилась з 10% до 15,5% у 2016 р. Виробництво нафти за цей період збільшилось на 38%, в той час як у світі тільки на 30%, газу – в 2,8 раза, у світі тільки на 70%.

В планах латиноамериканських країн – подальше зростання видобутку енергоносіїв. Тут проглядаються наступні головні вектори: розширення розробок добування нафти та газу. Реалізація таких проектів здатна і далі підвищувати роль латиноамериканських країн на світових енергетичних ринках, але потребує доволі значних інвестицій і розвинених технологій, залучення до латиноамериканських

проектів іноземних енергетичних корпорацій, що мають у розпорядженні відповідні фінансові та технологічні можливості.

Займаючи активну позицію з проблематики боротьби з новими викликами та загрозами, країни Латинської Америки вважають найбільш серйозним та небезпечним з них незаконний оберт наркотиків. Наркобізнес на зламі ХХ – ХХІ ст. набув нових якісних характеристик та глобального масштабу. Сформувався світовий ринок наркопрепаратів, а їхні виробники й транспортувальники створили глобальні мережі, що перетворило країни Латинської Америки в одного з провідних постачальників наркотиків.

90% світового виробництва кокаїну здійснюється на території Колумбії, Болівії, Перу, Мексики та низки країн Центральної Америки. Головним споживачем є США та Європа, головною перевальною базою на цьому шляху стала Мексика. У 2001 р. у наркобізнесі на континенті було зайнято 8 – 10 млн. осіб, він давав 30% ВВП Колумбії та Болівії, 25% ВВП Перу. Щорічний обіг фінансових коштів, отриманих від незаконного розповсюдження наркотиків у світі, оцінюється в 75 – 100 млрд. дол. США.

У ХХІ ст. виробництво наркотиків в країнах регіону різко зросло. Так, з 2005 по 2009 рр. площадки під посіви опіумного маку зросли в 5 разів, а до 2016 р. вони зросли ще на 57%. Одночасно Мексика перетворилась в найбільшу перевальну базу постачання наркотиків до США. Збільшуються посіви під коку в Перу і Колумбії, яка вийшла на перше місце у світі за виробництвом кокаїну. З початку століття плантації під коку в країні розширились на 25%. Виробництво кокаїну у 2015 р. тільки в Колумбії складало 649 т, через рік воно вже дорівнювало 866 т. За цей же період плантації під посіви коки на континенті зросли на 52%. Загальна кількість вироблених в регіоні наркотиків складає від 800 до 1050 т на рік.

Сформовані та діють декілька маршрутів постачання наркотиків до США та Європи. Структури, що займаються виробництвом та збутом наркотиків, мають транснаціональний характер і постають як один з

компонентів організованої злочинності. Боротьба з наркотрафіком в країнах Латинської Америки реалізується в контексті боротьби з організованою злочинністю, котра в ХХІ ст. переросла з національної в транснаціональну і представляє одну з головних загроз не тільки регіональній безпеці, але й глобальній.

Боротьба ускладнюється, з одного боку, їх здатністю до мімікрії та освоєння нових напрямів злочинної діяльності. Сьогодні це не тільки наркотики, але й продаж зброї, торгівля людьми, людськими органами, контрафактною продукцією, перевезення нелегальних мігрантів, а також кіберзлочинність, якими займається більш ніж 3000 злочинних угруповань.

Якісно змінились принципи їх організації. Якщо раніше наркокартелі представляли складні вертикальні організації з бюрократичною моделлю управління, то в ХХІ ст. ці організації трансформуються в мережеві товариства, що функціонують за принципом систем, які складаються з різних груп, що виконують певні завдання.

В їхній діяльності все більшого значення набуває поєднання нелегальних видів діяльності з легальною, що ускладнює їх переслідування з боку правоохоронних структур. Як правило, осередки організованої злочинності добре організовані, мають своїх людей в правоохоронних структурах, відмінно озброєні та доволі численні. Їхніми важливішими компонентами є наркобізнес, а також вулична злочинність, що є сьогодні в ряді країн загрозою національній безпеки. Так, у Сальвадорі чисельність вуличних банд складає від 100 до 150 тисяч осіб, перевищуючи чисельність усіх силових структур країни.

Латиноамериканський регіон вважається одним з самих кримінальних регіонів світу. Індекс вбивств складає 28,5 на 100 тис. осіб, що в 4 раз вище за середньосвітовий. На долю регіону припадає 30% вбивств у світі, найнебезпечнішими вважаються Північний трикутник, що включає Гондурас, Сальвадор і Гватемалу та регіон стикування кордонів Парагваю, Аргентини, і Бразилії. В цілому по регіону простежується тенденція до зростання організованої

злочинності. Так, в Бразилії у 90-і рр. ХХ ст. на 100 тис. жителів припадало 19,5 вбивств, то сьогодні цей показник 21,7. В Колумбії відповідно ці показники складають 39,5 і 64,2, в Аргентині – 4,8 та 8. Серед 50 держав світу з найвищим рівнем насильства 10 – це латиноамериканські.

Серед причин зростання – наявність бідності та тіньової економіки. За оцінками експертів доходи транснаціональних злочинних угруповань складають 3% планетарного ВВП та 9% світової торгівлі. Особливістю організовано злочинності в регіоні постає тенденція до формування квазідержав з населенням, територією, де реалізуються функції держави – забезпечення безпеки для своїх прибічників, проведення своєї соціальної політики, надання матеріальної підтримки жителям бідних районів. Це можливо завдяки слабкій центральній владі в ряді країн, що не здатна контролювати свою територію повністю. Таким чином формуються так звані «сірі зони», де функції держави переймають на себе злочинні клани. Так, у Гватемалі від 30 до 40% території контролюється найбільшими мексиканськими наркокартелями.

Розгул вуличної злочинності є характерним для Бразилії, де вуличні банди контролюють цілі райони в великих містах. Так, навіть в її столиці є території, де поліція просто не з'являється. У Мексиці кримінал створив цілі армії, зрісся з політикою і намагається захопити та контролювати цілі міста.

Отримуючи колосальні прибутки, тільки мексиканські та колумбійські картелі мають щорічний дохід від 8 до 35 млрд. дол. США, вони мають можливість купувати необхідних їм людей в силових та державних структурах країн, укріплюючи корупційну складову в діяльності держав в регіоні, їх силових структур.

Проблема безпеки є сьогодні для країн регіону тією проблемою, від рішення якої залежить політична та економічна стабільність їхнього розвитку. Більшість населення країн регіону не вірить в ефективність боротьби держави зі злочинністю: тільки в Нікарагуа, Уругваї, Чилі

більш ніж 50% громадян вірить в здатність держави їх захистити.

В ХХІ ст., за періоду «лівого дрейфу», країні регіону активізували свою діяльність з ТОП, зробивши пріоритетом боротьбу з наркобізнесом. У низці країн були ухвалені спеціальні програми та створені центри для підготовки кадрів, з метою більш ефективного протистояння криміналу у всіх його сферах, а також спеціальних оперативних груп для боротьби з наркокартелями. Наприклад, «Стратегія демократичної безпеки» в Колумбії діяла з 2002 по 2016 рр., пізніше була прийнята нова програма «Національна єдність проти кримінальних банд». Для боротьби з криміналітетом в країні створені спеціальні оперативні групи. Особливо успішною ця боротьба була в період президенства Х. М. Сантоса з 2012 по 2018 рр.

У Венесуелі з метою боротьби зі злочинністю було розроблено цілий ряд програм. Це програма «Венесуела кожному жителю», в рамках якої реалізовувався план «Безпечна Батьківщина» та «План миру і національного співіснування громадян», що являв собою вилучення зброї у населення. Удосконалювалася законодавча база: у 2013 р. було ухвалено Закон про організовану злочинність та фінансування тероризму та Закон про роззброєння та контроль над озброєнням та армійським арсеналом. Прийняті заходи дозволили до 2015 р. знизити на 10% кількість вбивств та на 13% скоротити вуличну злочинність. Вступ країни у політичну кризу після смерті У. Чавеса перекреслила ці успіхи.

У війні з ТОП країни регіоні активно співпрацюють з нерегіональними партнерами, зокрема, США, які грали ключову роль у боротьбі з наркотрафіком у Колумбії та Мексиці, зокрема, у рамках плану «Колумбія та Ініціатива Мерида в Мексиці», фінансування якої склало 2,5 млрд. дол. США.

У Колумбії було створено 7 військових баз США, які були задіяні у боротьбі з наркобаронами. У 2006 р. новий президент Мексики за участю армії почав війну проти наркокартелів, підтримку в якій країна отримувала від США.

Спільно з ними було здійснено ряд операцій по розгрому наркокартелів.

Використання протягом багатьох років досвіду США, заснованого тільки на силі й за участю армії в тому числі, виявилось неефективним. На місці розгромлених баз одразу з'являлись нові. До того ж це призводило до численних жертв, зокрема, серед мирного населення.

Президент Болівії Моралес першим пішов шляхом легалізації наркотиків, поставивши їх виробництво та вживання під жорсткий контроль держави. У 2012 р. в Бразилії був створений комітет з виробки нової стратегії боротьби з наркобізнесом, який запропонував на саміті ОАД у 2012 р. визнати наркозалежність як медичну та соціальну проблему, легалізувати й декриміналізувати вживання наркотиків. Проти виступили США, Канада і Мексика, наполягаючи на домінуванні силового фактора.

Більша частина країн регіону внесла корективу в стратегію боротьби з наркотиками. В Колумбії була ліквідована поправка до Конституції, яка забороняла вживання наркотиків. Панама, Коста-Ріка, Гондурас, Беліз в 2012 р. прийняли Декларацію, в якій кваліфікували легалізацію виробництва, продажу і вживання марихуани як заміну парадигми стратегії боротьби з наркотиками. В 2012 – 2013 рр. 12 країн скасували покарання за особисто вживання наркотиків. Намічена тенденція декриміналізації вживання наркотиків отримала офіціальну підтримку в 2018 р. на конференції в Мехіко, присвяченій наркополітиці, де було заслухано доповідь «Внутрішня війна».

Більшість країн визнало низьку ефективність тільки силової складової наркополітики, наркотики були визнані соціальною і медичною проблемою, де наряду з силовими методами повинні використовуватись заходи соціального і медичного характеру. Політика декриміналізації вживання наркотиків була визнана необхідним елементом в боротьбі проти наркомафії та вживання наркотиків. Нова стратегія була підтримана «Латиноамериканською комісією по наркотикам і демократії» (Comision latinoamericana sobre drogas y democracia), яка визначила її основні напрями. Це –

охорона здоров'я наркозалежних, обмеження вживання наркотиків шляхом профілактичної роботи про їх шкоду, запровадження освітніх програм, концентрація репресивних заходів проти крупної організованої злочинності.

В теперішній час єдиний підхід до вирішення задач по боротьбі з наркобізнесом серед країн регіону відсутній. Ряд країн залишається прибічником використання тільки армійських підрозділів. За ініціативою ОАД була створена міжнародна комісія, яка на основі аналізу наявної ситуації запропонувала три варіанти можливого більш ефективного протистояння і боротьби з наркобізнесом. Варіант «Разом» (Junto) передбачає укріплення взаємодії урядів держав, за якої наголос робиться не на вилученні наркотиків, а на запобіганні злочинів, корупції, насилля з пріоритетом підвищення професіоналізму силових структур. Варіант другий – «Пошук» (Camino), де акцент робиться на легалізації наркотиків. Третій – «гнучкий сценарій» (Resiliencia), за яким передбачається зосередження зусиль на боротьбі з подоланням соціальних і економічних дисфункцій, котрі викликають насильство та схильність до вживання наркотиків, покращення охорони здоров'я.

В умовах кризових явищ, характерних для більшості країн регіону, пов'язаних з економічною та політичною нестабільністю, ростом соціальної напруги, реалізація нової стратегії в рамках кожного з варіантів пов'язане з великими труднощами, причинами яких є відсутність необхідного фінансування, а також відсутність єдності для цього. Континент переживає період жорсткої поляризації та протистояння, викликаного кризою в Венесуелі. Наскільки ефективно країни регіону в цій ситуації будуть протистояти цій загрозі, пов'язаній з організованою злочинністю, багато в чому буде залежати успіх вирішення цих загроз у світовому масштабі.

Значний вклад країни регіону вносять в боротьбу з однією з головних загроз, що стоять сьогодні перед людством – міжнародним тероризмом. У боротьбі з тероризмом країни регіону володіють унікальним досвідом. Тероризм в регіоні

має глибокі історичні корені: тільки 4 країни континенту не мали досвіду боротьби з тероризмом.

Тероризм в регіоні тісно пов'язаний з наркобізнесом та організованою злочинністю. Так, безпосередньо виробництвом і транзитом наркотиків довгий час займались незаконно озброєні формування «Революційні озброєні сили Колумбії», Армія національного визволення Колумбії і «Сендеро-Луміносо» (Перу). Терористичні збройні угруповання на початок ХХІ ст. діяли у більшості країн, їх ідеологія представлена у спектрі від анархістів до маоїстів, їх вплив та чисельність різнились в країнах перебування: від добре організованих багатотисячних формувань в Колумбії до невеликої групи в Парагваї, так званої «Народної армії Парагваю», ультралівого повстанського угруповання.

Принципово новим явищем у ХХІ ст. стала поява в Латинській Америці ісламського тероризму в особі ланок «Аль-Каїди», «Хезболли», що використовували «сірі зони», важкодоступні райони, де територія практично не контролюється урядом. Зокрема, це «трикутник» – територія на зламі кордонів Парагваю, Бразилії, Аргентини. Регіон почав освоюватися ними ще з 90-х рр. ХХ ст. і сьогодні чисельність мусульманської общини складає більш ніж 30 тис. осіб. Пізніше тут почала створювати свої бази «Хезболла», яка використовує цю територію, де процвітає наркоторгівля, нелегальна торгівля зброєю для фінансування діяльності організації на Близькому Сході. Регіон, за оцінками експертів, також використовується «Аль-Каїдою» для створення своїх баз, де проходять підготовку їх бойовики.

Другим регіоном, де діють осередки ісламістів, є регіон Північного трикутника – територія Гватемали, Сальвадору, Гондурасу.

Після 11 вересня 2001 р. стало зрозуміло, що тероризм – це глобальна проблема, і Латинська Америка не представляє собою виключення. «Кожний, окремо та разом з усіма, ми позбавимо терористичні угруповання можливості діяти в цій півкулі» – це фраза з декларації, схваленої Організацією американських держав через 10 днів після терористичного нападу на Сполучені Штати 11 вересня.

Частково у відповідь на загрозу тероризму ОАД прийняла антитерористичну Конвенцію. Ця угода передбачає заходи, направлені на те, щоб зупинити фінансування тероризму, посилити прикордонний контроль та укріпити співробітництво між правоохоронними органами. Зокрема, він санкціонує створення в кожній країні-члені ОАД спеціального підрозділу в рамках розвідслужби, що контролює будь-які надходження через кордони готівки, яка може бути використана для фінансування тероризму.

Країни регіону розробили якісну правову базу для боротьби з тероризмом набагато раніше, ніж це було зроблено в інших регіонах. У 1996 р. на міжамериканській конференції було здійснено спробу дати всеосяжне визначення цьому явищу. Тероризм було охарактеризовано як серйозна форма організованого і систематичного насильства, що має за мету посіяти хаос і страх серед населення, приводить до смерті людей і руйнування, є видом злочинної діяльності.

Два роки потому на другій конференції, присвяченій проблемі тероризму, в прийнятій Угоді «Мар-дель-Плата» знову було підтверджено відношення до тероризму як до явища, яке підриває мирне, цивілізоване співіснування, ставить під загрозу існування конституційних урядів і соціально-економічний розвиток країн. Також було прийняте рішення про консолідацію зусиль усіх держав для боротьби з ним. З цією метою в 1999 р. створюється структура СІСТЕ (Comité Interamericano Contra el Terrorismo). Згідно Статуту, його основною метою проголошується посилення співробітництва між державами з метою попередження, виявлення та викорінення тероризму. В рамках діяльності даної структури була створена та розгорнута електронна антитерористична база даних, щорічно в рамках СІСТЕ розробляються антитерористичні програми. Це програми з розвитку і координації антитерористичної політики, захисту «критичної інфраструктури» півкулі, зі створення антитерористичного законодавства і протидії фінансуванню тероризму, а також програма з прикордонного контролю, націлена на забезпечення повітряних і морських портів,

укріплення механізмів ефективного імміграційного і митного контролю та захисту документів від фальсифікації та підробок.

Важливим напрямом антитерористичної діяльності є забезпечення інформаційної безпеки та припинення діяльності терористів в інтернеті й соціальних мережах, а також робота з реалізації програм протидії фінансуванню тероризму.

СІСТЕ щорічно проводить антитерористичні вчення. Важливим результатом її діяльності є розробка і прийняття Міжамериканської антитерористичної конвенції у 2002 р. Конвенцію підписали усі держави, вона є основою для створення національних програм боротьби з тероризмом.

В боротьбі з тероризмом, рівно як і з наркотиками та організованою злочинністю, країни регіону активно співпрацюють із США, проводячи спільні акції. Прикладом може слугувати масштабна акція, проведена спецслужбами США та армійськими підрозділами Бразилії, Аргентини, Парагваю в міжкордонному трикутнику з метою розгрому ісламістських організацій. Для постійного моніторингу ситуації в цьому регіоні створена спеціальна група «3+1», куди входять представники Бразилії, Аргентини, Парагваю і США. США, зокрема, грали важливу роль у боротьбі із повстанцями в Колумбії, де стратегія боротьби з тероризмом була заснована на посиленні повноважень держави і вкрай жорстких репресивних заходах.

Важливим результатом і досягненням стала ліквідація ряду озброєних угруповань, що діяли на території Мексики, Перу і Колумбії. Особливо необхідно відмітити досягнення домовленостей президента Колумбії Сантоса з організацією Фронт Звільнення Колумбії про припинення військових дій, які тривали понад 40 років та забрали тисячі життів колумбійських громадян – ФАРК склав зброю. Ця подія стала ключовою не тільки для цієї країни, аде і для всього континенту. Важливу роль в припиненні братовбивчої війни зіграла Куба, виступивши в якості посередника між двома сторонами. Мир, досягнений в Колумбії, став важливим фактором стабільності на континенті, був ліквідований

конфліктний потенціал, що не аз призводив сусідні з Колумбією країни – Еквадор та Венесуелу – до жорстокого протистояння з цією країною, що погрожувало вилитись у збройний конфлікт.

Значних успіхів досягли Мексика з Перу, нанісши удар по незаконним воєнним формуванням, після якого вони не змогли відновитися.

Більшість країн регіону орієнтовані на концепцію боротьби з тероризмом, що має превентивний характер – направляючи основні зусилля на подолання причин розповсюдження тероризму, а не його наслідків. Мексика та Колумбія орієнтуються на концепцію, пов'язану з подальшим посиленням репресивних заходів. Так, Дуке поставив під сумнів необхідність реалізації мирної угоди, що була укладена його попередником з членами ФАРК, що призвело до того що частина з них взяла до рук зброю.

В цілому треба відзначити, що в боротьбі з тероризмом країни Латинської Америки досягло значно більших успіхів, ніж у боротьбі з організованою злочинністю. У більшості країн ця загроза не є настільки гострою, як наркоторгівля та злочинність.

Прикриваючись боротьбою з тероризмом, країни континенту у своїй більшості вписуються у світовий тренд, пов'язаний з процесом мілітаризації. З 2001 по 2017 рр воєнні витрати країн регіону збільшилися більш ніж у 3 рази. За оцінками SIPRI витрати країн Латинської Америки у 2018 р. зросли на 2,6% більше, ніж у 2017 р., і склали понад 100 млрд. дол. США.

Активно йде процес модернізації армії Аргентини, Бразилії, Чилі, Колумбії, Венесуели, Перу, Еквадору. Довгий час головним постачальником зброї та підготовки воєнних кадрів були США. В період «лівого дрейфу», реалізуючи диверсифікацію своїх зовнішньої політики на якісно змінивши свою внутрішню політику, уряди цих країн, особливо в умовах, коли США багатьом державам відмовили у воєнній допомозі і поставках зброї, шукають нових партнерів для співробітництва у воєнно-технічній сфері. На ринок озброєння виходять нові гравці в особі Китаю, Ізраїлю і

Росії. Китай і Росія активно долучились і в процес підготовки воєнних кадрів Куби, Венесуели, Нікарагуа.

Однією з загроз національної і глобальної безпеки в сучасному світі є міграція. В ХХІ ст. міграція трансформувалась в складний феномен, що має неоднозначні наслідки. Кількість мігрантів у світі складає більш ніж 300 млн. осіб. В умовах розвитку глобалізації міграція набуває все більш неконтрольованого характеру. Так, більше 30% складає нелегальна міграція. Для цілих регіонів світу міграція стала реальним викликом безпеці та загрозою їх стійкому розвитку.

Проблема міграції в Латинському регіоні розвивається в рамках світового тренду, маючи при цьому свої особливості. У ХХІ ст. в регіоні окреслились три основних сегменти розвитку міграційного процесу. Це внутрішня регіональна мобільність, доля якої складає від 33,6; до 40% – міграція в США; 24,5% – до Європи, де на першому місці стоїть Іспанія. Причинами міграційних процесів в регіоні є не тільки бідність (так, кожна четверта молода людина від 15 до 28 років живе в злиднях), 72% мігрантів однією з головних причин вважають страх за своє життя, відсутність гарантій безпеки їх родинам; 20% хочуть возз'єднатись зі своїми сім'ями і тільки 10% назвали економічні причини.

Міграція в регіоні носить переважно нелегальний характер і несе за собою цілий ряд негативних наслідків для країн регіону, погрожуючи їх безпеці. Поставлена на потік нелегальна міграція перетворилась в масштабний кримінальний бізнес, що контролюється організованою транснаціональною злочинністю, і займає третє місце за своєю прибутковістю, поступаючись тільки контрабанді наркотиків і зброї.

Мігранти все частіше стають об'єктом продажу на примусові роботи. В Мексиці щорічний дохід від продажу людей складає 10 млрд. дол. США. Часто мігранти стають об'єктами викрадення: так, с 2006 по 2017 рр. в Мексиці зникло від 72 до 120 тис. осіб.

Країни втрачають трудові ресурси, відбувається депопуляція територій, руйнується місцева інфраструктура.

Міграція – це також спосіб розколу суспільства, деградація національних цінностей. Через неї перериваються зв'язки поколінь, розпадаються сім'ї.

Рух мігрантів, за оцінками Всесвітнього Банку, коштує тільки країнам Центральної Америки 80 млрд. дол. США, що набагато перевищує суму грошових переказів, які до неї надходять. Так, у Мексиці вони складають 24,3 млрд. дол. США, в Гватемалі – 6 млрд. дол. США, в Гондурасі – 13,3 млрд. дол. США, в Сальвадорі – 4 млрд. дол. США, що, відповідно, складає 21%, 9,4%, 16%, 15,5% ВВП цих країн.

Тенденція росту міграції має стійкий характер. Першість за кількістю мігрантів в Північну Америку належить Мексиці, де кількість мігрантів з 2010 до 2016 рр. збільшилась на 42% та складає 62% усіх нелегальних мігрантів, бажаючих потрапити до США. Друге місце займає Сальвадор, де кількість мігрантів за цей час зросла на 44%. З Гватемали потік мігрантів зріс на 77%, з Гондурасу – на 106%. Особливістю цього зростання є зріст кількості неповнолітніх дітей: в 2017 р. їх процент збільшився на 17%.

У другому десятилітті ХХІ ст. проблема мігрантів трансформувалась в політичну проблему, що стала фактором, який багато в чому визначав характер взаємовідносин США до вказаних країн. Особливо він впливає на двосторонні відносини США та Мексики, через кордон якої в США прямує величезний потік нелегальних мігрантів. Після 1994 р., коли Мексика стала членом НАФТА, членство в котрій передбачало вільне переміщення людей і капіталу, чисельність мігрантів до США наблизилась до 51 млн. осіб, 30% з яких були вихідцями з Мексики, ще 10% представляли інші країни регіону Центральної Америки. До 2056 р. в США небіле населення може скласти понад 50% жителів країни, з урахуванням того, що латиноамериканці не прагнуть інтегруватись в гуманітарно-культурний простір країни-реципієнта, зберігаючи свою національну автономність, вірність своїм національним традиціям та менталітету. Така тенденція несе в собі загрозу національній безпеці США, є фактором внутрішньополітичної дестабілізації. Вже сьогодні

десятки мільйонів американців невдоволені ситуацією з мігрантами.

Боротьба з нелегальною міграцією стала однією з центральних компонентів передвиборчої кампанії Трампа та обіцянок, даним ним виборцям. Виконуючі ці обіцянки, адміністрація Трампа взяла курс на посилення міграційної політики та боротьби з нелегальною міграцією, в першу чергу на кордоні з Мексикою. Щоб припинити несанкціоноване проникнення через свій кордон США будує стінку протягом всього кордону з Мексикою – проект вартістю 6 млрд. дол. США Стає жорсткішим законодавство, ліквідуються програми допомоги мігрантам. Активізувався напрям, пов'язаний з депортацією нелегальних мігрантів. В 2017 р. таких виявилось 225 тис., було здійснено 140 тис. адміністративних арештів. США жорстко вимагали від Мексики прийняти заходи проти нелегальної міграції. Мексика змогла зупинити тисячі мігрантів з Центральної Америки, що прагнули прорватись до США в 2019 р., взявши курс на укріплення свого південного кордону та активізувавши процес депортації (приблизно по 100 тис. осіб на рік).

Кардинальне вирішення проблеми міграції, в тому числі нелегальної, можливе тільки при ліквідації тих причин, які її породжують, і пов'язані з реалізацією комплексних заходів, направлених на вирішення проблем бідності, боротьби з організованою злочинністю, поліпшення якості життя та навколишньої середовища.

Особливу роль країни континенту зіграли в боротьбі за нерозповсюдження ядерної зброї. Бразилія та Аргентина, володіючи технологіями створення ядерної бомби, добровільно відмовились від набуття статусу ядерних держав. Країни регіону проголосили континент без'ядерною зоною, підписавши відповідні угоди, і послідовно проводять політику по укріпленню миру, активно беруть участь у миротворчих операціях під егідою ООН і спільно з Європейським Союзом.

Для підвищення ефективності і якості миротворчих операцій за їх участю наприкінці 2007 р. міністерство

оборони Аргентини виступило з ініціативою створення Латиноамериканської асоціації центрів підготовки мировторчих сил – АЛКОПАС (Asociación Latinoamericana de Centros de -Entrenamientos para Operaciones de Paz – ALCOPAZ). На нараді в грудні 2007 р. представники оборонних відомств Аргентини, Бразилії, Гватемали, Перу, Уругваю, Чилі та Еквадору була досягнута домовленість про створення даної структури. Установчі документи були підписані 4 серпня 2008 р. Дана структура об'єднала національні центри та інші структури, які готували миротворців. Мета АЛКОПАС – це підвищення якості та ефективності підготовки особистого складу для його подальшої участі в миротворчих операціях.

Тільки в ХХІ ст. миротворці і спостерігачі з країн регіону були задіяні для проведення миротворчих операцій у 15 державах світу. Латиноамериканські миротворці користуються високим авторитетом в ООН, бачити їх у якості посередників бажає багато країн, які потребують проведення подібних операцій.

Для Латинської Америки реальною загрозою стає криза громадської безпеки, пов'язана з криміналізацією, «наркотизацією» суспільства, окупацією частини державних функцій злочинними угрупованнями.

Таким чином, метою політики безпеки латиноамериканських країн залишається досягнення інтегративної безпеки, тобто такої, яка передбачає активну соціальну політику щодо боротьби з бідністю, стійкий економічний розвиток, демократизацію політичних інститутів, регіональну інтеграцію.

Реалізуючи концепцію інтегральної безпеки, країни регіону вносять свій вклад в забезпечення глобальної безпеки, зокрема, таких її складових, як продовольча, енергетична безпека, нерозповсюдження зброї масового ураження, збереження та укріплення миру на планеті, вирішення воєнних конфліктів. Особливу значущість в забезпеченні глобальної безпеки набуває боротьба країн регіону з наркобізнесом, тероризмом, організованою злочинністю.

1.4. Роль нерегіональних гравців у латиноамериканській системі міжнародних відносин

Наприкінці 90-х років ХХ ст. та особливо на початку ХХІ ст. зі стартом «лівого дрейфу» швидкими темпами почала руйнуватись латиноамериканська система міжнародних відносин, фундаментом якої було повне домінування в ній впливу США та яскраво виражений проамериканський курс зовнішньої політики практично всіх держав, виключаючи Кубу. Причинами цього процесу стали послідовний крах біполярної системи, завершення холодної війни, перехід до багатопольярного світу, поява нових полюсів світового розвитку – Китаю, ЄС, прагнення Росії знов набути статусу глобальної держави. В контексті укріплення свого впливу в якості глобальних гравців та прагнення забезпечити ресурсами розвитку своєї економіки, всі вони почали процес експансії на латиноамериканський регіон. Дії цих акторів вписувались в знаковий тренд розвитку міжнародних відносин на зламі віків, пов'язаний із загостренням боротьби за контроль над ресурсами та ринками збуту.

Латиноамериканський континент в цьому плані представляв значний інтерес. Надра континенту містять всю «таблицю Менделєєва». На долю континенту припадає 20% світових запасів нафти, 4% газу, 65% літію, 44% міді, 33% олова, 49% срібла, 20% бокситів, 22% залізної руди, а також золота, урану, рідкоземельних металів, коштовних каменів. Континент має друге місце у світі за запасами прісної води і п'яте за лісовими ресурсами. Все це робило регіон надзвичайно привабливим для вкладення інвестицій та отримання сировини.

Одночасно регіон надавав величезні можливості для збуту товарів. Процес проникнення нових акторів збігся з початком «лівого дрейфу», коли нові лідери стали на шлях дистанціювання від США, проведення самостійної зовнішньої політики та її диверсифікації. Їм потрібні були нові партнери, готові інвестувати в їх економіку та надавати кредити для її модернізації. Таким партнером для більшості країн регіону став Китай.

Латинська Америка бачила в Китаї серйозний резерв економічного росту, інвестицій та ринків збуту. Він також розглядався в контексті диверсифікації зовнішньоторговельних та політичних зв'язків у прагненні послабити свою залежність від США. Китай, в свою чергу, в умовах прискореного економічного зростання потребував нових ринків збуту та сировинних ресурсів.

Збіг стратегічних інтересів країн регіону та Китаю створив основу для безпрецедентного за темпами та масштабами росту контактів Китаю та країн регіону та сприяв закріпленню його як домінуючого нерегіонального актора в латиноамериканській системі міжнародних відносин. Це стало можливим завдяки політиці КНР: Китай, на відміну від США, ніколи не втручався у внутрішні справи держав та не пов'язував свої проекти з політичними умовами, не нав'язував країнам свою модель розвитку. Китай прагнув проводити політику «низького профілю», яка підкреслювала б відсутність у нього яких-небудь експансіоністських спрямувань по відношенню до ЛКА та особливих планів щодо витіснення США з цього регіону. Це була стратегія «мирного витіснення в тилу ворога».

Основним інструментом Китаю у боротьбі зі укріплення своїх позицій на континенті стала «м'яка сила». Паралельно з економічними інтересами, Китай, посилюючи свою присутність на континенті, вирішував одну з головних цілей своєї зовнішньої політики – реалізацію концепції «Одного Китаю». Для цього регіону це завдання набувало особливої актуальності, адже на той час серед 27 союзників Тайваню 14 були латиноамериканськими державами. Сьогодні ж на континенті таких залишилось лише 3. Китай не використовував вимогу визнання «одного Китаю» як ультиматум и не відмовлявся від співпраці з країнами, які її не виконували. Піднебесна по відношенню до них просто не проявляла такої «щедрості», як до країн, що підтримали її позицію. Прикладом може слугувати Нікарагуа, яка розвиває відносини як з Тайванем, так і з КНР, але співпраця з останнім обмежується лише економічними інтересами.

Почавши активно діяти в Латинській Америці з 2000 р., Китай вже к першому десятиліттю збільшив об'єм торгівлі у 22 рази з 12 млрд. дол. США в 2000 р. до 170 млрд. дол. США в 2010 р. В 2019 р. об'єм складав вже 225 млрд. дол. США. 72% китайського імпорту складають соя, залізні та мідні руди, мідь, нафта та інші природні ресурси. 91% експорту з КНР – це промислові товари.

Отже важливою складовою є інвестиційне співробітництво. Обсяг китайських інвестицій зростає високими темпами, починаючи з 2001 р. маючи на початку XXI ст. практично нульову відмітку вони вже у 2009 р. склали 15 млрд. дол. США, у 2011 – 22,7 млрд. дол. США, до 2019 р. інвестиції, вкладені Китаєм в економіку латиноамериканських держав, склали 109 млрд. дол. США.

Інвестиції зростали не тільки у кількісних показниках, але й змінювались якісно. Якщо до 2008 – 2009 рр. кошти головним чином направлялись у видобувну галузь, нафтову, гірничодобувну, забезпечуючи, таким чином, поставки необхідної для стабільного та динамічного розвитку китайської економіки сировини, то останнім часом Китай став інвестувати у проекти, які пов'язані з високими технологіями – в електроніку, телекомунікації, автомобілебудування, агроіндустрію, транспорту інфраструктуру.

Політика Китаю носить системний характер та має чітко окреслену концептуальну основу. Вперше вона була озвучена лідерам країн регіону під час саміту Азійсько-Тихоокеанського співробітництва АТЕС в 2004 р., де прем'єр КНР оголосив про наміри Китаю вкласти 100 млрд. дол. США в економіку країн регіону та окреслив напрями цих інвестицій.

У 2008 р. керівництво Китаю прописує у «Білій книзі» стратегію «політики Китаю в Латинській Америці», де проголошується її мета – проводити узгоджене співробітництво з державами регіону на основі рівності, взаємної вигоди та спільного розвитку, – та чітко сформульовані її напрями та визначені конкретні кроки зі забезпечення присутності в цьому регіоні. Це фінансування й

кредитування, торгівля, участь в регіональних інтеграційних проектах, кооперація і реалізація інфраструктурних проектів, а також скупка підприємств та землі, більш широка участь у військовій сфері.

Реалізуючи свої цілі, для більш успішної ефективної реалізації інфраструктурних проектів Китай вступає у 2010 р. у Міжамериканській банк розвитку, зробивши внесок у розмірі 225 млн. дол. США. У складі цього банку було створено спільний з Китаєм фонд у розмірі 1 млрд. дол., головна мета якого – інвестування проектів високотехнологічної складності.

Іншою важливою складовою політики Китаю у регіоні стало кредитування. До 2019 р. кредитна лінія Китаю в країнах регіону склала 150 млрд. дол. США, що сумарно перевищує суму всіх кредитів, виданих іншими банками. Крупнішими одержувачами кредитів від Китаю є Бразилія, Аргентина, Венесуела, Болівія, Мексика. Китай кредитує та інвестує в крупніші інфраструктурні проекти: його компанії будують залізні дороги в Аргентині, модернізують порти в Чилі та Перу, будують автомобільний завод в Уругваї, нафтопереробні бази в Венесуелі. КНР активно скуповує акції компаній, пов'язаних з добуванням вуглеводнів.

Новий якісний етап у політиці Китаю почався з 2014 р., коли президент Сі Цзинпін під час VI саміту БРІКС зустрівся з представниками 11 країн, що входять до СЕЛАК. На цій зустрічі він оголосив про нові перспективи відносин Китаю з Латинською Америкою в контексті того, що програма «Китай для Латинської Америки», що була прийнята в 2005 р. і передбачала 40 млрд. дол. США інвестицій в економіки латиноамериканських країн до 2015 р., практично була реалізована. Він заявив про намір вкласти додатково 35 млрд. дол. США, створивши три типи фондів: перший на 20 млрд. дол. США, призначений для фінансування інфраструктурних проектів; другий – 10 млрд. дол. США – це кредитна лінія для фінансування проектів розвитку; третій – 5 млрд. дол. США – це специфічні проекти у тих галузях, які буде визначати Китай. Єдиною умовою реалізації нової програми лідер Китаю визначив створення постійного

форуму Китай – СЕЛАК. Перший такий форум відбувся у Пекіні 8 січня 2015 р., де були підписані численні двосторонні договори про торгівлю та інвестиції. Також було прийнято План співробітництва на 2015 – 2019 рр., в якому чітко зазначались наміри Китаю зі збільшення об'ємів торгівлі до 500 млрд. дол. США до 2025 р. та підвищення рівня інвестицій у регіон до 250 млрд. дол. США за наступні десять років.

Співробітництво Китаю з країнами регіону носить багатовекторний характер, де значне місце займає взаємодія країн в військовій сфері. Китай продає зброю, безоплатно передає військове обладнання та обмундирування, проводить спільні військові навчання. КНР також займається підготовкою кадрів вищої кваліфікації.

Важливішим компонентом політики КНР в регіоні є реалізація програм безвідплатної допомоги країнам регіону. Вони покликані сприяти не тільки налагодженню відносин між державами, але і формувати позитивний імідж Китаю у суспільній свідомості населення країн-отримувачів допомоги.

Форми допомоги, яку надавав та продовжує надавати Пекін у регіоні, досить різноманітні: від будівництва лікарень та шкіл у країнах Карибського басейну, поставок безкоштовних комп'ютерів школярам Венесуели, ліків та продовольства мешканцям Гаїті до проектування об'єктів у країнах Центральної Америки, зокрема у Нікарагуа, та боротьбі з наркобізнесом у Болівії та Еквадорі.

Однією зі складових «м'якої сили» є знайомство латиноамериканських країн з китайською культурою, основою якої є конфуціанство, ідеї якого сьогодні у Піднебесній реанімуються і широко розповсюджуються. Вчення Конфуція активно використовуються у зовнішній політиці, для популяризації китайської культури і мови з 2004 р. відкрито 322 представництва Інституту Конфуція у 96 країнах світу, з них 21 у країнах Латинської Америки.

Значне місце відводиться контактам з латиноамериканською молоддю в сфері освіти та науки. В Китаї навчається більш ніж 100000 латиноамериканських студентів, 24000 щорічно отримують стипендії для навчання

в вузах Піднебесної. Щорічно зростає кількість китайських туристів. Такий рівень, масштаби й динамізм були б неможливими без системної, постійної політичної взаємодії.

Характер двосторонніх відносин має високий ступінь динамізму, про це свідчить кількість візитів, офіційних делегацій, здійснених двома сторонами. У квітні 2001 р. відбувся перший візит голови КНР – Цзян Цземіня – у регіон, він відвідав шість ключових країн: Бразилію, Аргентину, Чилі, Венесуелу, Уругвай і Кубу. У 2004 р. регіон відвідав його наступник Ху Цзіньтао. В цей же час з 2001 по 2005 рр. лідери 15 країн Латинської Америки відвідали Китай. З 2007 по 2017 рр. динаміка взаємних візитів продовжує залишатися на високому рівні. Сі Цзінпін відвідував країни континенту у 2013, 2014, 2015 та 2016 роках. Практично всі лідери держав регіону побували з візитами в Пекіні.

Китай активно взаємодіє з країнами регіону на багатосторонній основі, де особливе значення надається самітам КНР – СЕЛАК, Китай – ОАД, Групі 5 (Бразилія, Китай, Індія, Мексика, Південна Африка), групі Basis (Бразилія, Південна Африка, Індія, Китай), в рамках АТЕС, G20, МВФ, ВТО. В якості спостерігача Китай представлений в таких регіональних структурах, як група РІО, ЦАІС, МЕРКОСУР, Андське співтовариство. Китай підтримав кандидатуру Бразилії в якості постійного члена Ради Безпеки ООН.

Відзначаючи успіхи Китаю на рівні двосторонніх угод, варто відмітити, що цілий ряд країн регіону має статус стратегічного партнера Китаю. Це Бразилія, Мексика, Аргентина, Венесуела, Перу, Куба.

Варто зазначити і негативні наслідки укріплення китайського впливу. Вони найбільш яскраво проявились після 2004 р., коли Китай взяв курс на розширення внутрішнього ринку, а також знизились темпи росту його економіки. Така прив'язка економік ряду країн, їх залежність від експорту та імпорту з Піднебесної посилює розвиток кризи в їх економіках.

Модель економічного росту, що заснована на вивозі сировини, яка завдяки Китаю вдало працювала у більшості

країн континенту, у нових умовах, що складаються сьогодні у глобальній економіці, виявилась неспроможною. Країни, що не мають значних природних ресурсів, імпортерами дешевої китайської продукції, конкуренцію з якою не витримує місцева промисловість. А також, маючи зону вільної торгівлі з США, країни стають платформою захоплення Китаєм сегментів американського ринку. Така ситуація змушує приймати захисні заходи. Так, Мексика та Аргентина змушені були ввести мита на китайську продукцію, щоб захистити свої виробництва.

Інша проблема, з якою зіштовхнулись країни у рамках свого співробітництва з Китаєм, – це політика китайських підприємців, які недостатньо приділяють увагу охороні навколишнього середовища, а також порушують робоче законодавство країн.

Необхідно відмітити, що китайське керівництво усвідомлює делікатність ситуації, що склалася, і робить певні кроки з її подолання. Це нова ініціатива Китаю про перехід на новий рівень співробітництва через створення фондів у розмірі 30 – 40 млрд. дол. США та збільшення інвестицій в обробляючу та високотехнологічну галузі.

В умовах ядро виражених кризових явищ, з якими сьогодні зіштовхнулись більшість країн, ейфорія у відношенні співробітництва з Китаєм поступається місцем більш прагматичному розрахунку, небажанню змиритися з тим, що Китай здобуває лише сировину, що ускладнює процес створення диверсифікованої економіки. Сьогодні криза обумовлена падінням цін на сировину, що не дає країнам кошти, необхідні для їх розвитку.

Не дивлячись на існуючі проблеми, Китай сьогодні зміцнив свій вплив на континенті, витісняючи США, ЄС та Росію. Використовуючи свою економічну могутність, Китай перейшов до нового етапу реалізації своєї зовнішньої політики, більш жорсткої та експансіоністської, спираючись на «м'яку силу» як головний інструмент у досягненні її цілей, він будує нові політичні відносини за кордоном. Крім того, за рахунок двостороннього співробітництва він прагне вирішити свої глобальні завдання.

Політика Китаю в регіоні викликає занепокоєння та побоювання США, котрі завжди вважали Латинську Америку своїми «задвірками». Особливо їх хвилює база спостереження та центр радіоелектронної розвідки, створені на Кубі, китайська інфраструктура торговельних перевезень на Багамських островах. Як геополітичний виклик США сприймають участь КНР через компанії Гонконгу в проєкті будівництва другого Панамського каналу в Нікарагуа. Століттями США домінували в регіоні, використовуючи його в своїх національних інтересах, не маючи тут конкурентів, маючи можливість контролювати його повністю, за виключенням Куби. «Лівий дрейф» і прихід Китаю змінив ситуацію в регіоні, до якої США, як виявилось, не були готові, не змогли вчасно розпізнати ті ризики, які вона несе, та скорегувати свою зовнішню політику.

Збереження лідируючих позицій в Латиноамериканському регіоні, та особливо в районі Карибів, розглядається Вашингтоном як важливіша умова збереження глобального лідерства. Латинська Америка завжди мала особливе стратегічне значення для США, що визначається, передусім, її географічною наближеністю. Зокрема, велике значення має наближеність Карибського моря: його та Мексиканську затоку американський стратег А. Мехен розглядав як єдине для США «внутрішнє море». Все це з моменту досягнення Сполученими Штатами незалежності автоматично зробило Латинську Америку – насамперед Карибський басейн – американським аванпостом. Внаслідок цього, а також через виняткову увагу офіційного Вашингтону, цей регіон отримав неофіційну назву американського «заднього подвір'я». У 2006 р. Держдепартамент офіційно визначив нідерландські острови Аруба, Бонайре і Кюрасао «третім геополітичним кордоном» США.

Особлива зацікавленість Сполучених Штатів у латиноамериканському регіоні також підкріплюється наявністю тут значних покладів різних корисних копалин, які фактично розглядаються ними як власні стратегічні. Це також пояснюється близьким розташуванням: наприклад, для транспортування нафти танкерами з Венесуели потрібно

близько 5 днів, у той час як з Близького Сходу – 30 – 40 днів. У разі протистояння із сильним суперником, наприклад із Китаєм, це може зробити регіон головним джерелом ресурсів для наддержави, у першу чергу паливних. На сьогодні частка імпорту нафти з латиноамериканських країн становить 30% у загальному імпорті нафти США. Основна її частина надходить із Мексики, Венесуели і Колумбії, які є другим, четвертим і сьомим відповідно за значенням постачальниками, а також із Тринідаду і Тобаго, Гватемали і Ель-Сальвадору. До того ж Бразилія нещодавно – після ініціалізації спільного «етанолового проекту» – теж стала постачальником пального, яке виробляється з цукрової тростини.

Також регіон цікавить США як достатньо великий і ненасичений ринок, зокрема для реалізації їхньої високотехнологічної продукції. Крім того, сама по собі економічна відсталість цих країн робить їх привабливими для розміщення промислових підприємств через менші витрати на виробництво, у першу чергу через дешеву робочу силу.

Все це сприяло включення Сполученими Штатами цього регіону до їх «жорсткої» сфери впливу. Штати вдавались до дискредитації, фальсифікації, підкупу, а також тиску на лідерів і посадовців, підбурювання громадян до непокоритощо. Мали місце численні випадки військових інтервенцій до держав регіону. США неодноразово організовували в них державні заколоти з метою встановлення лояльних щодо себе урядів і усунення недостатньо лояльних тощо.

Протягом останнього десятиліття мало місце декілька таких випадків: це збройні інтервенції до Гаїті в 2004 р. – з метою усунення від влади Ж. Арістида, та в січні 2010 р. – під приводом допомоги в ліквідації наслідків землетрусу 12 січня 2010 р.; державний переворот в Гондурасі 28 червня 2009 р., який призвів до усунення від влади недостатньо лояльного до США уряду М. Селайї; спроба державного перевороту в 2002 р. в Венесуелі з метою усунення від влади У. Чавеса. Також латиноамериканськими урядами висловлюються підозри щодо участі США в неузгодженому з Еквадором бомбуванні Колумбією його території з метою знищення

табору колумбійських повстанців; у здійсненні спроби державного перевороту в Еквадорі 30 вересня 2010 р.; у дестабілізації внутрішньої ситуації в Болівії й Мексиці.

Для обґрунтування політичного і військового втручання у внутрішні справи країн регіону США посилаються на «необхідність»: «захисту демократії» (запобігання порушенню «недемократичними» режимами прав і свобод людини, нацменшин, корінного населення тощо); боротьби з незаконною торгівлею наркотиками; боротьби з повстанськими рухами (які нині прирівнюються до терористичних організацій); надання допомоги при стихійних лихах, розв'язанні екологічних проблем тощо. Крім того, традиційним обґрунтуванням втручання залишається наявність (з позиції офіційного Вашингтону) загрози для національної безпеки та безпеки американських громадян, які перебувають у країнах регіону.

Основними інструментами «демократизації» латиноамериканських країн є організації та фонди з досвідом «встановлення демократії» в багатьох регіонах світу, У першу чергу це Національний фонд підтримки демократії (NED) та Агентство Сполучених Штатів для міжнародного розвитку (USAID). Крім цих організацій, інтереси Вашингтону в країнах регіону також просувають інші американські організації й фонди – урядові та неурядові, діяльність останніх насправді також нерідко фінансується урядом США.

Втручання до внутрішньої соціальної та економічної політики країн регіону здійснюється за допомогою Світового банку, Міжнародного валютного фонду (МВФ), та Міжамериканського банку розвитку, в яких вплив США являється домінуючим.

В ХХІ ст. в реалізації латиноамериканського вектору при продовженні головної стратегії збереження лідерства в регіоні можна виділити три етапи, що мають яскраво виражені особливості, хронологічно по'язані зі знаходженням при владі адміністрації Дж. Буша-молодшого (2000 – 2008 рр.), Б. Обами (2009 – 2017 рр.) та приходом до влади Д. Трампа. За президента Дж. Буша-молодшого Вашингтону не вдалось реалізувати дві головні задачі, які

Буш ставив по відношенню до даного регіону. Перша – це втягнення країн регіону в коаліцію проти Ірану в 2003 р., що закінчилось провалом: тільки 3 країни дали свою згоду на участь у ній. Друга – це крах масштабного проекту США, підготовка якого почалась ще в 1995 р. – це створення зони вільної торгівлі, яка повинна була об'єднати всі держави Північної та Південної Америки. На саміті в грудні 2005 р., коли повинно було відбутись підписання даного договору, цілий ряд країн – Бразилія, Аргентина, Венесуела, Еквадор, Болівія і ряд інших, – відмовились його підписувати. Проект, що тримав назву АЛКА, був провалений. Загостренню відносин між країнами регіону із США сприяв і відкритий антиамериканізм зовнішньої політики ряду країн (Венесуели, Еквадору, Болівії), а також прагнення дистанціювання від політики Вашингтону та вести більш незалежну політику Бразилії, Аргентини, Перу та ряду інших країн. В цих умовах адміністрація Буша перестає вважати латиноамериканський вектор як пріоритет, зовнішня політика Вашингтону переорієнтується на Азіатсько-Тихоокеанський регіон та Близький Схід. Латиноамериканський вектор піддається корекції.

При адміністрації Буша, по-перше, акцент був зроблений на розвитку двосторонніх зв'язків, по-друге – на виокремлення окремих держав регіону та вибудовування з ними «особливих відносин». В центрі уваги опинився субрегіон Центральної Америки, ряд країн Карибського басейну, Колумбія та Мексика, остання завдяки її членству в НАФТА. В Вашингтоні припинили сприймати Латинську Америку як єдине ціле. Ця тенденція носить об'єктивний характер, бо відображає об'єктивно існуючу та зростаючу політичну та соціально-економічну багатогранність регіону, і стала характерною для адміністрацій президентів Б. Обама та Д. Трампа. По-третє, визначивши конкретні країни-пріоритети, вже в 2006 р. Вашингтон фактично припинив надання військової допомоги та фінансування гуманітарних проектів в них. В той же час, будуючи свої відношення з країнами регіону США не може не співвідносити їх з тими об'єктивними процесами, які там тривають, по'язані з

прагненням до розвитку інтеграційних процесів всередині регіону. Про це свідчить створення в цей період ряду нових інтеграційних структур, таких як УНАСУР, Тихоокеанський Альянс, нарешті СЕЛАК, куди увійшли всі країни Західної півкулі окрім США та Канади, а також їх спроби диверсифікувати свої зовнішньоекономічні зв'язки, прагнення знайти нових партнерів. Особливе занепокоєння Білого Дому викликає вплив Китаю, потенціал та можливості якого дозволяють успішно діяти та протистояти впливу США.

Динаміка росту ролі Китаю та США в економіці країн регіону була не на користь останніх. Так, якщо в 2000 р. доля США в торгівельному обороті з ЛКА складала 52,5%, а Китаю – 9,1%, то вже в 2011 доля США знизилась до 34,8%, а доля КНР зросла до 22,2%. Поставки до Китаю в цей період зростали на 30% щорічно.

Все це ставить перед Білим Домом нелегкі задачі по відношенню до країн континенту. Вони тим більш складні та масштабні, оскільки, не дивлячись на скорочення питомої ваги США у зовнішньополітичних зв'язках ЛКА, регіон залишається важливим джерелом широкої гами сировинних та промислових товарів та вагомим ринком збуту. В умовах протистояння США з Росією та Китаєм країни регіону також важливі в якості потенційних союзників. Це добре усвідомлював президент Б. Обама, який запропонував нову доктрину побудування відносин з країнами континенту. За його президенства акцент було зроблено на її реалізації за допомогою «м'якої сили». Вже в ході передвиборчої кампанії Б. Обама презентував програму співробітництва з Латинською Америкою «Нове партнерство для Америк», яка, після обрання його президентом, була змінена на «Поновлення лідерства США в Америці». Її презентацію Б. Обама здійснив під час свого візиту до Чилі та ряду інших держав. Було поновлено надання гуманітарної допомоги, розширений обмін студентами. Вашингтон прямо заявив, вустами держсекретаря Керрі, що США відмовляються від доктрини Монро.

Важливим шагом зі збереженням своєї ролі в економіці країн регіону стало укладення двосторонніх угод про

створення зон вільної торгівлі між США та країнами регіону: 14 держав стали учасниками цих угод. Серед них Чилі, Колумбія, країни Центральної Америки та Карибського басейну.

Прагнення адаптувати свою політику до нових реалій яскраво проявлялось у відмові відкрито підтримати державний переворот у Гондурасі в 2009 р., багато в чому ними ж і спровокований. Одноставне засудження цього перевороту та жорсткі спільні санкції по відношенню до Гондурасу з боку країн регіону фактично не залишали для Білого Дому іншого виходу, крім як засудити його.

Проривом у політиці Вашингтону на Латиноамериканському континенті стала розпочата Обамою нормалізація американо-кубинських відносин, встановлення дипломатичних відносин, що були перервані в 1961 р., часткове скасування економічного ембарго та, нарешті, візит в Гавану в 2016 р. під кінець його президентства. Нормалізація американо-кубинських відносин сприяла стабілізації ситуації на континенті та створювала нові можливості для взаємодії США з країнами континенту, для яких антикубинська політика Вашингтону була причиною антиамериканської риторики та дій по відношенню до Сполучених Штатів.

Прихід Трампа до влади окреслив новий поворот в реалізації латиноамериканського вектору Вашингтону. Вже під час передвиборної кампанії він різко критикував політику Обама в Латинській Америці, обіцяв її скорегувати у відповідності до національних інтересів США. Період його президентства збігся з «правим дрейфом», приходом до влади представників правих сил, що мали проамериканські настрої, що створило умови для успіху всього курсу.

Трамп визнав помилкою політику Обама по відношенню до Куби і вже під час передвиборчої кампанії пообіцяв виборцям ліквідувати американо-кубинські угоди, підписані його попередником. Нова геополітична ситуація, що складалась в регіоні як наслідок економічної кризи та «правого дрейфу», створювали сприятливий базис для реалізації нового курсу Трампа по відношенню до країн

континенту. Пріоритетом Вашингтон окреслив боротьбу за ліквідацію «лівих режимів» в країнах континенту та формування групи своїх союзників. Реалізація даного курсу призвела до поновлення тиску на Кубу, введення проти неї санкції, в тому числі заборони на поїздки до Куби американських громадян, які могли здійснюватися тільки через турфірму, яка була створена та контролювалась США.

За допомогою тиску на туристичний сектор адміністрація Д. Трампа прагне послабити вплив кубинського військового конгломерату, який контролює значну частину економіки Куби, в тому числі 60% готельного бізнесу країни.

Однак насправді така політики завдасть більшої шкоди дрібним підприємцям і простим кубинцям. Збито кубинським військовим структурам, як і економіці країни в цілому, буде несуттєвим, оскільки туристичний сектор Куби ніколи не залежав від американського клієнта, а орієнтується на канадських та західноєвропейських відвідувачів.

Однією з головних цілей Д. Трампа є ліквідація режиму Мадуро в Венесуелі. Вашингтон визнав президентом лідера опозиції Х. Гуайдо, якому надає всіляку підтримку. Проти Венесуели введені масштабні санкції, забороняючі, в тому числі, покупку нафти. Трамп загрожував режиму Мадуро прямою військовою інтервенцією. За ініціативою та підтримкою Вашингтону була створена Група Ліма, куди увійшли 14 держав регіону з метою боротьби проти режиму Мадуро та підтримки опозиції.

США доклали зусиль для скинення режиму Моралеса в Болівії, запустивши чутки, що вибори були сфальсифіковані, і кандидат в президенти Моралес не набрав більш ніж 40% голосів, консолідувавши його противників. Жорсткі санкції Вашингтон реалізує і проти режиму Ортега в Нікарагуа.

В своїй економічній політиці США віддають перевагу двостороннім відносинам та створенню зон вільної торгівлі на основі двосторонніх, а не багатосторонніх зв'язків, при цьому прагнуть відродити «міжамериканську єдність», створюючи нові механізми інституалізації. Так, Група Ліма розглядається ними як можлива альтернатива як ОАД, так і СЕЛАКу. Досягнення цієї мети адміністрація Трампа бачить

через заохочення створення гомогенізації внутрішньополітичного ландшафту, що передбачає жорстке протиборство та боротьбу з «лівими режимами».

Важливим завданням латиноамериканського вектору зовнішньої політики Вашингтону є використання регіону в глобальному протистоянні з Китаєм та витісненні його з континенту. В цьому контексті за Д. Трампа різко зросло співробітництво США з країнами регіону. Так, за президента Аргентини М. Макрі було підписано угоду про створення на її території трьох воєнних баз; американці посилили свої позиції в Еквадорі, де був відкритий офіс по співробітництву в галузі безпеки з Вашингтоном. Йде процес нарощування військового співробітництва з Бразилією, Еквадором, Колумбією та країнами Північного Трикутника (Сальвадор, Гондурас, Гватемала). Активізувалась військова допомога цим країнам.

В той же час протекціоністський курс Д. Трампа входить в протиріччя з курсом ліберальної глобальної економіки, що проводять країни Андської групи, Бразилія та Аргентина. Д. Трамп торпедував проект Тихоокеанського партнерства Б. Обама, з яким цілий ряд держав регіону пов'язував свої перспективи інтегруватись в глобальну економіку. Введені ним протекціоністські заходи на ряд товарів боляче вдарили по економіці Аргентини, Бразилії, які поставляли на американський ринок сталь, різноманітні види металопрокату, біопаливо. Так, тільки Аргентина стала втрачати 1,2 млрд. дол. США щорічно. Вкрай негативну реакцію в Бразилії викликала спроба Трампа ліквідувати авіабудування в цій країні шляхом поглинання «Боїнгом» бразильської компанії, що випускала літаки.

Трамп також скасував цілий ряд програм всередині США, які дозволяли латиноамериканцям жити та працювати в США. Ввів жорстку політику по відношенню до мігрантів, вибудовуючи стіну на кордоні з Мексикою.

Всі ці дії не можуть не дратувати потенціальних союзників Вашингтону. Сьогодні політика Вашингтону на континенті носить яскраво виражений виборчий характер. На преференції та надання гуманітарної і військової допомоги

можуть розраховувати тільки ті країни, які демонструють свою повну солідарність з курсом, що реалізують США, та діють у відповідності до їх національних інтересів. В цьому контексті через будь-яке відступлення від позицій критичі Вашингтону піддаються навіть самі віддані його союзники. Як, наприклад, це було з Колумбією, котрій Трамп підвищив статус з регіонального до глобального партнера НАТО, і в той же час обрушився на неї за недостатні зусилля у боротьбі з наркотрафіком, скоротивши розмір гуманітарної допомоги.

США продовжує залишатись домінуючим торгівельним партнером і інвестором для країн регіону, головним джерелом доступу до високих технологій. Об'єм торгівлі ЛКА із США в 2018 р. склав більш ніж 800 млрд. дол. США, в той час як об'єм торгівлі з Китаєм – 250 млрд. дол. США, з ЄС – 237 млрд. дол. США. 80% торгівлі США припадає на Мексику, країни МЕРКОСУР та Центральну Америку. Зростають і Американські інвестиції в економіку континенту в умовах «правого дрейфу». Закріпився також їх політичний вплив, розширилась військова присутність. Але США вже не може грати роль домінуючого актора на континенті. Наряду з Китаєм свої позиції та свій вплив прагнуть укріпити ЄС та Росія.

Важливішим нерегіональним гравцем в регіоні є Європейський Союз. Початок стратегічному партнерству ЄС – СЕЛАК було покладено в 1995 р., коли Єврокомісія розробила нові ключові напрями співробітництва між двома регіонами. Вони передбачали поглиблення політичного діалогу, розширення торгівельної взаємодії та підтримку розвитку інтеграційних процесів ЛКА, а також технічне та фінансове співробітництво.

Модель, запропонована ЄС для взаємодії з країнами регіону, була орієнтована на довгострокове співробітництво, пропонувала включення широкого кола питань співробітництва в економічній, гуманітарній, екологічній та воєнно-технічній сферах. Її особливістю був диференційований код, здійснення одночасно на декількох рівнях: двосторонньому, субрегіональному, міжрегіональному. Запропонована модель співробітництва

повинна була стать альтернативою північноамериканському впливу та бути орієнтованою на врахування потреб країн регіону.

На початок ХХІ ст. співробітництво країн регіону та Євросоюзу повинно було адаптуватись до нових умов, які склалися всередині ЄС, який продовжував розширення і зіткнувся із цілим рядом труднощів, подолання яких потребувало формування «нового порядку денного» зі своїми зовнішніми партнерами. В ЛКА в цей період ряд держав вийшов на новий рівень взаємодії як з країнами промислової Півночі так і Півдня, розширивши кількість своїх партнерів, в тому числі і нерегіональних. Все це призвело до формування якісно нових систем міжнародних зв'язків, в тому числі і в міжрегіональній взаємодії ЛКА та ЄС.

В регіоні в цей період складається мозаїка з інтеграційних об'єднань, які повинні були надати регіону більшої самостійності у рішенні широкого кола проблем соціально-економічного та політичного характеру як на регіональному рівні, так і в рамках діалогу з нерегіональними партнерами.

Новим моментом стає переміщення відносин з ЄС у статус пріоритетних у зовнішній політиці більшості країн регіону. В характері взаємодії ЄС і ЛКА чітко виокремлюється декілька етапів, пов'язаних зі змінами концептуальних підходів ЄС в латиноамериканському векторі свого зовнішньополітичного курсу: 1999 – 2003 рр., 2004 – 2009 рр., 2010 – 2012 рр., 2013 р. і до теперішнього часу.

Основним механізмом реалізації двосторонніх відносин є саміт ЄС – СЕЛАК, який визначає стратегічні напрями розвитку співробітництва. Саміт в Ріо-де-Жанейро у 1999 р. дав старт діалогу, направленому на вирішення задач поступової лібералізації торгівлі. Були підписані угоди про створення зон вільної торгівлі з Мексикою, Чилі. Саміт визначив основні задачі співробітництва: політична галузь, економічний та торгово-політичний сектори, а також окремі галузі, такі як культура, освіта і наука. В рамках цього саміту був створений Спеціальний Комітет держав ЛКА для

розвитку подальшого співробітництва з ЄС в рамках двосторонньої групи Саміту ЄС – Латинська Америка.

Однією з головних стратегічних задач, яку намагались вирішити на початку XXI ст. обидві сторони – це створення міжрегіональної асоціації. Її архітектура, за замислом учасників переговорів, повинна будуватись на основі угоди ЄС про вільну торгівлю як з окремими латиноамериканськими країнами, так і з інтеграційними об'єднаннями регіону (МЕРКОСУР, ЦАОР, КАРІКОМ), що дозволило б створити масштабну зону вільної торгівлі.

У розвитку діалогу і співробітництва між ЄС і ЛКА особлива роль належить Іспанії та Португалії. З 2011 р. Іспанія прийняла рішення взяти на себе функції основного протагоніста у формуванні зовнішньої політики Брюсселя щодо ЛКА. Іспанія – одна з крупніших інвесторів в економіку країн регіону. До приходу Китаю вона по цьому показнику займала друге місце після США. В 90-і роки XX ст. Іспанія списала борги Мексиці, Аргентині, Колумбії та ряду інших країн на суму більш ніж 6 млрд. дол. США. Головним механізмом освоєння Іспанією та Португалією латиноамериканського континенту є Іберо-американське співтовариство, основною формою діяльності якого є саміти Іспанія/Португалія – країни ЛКА.

Вже на цьому етапі розвитку співробітництва проявилась його особливість, що відрізняло ЄС від інших гравців – це підтримка розвитку інтеграційних процесів на континенті. Так, тільки за 2002 – 2006 рр. на підтримку цього об'єднання ЄС виділив 48 млн. євро, і 200 млн. євро виділялось кожній країні-члену цієї структури. В цей період був запусканий процес створення зон вільної торгівлі між двома інтеграційними структурами.

ЄС склав відчутну конкуренцію США в країнах Південної Америки. На долю ЄС у 2003 р. припадало 23,5% зовнішньої торгівлі, в той час як на США і Канаду – 20%. Інвестиції в цей період склали 137 млрд. дол. США, а з США – тільки 83 млрд. дол. США.

В період 2004 – 2009 рр. проходить три саміти ЄС – СЕЛАК в 2004 р., 2006 р. і 2008 р., які констатували

уповільнення росту макропоказників за всіма напрямками співробітництва, намітилося гальмування співробітництва, як на міжрегіональному, так і на субрегіональному рівні. Практично в глухий кут зайшли переговори про створення ЗВТ між ЄС і МЕРКОСУР. Ухвалена у 2008 р. на саміті в Лімі декларація, що визначала цілі та задачі в контексті переходу до стійкого розвитку, мала обмежений характер і не включала до себе всього комплексу проблем, які склались по відношенню до ЄС і ЛКА.

На основі глибокого аналізу ситуації, що склалася, восени 2009 р. Єврокомісія прийняла оновлений варіант стратегії співробітництва під назвою «Європейський Союз і Латинська Америка: партнерство глобальних гравців». Мета даного плану – більш глибокі форми двостороннього співробітництва, підписання угоди про асоціацію. Головним механізмом її реалізації є саміт ЄС – Латинська Америка. В рамках реалізації даної програми був підписаний меморандум про співробітництво між ЄС і СЕЛАК у 2013 р.

Прийняття даної Стратегії означало якісне перезавантаження відносин між двома суб'єктами, про що свідчила її реалізація на період 2010 – 2013 рр. Так, якісні зміни відбулись в сфері інвестиційного співробітництва. Якщо раніше Латинська Америка однозначно була об'єктом експансії європейських ТНК, то сьогодні латиноамериканські корпорації інвестують в Європу. Так, наприклад, бразильські корпорації в 2007 – 2014 рр. наростили об'єм прямих закордонних інвестицій з 114,4 до 242,7 млрд. дол. США, при цьому більш ніж 50% цієї суми припало на долю 12 європейських країн.

Реформи, що пройшли у ряді країн в період «лівого дрейфу», були направлені на обмеження діяльності іноземного капіталу, що на пряму зачепило інтереси європейців і призвело до скорочення європейських надходжень в економіки країн регіону на користь китайських вкладень.

В цей період на саміті в Мадриді були підписані угоди про асоціацію та вільну торгівлю між ЄС та окремими країнами Андського співтовариства (Колумбія, Перу) та

ЦАОР. Був створений новий механізм співробітництва Європейсько-латиноамериканського фонду (EU – LAC), утвореного з метою укріплення зв'язків між громадянськими суспільствами двох регіонів, та механізм інвестицій для Латинської Америки (LAIF) для фінансування інфраструктурних проектів.

Об'єм торгівлі в 2013 р. між ЄС та ЛКА склав 225 млрд. дол. США, порівняно з 2003 р. він виріс у 2 рази. За останні роки з 2005 по 2014 рр. ЄС профінансував 450 проектів на континенті, загальною вартістю 3 млрд. євро.

В період четвертого етапу, початок якого відноситься до 2013, були внесені корективи в стратегію співробітництва. В 2013 р. на саміті ЄС – СЕЛАК була прийнята Декларація Сантьяго і План дій на 2013 – 2015 рр., де основна увага приділялась співробітництву в галузі інновацій, технологій і біотехнологій, підтримки програм стійкого розвитку, захисту довкілля та зеленої енергетики. Крім цього план дій передбачав активізацію діалогу за проблемами міграції, освіти та інвестицій. Були підписані угоди з Колумбією, Перу та Еквадором про ЗВТ.

В 2015 р. зустріч в рамках саміту ЄС – СЕЛАК пройшла під гаслом «На користь спільного майбутнього спільно працювати, досягаючи добробуту та стабільності». Проривом у відносинах стало підписання Угоди про Зону вільної торгівлі між ЄС та МЕРКОСУР в 2019 р., переговори за якою йшли 18 років. Підписання даного документу посилює позиції ЄС в Південній Америці та створює принципово нові умови для співробітництва країн, що входять в ці структури. В умовах жорсткої економічної експансії Китаю ЄС втрачає свої позиції, але досі залишається ведучим нерегіональним актором на континенті.

У боротьбі за вплив на континенті Європа має ряд переваг перед Китаєм та Росією – зокрема, це колосальний потенціал «м'якої сили». В країнах Латинської Америки діють 73 філіали інститутів Сервантеса, Гете, Данте Аліг'єрі, декілька філіалів нараховує португальський інститут Камоенса. Одним з ефективних інструментів впливу ЄС в країнах регіону є така структура, як іберо-американське

співробітництво, куди входять всі країни ЛКА, Іспанія та Португалія. В рамках цього співробітництва ЄС через Іспанію та Португалію реалізують проекти та програми в галузях культури, освіти та медицини.

На сучасному етапі політичний та економічний діалог між Євросоюзом та країнами ЛКА достатньо широкий та проводиться на чотирьох рівнях:

– міжпарламентському (проведення міжпарламентських конференцій один раз на два роки, починаючи з 1974 р.);

– регіональному (організація зустрічей голів урядів Євросоюзу з ведучими країнами регіону, що складають Групу Ріо);

– субрегіональному (проведення раундів двосторонніх переговорів між ЄС та інтеграційними об'єднаннями ЛКА);

– міжрегіональному – передбачається створення «міжрегіональної стратегічної асоціації» (практика проведення самітів Євросоюз – ЛКА, ініційована на першій зустрічі голів держав Євросоюзу, Латинської Америки та Карибського басейну 28 червня 1999 р.)

На перших трьох рівнях міжрегіональний політичний та економічний діалог покликаний забезпечити прийняття спільних рішень за цілим рядом питань: торгово-економічне співробітництво, зовнішні борги, рішення соціальних проблем, захист прав людини і т.д. На міжрегіональному рівні переговорного процесу, який вперше був ініційований на порозі ХХІ ст., обговорюються питання європейсько-латиноамериканського стратегічного партнерства в умовах нового глобального світового порядку, у побудуванні якого ці два регіону – Європа та ЛКА – здатні займати одні з провідних позицій.

Питання для самоконтролю

1. У чому сутність «лівого дрейфу» країн Латинської Америки та які фактори його обумовили?
2. Чим був викликане зростання популярності «правих» політичних режимів у країнах Латинської Америки?
3. Чим обумовлені протестні рухи, що прокотились по країнам континенту у другому десятилітті ХХІ ст.?

4. В чому погягає сутність «концепції інтегральної безпеки»?
5. Визначте характер загроз в країнах регіону на національному, регіональному та глобальному рівнях.
6. Охарактеризуйте роль нерегіональних акторів у вирішенні проблем безпеки в регіоні.
7. Назвіть субрегіональні та регіональні структури, що вирішують проблеми безпеки в регіоні.

Список рекомендованої літератури

1. Сударев В. Территориальные конфликты не уходят в прошлое // Латинская Америка, 2019. № 1. С. 77—87.
2. Васильев С. Иммиграционная политика США в двухсторонних отношениях с Мексикой в начале XXI в. // Электронное приложение к «Российскому юридическому журналу». 2014, № 4.
3. Гришина А. Миграционное измерение американо-мексиканских отношений // Актуальные проблемы современных международных отношений. 2016, № 4. С. 27—34.
4. Гутьерресдель-Сид А. Т. Проблемы интеграции и безопасности в Латинской Америке // Вестник РУДН. Серия : Международные отношения. 2015. Т. 15. № 4. С. 29—44.
5. Давыдов В. Цивилография и цивилизационная идентификация Латино-Карибской Америки. М. : ИЛА РАН, 2006. 52 с.
6. Канаев Е. Иммиграционная политика в XXI веке: Пример США // Актуальные проблемы Европы, 2018. № 1. С. 58—76.
7. Космина В. Латинська Америка після лівого повороту: нові виклики // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Історичні науки. 2017. Том 28 (67). № 2. С. 52—59. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12.pdf) (дата звернення: 14.03.2020).
8. Педанов Е. «Правый дрейф» в Латинской Америке // Международная жизнь. 2018. № 10. С. 10—22.
9. Попова Л. Проблемы обеспечения региональной безопасности в эпоху глобализации: опыт латиноамериканских государств // Национальная безопасность. 2016. № 1. С. 49—55.
10. Современная организованная преступность в Латинской Америке и странах Карибского бассейна // Отв. ред. Б. Мартынов. М. : Издательство «Весь Мир». 2017. 272 с.
11. Ткач О., Костів П. Політична модернізація в Латинській Америці: від авторитаризму до демократії [Текст] : монографія. К. : Ун-т «Україна», 2012. 331 с.

12. Яковлев П. Латинская Америка: возможен ли рывок в развитии? // МЭМО. 2019. Т. 63. № 3. С. 94—103.
13. Яковлев П. Латинская Америка на мировой геополитической карте // Вестник РУДН. Серия: Международные отношения. 2015. Т. 15. № 4. С. 20—28.
14. Compromiso de Mar del Plata. URL: <http://www.oas.org/juridico/spanish/Docu4.htm> (дата звернения: 14.03.2020).
15. Latin America Risk Report. URL: <https://boz.substack.com/p/latin-america-risk-report-27-september> (дата звернения: 14.03.2020).
16. Plan de acción sobre cooperación hemisférica para prevenir, combatir y eliminar el terrorismo. URL: <http://www.oas.org/juridico/spanish/Terro1.htm> (дата звернения: 14.03.2020).

РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ

Країни Карибського басейну – це низка острівних держав, розміщених у районі Карибського моря. Це: Антигуа і Барбуда, Багамські острови, Барбадос, Беліз, Гаїті, Гренада, Сент-Люсія, Сент-Кітс і Невіс, Тринідад і Тобаго, Ямайка, Куба, Сент-Вінсент і Гренадіни, Домініканська республіка, а також три континентальні країни – Беліз, Гаяна, Суринам.

Більшість держав є колишніми колоніями Великобританії і отримали незалежність тільки у другій частині ХХ ст. Процес демократизації в Карибському басейні завершився наприкінці 1970-х – початку 1980-х років, коли незалежність отримали шість колишніх володінь Великобританії: Домініка (1978 р.), Сент-Люсія (1974 р.), Сент-Вінсент і Гренадіни (1979 р.), Беліз (1981 р.), Антигуа і Барбуда (1981 р.), Сент-Кітс і Невіс (1983 р.).

Особливе місце серед країн регіону займає Куба. Перемога кубинської революції в 1959 р. і вибір соціалістичної моделі розвитку кардинально змінили геополітичну ситуацію в регіоні та вплинули не тільки на Карибський регіон, але й на весь Латиноамериканський континент. Жорстке протистояння США та Куби стало важливим фактором, що впливає на формування системи міжнародних відносин в регіоні. США різко посилили свій контроль над регіоном, припиняючи будь-які спроби країн послабити американський тиск. Прикладом може слугувати пряма інтервенція США в Гренаду в 1983 р. та повалення існуючого там режиму.

Наприкінці 60-х років ХХ ст. країни регіону вступають на шлях розвитку інтеграційних процесів. У 1968 р. Гаяяна, Ямайка, Барбадос, Тринідад і Тобаго спільно з територіями, залежними від Великобританії, створили **Карибську асоціацію вільної торгівлі (КАВТ)**. Учасниками цієї організації було створено Карибський банк розвитку.

Великий вплив на розвиток країн регіону здійснила перемога кубинської революції. Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. країни регіону активізували свою зовнішню політику, відмовившись від орієнтування тільки на США та Великобританію, намітилося їх прагнення до багатовекторності.

Важливу роль на початку ХХІ ст. почав грати китайський фактор. Китай чітко означив Карибський басейн як зону своїх інтересів, вкладаючи в цей регіон значні інвестиції.

Окрім КНР на початку ХХІ ст. значно активізували свою політику в регіоні такі країни як Канада, Бразилія, Мексика, які націлені на те, щоб посісти роль регіонального лідера, Венесуела, а також ЄС. Так, Канада реалізує тут спеціальну програму «Карибська програма Канади». Головна мета програми – це створення сприятливих умов для економічного зростання, рішення соціальних та гуманітарних проблем країн регіону. Завдяки реалізації цієї програми низці країн Карибського басейну вдалося зменшити державний борг, досягнути успіхів в лікуванні туберкульозу, збільшити кількість шкіл та лікарень. Мексика на початку ХХІ ст. визначає Латиноамериканський вектор як один з пріоритетів своєї зовнішньої політики, метою якого є намір стати лідером Карибського регіону та здійснювати роль посередника між країнами регіону та членами НАФТА. Головним інструментом реалізації цієї мети Мексика вважає розвиток інтеграційних процесів. 21 лютого 2010 р. вперше відбулася зустріч лідерів Мексики та країн Карибського басейну, де однією з головних тем був розвиток інтеграційних процесів в регіоні.

В регіоні все більш зростає роль Бразилії. Посилюючи свій вплив в регіоні Бразилія реалізує свою політику на двох рівнях – в рамках регіональних організацій та інститутах та в рамках двосторонньої співпраці. В рамках діалогу на багатосторонньому рівні важливими інституціями є КАРІКОМ, ОАД, USAID, МБР. В рамках КАРІКОМ співпраця з країнами Карибського басейну відбувається на основі декларації голів держав та урядів Бразилії та країн Карибського басейну в наступних напрямках: політична

співпраця, технологічна кооперація, освіта та культура, сільське господарство, енергетика, громадянська оборона, торгівля та транспорт. У вересні 2013 р. Бразилія приймала участь в Першій робочій нараді дипломатів країн Карибського басейну.

Більш динамічно інтеграційні процеси почали розвиватися в 1994 р., коли була створена Асоціація Карибських держав. Країни регіону активно включаються до розвитку інтеграційних процесів на Латиноамериканському континенті, багато країн розглядають сьогодні латиноамериканський вектор як пріоритет свого зовнішньополітичного курсу. Це пов'язано також з тим, що в регіоні різко активізували свою діяльність лідери континенту: Бразилія, Аргентина, Венесуела.

У той же час, необхідно відзначити обмежені можливості низки країн, обумовлені слабким розвитком економіки, наявністю соціально-економічних проблем. У першу чергу, це стосується Гаїті, що є найбільш бідною країною в світі.

2.1. Зовнішня політика Антигуа і Барбуда

Антигуа і Барбуда – колишня колонія Великобританії, що отримала незалежність тільки в 1981 р. Економіка країни активно використовує можливості офшорних зон, туризму, а також експорту нафти і нафтопродуктів. Країна економічно тісно пов'язана з економікою США, інвестиції якої переважають в економіці країни. Цьому сприяє і те, що національною валютою є долар США.

Зовнішня політика країни має яскраво виражений проамериканський характер і до кінця ХХ ст. не носила самостійного незалежного характеру. На початку ХХІ ст. в області зовнішньої політики намітилася диверсифікація зовнішньополітичного курсу країни. Зовнішньополітична доктрина основана на визнанні багатопольярного світу, нормах міжнародного права, принципах добросусідства та взаємоповаги. Головна мета зовнішньополітичного курсу країни – це залучення іноземних інвестицій, міжнародної технічної допомоги та розвиток економічної співпраці, відхід

від однобічної орієнтації на США. Для залучення іноземних інвестицій в країну почала діяти спрощена програма отримання громадянства «Громадянство за інвестиції». Прийнятні інвестиції, оговорені в програмі, включають вкладення у нерухомість, починаючи з 400 тис. дол., в приватний бізнес не менш 1,5 млн. дол. США або вкладення, починаючи з 250 тис. дол. США у Фонд національного розвитку Антигуа.

Пріоритетом зовнішньої політики є відносини з США і країнами Карибського басейну. Тільки наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. країна стала виявляти певну незалежність від США, що проявилось в політичному та економічному діалозі з Кубою, з якою були встановлені дипломатичні відносини.

У кінці ХХ – початку ХХІ ст. країна активно співпрацює з Китаєм, для якого Карибський напрямок у зовнішній політиці займає особливе місце. В основі стратегії співробітництва з більшістю з латиноамериканських країн лежать не економічні, а політичні інтереси. Причиною активної політики в регіоні є «тайванський фактор». Карибський регіон тривалий час залишався одним з оплотів тайванської дипломатичної присутності. У середині 90-х рр. ХХ ст. із 14 членів КАРІКОМ – 8 продовжували підтримувати дипломатичні відносини з Тайванем. Політика КНР спрямована на те, щоб змінити таке становище і створити позитивний імідж Китаю у широких мас населення Карибських країн, що вкрай важливо в протистоянні Пекіна з Тайванем. Особливе значення Китай додає створенню об'єктів, що відносяться до соціальної, культурної та громадської сфер. Так в Антигуа і Барбуді ними був побудований найбільший в регіоні виставковий центр.

Країна також активно співпрацює з Європою, де найважливішими партнерами є Великобританія і Іспанія, на яку припадає понад 30% експорту країни. Антигуа і Барбуда є членами ООН, Організації Східно-карибських держав, Боліваріанського Альянсу для Америк, Системи регіональної безпеки. Генеральна Асамблея без голосування в червні 2013 р. одностайно обрала Головою 68-ї сесії Генеральної Асамблеї Джона Еша з Антигуа і Барбуді. Це свідчить про її

авторитет та ефективність зовнішньополітичного курсу, спрямованого на розвиток відносин з усіма країнами, зміцненню миру та безпеки. Керівництво країни розглядає зовнішньополітичний курс як один з найважливіших факторів рішення внутрішніх проблем.

2.2. Зовнішня політика Співдружності Багамських островів

Співдружність Багамських островів – острівна держава, у архіпелаг якої входить 700 островів. Це колишня колонія Великобританії, існує як незалежна держава з 1973 р., входить до Британської співдружності націй.

Багами – одна з найбагатших країн регіону. Країна володіє невеликими запасами нафти. Основою економіки країни є туризм та банківські послуги. Основні статті експорту – корали, деревина, цитрусові, банани.

Особливістю геополітичного становища країни є її безпосередня близькість до США і Куби. Особливістю є її тісний зв'язок з Великобританією. Главою держави є генерал-губернатор, який призначається Лондоном. Він відповідає за зовнішню і внутрішню політику країни, її обороноздатність.

Усе це впливає на зовнішньополітичний курс країни. Її зовнішньополітична доктрина вибудовується на основі розуміння сучасного світу як багатополюсного, а в основі зовнішньої політики повинні лежати принципи підтримки демократії, верховенства права та права на самовизначення. Метою свого зовнішньополітичного курсу є взаємовигідне економічне і політичне співробітництво з усіма країнами континенту. У той же час пріоритетом є відносини з США, американський капітал домінує в економіці країни, на США орієнтована і велика частина експорту – 30%.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. активізувався латиноамериканський вектор зовнішньої політики країни – це перш за все країни Карибського басейну, де головний пріоритет надається Кубі. У 2011 р. після довгих переговорів країни підписали угоди про морські кордони, чим завершили

довгий територіальний спір. Підписання договорів вивело відносини двох країн на новий рівень, визначивши напрямки співробітництва в галузі безпеки, судноплавства, захисту навколишнього середовища, в галузі науки і проведенні спільних багамсько-кубинських робіт з пошуку нафтових і газових родовищ. Позитивний зміст і динамічний характер кубинсько-багамських зв'язків виражається в близькості позицій країн з ключових міжнародних питань. Багами виступають проти блокади Куби з боку США. Найбільш плідною нішею в рамках двостороннього співробітництва залишається співпраця в галузі медицини, підготовки фахівців у галузі іспанської мови. Країни активно взаємодіють у спільних проєктів в рамках КАРІКОМ. Країна була ініціатором створення структури всередині КАРІКОМ – Туристичної організації Карибського басейну та Панкарибського партнерства з питань ВІЛ та СНІДу, країна їх активно фінансує.

Серед інших країн регіону слід виділити співробітництво з Гаїті. Багами надають країні значну гуманітарну допомогу.

Останнім часом країна активно співпрацює з Китаєм, розірвавши у 1997 р. дипломатичні відносини з Тайванем. Країна отримала від Китаю низку грантів, хоча за міжнародною класифікацією Багами належать до найбагатших країн, які не мають право претендувати на пільгове зовнішнє фінансування. Сьогодні Китай здійснює ряд інвестиційних проєктів в туристичну сферу, надавши їй статус «урядового туристичного об'єкта», що дає ряд преференцій організаторам турів. У 2013 р. китайські інвестиції в економіку островів збільшилися на 18% порівняно з попереднім роком і становлять більш 63 млрд. дол. США. Усього китайські інвестори спонсорують 3125 проєктів на Багамах. Зокрема, китайське представництво напередодні дало старт будівництву курорту в країні, яке фінансується китайським урядом. Даний проєкт став «ще однією віхою» в історії відносин двох країн і не виключив подальших інвестицій в економіку Багамів з китайської сторони. Однією з важливих складових

співробітництва є поліпшення інвестиційного клімату Багамів. Завдяки зусиллям китайської сторони.

Активно розвивається і політичне співробітництво двох країн, про це свідчить обмін делегаціями на високому рівні. Керівництво обох країн високо оцінює значення двосторонніх відносин. Так, керівництво Багамів відзначало, що їх співпраця з Китаєм допомагає країні зберігати динамічність економіки в кризових умовах світової економіки.

Дві країни налагоджують успішне співробітництво в галузі економіки, торгівлі, судноплавства і освіти, підтримують контакти щодо зміни клімату та інших міжнародних питань. Багамські острови готові докладати спільні з Китаєм зусилля для сприяння подальшому розвитку відносин.

Поряд з китайським фактором країна розширює число своїх партнерів в Азії. У першу чергу країна співпрацює з Японією та Південною Кореєю. З цими країнами Багами підписали в 2011 р. угоди щодо обміну інформацією в області сплати податків. У цьому напрямку, країна активно співпрацює і має угоди по так званій «кооперації в податковій сфері з 26 державами».

Європейський напрямок у зовнішній політиці Багамів представлено відносинами з Великобританією, Данією, Швейцарією, активізувалися відносини з ЄС.

Особливість Багамських островів обумовлена тим, що вони відіграють значну роль в сучасній системі фінансових відносин світу та є класичною зоною офшорної юрисдикції. Тому керівництво країни приділяє велику увагу проблемам, пов'язаним з обміном податковою інформацією. Сьогодні вона знаходиться в «білому переліку» ОЕСР, підписавши більше 20 угод, дотримуючись стандартів прозорості та обміну податкової інформації.

Багамські острови входять до низки міжнародних організацій: ООН, МОП, МВФ, МСЕ тощо та ОАД, Міжамериканський банк розвитку, Карибський банк розвитку, Панамериканська організацію охорони здоров'я, КАРІКОМ, за винятком його спільного ринку, Інтерпол, Міжнародна морська організація тощо. Окрім цього країна

входить до складу АКТ, Руху неприєднання, Групи 77, ЮНЕСКО та низки інших. Країна має активну позицію, працюючи в них, відстоюючи як свої інтереси, так і інтереси регіону в цілому.

Зовнішню політику Багамських островів об'єднують характерні риси зовнішньої політики цього регіону. Головним зовнішньополітичним вектором залишаються відносини з США, а також з Великобританією та країнами Карибського басейну. Зростаючу роль відіграє китайський фактор.

2.3. Зовнішня політика Барбадосу

На сучасному етапі Барбадос – один з найбільш розвинених Карибських островів з високим рівнем життя і розгалуженою інфраструктурою. Барбадос є однією з лідируючих країн за рівнем життя і грамотності населення згідно з Програмою Розвитку ООН (ПРООН), перебуваючи на четвертому місці. Користується великою популярністю як туристичний напрямок.

Як незалежна держава існує з 1966 р. Основу економіки складає офшорна зона, туризм, видобуток нафти і газу. Країна також – важливий транспортний вузол. На сьогодні держава має свої посольства в 13 країнах світу.

Головним економічним партнером є США, на частку яких випадає велика частина інвестицій. Тривалий час зовнішня політика країни знаходилась під впливом США. У 1983 р. разом з американськими військами країна брала участь у військовій інтервенції до Гренади. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. країна намагається проводити незалежну та самостійну зовнішню політику. В основі зовнішньополітичного курсу країни покладено принцип дотримання норм міжнародного права, територіальної цілісності та суверенітету, дотримання узятих на себе міжнародних зобов'язань, розвиток співпраці на основі рівності прав та взаємовигоди між усіма державами. На формування її зовнішньополітичного курсу впливає специфіка розвитку економіки країни, пов'язана з функціонуванням в країні офшорної зони та найбільшого в

світі бізнес-центру. У зв'язку з цим країна за остання роки реалізує курс на прозорість фінансових потоків до країни та обміну податковою інформацією із зацікавленими в цьому партнерами. В 2013 р. країна перейшла до другого етапу реалізації такої програми. В рамках реалізації країна активно співпрацює з ОЕСР. Значну допомогу в реалізації цієї програми здійснює Нова Зеландія, яка має великий досвід в цій галузі. Країна здійснює значний внесок у боротьбу з відмиванням грошей та ухилення від сплати податків. Країна постійно розширює мережу угод про уникнення подвійного оподаткування з країнами Латинської Америки, Європи, Азії та Африки. Це робить Барбадос цікавим для іноземних інвесторів.

Як і в інших країнах регіону посилюється вплив Китаю, який безкоштовно побудував на острові ринок, конференц-центр і найбільший в регіоні розважально-спортивний комплекс. Китай здійснює низку проектів у туристичній сфері. Постійно зростають торгівельні обсяги. Так в 2013 р. обсяг торгівлі склав більш 200 млн. дол. керівництво країни неодноразово відмічає, що КНР відіграє ключову роль в економіці Барбадосу, надаючи економічну та технічну допомогу в низку проектів.

Барбадос є активним учасником канадської програми «Канада для Карибів». Країни активно співпрацюють в питаннях державної безпеки, наркотрафіка та оборони. Канадська кінна поліція, Канадська прикордонна агенція безпеки та Департамент національної оборони Канади здійснюють технічну допомогу в Барбадос в області підготовки кадрів в галузі безпеки. Барбадос приймає участь в канадській програмі сезонних сільськогосподарських робіт. Щодо обсягів торгівлі, то за останні роки їх темп знижується. Сьогодні він складає близько 50 млн. дол. США. Окрім двосторонніх зв'язків країни співпрацюють з рамках міжнародних організацій, членами яких вони є.

Все більшу роль у зовнішньополітичному курсу країни відіграє латиноамериканський вектор. Держава реалізує його в двох аспектах. Це розвиток двосторонніх зв'язків та участь у розвитку інтеграційних проектів. Вступивши в 1973 р. до

Загального Карибського ринку, Барбадос бере активну участь у розвитку інтеграційних процесів у регіоні. Стрижневим елементом барбадоської зовнішньої політики як і раніше залишається розвиток відносин з карибськими державами в рамках КАРІКОМ. У Бриджтауні виступають за нарощування субрегіональної інтеграції, координацію зовнішньополітичних зусиль країн-членів на міжнародній арені, зміцнення взаємодії в економічній та соціальній сферах.

У тандемі з іншими членами КАРІКОМ Барбадос підтримує ініціативу про введення дозвільного порядку транзиту через Карибське море суден з радіоактивними відходами та попередньому повідомленні карибських держав про маршрути планованих перевезень. Це питання КАРІКОМ вносить до порядку денного ООН, 6 Конференції з огляду ДНЯЗ, Конференції з мір довіри в Сан-Сальвадорі. У перспективі ставиться завдання домогтися оголошення Карибського басейну «особливою зоною в контексті сталого розвитку» субрегіону.

У рамках ОАД Бриджтаун послідовно проводить вироблену КАРІКОМ лінію за визнанням особливого підходу малих острівних держав до забезпечення континентальної безпеки, т. зв. «Особливі стурбованості» (відповідні резолюції приймаються на кожній Генасамблеї ОАД). Їх позиція багато в чому не збігається з традиційним для більшості латиноамериканців трактуванням безпеки як комплексу заходів військово-політичного характеру. Виходячи з відсутності загроз військового вторгнення ззовні, барбадосці вважають, що найбільша небезпека для малих економік виходить від несприятливої економічної кон'юнктури, екологічних катастроф, стихійних лих, транснаціональної організованої злочинності, тероризму та наркоторгівлі.

Важлива роль у зовнішній політиці країни відводиться також Тринідад і Тобаго, Ямаїці, які на ряду з США є її основними партнерами з експорту. Динамічно розвиваються відносини з Бразилією. Зростає обсяг торгівлі Барбадосу на бразильському ринку медичних товарів, продуктів паперової промисловості. Бразилія активно інвестує в країну. За

обсягами інвестицій в економіку Барбадосу Бразилія посідає п'яте місце.

Європейський вектор зовнішньої політики країни представлений насамперед розвитком двосторонніх зв'язків з Великобританією, яка займає одне з перших місць з інвестицій в економіку країни, а також за кількістю туристів, що прибувають з цієї країни – британці складають 43%. Іншими європейськими партнерами є Данія та Швейцарія. Одночасно країна, де офшорна діяльність становить важливу частину економіки, всіляко відкидає вимоги, в першу чергу розвинених країн, щодо необхідності збільшення прозорості міжнародної податкової юрисдикції держави.

Керівництво країни розділяє кроки, що вживаються міжнародним співтовариством в боротьбі з тероризмом. Засудивши теракти в США, Барбадос прийняв рішення приєднатися до всіх міжнародно-правових інструментів в галузі боротьби з тероризмом, зобов'язався виконувати рекомендації резолюції 1373 РБ ООН. У Бриджтауні вказують на безперспективність силового вирішення проблеми, підкреслюючи пріоритетність усунення перекосів у розвитку, ліквідації бідності, нерівноправності та релігійної нетерпимості.

Країна є членом цілої низки міжнародних організацій: ООН, ОАД, Організація співдружності націй тощо. Діяльність в цих організаціях спрямована на зміцнення миру та міжнародної безпеки, вирішення глобальних та регіональних проблем. Барбадос є одним з ініціаторів розвитку відносин між КАРІКОМ і Центральноамериканськими державами. У Белізі на першому саміті глав держав і урядів КАРІКОМ і ЦАІС він висловився на користь вироблення узгоджених підходів у області економічної політики з урахуванням особливостей субрегіональних економік, опрацювання питання щодо укладення торговельної угоди між цими субрегіональними об'єднаннями, активізації співробітництва у боротьбі з наркобізнесом.

У рамках КАРІКОМ країна активно співпрацює з її членами на основі двосторонніх угод. Активно останнім часом розвиваються її зв'язки з Кубою. Барбадос засуджує

блокаду США, висловлюється за швидку нормалізацію кубинсько-американського діалогу та реінтеграцію Гавани в міжамериканські структури.

Зовнішня політика країни відповідає особливостям соціально-економічного розвитку країни і спрямована на вирішення завдань її внутрішнього процвітання.

2.4. Зовнішня політика Республіки Гаїті

Гаїті однією з перших на континенті домоглася незалежності від Франції. Країна має вигідне геополітичне становище, розташована на морському шляху з США до Панамського каналу, перебуває в центрі Карибського моря, що створює передумови активної участі в інтеграційних процесах регіону. На сьогоднішній день це одна з найбільш корумпованих країн світу. Багато експертів оцінюють Гаїті як державу, що не відбулася. 80% населення країни живе нижче прожиткового рівня, понад 50% є неграмотними. Для країни характерні політична нестабільність, наявність територіальних суперечок із сусідніми державами. Економіка країни повністю пов'язана з США, які імпортують 90,2% гаїтянської сільськогосподарської продукції, контролюють усю текстильну промисловість, на 2013 р. на території держави знаходилися більше 500 філій ТНК США, де використовується дешева робоча гаїтянська сила. Зміцненню цієї залежності Гаїті від США сприяє угода НОРЕ 2, яка встановлює безмитні умови для імпорту США в Гаїті (51%).

Усе це обумовлює і особливості зовнішньополітичного курсу Гаїті, який є фактично одновекторним і носить проамериканський характер. США не тільки повністю контролюють економіку країни, але і практично впливають на характер політичної влади в країні – сприяють приходу до влади вигідних їм політичних сил. Вплив США в країні обумовлено і присутністю військового контингенту США з метою боротьби з наркотрафіком, підтримкою демократії, прав людини, недопущенням виникнення політичної

нестабільності. Фактично все це дозволяє США контролювати будь-які зміни у зовнішній і внутрішній політиці.

ЄС виділив 460 млн. євро на фінансування Плану реконструкції Гаїті. Особливо активно в цьому плані діє Іспанія, надала 574 млн. євро для відновлення країни. Активізуються й динамічно розвиваються і відносини з країнами регіону, особливо з Бразилією. Бразилія відправила в країну своїх миротворців, надала 80 млн. дол. США.

Серед країн Карибського басейну Гаїті почала активно співпрацювати з Кубою. Президент Гаїті вперше за всю історію відвідав Кубу з офіційним візитом і зробив заяву, засудивши блокаду Куби з боку США. Куба надала медичний персонал і спільно з Бразилією здійснила реконструкцію і відновлення цілого ряду медичних установ. Куба очолює програму реформування системи охорони здоров'я країни.

З метою пошуку джерел фінансування для проведення реконструкції своєї інфраструктури країна активно співпрацює з КАРІКОМ як член організації. У 2011 р. держави-члени КАРІКОМ продовжили надавати підтримку Республіці Гаїті у ліквідації наслідків землетрусу. У червні 2011 р. було проведено засідання держав-членів КАРІКОМ, на якому обговорювалася проблема реконструкції Республіки Гаїті. Була досягнута домовленість про сприяння Гаїті у відновленні житлових будинків, інфраструктури, навколишнього середовища. Асоційований орган КАРІКОМ Східно-Карибський Університет надавав Гаїті рекомендації щодо поліпшення соціально-економічного становища в державі, сфери управління, сільськогосподарської сфери. КАРІКОМ надає підтримку Республіці Гаїті в боротьбі з холерою. В якості фінансової допомоги КАРІКОМ надав країні 30 млн. дол. США.

Новим аспектом у зовнішній політиці республіки Гаїті стало активне співробітництво гуманітарного характеру. Зокрема, Панамериканська асоціація розвитку надала Гаїті послуги на відновлення сільського господарства, інших галузей економіки, проводила моніторинги з спостереження за дотриманням прав людини, у відновленні інфраструктури. Також відбувається співпраця з ЮНІСЕФ, для ефективного

надання допомоги 75 тис. вагітним жінкам, надання медичного обладнання гаїтянським лікарням, фінансування гаїтянських шкіл. Досить активною в 2011 р. реалізовувалася Міжнародна програма продовольства для забезпечення харчуванням, медикаментами, предметами першої необхідності 400 тис. школярів.

Зміцненню впливу США сприяли і природні катаклізми, що обрушилися на країну – землетруси, ураган, епідемія холери. США надали 71,3 млн. дол. США. Проте, вплив наслідків землетрусу, інших катаклізмів на зовнішню політику Республіки Гаїті мав й інші наслідки. Зокрема, крім США, до надання допомоги державі в ліквідації наслідків землетрусу активно долучилися ЄС (в рамках EuroAid – надав 321 млн. євро), КАРІКОМ (держави-члени надавали медичну та гуманітарну допомогу, виступили посередником між Республікою Гаїті та Світовим Банком), а також Канада, Бразилія та ряд інших держав, які також надали Гаїті протягом 2011 р. матеріальну та гуманітарну допомогу з метою проникнення в економіку країни, попри монополію США.

Для Гаїті на даний момент під впливом цього чинника, ключовим завданням є пошук донорів для відновлення економіки, через це важливим стає налагодження відносин як з окремими державами, так і з міжнародними організаціями, активна участь у регіональних і глобальних об'єднаннях, у багатосторонніх діях. Таким чином, вплив природних катаклізмів, епідемій на зовнішню політику Гаїті проявилось в посиленні одновекторного проамериканського курсу, і в той же час у виникненні передумов для його диверсифікації.

Не менш важливим пріоритетом для зовнішньої політики Гаїті є Канада. Канада розглядає Гаїті як плацдарм для проникнення в Карибський басейн, ставши другим донором після США для Гаїті. Канада надала 15 проектів в галузі житлового будівництва, здійснює проекти з відновлення шкіл, канадські фахівці надають безкоштовну медичну допомогу населенню. Крім цього, в 2011 р. Канада надала грант Гаїті на 1 млрд. дол. США для гуманітарної

допомоги. Канадські миротворці в кількості 2000 осіб перебувають на території Гаїті в рамках операції Hentia.

Природні катаклізми сприяли розширенню контактів з ЄС. ЄС надав Гаїті фінансову гуманітарну допомогу, медичний персонал. Двосторонні зв'язки мають гуманітарний характер. Співпраця Гаїті та ЄС заснована на стратегічному документі 2011 – 2013 рр., котрий охоплює як допомогу та співпрацю з ЄВ в рамках Десятого Європейського фонду розвитку, так і співпрацю країн-членів ЄС з Гаїті на основі двосторонніх договорів. Загальна сума допомоги складає 291 млн. дол. США.

Таким чином, зовнішня політика Гаїті в цілому залишаючись проамериканською, свідчить про те, що в ній проявляється тенденція до багатовекторної співпраці з різними державами з метою вирішення внутрішніх проблем країни. Внаслідок внутрішньої політичної нестабільності, економічної відсталості, країна не має потенціалу для здійснення активної зовнішньої політики.

2.5. Зовнішня політика Гренади

Гренада є невеликою та порівняно молодою острівною державою Карибського регіону, що отримала незалежність 7 лютого 1974 р. Країна входила до складу Британської імперії і перейняла від Великобританії політичну систему. Так, Гренада – конституційна монархія на чолі з генерал-губернатором. Сьогодні країна входить до складу Британської Співдружності націй.

Після отримання незалежності Гренада пройшла декілька етапів розвитку, кожний з яких певним чином вплинув й на становлення зовнішньої політики. З 1974 по 1979 рр. при владі знаходилися політичні сили, які проводили яскраво виражений проамериканський та пробританський курс. У 1979 р. влада перейшла до лівого уряду на чолі з Морісом Бішопом, пріоритетом зовнішньої політики стали відносини з СРСР та Кубою. У 1983 р. США здійснили пряму військову інтервенцію, поваливши уряд, що знаходився при владі. З цього часу до 90-х рр. ХХ ст.

зовнішньополітичний курс країни був орієнтованим на США. У 90-і рр. ХХ ст. у контексті тих геополітичних змін, що відбувалися в світі та на континенті зовнішня політика країни стала відходити від одновекторності, залишаючи при цьому пріоритетними відносини з США.

Країна є членом низки міжнародних організацій. Організація країн Африки, Карибського басейну та Тихоокеанського регіону, Альянсу мали острівних держав, КАРІКОМ, СЕЛАК, Групи 77, МБР, МАГАТЕ, МВФ, ООН та її структур.

Керівництво країни, формуючи зовнішньополітичну доктрину не могли не враховувати ті якісні зміни, що відбувалися у світі та на континенті наприкінці 90-х рр. ХХ – початку ХХІ ст. У її основу лягло визнання багатополлярності світу, мультилатералізм, необхідність інтеграції та багатобічної співпраці для вирішення спільних проблем та завдань. Гренада виступає за неконфліктний демократичний характер міжнародних відносин, у зовнішній політиці робить ставку на «м'яку силу» (не має військові сили, за виключенням поліції та берегової охорони). Також Гренада підтримує лібералізацію світової торгівлі, виступає за вирішення глобальних проблем в рамках ООН. Гренада виступає за мирне вирішення міждержавних конфліктів.

До цілей зовнішньої політики Гренади відносяться прагнення домогтися лібералізації митних режимів на зовнішніх ринках, залучення інвестицій до економіки країни, більш активна участь у регіональних інтеграційних процесах. Усе це призвело до того, що на початку ХХІ ст. країна активізує латиноамериканський вектор своєї зовнішньої політики, у першу чергу, це стосується країн Карибського регіону та Центральної Америки. Головною метою в реалізації цього напрямку є подальший розвиток інтеграційних процесів у регіоні. Країна бере активну участь у інтеграційних процесах в рамках КАРІКОМ, у якому вбачає гарантію власного розвитку. У рамках спільного ринку КАРІКОМ Гренада виступає за формування єдиної ринкової економіки. На держав-членів цього об'єднання приходиться 32,3% експорту Гренади, а також 23,6% імпорту. Традиційно,

Гренада грає роль посередника у відносинах КАРІКОМ з державами Африки, у тому числі з ПАР.

Гренада також бере участь у Асоціації Карибських держав з метою сприяння вільній торгівлі та запозичення технологій у впливових країнах регіону. Фінансова система Гренади інтегрована в рамках Організації східнокарибських держав. У якості валюти використовується східнокарибський долар.

Активізувалися відносини Гренади з країнами регіону і на двосторонній основі. Так, після розриву дипломатичних відносин у 1984 р. Гренада відновила відносини з Кубою, це сталося у 1994 р. Кубинський напрямок знов став відігравати важливу роль у зовнішній політиці країни. Особливо активно відносини почали розвиватися після візиту Ф. Кастро в Гренаду в 1998 р. Куба відправила до Гренади своїх офтальмологів у рамках ініціативи «Мілагро». У той же час, Гренада грає важливу роль посередника у відносинах Куби з КАРІКОМ. У ході зустрічі міністра закордонних справ Гренади К. Худа з послом Куби в Гренаді А. Крузом у березні 2012 р. була підтверджена підтримка скасування економічної, торгівельної, фінансової блокади Куби з боку США. У червні 2012 р. у Гренаді було відкрито культурний центр Куби. Крім того, Куба реекспортує до Гренади венесуельську нафту. Гренада використовує досвід Куби в сфері медицини та освіти.

Усе більшого значення набувають для країни відносини з Бразилією, яка різко активізувала свою діяльність у регіоні. Відносини з Бразилією реалізуються як в рамках КАРІКОМ, так і на двосторонній основі. Останнім часом укладено більше 20 угод у різних сферах. У 2006 р. було досягнуто домовленість про безвізовий режим та технічне співробітництво. Зростає динаміка двосторонньої торгівлі, яка в 2011 р. склала 73 млн. євро. Бразилія інвестувала в економіку Гренади більше 200 млн. євро. З Бразилією в країні реалізується низка спільних проектів у сфері сільського господарства, енергетики, у гуманітарній сфері.

Не дивлячись на активізацію латиноамериканського вектора, головним пріоритетом зовнішньої політики Гренади

на сьогодні залишаються США. Посольство США було відкрито в 1983 р. після зміни політичного режиму в Гренаді. Слід відзначити, що двосторонні відносини є неоднозначними. З одного боку, США – один з найбільших партнерів Гренади, Гренада на 31,2% залежить від американського імпорту, а США споживають 13% експорту Гренади. У 2011 р. товарообіг склав 75,2 млн. євро. Також Гренада співпрацює з США з попередження розповсюдження наркотиків у Карибському регіоні. З іншого боку, у двосторонніх відносинах існує низка складних моментів. По-перше, це операція США «Швидка лють» у жовтні 1983 р. для недопущення приходу до влади в Гренаді військових (після страти М. Бішопа). Ця операція була прямим військовим втручанням у внутрішні справи Гренади, що з точки зору міжнародного права є порушенням її суверенітету. По-друге, після 11 вересня 2001 р. адміністрація Дж. Буша-молодшого внесла Гренаду до «чорного списку» країн, де відбувається «відмивання» фінансових коштів. Також США негативно ставилися до наявності у Гренади дипломатичних відносин з Лівією, до повалення режиму М. Каддафі.

Тим не менш, співробітництво між двома державами розвивається за всіма напрямками. У 1996 р. були укладені угоди про співробітництво в сфері юриспруденції та екстрадиції. США здійснюють постачання обладнання та транспортних засобів для сил національної безпеки Гренади. Гренада бере участь у програмах США з підготовки працівників служби безпеки. У 2012 р. США передали два патрульних катера береговій охороні Гренади в рамках американської «Ініціативи з забезпечення безпеки в Карибському басейні». Розвиненим є співробітництво й в гуманітарній сфері, відбувається обмін студентами, стажування гренадського медперсоналу в США, а також співробітництво в сфері науки та освіти. США є стабільним фінансовим донором Гренади. У 2004 р. США надали 45 млн. дол. США. Для ліквідації наслідків урагану. У період 1984 – 1993 рр. Гренада отримала близько 250 млрд. дол. США фінансової допомоги.

Велике значення мають для країни і відносини з Канадою. Гренада розглядає Канаду в якості потенційного інвестора та економічного партнера. У той же час, Гренада є об'єктом інтересів Канади в наслідок її прагнення закріпитися в Карибському басейні в якості впливового регіонального гравця. Здебільшого відносини мають торгівельно-економічний характер у рамках співробітництва Канади з КАРІКОМ. У 2013 р. товарообіг між Канадою та країнами-членами КАРІКОМ був більш 3 млрд. дол. США. Канада експортує до Гренади продукцію харчової, фармацевтичної, деревообробної промисловості. У 1999 – 2000 рр. після ратифікації Канадою Ландмінської конвенції, вона підтримала кандидатуру Гренади в якості непостійного члена Ради Безпеки ООН. Також платформою для співробітництва Канади з Гренадою та іншими державами Карибського басейну є Організація американських держав. Канада організує програми підготовки державних службовців у рамках Програми допомоги у військовій підготовці. Проблемним моментом у відносинах було введення візового режиму для Гренади після викриття продажу фальшивих паспортів громадян Гренади в рамках Економічної програми для громадян, було неможливо відрізнити справжніх громадян Гренади від осіб, що купували громадянство при в'їзді в Канаду.

У ХХІ ст. все більший вплив на зовнішньополітичний курс країни здійснює китайський фактор. Китай, визначивши на рубежі століть Латинську Америку в якості пріоритету своєї зовнішньої політики, особливе місце відводить країнам Карибського басейну. Це обумовлено, перш за все, «Тайванським фактором». Карибський регіон довгий час залишався оплотом тайванської дипломатії та впливу. До початку ХХІ ст. більшість країн регіону підтримували з Тайванем дипломатичні відносини. Достатньо сильними були позиції Тайваню в Гренаді. Сума тайванських кредитів до 2004 р. складала 4,7% ВВП країни. Поворотним моментом стали трагічні події 2005 р., коли ураган завдав шкоди ВВП країни в розмірі 100%. Тоді КНР виступила з пропозицією надати допомогу в розмірі 100 млн. дол. США строком на 10

років. З цього часу Гренада переходить на позицію «одного Китаю», фактично розриваючи відносини з Тайванем. Китай безкоштовно побудував у Гренаді дві тисячі жилих домів, відновив стадіон, відновив та повністю обладнав лікарню. Крім цього, Китай фінансує цілу низку спільних проектів у сфері енергетики, сільського господарства, інфраструктури, будівництва доріг. У 2013 р. товарообіг між країнами склав більш 80 млн. євро, Китай став другим торгівельним партнером Гренади після США. Інвестиції Китаю в економіку країни складають 1,5 млрд. євро. Гренада отримала доступ до Фонду розвитку, створеного Китаєм для країн Латинської Америки. Між країнами досягнута домовленість про політичні контакти в рамках ініціативи «Південь-Південь». Для Гренади співробітництво з КНР є перспективним через можливість доступу до дешевих технологій та залучення інвестицій. Для Китаю відносини з Гренадою важливі з огляду на вирішення ситуації з Тайванем, а також як плацдарм для нарощення своєї інвестиційної та торгівельної присутності в регіоні.

Сучасне керівництво Гренади, прагнучи до багатовекторності, важливу роль відводить відносинам з Європейським Союзом. Гренада виступає одним з посередників у співробітництві ЄС та Організації Східнокарибських держав, КАРІКОМ. Гренада зацікавлена в інвестиціях та фінансовій допомозі з боку ЄС, бачить в ньому торгівельно-економічного партнера. У 2013 р. товарообіг склав більш 13 млн. євро. Гренада імпортує до ЄС продукцію машинобудування, металургії, хімічної промисловості, а експортує продукцію сільського господарства, легкої та харчової промисловості. Інвестиції ЄС в економіку Гренади складають 1,2 млрд. євро. У грудні 2007 р. в рамках КАРІФОРУМ Гренада підписала дорожню карту з ЄС для активізації економічних та політичних контактів. У 2008 р. було підписано Угоду про економічне співробітництво з ЄС, згідно якого для всіх членів КАРІФОРУМ, у тому числі і для Гренади, надавався безмитний доступ до ринку ЄС. У обмін Гренада зняла 87% експортних обмежень для ЄС на своєму ринку. Гренада – учасник програми Європейського фонду

розвитку, який виділив 143 млн. євро для держав-членів КАРІКОМ. Здебільшого завдяки ЄС Гренада прагне диверсифікувати напрямки експорту, а також зменшити залежність від ринку США. У той же час, для ЄС Гренада є плацдармом для посилення економічної присутності в Карибському басейні.

Гренада має тісні відносини з міжнародними валютно-фінансовими інститутами. Гренада залежить від фінансової допомоги МВФ. Після урагану 2004 р. було виділено 20 млн. дол. США для відбудови транспортної, житлової, виробничої інфраструктури. У квітні 2010 р. МВФ уклав з Гренадою нову угоду про трирічний кредит для підтримки виходу країни з кризи, а також для проведення необхідних реформ. До 2015 р. планується виділити 20 млн. дол. США для реалізації програми будівництва житла, надання технічної допомоги державі.

На сучасному етапі зовнішня політика Гренади має чітко виражені риси. Присутній проамериканський вектор через економічну залежність від США. У той же час, з метою залучення інвестицій та диверсифікації експорту відбувається поступальний та динамічний розвиток відносин з іншими центрами сили, включаючи ЄС, Бразилію, КНР. Також достатньо чітко проявляється активність Гренади в регіональних інтеграційних процесах.

2.6. Зовнішня політика Домініканської республіки

Домініканська республіка отримала незалежність в 1821 р., але потім знову була колонізована і остаточно набула незалежності лише у 1863 р. Географічне розташування країни дає їй можливість контролювати шляхи з Панамського каналу до Європи і до західного узбережжя США. Одночасно країна перебувала під загрозою експансії з боку Гаїті. Гарантом стали США, розмівши на її території свої бази. Країна має запаси золота, срібла, нікелю, ряд кольорових металів. Внутрішньополітична обстановка не відрізняється стабільністю. Для країни характерні високий

рівень корупції, бідності, наркоторгівлі, расизм відносно чорношкірого населення, яке становить 10% від загального числа жителів. Починаючи з XXI ст. в країні реалізуються реформи, які привели до зростання економіки та динамічного розвитку.

Ключові сектори економіки Домініканської республіки – нерухомість, туристичний сектор, виробництво (вільні економічні зони – ВЕЗ), інфраструктура. Один з головних принципів, проголошених Домініканським урядом, – рівне ставлення до місцевих та іноземним інвесторам. У законах країни не міститься обмежень для іноземців, реалізуються заходи, що сприяють поліпшенню клімату для ведення бізнесу. Це сприяє залученню інвестицій в країну.

Згідно з повідомленням Економічної Комісії ООН з Латинської Америки і Карибського моря, Домініканська республіка отримала третину прямих іноземних інвестицій в Центральній Америці і Карибському басейні на початку XXI ст.

Країна експортує товари, виготовлені у вільних експортних зонах (одяг, взуття), а також нікель, ром, цукор, кава, какао і тютюн; імпортує продукти харчування, нафту, сировину для промисловості, товари виробничого призначення.

В 2012 р. в країні відбулися президентські вибори. Президентом країни став Данієло Медіно Санчес. Новий президент країни заявив, що зовнішня політика країни потребує корегування, надання їй динаміки та багатовекторності. Основними принципами зовнішньої політики країни повинні були стати повага, зміцнення регіональної солідарності, терпимість, повага до дотримання норм міжнародного права. Пріоритетами зовнішньополітичного курсу залишилися США, на частку яких припадає 87% експорту країни. США посідає перше з інвестування в економіку країни. Уряди обох країн активно співпрацюють в боротьбі проти наркотрафіку, злочинності, нелегальної міграції. США здійснює підтримку в здійсненні реформ в країні, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності економіки. Важливим напрямком

співпраці є взаємодія у воєнній сфері. США готує кадри для правоохоронних структур та армії республіки. Завдяки допомозі США країна має один з найбільш високих темпів розвитку економіки серед країн регіону. Обсяг прямих американських інвестицій склав у 2013 р. 1,7 млрд. дол. США, велика частина інвестицій була спрямована в туристичний сектор, у вільні торгові зони та в сферу телекомунікацій. У 2013 р. товарообіг склав більш 10 млрд. дол. США, при цьому експорт склав приблизно 7,75 млрд. дол. США, а імпорт 8,25 млрд. дол. США. Країна активно співпрацює з Канадою, беручи участь в регіональних програмах останньої.

Важливу роль грає також латиноамериканський вектор, де пріоритет віддається країнам Карибського басейну. Ці відносини розвиваються в рамках інтеграційних структур, членами яких є Домініканська республіка. Це КАРІКОМ, АКД, Група РІО, АКД. Керівництво країни надає великого значення розвитку інтеграційних процесів як в регіоні, так і на континенті в цілому, розглядаючи інтеграцію як найважливішу умову для динаміки розвитку країни та забезпечення її безпеки. Країна активно співпрацює в рамках ОАД, а також входить разом з іншими країнами Карибського басейну до Співдружності карибських та тихоокеанських держав під назвою КАРІКОМ. В ХХІ ст. країна стрімко активізувала співпрацю на основі двосторонніх угод особливо з країнами регіону та Центральної Америки. Серед країн Карибського басейну найбільш динамічно її відносини розвиваються з Мексикою, країною, яка претендує на роль лідера у Карибському регіоні. Керівництво країни ініціативу Мексики з створення в регіоні нового політичного блоку «Спільнота країн Латинської Америки та Карибського басейну» без участі США та Канади. Домініканська республіка входить до переліку країн, з якими Мексика має угоди щодо продажу нафти за пільговими цінами. Особливі відносини пов'язують республіку з Гаїті. Відносини з країною мають певну специфіку, пов'язану насамперед з історією. В ХІХ ст. республіка була окупована Гаїті. Сьогодні ці країни є важливими торговельними партнерами. Водночас між країнами існує й низка проблем, найбільш важливою з яких є

проблемі міграції з Гаїті. В Республіці мешкає велика кількість гаїтянських мігрантів, більша частина з котрих нелегали. Вони створюють всередині країни низку проблем, створюючи злочинні угруповання, пов'язані з наркотрафіком. Республіканський уряд проводить жорстку політику щодо мігрантів. Особливо це було характерно приблизно для 1990-х рр. сьогодні керівництво обох країн проводить широкий діалог з рішення існуючих проблем. Двосторонні відносини динамічно розвиваються і з Бразилією, Аргентиною, Венесуелою, Колумбією, Кубою.

Окрім латиноамериканського вектора Домініканська республіка намагається розширити контакти з країнами Європи та Азії. Держава уклала Угоду про економічне партнерство (ЕРА), що дає їй преференції в торгівлі з країнами ЄС. Країна співпрацює з ЄС в галузі безпеки та вирішення таких проблем як нерозповсюдження зброї масового знищення, боротьбі з тероризмом, наркотрафіком, незаконною торгівлею зброєю.

Азіатський вектор представлений співпрацею з Японією та Китаєм. Домініканська республіка підтримує відносини з Тайванем. Починаючи з кінця 1990-х рр. свою присутність в країні посилила Японія. Взявши свій курс на диверсифікацію свого зовнішньополітичного курсу, країна активно розвиває відносини з африканськими державами. Важливим аспектом діяльності держави на міжнародній арені є участь в міжнародних організаціях. Це ООН, МВФ, Всесвітній банк, Міжнародна організація праці, МАГАТЕ, МОГА, Група Ріо.

Країна робить свій вклад в рішення як регіональних, так і міжнародних проблем, розглядаючи зовнішню політику як важливий інструмент для забезпечення процвітання власної країни.

2.7. Зовнішня політика Республіки Куба

Куба – порівняно молода незалежна держава, колишня колонія Іспанії, яка отримала незалежність в результаті іспансько-американської війни 1898 р. Куба вважається «Антильською перлиною». Країна розташована в 90 милях на

південь від американського штату Флорида, з огляду на що особливо цікавила США. Ще на початку ХІХ ст. американський президент Т. Джефферсон бачив в цій країні «найбільш цікаве можливе доповнення до системи штатів». Передбачалося, що з часом дозріють сприятливі умови для приєднання острова до США.

У результаті перемоги над Іспанією в результаті іспансько-американської війни США не зважилися перетворити Кубу в безпосередню свою колонію, вони вважали за краще зберегти за собою роль визволителя Куби і встановили панування над островом в інших формах.

У роки американської окупації на Кубі ще більш зміцнився американський капітал який став домінуючим. У 1901 р. була прийнята Конституція кубинської республіки, але визнати незалежність Куби США погодилися лише після прийняття доповнення до кубинської конституції – поправки «Платта», яка серйозно обмежувала суверенітет країни. Відповідно до цієї поправки Кубі заборонялося укладати договори з іншими країнами, отримувати від них позики, якщо вони з точки зору США могли завдати шкоди економіці і незалежності Куби. Крім того, США отримували право здійснювати інтервенцію на острів для збереження незалежності Куби, а також право на покупку та оренду території для спорудження військово-морської бази. У 1903 р. була створена база Гуантанамо.

У лютому 1902 р. було обрано першого президента Куби, а 20 травня 1902 р. відбулася церемонія проголошення незалежної республіки Куба і передача влади президенту. З цього часу аж до 1959 р. своєї самостійної зовнішньої політики країна не мала. Її зовнішньополітичний курс відповідав курсу США. США неодноразово втручалися у справи країни, здійснюючи пряму інтервенцію.

Економіка країни також повністю контролювалася американським капіталом. У 1952 р. в країні за допомогою США було здійснено переворот, у країні була встановлена військова диктатура генерала Батісто. При ньому були ліквідовані демократичні свободи, розірвані дипломатичні відносини з СРСР і рядом інших країн. Куба займала

проамериканські позиції, беручи участь спільно з США в інтервенціях проти низки латиноамериканських країн. Економічна залежність країни від США ще більше посилилася, що призвело до величезного торгівельного дефіциту та зростання зовнішнього боргу перед США. У період диктатури США зміцнили свій економічний, політичний вплив. Американський вплив у галузі засобів масової інформації, освіти, ідеології та культури набув такого масштабу, що під загрозою опинилася національна самобутність кубинського народу. Усе це привело до зростання опозиційного руху, який охопив усі верстви кубинського суспільства. Ініціативу революційного виступу проти існуючого режиму взяла на себе група молоді на чолі з Фіделем Кастро. Перша спроба Ф. Кастро була здійснена ще 26 липня 1953 р., але увінчалася невдачею.

У 1959 р. в країні було повалено диктатуру Батісто і до влади прийшов революційний уряд на чолі з Ф. Кастро. Перемога кубинської революції стала найважливішою міжнародною подією другої половини ХХ ст., що здійснила значний вплив на розвиток всього латиноамериканського континенту. З цього часу Куба є одним з найдинамічніших суб'єктів світової політики, що має величезний авторитет у країнах третього світу.

Зовнішня політика Куби сьогодні формується під впливом ряду факторів. Це та модель соціалістичного суспільства, яка була створена в результаті перемоги кубинської революції і продовжує трансформуватися на сучасному етапі під нинішнім керівництвом Рауля Кастро. Корекція зовнішньополітичного курсу йде під впливом тих геополітичних змін у світі, у тому числі на латиноамериканському континенті, що відбулися після закінчення «холодної війни», розпаду СРСР і краху соціалістичного табору. Саме відносини з СРСР визначали сутність зовнішньої політики країни до 90-х років ХХ ст.

Наступним фактором, що визначав і продовжує визначати зовнішньополітичний курс Куби – це фактор США. Кордони Куби знаходяться всього в 140 км від США. США неодноразово робили спробу повалити режим Ф. Кастро. У

1962 р. США почали економічну і політичну блокаду Куби. Під тиском США країна була виключена з Організації Американських держав, цілий ряд країн Латинської Америки розірвали з нею дипломатичні відносини. У 1996 р. США приймають закон Хелма-Бертон, що на території країни забороняє продаж продуктів і виробів кубинського виробництва, а також накладає санкції проти компаній і фірм, які беруть участь у спільних з Кубою підприємствах. Ці заходи, а також розрив усіх зв'язків з Росією у першій половині 90-х років практично призвели економіку країни в стан глибокої кризи, а також до ізоляції в міжнародному плані. Ця ситуація вимагала перегляду старої та формування нової зовнішньополітичної доктрини.

Ще одним фактором впливу на політику Гавани став так званий «Лівий дрейф», що почався на латиноамериканському континенті наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Нарешті, вплив на зовнішньополітичний курс мав і той факт, що Куба мала медицини, що за рівнем розвину тості була однією з найбільш передових у світі. Сьогодні Куба співпрацює з 100 країнами в сфері надання медичної допомоги та в формуванні системи охорони здоров'я. За підсумками 2013 р. більше 90 країн отримала від Куби медичну допомогу, у 69 країнах сьогодні працюють 30 тис. кубинських лікарів і працівників охорони здоров'я.

Важливим фактором також є участь Куби в міжнародних організаціях. Гавана підкреслює важливість радикального реформування міжнародних організацій (перш за все – ООН), необхідність їх адаптації до викликів і загроз нового покоління. Не ставлячи під сумнів головну відповідальність Ради Безпеки ООН у забезпеченні миру і безпеки на глобальному та регіональному рівнях, Куба наполягає на більшій прозорості діяльності організації, на ліквідації недемократичного, на її думку, інституту «вето», на розширенні чисельного складу РБ за принципом «справедливого географічного представництва».

Куба є активним учасником Руху неприєднання. Зокрема, у вересні 2011 р. у Гавані пройшов черговий саміт

Руху неприєднання, куди з'їхалися більше 50 голів держав і урядів. Одним з останніх рішень Руху в 2011 р. було рішення про реалізацію плану дій щодо визнання Палестини як держави та щодо сприяння її членству в Організації Об'єднаних Націй.

Новим етапом в історії Куби став відхід Фіделя Кастро від управління державою через хворобу, і передача влади Раулю Кастро в квітні 2011 р.

У цілому, політичний курс не змінився, адже Рауль продовжив лінію свого брата. Проте, намічаються реформи всередині країни, які можуть привести до зміцнення ролі Куби в регіоні Латинської Америки, а також її певна демократизація перед обличчям США. Зокрема, у квітні 2011 р. відбувся з'їзд Комуністичної партії, на якому було прийнято понад 300 економічних реформ. Проголошують вірність соціалістичним ідеалам, однак відмовляється від найбільш одіозних форм соціалістичної економіки.

Основна мета нововведень – оновлення соціалістичної моделі з урахуванням ринкових реалій, а також підготовка до передачі влади від «історичних кадрів» до нового покоління чиновників. Рауль Кастро визнав, що кубинська економіка вичерпала себе. Втім, мова йде не про «шокову терапію», а про поетапне введення нової економічної доктрини. Серед цих заходів – створення можливостей для розширення приватного сектора, зменшення державних субсидій підприємствам, скасування карткової системи, введення приватної власності на нерухомість, децентралізація державного апарату. Головний момент – скорочення 500 тис. державних службовців, яке планується розтягнути на п'ять років. Як бачимо, Рауль Кастро збирається перевести Кубу з надцентралізованої економічної моделі, скопійованої з СРСР 70-х років ХХ ст., на змішану модель в'єтнамського типу, в якій соціалізм уживається з рисами ринкової економіки.

Усі ці чинники зумовили перехід країни до нової зовнішньополітичної доктрини. Гавана послідовно виступає за формування більш справедливого, демократичного світоустрою, заснованого на багатополлярності, висловлює серйозну заклопотаність у зв'язку з численними негативними

наслідками наростаючої глобалізації, вимагає надати цьому процесу соціальну спрямованість. Надаючи великого значення проблемам сталого розвитку, кубинці вважають, що без кардинальної зміни нинішньої міжнародної фінансово-економічної архітектури (насамперед, СОТ, Міжнародного валютного фонду та Світового банку) прогрес в країнах «третього світу» неможливий.

Підходи кубинців до роззброєння проблематики зберігають деякі особливості. Першочергове завдання, особливо з урахуванням здійснення Вашингтоном односторонніх силових акцій, вони бачать у всебічному зміцненні режиму нерозповсюдження зброї масового знищення, збереження багатосторонніх міжнародно-правових інструментів протидії його розповсюдженню, з яких найважливішим вважають ДНЯЗ. Гавана утримується при голосуванні на сесіях ГА ООН за Договір про загальну заборону ядерних випробувань (ДЗЗЯВ). Свою позицію кубинці мотивують «обмеженістю» договору, що закріплює особливий статус членів ядерного клубу. Зокрема, на конференції в Женеві 16 листопада 2011 р. Куба засудила подвійні стандарти в галузі роззброєння, звинувативши деякі країни, які обмежують випуск певних видів стрілецької зброї, у той же час нарощуючи нові звичайні види озброєння, більш небезпечні і руйнівні.

Куба виступає за зміцнення ролі ООН і Ради Безпеки ООН. Категорично не приймає односторонні заходи в обхід Статуту ООН. Кубинці рішуче засудили силову акцію США проти Іраку, вважаючи, що вона створила небезпечний прецедент, завдала серйозної шкоди існуючій системі міжнародних відносин, ролі і авторитету ООН у світових справах.

Особлива позиція Куби і з проблеми міжнародного тероризму. Засуджуючи це явище в усіх його проявах, кубинці підкреслюють, що протягом більш ніж 40 років їх країна є об'єктом політики «державного тероризму» з боку США. Приєднавшись до всіх 12 антитерористичним конвенцій, Гавана ратифікувала 9 з них. На острові прийнято національний закон проти терористичних актів. Куба вважає

за необхідне формування глобальної системи протидії тероризму під егідою ООН, підтримує російські проекти Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму та Конвенції із захисту прав людини від тероризму, а також індійський проект Всеохоплюючої конвенції про боротьбу з тероризмом.

У основі зовнішньополітичної доктрини Куби в ХХІ ст. лежить багатовекторність зовнішньої політики. У той же час чітко простежуються пріоритети. Це Латинська Америка, де її головним партнером є Венесуела, а також Китай та Росія.

Латиноамериканський вектор є домінуючим у зовнішній політиці країни. У ХХІ ст. Куба встановила дипломатичні відносини з усіма країнами Латинської Америки. Реалізація цього курсу йде як на багатосторонній основі участі в розвитку інтеграційних процесів, так і на двосторонній основі. Особливу роль відіграють країни «Лівого дрейфу» – Еквадор, Болівія, Нікарагуа і Венесуела.

Саме Венесуела і відносини з нею є для Куби особливо значущими з приходом до влади у Венесуелі У. Чавеса – особистого друга Ф. Кастро, якого Чавес вважає своїм учителем. У 2000 р. між країнами було укладено комплексну угоду про співпрацю, що охопили всі сфери діяльності. У 2004 р. У. Чавес і Ф. Кастро підписали спільну декларацію про реалізацію Боліваріанської альтернативи для Америки (АЛБА). Це поклало основу для створення в Латинській Америці нового інтеграційного об'єднання, куди сьогодні входять Еквадор, Болівія, Нікарагуа і ще ряд країн. У рамках АЛБА Венесуела запропонувала їй технології в галузі енергетики і фінансує ряд виробничих об'єктів на Кубі. Активно йде створення спільних підприємств, яких сьогодні більше 35. На черзі ще 54 нових проектів. Товарообіг між країнами склав в 2013 р. більше 12 млрд. дол. США.

Цілий ряд проектів реалізується в гуманітарній сфері. Куба щорічно виділяє 2000 стипендій для Венесуели. Куба направила до Венесуели 15000 лікарів і взяла на себе зобов'язання підготувати понад 30 тис. фахівців в області медицини до 2015 р.

У грудні 2009 р. У. Чавес і р. Кастро підписали в Гавані новий пакет угод, що стосуються реалізації 285 спільних економічних проектів загальною сумою більше 3 млрд. дол. США. За останнє десятиріччя Венесуела перетворилася у головного політичного союзника та економічного партнера. Товарообіг між країнами склав у 2013 р. більш ніж 4 млрд. дол. США.

Активними партнерами Куби є також Болівія, Еквадор, Нікарагуа, з якими Куба співпрацює як в рамках АЛБА, так і на двосторонній основі. Куба надає підтримку у формуванні системи охорони здоров'я та підготовки медичних кадрів у цих країнах. Більше 15000 кубинських лікарів надають медичну допомогу населенню цих країн.

При приході до влади Кальдерона, Мексика сконцентрувалася на перебудові дипломатичних відносин з Гаваною. У грудні 2008 р. в рамках «Першого Латиноамериканського і Карибського саміту з інтеграції та розвитку», президент Кальдерон представив Кубу регіональній організації «Група Ріо» і провів переговори з Р. Кастро про проблеми, що представляються інтерес для обох країн.

У 2009 – 2010 рр. відбулися зустрічі на вищому рівні, де було досягнуто ряд угод про співпрацю в економічній і гуманітарній сферах. Мексика заявила про свою підтримку тих реформ, які здійснюються новим кубинським керівництвом.

Не будучи членом КАРІКОМ, Куба підтримує стосунки з цією організацією з 1972 р. У 90-і рр. ХХ ст. ці відносини активізувалися. Куба в рамках цієї організації реалізує ряд проектів в галузі охорони здоров'я, медицини і освіти, а також у наданні допомоги Гаїті. Важливим кроком для активізації цих відносин став саміт Куба – КАРІКОМ, що відбувся 8 вересня 2011 р., у рамках якого обговорювалися питання фінансової кризи, енергетики, продовольства та охорони навколишнього середовища і їх впливу на країни Карибського басейну, питання інтеграції та розвитку в рамках організації. У результаті саміту була ухвалена «Декларація Сантьяго-де-Куба», яка закликає США скасувати економічну

блокаду. Країни КАРІКОМ виступили за здійснення реформ під егідою ООН в міжнародній фінансовій системі і на користь подальшого зміцнення регіональної інтеграції. Так, у документі учасники форуму вказали на важливість регіонального співробітництва та висловилися за «повне визнання карибських країн в контексті процесу інтеграції, що проходить зараз в Латинській Америці».

Особливе значення в латиноамериканському векторі займають країни Карибського басейну, члени КАРІКОМ. Серед країн регіону найбільш динамічно розвиваються відносини з Мексикою. Нормалізація відносин між країнами почалася з приходом до влади в Мексиці Кальдерона. До цього відносини між країнами залишалися вкрай складними через взаємну критику внутрішньої політики. Ф. Кастро звинуватив Мексику в проамериканізмі, а керівництво Мексики піддало різкій критиці відсутність демократії і політичних свобод на Кубі.

Важливу роль в Латиноамериканському векторі зовнішньої політики Куби відіграє Бразилія. Якісні зміни у двосторонніх зв'язках пов'язані з приходом до влади в Бразилії Лулу да Сільви в 2002 р. Курс на реалізацію лідерства на латиноамериканському континенті, здійснюваний Бразилією сьогодні, вимагає включення в сферу свого впливу і країн Карибського басейну, в якому Куба займає провідну роль.

Між країнами було підписано десятки угод, що передбачають широке співробітництво в політичній, економічній і гуманітарній сферах. Між країнами функціонує ряд проектів, згідно з якими Бразилія розвиває розробку нафти і газових родовищ в офшорних зонах Куби. Між державами діють широкі програми співпраці і розвитку інфраструктурних проектів, в тому числі щодо модернізації аеропорту в Гавані. Бразилія посідає шосте місце у зовнішньоторговельному обороті країни та при цьому є найбільшим постачальником продуктів. Сукупний торговельний баланс с Кубою є найбільшим серед країн Карибського басейну. Експорт Бразилію до Куби складає 414 млн. дол. США. Товарообіг у 2013 р. склав

500 млн. дол. США. Бразилія є країною-донором, надаючи Кубі кредити на сотні мільйонів доларів для модернізації економіки. В той же час Куба здійснює допомогу Бразилії у галузі охорони здоров'я. В 2013 р. до Бразилії було спрямовано 4000 кубинських лікарів для роботи в бідних районах. Співпраця країн переросла сьогодні у стратегічне партнерство.

З приходом до влади нових політичних сил в Аргентині, Перу, Чилі на початку ХХІ ст. ці країни також активно співпрацюють з Кубою, реалізуючи цілий ряд економічних і гуманітарних проектів.

Особливе місце в зовнішньополітичній активності Куби на сучасному етапі безсумнівно займають її зв'язки з Китаєм та В'єтнамом, що успішно йдуть по шляху соціалістичних ринкових реформ. Враховуючи певну схожість обраних шляхів розвитку та ідеологічну близькість Куби з цими країнами, можна говорити навіть про певну стратегічну проекцію їх відносин. Думки про доцільність візиту Ф. Кастро в КНР зародилися в кубинському керівництві ще на рубежі 90-х рр. ХХ ст., коли країна опинилася в міжнародній ізоляції. На запрошення Ф. Кастро в 1993 р. Кубу відвідав голова КНР і Генеральний секретар ЦК КПК Цзян Цземінь. У жовтні 1995 р. в Гавані відбулася зустріч Ф. Кастро з китайським прем'єром Лі Пенем, який перебував там проїздом в Мексику. Ці зустрічі підготували ґрунт для поїздки Ф. Кастро до Китаю наприкінці 1995 р. Звичайно, відносини між Кубою і Китаєм зараз будуються не на ідеологічній основі, а на ґрунті широкого спектру спільних інтересів і взаємної вигоди. І, тим не менш, ідеологічна спорідненість і сьогодні не головний, але й не останній фактор, що сприяє співпраці і солідарності між нинішніми соціалістичними країнами. Керівництво обох країн неодноразово підкреслювало важливість такого співробітництва та необхідність активізації двосторонніх контактів.

За останні роки поступально розвиваються кубинсько-китайські відносини, а їх економічна складова швидко зростає особливо після того, як на початку 2000-х рр. Китай

проголосив курс на «економічний наступ на латиноамериканському напрямі» і планує інвестувати в регіон 100 млрд. дол. США.

На даний момент Китай є другим за величиною торговельним партнером для Куби в усьому світі. Куба також є одним з головних торговельних партнерів Китаю в Латинській Америці. Товарообіг між Кубою і Китаєм переважили за 2,5 млрд. дол. США. Кубинський уряд рекомендував всім державним підприємствам надавати пріоритет у торгівлі Китаю та Венесуелі.

У рамках «енергетичної революції», що почалася на острові з початком 2000-х рр., спрямованої на заміну застарілого енерговитратного обладнання, Куба придбала у КНР продукцію «нового покоління». Китай надав Кубі сприяння в освоєнні новітніх інформаційних технологій (діяльність спільного китайсько-кубинського підприємства в галузі телекомунікацій АТ «Гран Кайман Телеком» у складі китайського «Великого Дракона інформаційних технологій» та кубинського підприємства «Електроенергетичний Союз»). Працює кубинсько-китайська міждержавна комісія, яка координує торгові операції між країнами.

Китай також підтримує нові економічні реформи Рауля Кастро, про що свідчать підписані в червні 2011 р. угоди. 10 нових угод про співпрацю дозволять Гавані отримати необхідну фінансову підтримку для здійснення свого плану економічних реформ. Угоди передбачають відкриття нової кредитної лінії для Куби і реструктуризацію двох інших. Вони включають також пожертвування і кредит, який буде використаний для модернізації кубинської системи охорони здоров'я. КНР також надасть Кубі допомогу в модернізації нафтопереробного заводу (НПЗ) в південно-східному місті Сьєнфугос, будівництві нового заводу зрідженого газу і поліпшення міського порту.

Більше 10 років тому Китай і Куба розгорнули співробітництво в галузі сільського господарства. На сході Куби за участю китайського і кубинського капіталу були засновані спільні ферми. Китайські агрономи вирощують рис і навчають техніці кубинців.

На міжнародній арені Китай активно відстоює позиції Куби, критикуючи США, вимагаючи скасувати економічні санкції проти цієї країни.

У ХХІ ст. знову пріоритетом у зовнішній політиці країни стали російсько-кубинські відносини. У 1990-і роки стався обвал в російсько-кубинських відносинах. На початку 1990-х років обсяг торгівлі скоротився в 20 разів, хоча в другій половині десятиріччя було підписано кілька важливих угод, які фактично сформували нову нормативно-правову базу співпраці двох країн. Проте, ці домовленості через низку причин носили декларативний характер. У той же час відбувається переорієнтація зовнішньополітичних зв'язків Куби, починається процес модернізації і Росія фактично йде з кубинського ринку.

Перелом в кубинсько-російських відносинах відбувся тільки в ХХІ ст. і пов'язаний був з візитом В. Путіна в Гавану в 2000 р. У ході візиту було підписано ряд документів і спільна заява, у якій лідери обох держав підкреслили важливість розвитку двосторонніх зв'язків. Велику роль в активізації торгівельно-економічних зв'язків відіграє російсько-кубинська Комісія з торгівельно-економічного та науково-технічного співробітництва. Сьогодні торгівельно-економічні зв'язки двох країн розвиваються досить динамічно. Важливим етапом у розвитку цих зв'язків став візит р. Кастро до Москви в 2009 р., у ході якого було підписано 34 нові угоди про співпрацю. Серед них Меморандум про стратегічне партнерство між Росією та Кубою. Росія відкрила для Куби широку кредитну лінію. Загальна сума кредитів і допомоги сьогодні становить понад 300 млн. дол. США. Росія в 2013 р. реструктуризувала борг Куби перед СРСР в розмірі 32 млрд. дол. США. На міжнародній арені обидві країни виступають як стратегічна партнери, позиції котрих або співпадають, або вельми близькі. Росія, втративши свої позиції на Кубі протягом 1990-х рр., намагається їх повернути. Активно країни співпрацюють не лише в політичній та економічній сферах, а й розвивають потенціал військово-технічної співпраці, розширюють гуманітарні зв'язки.

Великим і надійним партнером Куби є Канада, яка стрімко нарощує економічну присутність на острові. У 90-і рр. ХХ ст. Канада разом з Іспанією ділила пальму першості серед найбільш енергійних економічних партнерів Куби з числа розвинених країн. Канада поставляє на Кубу сировину, продовольство, а також машино-технічну продукцію. Провідне місце в структурі кубинського експорту до Канади займає цукор, морепродукти, ром, а також сировина, що містить нікель.

Канадці здійснили великі капіталовкладення в кубинську економіку в 90-х рр. ХХ ст. Особливо міцно вони проникали в нікелеву промисловість. Сьогодні понад 70% кубинського нікелю йде до Канади. У кубинській гірничорудній промисловості вже діють 10 канадських компаній. Канадці досить швидко нарощують свою присутність і в інших галузях кубинської економіки. Зокрема, вони приступили до здійснення великомасштабного проекту з виробництва сої на острові. Канада завжди засуджувала торгове ембарго США проти Куби. Вона активно перешкоджає реалізації закону Хелмса-Бертона, прийнявши закон про протидію тим його положеннями, які завдають шкоди канадсько-кубинським господарським зв'язкам. За підсумками 2011 р. Канада – четвертий за важливістю торговий партнер Гавани. Інтерес Канади до Куби носить стратегічний характер, оскільки співпраця країн слугує утвердженню національного їхнього суверенітету перед обличчям США.

Важливим напрямком міжнародного співробітництва Куби в рамках пошуку варіантів ефективного розвитку є ЄС. Ще в 1988 р. ЄС визнав Кубу, але до цих пір Куба залишається єдиною латиноамериканською державою, з якою ЄС не має договірних відносин співробітництва. ЄС засудив економічну блокаду США проти Куби.

Сьогодні зв'язок з країнами ЄС реалізується через Іберійсько-американське співтовариство, у якому Куба є активним учасником. Іспанія стала важливим європейським партнером Куби, особливо необхідно підкреслити, що активізація двосторонніх відносин відбулася в 90-і рр. ХХ ст.,

коли Куба опинилася в міжнародній ізоляції. Сьогодні розвиток економічних зв'язків між двома країнами здійснюється завдяки активності численних дрібних і середніх іспанських компаній, що традиційно мали зв'язки з Кубою. Вони зацікавлені в збуті своєї продукції, яку через її невисоку конкурентоспроможність важко реалізувати на західноєвропейському ринку і ринках найбільш розвинених в промисловому відношенні країнах Латинської Америки. Для гарантування свого експорту на Кубу Іспанія надає їй револьвентні кредити, в рахунок яких поставляє до республіки машино-технічне обладнання. Іспанія – одна з небагатьох країн, яка надає Кубі як державні, так і приватні кредити. Сьогодні Іспанія посідає перше місце серед торговельних партнерів Куби. Активно співпрацюють іспанські фірми з Кубою і в галузі туризму, отримуючи при цьому великі прибутки. Іспанія виступає в ЄС в ролі координатора у відносинах з Латинською Америкою.

У той же час, на початку ХХ ст. відносини ЄС і Куби фактично заморожені у зв'язку з тим, що ЄС прийняв рішення про введення санкцій у зв'язку з арештами в 2003 р. кубинських дисидентів. Тільки зі скасуванням санкцій в 2007 р., відносини почали відновлюватися, ЄС підтримав реформи, означені новим керівництвом країни, і двосторонні відносини починають набувати позитивну динаміку. Сьогодні ЄС є другим за обсягом торговельним партнером Куби, на який приходить 20% всіх кубинських товарів. В 2013 р. експорт ЄС склав 21 млрд. дол. США та імпорту – 900 млн. дол. США. ЄС – найбільший інвестор: з 2008 р. було вкладено більш 60 млн. євро. Саме з країн ЄС йде найбільший потік туристів – 30% від загальної кількості в 2013 р.

Особливу значимість представляють відносини з США. Відносини цих двох країн представляють на думку експертів «осколок холодної війни». У 90-і роки ХХ ст. США ще більш посилили економічну блокаду країни, розпочату ще в період Карибської кризи в 1962 р.

США вважали, що в умовах міжнародної ізоляції, у якій опинилася Куба в результаті розвалу СРСР і країн

соціалістичного табору, кубинську економіку досить лише підштовхнути, і режим Кастро повалиться сам по собі, але цього не сталося. Конфлікт з Вашингтоном поглинув лівову частку зовнішньополітичної енергії кубинських властей. У той же час характер цього конфлікту мало змінився. США відверто ігнорували той факт, що переважна більшість країн щорічно закликали їх скасувати ембарго. Після подій 11 вересня 2001 р. Куба була включена до «осі зла». У той же час, саме після цих подій відносини між Вашингтоном і Гаваною у сфері торгівлі та безпеки покращилися. Так, в 2003 р. американська влада вперше повернула судно на Кубу. Кубинська влада зі свого боку надала повітряний простір країни для заходження літаків з полоненими талібами на базу Гуантанамо.

У цей період була відновлена кубинсько-американська торгівля. Конгрес США дозволив американським фермерам постачати на Кубу продовольство. У той же час Дж. Буш-молодший відмовився від адаптаційної моделі відносин з Кубою, сформованої в останні роки президентства Б. Клінтона. Суть моделі зводилася до того, щоб мати в особі Куби стабільного сусіда, який би не загрожував США масовим потоком мігрантів і не підтримував би наркотрафік. Цей прагматичний підхід республіканці переглянули в 2003 р., висунувши на перший план проблему демократизації та прав людини.

У травні 2004 р. Дж. Бушу-молодшому було представлено документ, що містить низку заходів щодо посилення тиску на режим Кастро. Одночасно збільшився обсяг коштів для роботи з третіми країнами з метою підтримки громадянського суспільства на Кубі з 7 до 27 млн. дол. США на рік. Доповідь піддалася критиці не тільки офіційною кубинською владою, а й кубинськими дисидентами, а також не знайшов підтримки серед частини американських політиків. Прихильники розвитку американсько-кубинських відносин в 2005 р. створюють Американсько-кубинську торгівельну асоціацію, куди увійшли 30 компаній з 19 штатів. Обама в своїх передвиборчих обіцянках говорив про необхідність ліквідації військової бази Гуантанамо, а

також про зняття економічної блокади, але не реалізував своїх обіцянок. Відносини з США продовжують бути напруженими в першу чергу завдяки небажанням США зняти економічну блокаду. США як і раніше звинувачує Кубу в порушеннях прав людини, не помічаючи тих процесів трансформації які здійснюються нинішнім керівництвом країни.

Аналіз зовнішньої політики Куби переконливо свідчить про те, що країна відіграє важливу роль в сучасній системі міжнародних відносин. Імідж країни надзвичайно високий, що дає їй можливість впливати на формування сучасного світового порядку, особливо в західній півкулі. В 2013 р. Кубу було обрано головою СЕЛАК.

2.8. Зовнішня політика Республіки Суринам

Республіка Суринам, континентальна держава на південно-східному узбережжі Північної Америки, знаходиться поблизу країн Карибського басейну. Країна входить до книги Рекордів Гіннесу як найменша держава на Північноамериканському континенті. Суринам колишня колонія Нідерландів, яка стала на шлях незалежності у 1975 р. В історії незалежного Суринаму були драматичні події, пов'язані з військовим переворотом в 1980 р. Демократичне правління було відновлено в 1991 р.

Сьогодні Суринам входить в групу держав Карибського регіону, які найбільш динамічно розвиваються, хоча країна продовжує залишатися серед найбідніших країн Латинської Америки. Економіка Суринаму базується на видобутку бокситів, золота, нафти, виробництва алюмінію. Саме вони складають основні позиції доходів в економіку та бюджет країни. Економіка має яскраво виражений експортний характер, експорт перебільшує імпорт. Головними торговельними партнерами є США, Нідерланди, Тринідад-Тобаго, Китай та Японія. Нинішнє керівництво країни розробило великомасштабну програму освоєння безлюдних північно-західних районів країни. В основу цієї програми (т. зв. проект «Кабалебо») покладено розробку бокситів в

горах Бакхус, будівництво ГЕС на р. Кабалебо, конструкція заводів з виробництва алюмінію та глинозему, розбудова західносуринамської залізної дороги, а також – створення нового міста Апоера на р. Корантейн, на кордогні з Гайаною, котрий повинен перетворитися на друге за розміром місто в країні.

Виконання цієї програми можливо лише за умови великої іноземної фінансово-технічної допомоги. Всі ці фактори й впливають на зовнішньополітичний курс республіки.

Суринам проводить миролюбну багатовекторну політику, виступає за багатополярний світ, дотримується тези про необхідність надати глобалізації справедливий «людський характер». Пріоритетом зовнішньополітичного курсу країни є відносини з країнами Латинської Америки, у першу чергу, з країнами Карибського басейну.

Суринам активно бере участь у розвитку інтеграційних процесів в регіоні, є членом Карибського співтовариства та Асоціації карибських держав. Членство в цих організаціях розглядається керівництвом країни як важлива умова підвищення конкурентоспроможності національного продукту і створення імпортозамінних виробництв.

Сукупний обсяг двосторонньої торгівлі Суринам в рамках КАРІКОМ склав у 2013 р. більше 100 млн. дол. США. Головним партнером є Тринідад і Тобаго, частка яких склала 78 млн. дол. США. Країна також бере участь як спостерігач в МЕРКОСУР і Антському співтоваристві.

Серед країн Карибського басейну особливо треба виділити відносини Суринам з Гайаною, між країнами існує проблема спірних територій, яка успішно вирішується за активним посередництвом КАРІКОМ.

Відносини з Кубою керівництво Суринаму розглядає як відмінні. Країна брала участь у проєкті «Чудо», що реалізується Кубою і Венесуелою для надання офтальмологічної допомоги населенню. Суринам послідовно виступає за якнайшвидшу реінтеграцію Куби в міжамериканське суспільство, проти зняття економічної блокади.

З приходом У. Чавеса до влади країна активно співпрацює з Венесуелою, яка надає значну матеріальну допомогу. Венесуела поставляє для риболовного флоту Суринам паливо за пільговими цінами. Рибальські компанії Венесуели отримали право вести вилов риби в територіальних водах країни.

Останнім часом Суринам активно розвиває відносини з Бразилією.

Важливу роль для Суринаму грають відносини з США. Американські компанії фактично домінують у видобутку бокситів і алюмінієвої промисловості. Їхня частка найбільша в іноземних інвестиціях. На частку США припадає 11% експорту та 32% імпорту країни. США також забезпечують підготовку офіцерів та поліцейських для Суринаму в США. Сполучені Штати також є спонсором участі Суринаму в програмі ООН з контролю над незаконною оборудкою наркотиків.

Серед європейських країн найбільш активно розвивається діалог з Нідерландами. Голландія вкладає значні інвестиції в економіку країни і кредитує ряд великих проектів.

На початку ХХІ ст. Суринам в контексті максимальної диверсифікації активізував відносини з країнами Південно-Східної Азії. У 2013 р. частка цих держав в товарообігу становила понад 19%. Особливо активно розвиваються відносини з Китаєм. Китай розглядає Суринам в якості однієї з опорних точок для просування своїх інтересів в Карибському регіоні. Сьогодні він вийшов на 3-є місце серед країн, що експортують свою продукцію в Суринам, крім того Китай став великим фінансовим донором. За обсягом кредитів КНР вийшла на 3-є місце, надавши більше 15% всіх коштів, отриманих країною ззовні. Частина фінансової допомоги реалізується у вигляді грантів та гуманітарних інвестицій, зокрема в будівництво житлових будинків. Новим напрямком у суринамсько-китайських відносинах стало співробітництво у військовій сфері.

В контексті розвитку азіатського вектору країна нарощує співпрацю з Японією та Індією. На частку Японії припадає 6%

товарообсягу країни. В 2012 р. було підписано низку угод в рамках котрих Індія інвестує к економіку Суринаму більш 200 млн. дол. США, що дозволить створити 4500 робочих місць.

Республіка Суринам активно працює в міжнародних організаціях, є членом ООН, ОАД, СЕЛАК, інтеграційних структур країн Карибського басейну. С 45 країнами республіка має дипломатичні відносини. Суринам має гарний дипломатичний імідж на світовій арені, робить внесок в рішення проблем безпеки в регіоні. Зовнішня політика республіки спрямована на розвиток країни, вирішення її соціально-економічних проблем.

На початку ХХІ ст. активізувалися зв'язки з країнами СНД, серед яких провідну роль відіграють відносини з Росією та Білорусією.

Таким чином, зовнішня політика Суринаму характеризується динамічністю, багатовекторністю, активною участю у вирішенні проблем не лише регіону, але і всього американського континенту.

2.9. Зовнішня політика Республіки Тринідад і Тобаго

Республіка Тринідад і Тобаго є острівною державою в Карибському морі. Складається з двох великих островів Тринідад і Тобаго, та близько 20 дрібних островів, що входять до групи Малих Антильських островів.

Тринідад і Тобаго – колишня колонія Великобританії, що отримала незалежність в 1962 р. Сьогодні країна є однією з найбагатших країн регіону. У її надрах знаходяться нафта, газ, залізна руда. Головні статті експорту – нафта, нафтопродукти, хімія, сталь, цукор, какао, кава, цитрусові. Особливістю країни є її політична нестабільність, причиною якої є конфлікт між чорним населенням і індіанцями, що складають 45% населення. Усе це позначається на зовнішньополітичному курсі країни. У 2011 р. уряд країни прийняв план з досягнення статусу розвиненої країни до 2020 р.

Визначаючи завдання і характер зовнішньополітичного курсу, уряд охарактеризував його як «гуманність зовнішньої політики». У його основі лежить повага до суверенітету інших країн, невтручання у внутрішні справи, повага до міжнародного права та визнання ООН провідною міжнародною організацією, рішення якої є обов'язковими для виконання. Головна мета зовнішньої політики країни – розвиток і розширення відносин з країнами світу на основі як багатосторонніх ініціатив, так і двосторонніх відносин для створення середовища, сприятливого для торгівлі, туризму, інвестицій. Реалізацією цього курсу займається міністерство закордонних справ, у рамках якого діють 18 місій та почесних консулів, що займаються певним напрямком – це країни Африки, Азії, Близького Сходу та Америки.

Пріоритетом зовнішньої політик країни завжди були стосунки з США, які є головним економічним партнером країни – 40% експорту. Американський капітал домінує в економіці країни, займаючи перше місце з інвестицій. Американські компанії займаються видобутком нафти та газу.

США разом з Канадою та Великобританією, капітал яких також представлений в економіці країни, надають економічну допомогу Тринідад у вигляді надання преференційних цін і безмитного доступу товарів на свої ринки. США також фінансують ряд проектів пов'язаних з боротьбою проти наркоторгівлі. Країни активно співпрацюють у політичній та військовій сфері. На території країни перебуває військова база США. США розглядається як стратегічний партнер, гарант безпеки країни. США розглядають Тринідад в якості лідера в Карибському басейні з протидії наркоторгівлі.

Другим важливим партнером є Канада. Канадські інвестиції широко представлені в нафтовій, газовій та фінансовій сферах. Двостороння співпраця охоплює цілий спектр галузей, сюди входять торгівля, освіта, наука та техніка, безпека, управління, культура, екологія. Особливу значимість має співпраця двох країн в галузі безпеки та управління. Країна має одні з найбільших в регіоні військові

сили. Їх навчання та підготовку здійснює Канада в рамках «Військової програми допомоги» в підготовці кадрів. Канада також приймає участь в підготовці та підтримці ефективного управління в країні, а також робить свій внесок в реформу судової системи, фінансування навчання прокурорів та експертів у вишах Британії. Обидві країни активно співпрацюють в рамках КУРІКОМ та інших міжнародних організаціях.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. країна активізувала латиноамериканський вектор своєї зовнішньої політики, у першу чергу в районі Карибського моря. Країна послідовно виступає за розвиток інтеграційних процесів у регіоні в рамках КАРІКОМ та інших структур. Так, країна стала ініціатором створення регіонального інтеграційного фонду, не виключає можливості створення більш ефективного ніж КАРІКОМ економічного угруповання у складі Тринідаду, Гайани, Суринаму, Барбадосу і Гренади. Крім того, країна була однією з перших, хто підписав протоколи про створення єдиного ринку і економії (ЄРЕК) на додаток до КАРІКОМ.

Активно працює уряд країни і в Асоціації карибських держав, штаб-квартира якої знаходиться в Тринідад і Тобаго. Країна послідовно виступає проти розміщення ядерної зброї в регіоні, за повну заборону транзиту ядерних відходів через Карибське море.

Влада Тобаго послідовно проводять курс на розвиток двосторонніх відносин з в першу чергу з країнами регіону, де особлива увага надається розвитку відносин з Кубою та Барбадосом.

Більш активно стали розвиватися відносини з цілим рядом країн Латинської Америки, про що свідчить зростання експорту. Сьогодні він вже становить 10% від загального експорту країни. Країна активно виступає за розвиток інтеграційних зв'язків у регіоні.

Одним з пріоритетів зовнішньополітичного курсу країни є відносини ЄС, з котрим країна має низку угод, і є учасницею низки європейських програм, які мають місце в регіоні. Так ЄС фінансував модернізацію цукрової промисловості країни, проекти з боротьби з злочинністю. Країна активно

співпрацює з низкою африканських держав. Це Нігерія, ПАР, Гана.

Координуючи політику з КАРІКОМ і АКД, Тринідад прагне до відстоювання інтересів малих країн, розвитку відносин з Кубою, її інтеграції в Карибське співтовариство. Тринідад підтримує ініціативу КАРІКОМ про створення Регіонального інтеграційного фонду, надання малим країнам більш тривалого періоду і сприятливих умов для входження в МАЗВТ.

Тринідад виступає за підвищення ефективності діяльності ООН в інтересах економічного розвитку, безпеки, боротьби з тероризмом. Підтримує ідею реформування РБ ООН.

Країна прагне використовувати своє членство в міжнародних організаціях для підвищення іміджу країни і отримання максимальних вигод.

Зовнішня політика країни розвивається на багатовекторній основі, вона спрямована на досягнення економічного зростання і процвітання країни.

2.10. Зовнішня політика держав Сент-Кітс та Невіс

Сент-Кітс та Невіс – це держави у східній частині Карибського моря, складаються з двох островів: Сент-Кітс та Невіс, що відносяться до групи Малих Антильських островів. Сент-Кітс та Невіс є найменшою державою Західної півкулі, як за розміром території, так і за кількістю населення. Це – колишня британська колонія, яка отримала незалежність у 1983 р. За формою правління це парламентсько-президентська республіка.

Сент-Кітс підтримує дипломатичні відносини з США, Канадою, Великобританією, Францією, Росією, Кубою та КНР, а також з багатьма країнами Латинської Америки та сусідніми східнокарибськими державами. Саме ці країни і є пріоритетами зовнішньої політики держави.

Особливо роль у зовнішній політиці належить США. Відносини двох країн мають характер партнерства. США

надає країни значну допомогу, котра охоплює низку напрямків: проекти в медичній галузі в боротьбі проти ВІЛ/СНІДу, в освітній галузі. Особливістю є те, що США не мають офіційного посольства в країні. Ця допомога надходить через міжнародні організації, такі як МВФ, ВБ, Карибський Банк розвитку, а також через Агентство США з міжнародного розвитку. США є головним торговим партнером країни. 40% експорту країни спрямовується в США. Це цукор, патока, ром, тютюнові вироби, бавовна, бавовна та кокосова олія. На США припадає 47% імпорту.

Другим партнером за значимістю є Канада. Канада надає значну допомогу в області охорони здоров'я, освіти, забезпечення безпеки. Механізм реалізації цієї допомоги – це робота Канадського Агентства з міжнародного розвитку. Постійно зростає товарообіг: в 2012 р. він склав 13,7 млн. дол. США, експорт – 8,4 млн. дол. США, а імпорт – 5,2 млн. дол. США. В 2013 р. між країнами було підписано Торгівельну угоду.

Як і для усіх країн Карибського басейну в ХХІ ст. велике значення отримує китайський фактор. КНР здійснює допомогу Сент-Кітс та Невісу та вкладає в економіку країни значні інвестиції в найбільш перспективні галузі економіки: сільське господарство, туризм, розвиток альтернативних джерел енергії та інформаційно-комунікативні технології. Велика допомога Китаю і в сфері освіти, Китай побудував низку шкіл в державі. В 2013 р. країни підписали угоду про співпрацю щодо боротьби зі злочинністю, наркотиками та поглиблення зв'язків в економічній сфері.

Пріоритетом зовнішньополітичного курсу країни є її співпраця з країнами карибського басейну. Відносини з ними розвиваються як в рамках КАРІКОМ, членом якої є держава, так і на двосторонньому рівні. Особливо слід позначити співпрацю з Кубою. Пріоритетними галузями їх співробітництва є охорона здоров'я, енергетика, сільське господарство, торгівля та інвестиції. Також Куба періодично інвестує проекти Сент-Кітс та Невіс в медичній галузі та в агропромисловій сфері. Країни співпрацюють в межах технічної допомоги, підготовки кадрів та обміну досвідом в

цій галузі, а також: в медицині, енергозберігаючих технологіях та боротьбі зі стихійними лихами. З метою зміцнення відносин до 2014 р. планується створення посольства держави на Кубі.

Європейський вектор представлений відносинами з Британією. Країна є членом Британської Співдружності Націй.

Країна приймає участь в роботі міжнародних організацій: ООН, ОАД, МВФ та низки інших. Її зовнішня політика спрямована на зміцнення миру та безпеки в регіоні, на розвиток відносин з усіма країнами. Активна зовнішня політика Сент-Кітс та Невіс націлена на збільшення іноземних інвестицій, розширення ринків збуту своїх товарів та вирішення соціально-економічних проблем країни.

2.11. Зовнішня політика Кооперативної республіки Гаяна

Гаяна – це колишня колонія Британії, яка отримала незалежність у 1966 р. У 1970 р. була заснована Кооперативна республіка Гаяна. Країна є однією з найбідніших країн світу. Але водночас країна посідає п'яте місце в світі за видобутком бокситів (2,5 млн. т.), ведеться видобуток марганцевих та залізних руд, золота та алмазів. Основа економіки – сільське господарство та гірничо-промисловість. Головні сільськогосподарські культури – цукровий тростина та рис. Також вирощують цитрусові, банани, каву, кокосові орехи. Із Гаяни експортують цукор, золото, боксити, рис, меласу, ром, деревину тощо. Загальний обсяг експорту в 2013 р. був більше 1 млрд. дол. США. Гаянські вироби експортують до Канади, США, Великобританії, Португалії, Бельгії та Ямайки. Імпортують машини, нафту, транспортні засоби, будівельні матеріали, продовольчі та промислові товари.

Країна має значний зовнішній борг, більш 1,1 млрд. дол. США або 36% від ВВП. Для його зменшення значну допомогу надають США. Особливістю країни є те, що існує значний конфлікт всередині країни на етнічній основі, що веде до політичної нестабільності, це ускладнюється й

територіальним суперечкою з Венесуелою, яка претендує на територією на заході від р. Ессекібо, та суперечкою з Суринамом, який претендує на частину територій на півдні та сході Гаяни (між р. Нью та р. Кутарі вважається є запаси нафти).

У зовнішній політиці країна дотримується принципу неприєднання до військових блоків та виступає за багатополярний світоустрій, підтримує лікуючу роль ООН у вирішення конфліктів. Країна виступає за розвиток двосторонніх відносин, особливо з індустріально розвиненими країнами та державами регіону.

Зовнішньополітичний курс країни в ХХІ ст. характеризується наміром диверсифікувати кількість партнерів країни. Так в 2013 р. країна встановила дипломатичні відносини з цілою низкою держав. Це Казахстан, республіка Косово, низка африканських країн. Країна набула асоційованого членства в МЕРКОСУР.

У той же час, в торговельно-економічній сфері Кооперативна Республіка Гаяни виходить з того, що США і далі будуть залишатися головним торговим партнером країни. У 2008 р. гаянський експорт у США становив 73,6 млн. дол. США (зростання 13,6%), а імпорт – 240 млн. дол. США (30%). З Гаяни на американський ринок поставлялися риба і креветки, боксити, цукор, деревина, одяг. Із США імпортувалося продовольство (молочний порошок, пшениця, борошно та ін.), машини та устаткування, товари широкого споживання.

У рамках ініціативи «третього кордону» Гаяна, як і інші країни КАРІКОМ, користується одностороннім правом безмитного ввезення в США всіх товарів свого експорту, за винятком деяких. Щорічно ці права поновлювалися рішеннями американської сторони.

Без підтримки США Джорджтаун не зміг би вирішити проблему свого зовнішнього боргу. Гаяна була включена до числа країн, що розвиваються, з високим ступенем заборгованості, і в рамках Паризького клубу її борг був фактично списаний. Американці підтримали аналогічні заходи щодо Гаяни з боку МБРР та МАБР. Це дозволило

уряду Гаяни вивільнити значні кошти на потреби соціально-економічного розвитку. Власне борг Гаяни США, списаний американцями, склав 27,7 млн. дол. США в 2008 р. При цьому, Вашингтон через МВФ здійснював жорсткий контроль за макроекономічною політикою Джорджтауна.

США надають значну економічну допомогу Гаяні. Так, за даними посольства цієї країни в Джорджтауні, в 2005 – 2010 рр. її загальний обсяг склав 126 млн. дол. США. У 2010 р. американці виділили 31 млн. дол. США. Велика частина (23 млн. дол. США) була витрачена на боротьбу з інфекційними захворюваннями, перш за все, ВІЛ/СНІД. Разом з цим, під тиском Вашингтону гаянська сторона була змушена відмовитися від закупівель дешевих медичних препаратів і перейти на більш дорогі американські ліки.

За міждержавною лінією виділялися кошти на розвиток освіти та молоді (2,9 млн. дол. США), на підтримку виборчого комітету Гаяни (2,1 млн. дол. США), забезпечення конкурентоспроможності гаянської економіки (2 млн. дол. США), сприяння правоохоронним органам (0,6 млн. дол. США). У вересні були організовані курси для співробітників служб авіаційної безпеки, експертів із визначення підроблених банкнот, проведено семінар з електронної торгівлі, були надані стипендії для фахівців у галузі сільського господарства.

Міністерство праці США профінансував інформаційну кампанію з викорінення дитячої праці, організовану НУО «Едьюкеа». При посольстві США в Джорджтауні існує два посольських фонди, з яких надається допомога малим підприємцям, молоді, виділяються кошти на культурні проекти, лікування хворих. У Гаяні працює 60 добровольців «Корпусу миру». Питаннями координації допомоги займається представництво Американського агентства з міжнародного розвитку (USAID).

Все більшу роль відіграє китайський фактор. Гаяна – це перша англомова держава, яка встановила з КНР дипломатичні відносини. В 2013 р. в країну прибув з офіційним візитом прем'єр-міністр Китаю. В ході зустрічі були підписані низка угод, спрямованих на поглиблення

двосторонніх зв'язків в усіх сферах. Китай збільшує розмір інвестицій та фінансує низку великомасштабних проектів: будівництво аеропортів, модернізація гірничої промисловості, будівництво ГЕС. Китай побудував тут найбільший цукровий завод в Латинській Америці, надавши для його розбудови великий кредит на пільгових умовах в розмірі 32 млн. дол. США. КНР надає значну гуманітарну допомогу, побудувавши стадіон та будуючи житло в країні.

Останнім часом активізувалися відносини з Росією, дипломатичні відносини з якою існують з 1992 р. У 2004 р. Росія вклала значні інвестиції в розробку бокситів. Керівництво країни неодноразово зустрічалося в ході офіційних візитів в Москву з Президентом РФ. В ході зустрічей було підписано цілу низку угод. Так, Російська Федерація списала близько 16 млн. дол. США, що складає 98,32% від усього боргу Республіки Гаяни Російській Федерації.

Держави підписали угоду про безвізові поїздки для власників дипломатичних і службових паспортів Російської Федерації і дипломатичних паспортів Кооперативної Республіки Гаяни. Дуже перспективно розвиваються відносини в галузі економіки. Співпраця в економічній області знаходиться на підйомі. У 2008 р. Російський виробник алюмінію «РУСАЛ» створив спільне підприємство з державними підприємствами з бокситів Гаяни. У гаянську економіку вкладено інвестицій на суму більше 20 млн. дол. США.

Пріоритетом в зовнішній політиці є також і латиноамериканський вектор, де особлива увага надається відносинам з країнами Карибського басейну та Бразилією. Країна активно приймає участь в розвитку інтеграційних процесів, розглядаючи участь в їх розвитку як одну із умов успішного розвитку своєї економіки. Країна є членом КАРІКОМ та приймає участь в процесі реформування цієї структури. За активної участі Гаяни було розроблено Стратегічний план розвитку КАРІКОМ на 2014 – 2018 рр. Країна вступила в СЕЛАК, є асоційованим членом МЕРКОСУР. Найбільш активно двосторонні відносини

реалізуються з Кубою, Тобаго, Бразилією, котра активно інвестує в економіки Гаяни та лобіює її інтереси в МЕРКОСУР.

В результат переговорів між президентами Венесуели та Гаяни в 2013 р. вдалося знизити ступінь напруги. Країни ратифікували «Декларацію» від 2011 р., на основі якої триває діалог з питання демаркації морських кордонів. Ратифікація цього документу відкрила нові можливості для розширення співпраці в економіці, гуманітарній сфері. Все більше значення отримують відносини з Кубою, Чилі, Мексикою, Гватемалою. Керівництво країни вбачає в розширенні зв'язків з країнами континенту перспективи вирішення соціально-економічних проблем в країні та зміцнення рівня безпеки.

Важливою складовою зовнішньої політики країни є її діяльність в міжнародних організаціях. Гаяна є членом ООН та її спеціалізованих організацій, ГАТТ, МВФ, ВОЗ, ВБ тощо та членом регіональних об'єднань: СЕЛАК, ОАД та інші.

Зовнішня політика країни базується на політиці неприєднання до військових блоків, за багатополярний світоустрій, збереження центральної ролі ООН, демократизацію міжнародних організацій, в т. ч. фінансових. Гаяна в рамках єдиної позиції з КАРІКОМ виступила проти силової акції США в Іраку, усунення уряду Арістиди в Гаїті, політики США щодо Куби. Тут постійно звертають увагу на «подвійні» стандарти США з таких питань, як демократія і права людини, боротьба з тероризмом.

Країна прагне проводити дружню миролюбну політику, бере участь у вирішенні глобальних проблем і вносить свій внесок у вирішення питань міжнародної безпеки.

2.12. Зовнішня політика Співдружності Домініки

Домініка – колишня колонія Великобританії, яка отримала незалежність в 1978 р. після отримання незалежності країні стала учасником Британської Співдружності Націй. Домініка є традиційно аграрною країною. Основу економіки країни складає сільське

господарство. 40% працездатного населення зайнято саме в цій сфері. В країні вирощують цитрусові, какао, банани та інші фрукти. В сільському господарстві зайнята п'ята частина острова. Основна галузь промисловості країни – це видобуток пемзи та вапняку. Є підприємства з виробництва мила, меблів та інших споживацьких товарів. Кліматичні умови країни роблять її цікавою для розвитку туризму, особливо екотуризму, котрий особливо інтенсивно розвивається наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Домініка – бенефіціарій американської Ініціативи для країн Карибського басейну, завдяки чому багато товарів експортуються до Сполучених Штатів без мита. Відносини з США відіграють важливу роль у зовнішній політиці країни. Окрім британського та канадського, американський капітал домінує в економіці країни.

Особливу значимість керівництво країни надає участі в інтеграційних процесах. Країна є членом Карибської Спільноти, Організації Східних Карибських держав, Карибського єдиного ринку та економіки. Приймаючи участь в розвитку інтеграційних процесів, країна ставить собі за мету сприяння співпраці країн регіону у вирішенні гуманітарних проблем, а також намагання синхронізувати зовнішні політики країн регіону, які є учасниками цих організацій, з метою захисту їх інтересів на міжнародній арені. В 2008 р. країна прийняла рішення про приєднання до Боліварської Альтернативи для Америки (АЛБА) та отримала статус спостерігача в цій організації. Країна активно співпрацює з країнами регіону на двосторонній основі. Важливими партнерами Домініки є Венесуела та Куба. Співпраця з Венесуелою має багатоплановий характер: від політичних консультацій до підготовки спеціалістів з іспанської мови. Венесуела надала преференції для придбання нафти, профінансувала проект реконструкції доріг та розбудову заводу з переробки нафти «Петро Кариб».

Спільно з Кубою Венесуела розробила програму ліквідації безграмотності в країні та розбудови системи охорони здоров'я. Куба готує спеціалістів в медичній галузі, сільському господарстві та мовознавстві.

Домініка стала об'єктом уваги з боку Китаю. Відносини двох країн розвиваються вельми динамічно. Цьому сприяє позиція керівництва, яка дотримується позиції «одного Китаю». Країни співпрацюють в економічній галузі, в торгівлі, сільському господарстві. Китайські інвестиції постійно зростають.

Домініка також тісно співпрацює з Канадою. Канадський уряд усіляко допомагає країні. Це виражається в медичній, освітній галузях. За розвитком Домініки спостерігає CIDA (Канадське агентство міжнародного розвитку). Країна імпортує товарів (добриво, рибу, морепродукти, м'ясо, деревину) на суму більш ніж 6,1 млн. дол. США. Імпорт в Канаду з Домініки дорівнює 340 тис. дол. США. В 2013 р. Серед товарів: мило, кераміка, дорогоцінне каміння та метали, електронне обладнання. Щорічно Домініку відвідують 2000 канадців. Канада надає державі спеціалізовану допомогу в області безпеки на кордоні та в області охорони здоров'я населення.

Уряд країни послідовно проводить курс на розширення міжнародних контактів з країнами Азії, Африки, Європи. Країна залежна від міжнародних ринків збуту та розширення торгівельно-економічних зв'язків розглядається як найважливіша умова для стабілізації та динамічного розвитку країни.

Діяльність Домініки на міжнародній арені, участь в ООН та Організації Американських Держав (ОАД) спрямована на рішення проблем міжнародної безпеки, на зміцнення миру та стабільності в регіоні.

2.13. Зовнішня політика Ямайки

Зовнішня політика Ямайки з часів проголошення незалежності характеризується непослідовністю. У перші роки незалежності країна орієнтувалася на співпрацю з великими країнами регіону, такими як Канада і США. З останньою країна уклала в 1963 р. договір про економічну і військову допомогу. Але в 1970 р. керівництво країни принципово змінює курс. Пріоритетними стають відносини з

Кубою і соціалістичними країнами. У 1972 р. Ямайка встановлює відносини з СРСР. У середині країни в цей період йде процес націоналізації власності іноземних компаній. У 1979 р. в країні пройшов загальнонаціональний страйк, у ході якого відбуваються військові зіткнення повсталих з представниками влади. Наслідком цього став крах правлячого режиму. До влади приходять проамериканські політичні сили. У 1981 р. країна розриває відносини з Кубою і практично заморожує відносини з соціалістичними країнами. Пріоритетом стають відносини з США.

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. під впливом тих геополітичних змін, які відбулися в світі та в регіоні відбувається процес модернізації зовнішньополітичного курсу країни. На його формування впливає особливість економіки країни, пов'язана з видобутком бокситів та виробництвом алюмінію. Окис алюмінію, боксити, цукор, банани, ром, кава та батат є основними статтями експорту Ямайки. 30% експорту спрямовуються в Сполучені Штати.

На початку ХХІ ст. країна стала об'єктом уваги з боку Китаю, РФ, ЄС, Бразилії, які намагаються розширити свій вплив в регіоні. Все це сприяло виробці нових підходів до характеру, цілей та напрямків зовнішньої політики країни. В той же час слід позначити, що нова зовнішньополітична доктрина, яка реалізується за останні роки. Не має системного характеру. В її основу покладено визнання багатополлярності моделі світового розвитку, визначення проблем та тенденцій розвитку світової спільноти в контексті лінії держав Руху неприєднання, активним членом яких є сам Ямайка. Вирішення цих задач в доктрині тісно пов'язується з метою забезпечення національних інтересів країни, її безпеки та стабільності в Карибському басейні та на Західній півкулі в цілому. При цьому поняття «безпека» в Кінгстоні розглядається в широкому сенсі цього слова. До потенційних загроз сучасного світу відносять, окрім військового чинника, насамперед такі, як загострення соціальних проблем, збільшення розриву в економічному розвитку між Півднем та Північчю, зростання організованої злочинності, деградацію оточуючого середовища.

Доктрина також чітко формулює задачі, пов'язані з необхідністю диверсифікації зовнішньополітичного курсу та новими акцентами в виборі її пріоритетів. Так, керівництво країни все більшу увагу надає розширенню та поглибленню зв'язків з країнами латинської Америки, не обмежуючись лише Карибським басейном. Латиноамериканський вектор реалізується в двох аспектах. Це участь в різних інтеграційних процесах в регіоні та на континенті в цілому, та розширення двосторонньої співпраці.

В контексті диверсифікації курсу зовнішньої політики, яку здійснює керівництво, все більше значення має співпраця з Росією. Між країнами підписали низку угод про співпрацю в економічній сфері, в сфері культури. Особливе значення для країни має реалізація російською компанією РК РУСАЛ великого проекту на модернізацію глиноземних заводів Ямайки, які знаходяться під загрозою закриття внаслідок низької рентабельності. Угоду про реалізацію цього великомасштабного проекту було підписано в 2013 р. Активно країни співпрацюють в туристичній галузі та в освітянській.

Європейський напрям представлений співпрацею з ЄС та країнами-членами цієї організації. Ямайка входить до тих країн, які є учасниками спеціальних Програм ЄС для країн регіону. Окрім того ЄС неодноразово надавала країні гуманітарну допомогу. Так, в 2013 р. Ямайка отримала від ЄС 14 млн. дол. США для здійснення допомоги фермерам, які вирощували банани та постраждали від урагану Сенді.

Головні економічні партнери на сучасному етапі – США і Великобританія, сумарна частка яких становить 80% експорту. Відносини з США і Великобританією традиційно визначалися як основа зовнішньополітичного курсу країни. Не дивлячись на курс диверсифікації, цей напрямок, як і раніше, залишається головним. США і Великобританія надають значну допомогу країні у вирішенні таких проблем як боротьба з корупцією, торгівля наркотиками, міжнародна злочинність. Ямайка стала учасницею програми, запущеної США, – «Ініціатива з безпеки в країнах Карибського басейну». Британія надає допомогу правоохоронним органам

Ямайки, надає фінансову допомогу в реформуванні системи безпеки та системи правосуддя.

На початку ХХІ ст. Ямайка як й інші країни регіону активно співпрацює з Канадою. Вона є учасником Карибської програми Канади. Завдяки допомозі Канади Ямайка зменшила свій зовнішній борг. В країні було побудовано цілу низку шкіл, будівництво яких фінансувала Канада. Канадський уряд надав низку грантів для навчання в канадських університетах. Реалізується низка проектів в медичній галузі.

Найважливішим напрямом зовнішньої політики країни є її участь у діяльності міжнародних організацій. Визнанням авторитету цієї країни в міжнародних відносинах стало головування Ямайки в 2005 р. в «Групі 77» (G-77) або «група сімдесяти семи (Group of Seventy Seven) найбільшій міждержавній організації країн, що розвиваються, що діє в рамках ООН та її органів.

Країна виступає за багатополосний світ, у якому провідну роль має відігравати ООН. Ямайка спільно з іншими країнами регіону виступає за її реформування, відзначає «ерозію багатосторонньої дипломатії при маргіналізації ООН в найважливіших міжнародних питаннях». При обговоренні реформи цієї організації Ямайка висловлюється за розширення складу Ради Безпеки ООН, перш за все за рахунок представництва країн, що розвиваються (зокрема, Бразилії). У 2005 р. Кінгстон виступив проти використання права вето в РБ ООН.

У рамках зусиль з забезпечення безпеки в Західній півкулі Кінгстон приділяє особливу увагу питанням боротьби з незаконним обігом наркотиків, пов'язаної з ним контрабандою стрілецької зброї, організованою злочинністю. У країні вживаються жорсткі заходи з боротьби з наркобізнесом і «відмиванням» грошей. На сесіях Генеральної Асамблеї ООН щодо роззброєння Ямайка неодноразово голосувала за проекти резолюцій на підтримку Договору щодо протиракетної оборони, про запобігання гонки озброєнь у космосі, виступила співавтором резолюції про ядерне роззброєння.

У виступах на міжнародних форумах Ямаїці роблять акцент на економічних проблемах країн, що розвиваються, необхідності активізації світового співтовариства з метою протидії негативним наслідкам глобалізації, питаннях налагодження співпраці по лініях «Південь-Південь» і «Північ-Південь». На саміті «Групи 15» у 2001 р. Ямаїка виступила з ініціативою про створення спеціального міжнародного фонду для розвитку інфраструктури малого й середнього бізнесу в країнах, що розвиваються.

Кінгстон незмінно висловлюється за продовження процесу реформування міжнародних фінансових інститутів і вдосконалення принципів міжнародного економічного співробітництва в цілях розвитку в умовах глобалізації і лібералізації торгівлі.

У області прав людини Ямаїка як країна з досить усталеними демократичними традиціями виступає за неухильне дотримання загальновизнаних положень Загальної декларації прав людини та інших документів у цій сфері. Зовнішня політика країни спрямована на розвиток багатовекторної політики, яка б сприяла процвітанню країни.

Ямаїка послідовно проводить курс на подальше поглиблення інтеграції в рамках КАРІКОМ. Спільно з іншими країнами регіон активно виступає за оголошення Карибського моря без'ядерною зоною щодо транспортування, зберігання або захоронення будь-яких радіоактивних речовин (перш за все це стосується виведення ядерних арсеналів США, з її баз в цьому регіоні), а також розширення і поглиблення співробітництва в рамках організації в сфері охорони здоров'я і безпеки.

Серед країн Карибського басейну Ямаїка активізувала відносини з Кубою, з якою останнім часом підписала цілий ряд угод, країна виступає за якнайшвидше скасування економічної блокади Куби, за нормалізацію відносин між Вашингтоном та Гаваною.

Особливе значення у зовнішній політиці відводиться відносинам з Бразилією, спільно з якою реалізується ряд великих економічних проєктів. Ямаїка підтримує прагнення Бразилії до розширення і поглиблення інтеграційних

процесів в Латинській Америці. Ямайка для Бразилії другий за значимістю торгівельний партнер в регіоні. Товарообіг між країнами склав більше 200 млн. дол. США та має стійку тенденцію до збільшення. Так, Ямайка підтримала ініціативу Бразилії зі створення нової структури Товариства країн Латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК), ставши його учасником.

Пріоритетом диверсифікації зовнішньополітичного курсу країни став розвиток азіатського вектору. Все більшу роль у зовнішній політиці та внутрішній політиці відіграє китайський чинник. Основою відносин з Китаєм є визнання Ямайкою принципу «одного Китаю» після розриву відносин з Тайванем. Ямайка стала головним постачальником глинозему та бокситів на китайський ринок. Частка експорту Ямайки в Китай складає понад 10% та має стійку тенденцію до зростання. При цьому, Ямайка має позитивне сальдо в торгівлі з китайським партнером. Головним напрямком економічної взаємодії є використання китайської робочої сили на ямайських текстильних підприємствах, що належать китайським компаніям. У 2005 р. між країнами було підписано низку договорів з реалізації спільних проектів, найбільшим з яких була реабілітація залізничної системи країни, яка не працювала з 1993 р., 85% фінансування цього проекту взяв на себе КНР.

У 2010 – 2011 рр. країни домоглися нового прогресу у співпраці в різних галузях, здійснюється низка великих проектів у гірничозбагачувальній галузі, промисловості, туризмі. Китайський уряд заохочує інвестиції престижних китайських підприємств в ямайську економіку.

За кількістю китайських інвестицій Ямайка посідає перше місце в регіоні. Китай здійснює значну гуманітарну допомогу, фінансує будівництво шкіл, лікарень, доріг. В 2013 р. між країнами було досягнуто домовленості про співпрацю у військово-технічній галузі. Китай розглядає Ямайку як ключового партнера в регіоні. А Ямайка узяла на себе функції лобіста китайських інтересів в регіоні та докладає зусиль з активізації співпраці Китаю з країнами Карибського басейну.

Обидві країни координують свої дії в міжнародних справах, активно співпрацюють в міжнародних організаціях, особливо щодо питань захисту інтересів країн, які розвиваються.

Питання для самоконтролю

1. Під впливом яких факторів йде формування зовнішньої політики країн Карибського басейну?
2. Розкрийте роль Китаю в зовнішній політиці країн Карибського басейну.
3. У чому полягає принципова різниця зовнішньої політики Куби від інших країн Карибського басейну? Розкрийте особливості її зовнішньої політики.
4. Охарактеризуйте політику США відносно країн Карибського басейну.
5. Розкрийте особливості розвитку інтеграційних процесів у Карибському басейні.
6. Охарактеризуйте протиріччя, що існують між державами регіону.
7. Розкрийте роль Європейського Союзу в зовнішній політиці країн регіону.

Список рекомендованої літератури

1. Борейко А. Куба и «боливарианский» политический процесс. современное состояние, проблемы и перспективы // PolitBook. 2017. № 1. С. 130—144.
2. Герман Ю., Ніколенко Ю. Особливості інституційної допомоги Європейського Союзу країнам Латинської Америки та Карибського басейну (на прикладі Республіки Куби) // Гілея. 2018. №. 131. С. 480—484. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gileya_2018_131_129.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
3. Кодзоев М. Реформы на Кубе в условиях ухудшения отношений с США // PolitBook. 1018. № 3. С. 92—111.
4. Конопка Н., Костів Б. Проблеми енергетичної залежності держав Центральної Америки і Карибського басейну // Політичне життя. 2018. № 2. С. 118—124. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pollife_2018_2_21.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
5. Улугова Х. Трамп и «кубинское наследие» Обамы // Вестник МГИМО. 2017. № 2 (53). С. 195—207.

6. Черкас Б., Новицька Н. Гуманітарний чинник у зовнішній політиці США в карибському регіоні. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2833/2541 (дата звернення: 14.03.2020).
7. Atkins G. Handbook Of Research On The International Relations Of Latin America And The Caribbean. London : Routledge, 2018. 428 p.
8. Jacqueline Anne Braveboy-Wagner J. A., Braveboy-Wagner J. The Caribbean In World Affairs: The Foreign Policies Of The English-speaking States. London : Routledge, 2019. 244 p.

РОЗДІЛ 3. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ

Країни Центральної Америки складають групу з шістки країн, це: Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Нікарагуа, Панама, Сальвадор. Усі країни мають вигідне геополітичне розташування, важливі транспортні комунікації, як морські, так і сухопутні, через ці країни йдуть важливі сухопутні шляхи з Південної до Північної Америки. У цьому регіоні знаходиться Панамський канал – найважливіший стратегічний об'єкт, що з'єднує Тихий та Атлантичний океан. Регіон достатньо багатий на природні ресурси, тут знаходяться запаси нафти, газу, кольорових металів.

Країни регіону об'єднує спільний історичний розвиток. Практично у всіх держав з моменту отримання незалежності довгий час панував жорсткий військовий режим. Боротьба проти військових диктатур привела Нікарагуа, Сальвадор, Гватемалу до громадянських війн, у результаті яких відбувся перехід цих країн на шлях демократії.

Особливістю розвитку цих країн до кінця ХХ – початку ХХІ ст. була дуже сильна залежність від США, що підтримували диктаторські режими в регіоні. У 90-і рр. ХХ ст. шляхом прямого військового вторгнення США увійшли до Панами і заарештували тогочасного президента країни Мануеля Норьєга, звинувативши його в наркоторгівлі. На території країн знаходилися військові бази США. США домінують як за рівнем інвестицій в економіку країн регіону, так і за розмірами товарообігу. Намагаючись зміцнити свій традиційний вплив в регіоні, США виробили нову програму співпраці. Вона заснована на принципах рівноправної співпраці та, як заявили, відкриває початок «нової ери відносин». Серед її положень: укладання двосторонніх угод про зону вільної торгівлі, співпрацю в галузі високих технологій, інвестування, а також відмова США від жорсткої

риторики щодо Венесуели. Всі країни регіону стали учасниками програми «Співпраця для зростання».

Іншою особливістю розвитку цих країн є їх економічна залежність від США. Держави регіону є найбіднішими в Латинській Америці, основа їх економіки – сільське господарство, у більшості з них промисловість розвинута дуже слабо. Для країн характерний цілий комплекс соціально-економічних, політичних, етнічних проблем, включаючи бідність, безробіття, великий зовнішній борг.

Крім того, країни регіону мають цілу низку проблем, пов'язаних з територіальними спорами. Це, у першу чергу, стосується Сальвадору, Нікарагуа, Гондурасу, Панами.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. у регіоні намітилися позитивні моменти. Це прагнення перейти до багатовекторності своєї зовнішньої політики та проводити самостійний політичний курс, не зважаючи на США. Більш динамічно почали розвиватися інтеграційні процеси, а латиноамериканський напрямок став домінувати в зовнішній політиці держав регіону.

У регіоні йде боротьба за зміцнення впливу, особливо активно там діють Мексика, Бразилія, Венесуела. У ХХІ ст. у рамках реалізації своїх планів у Латинській Америці різко активізувалася політика Китаю. Посиленню впливу КНР заважає Тайвань, який проводить в регіону активну політику, надаючи країнам значну фінансову допомогу. Проблема «двох Китаїв» для Центральної Америки є дуже актуальною на відміну від інших регіонів світу.

Починаючи з ХХІ ст. у Центральній Америці актуалізувався російський фактор. Після візиту Путіна у 2000 р. до Латинської Америки Росія стала проводити активну зовнішню політику на континенті, прагнучи повернути свій колишній вплив. У Центральній Америці Росія найбільш активно розвиває відносини з Нікарагуа, особливо після приходу до влади Д. Ортеги, нарощує свої торговельні зв'язки з Сальвадором, Гватемалою, Панамою. З набуттям чинності 1 грудня 2013 р. Угоди про асоціацію ЄС з Центральною Америкою роль ЄС в регіоні буде

збільшуватися. Очікується, що Угода допоможе економіці Центральної Америки збільшитися на 2,5 млрд. дол. США.

У цілому, регіон Центральної Америки грає важливу роль у системі міжнародних відносин в Західній півкулі. У той же час, у регіоні існує велика кількість соціально-економічних проблем, а також проблем, пов'язаних з наркоторгівлею, доступністю, більшість населення країн регіону живе за межею бідності, росте кількість людей, що залишають свої країни в пошуках роботи. Усе це впливає на зовнішню політику країн регіону, головними завданнями якої залишається створення сприятливих умов для вирішення внутрішніх проблем, залучення інвестицій, пошук нових партнерів для експорту товарів.

3.1. Зовнішня політика Белізу

Беліз – колишня колонія Великобританії, що отримала самоврядування в 1964 р., а в 1973 р. була перейменована на Беліз. Країна має вигідне геополітичне положення, контролюючи вхід як до Карибського басейну, так і регіон Центральної Америки. Країна має незначні запаси нафти, головним чином для внутрішніх потреб. На території країни розташовується гарнізон англійських військ. Головний економічний партнер – США. Основу економіки складає сільське господарство. Основні статті експорту: цукор, меласа (чорна патока), цитрусові, деревина. На даний момент ці продукти в сумі дають 60% валютних надходжень від експорту. Приблизно 11% експортних прибутків припадає на морепродукти, 20% – на промислові товари, до яких здебільше відносяться готовий одяг та вироби деревообробної промисловості. Сьогодні швидко розвивається туристичний бізнес. Ці фактори впливають на формування зовнішньополітичного курсу країни.

Зовнішня політика Белізу спрямована на зміцнення суверенітету країни, в її основу покладено визнання багатополлярності сучасного світу, розвиток дружніх відносин між державами на основі поваги до суверенітету, міжнародного права, невикористання сили в рішенні

міжнародних проблем та підтримка миру та безпеки в регіоні. Однією з головних цілей зовнішньої політики країни уже тривалий час залишається вирішення територіальної суперечки з Гватемалою, предметом суперечки є 12,7 кв. км території, а також зона моря.

Пріоритетом є відносини з своєю колишньої метрополією – Великобританія. Британія є не лише основним торговельним партнером країни, куди спрямовується близько 7% експорту, а й великим інвестором. В 2013 р. між країнами було підписано низку угод, спрямованих на подальше поглиблення двосторонньої співпраці. Наслідком підписання цих угод стало збільшення інвестицій та розширення ринків збуту цукрової промисловості Белізу. Британія також збільшила фінансування освітніх проектів в Белізі. Країна активно підтримує Беліз у його територіальному конфлікті з Гватемалою, приймаючи участь безпосередньо у вирішенні цієї суперечки. Британія здійснює фінансову та технічну допомогу в модернізації армії Белізу, у підготовці кадрів для неї. В країні знаходиться військово-морська база Британії. Лондон також лобіює інтереси Белізу в ЄС.

Другим пріоритетом для Белізу залишаються відносини з США. Сполучені Штати є основним торговельним партнером Белізу та основним джерелом інвестування. Часта США складає 40% в експорті країни та 39% в імпорті країни. В 2013 р. США надали 3,5 млн. дол. США на реалізацію двосторонніх проектів, серед яких: боротьба з наркотиками, нелегальною міграцією, будівництво та реконструкція шкіл та молодіжних гуртожитків, медична програма. Окрім того, протягом останніх 42 років, майже 2000 добровольців Корпусу миру служили в Белізі. В 2013 р. Корпус миру нараховує 75 волонтерів, як працюють в Белізі.

Ключову роль в економіці Белізу продовжують відігравати приватні північноамериканські інвестори, особливо в туристичній галузі, де вони посідають лікуючі позиції.

Не маючи угод про зону вільної торгівлі з США та ЄС і не дивлячись на те, що подібних угод з США та членами ЄС укладено не було, Беліз отримує певні пільги при експорті

свої сільськогосподарської продукції за американською програмою розвитку країн Карибського регіону та за відповідною Конвенцією ЄС. Товари з Белізу вільні від мита в Канаді відповідно до привілеїв Британського Співтовариства.

Зовнішня політика Белізу націлена на відстоювання національних інтересів в світовій торгівлі, пошук свого місця в інтеграційних процесах в Латинській Америці та захист суверенітету. Країна активно співпрацює з Карибським співтовариством, членство в якому використовує для відстоювання фінансово-економічних інтересів малих країн, особливого підходу до них в умовах глобалізації. Участь в Центральноамериканській інтеграційній системі для Белізу має в основному політичне значення у зв'язку зі зобов'язаннями по спільному ринку КАРІКОМ. Беліз також є членом Карибської групи фінансового сприяння.

При розвитку двосторонніх відносин пріоритет віддається країнам Карибського басейну – Мексиці, Ямайці, Кубі та Гайані.

Азіатський вектор зовнішньої політики Белізу реалізується через відносини з Тайваню. Беліз виступає за повернення Тайваню членства в ООН. Тайвань надає значну допомогу для розвитку систем зв'язку, адміністративної влади, економічних та гуманітарних проектів Белізу. Тайвань створив в Бельмопані центр інформаційних технологій, надає квоти для студентів, які бажають вчитися на Тайвані.

Беліз є практично однією з небагатьох країн Латинської Америки, яка має вельми жорстку протайваньську позицію. На зовнішню політику країни впливає реєстрація Белізу як офшорної зони. Це накладає на країну певну відповідальність, пов'язану з міцністю та легалізацією фінансових потоків. Та потребує укладання спеціальних угод з країнами, які в цьому зацікавлені. Угоди, пов'язані з передачею інформації, водночас розширюють інвестиційну привабливість країни.

Беліз послідовно відстоює свої національні інтереси, приймає участь в роботі міжнародних організацій. Країна є членом ООН, ОАД, Карибської групи фінансового сприяння, КАРІКОМ, ЕКЛАК, МБРР, МОП, МВФ, ЮНЕСКО тощо.

Зовнішня політика країни спрямована на створення сприятливих умов для рішення внутрішніх задач та робить внески у вирішення регіональних та міжнародних проблем.

3.2. Зовнішня політика Республіки Гватемала

Гватемала – колишня іспанська колонія, незалежність отримала в 1821 р., потім входила у склад Конфедерації Центральноамериканських держав. З 1839 р. існує як незалежна самостійна держава. Гватемалу називають воротами Центральної Америки, вона має вигідне геополітичне положення. Країна володіє запасами вуглеводнів. До 2007 р. внутрішнє життя відрізнялося політичною нестабільністю, у 1965 – 1995 рр. у країні практично відбувалася громадянська війна, у яку активно втручалися США та Мексика.

Базою економіки є сільське господарство. Країна експортує нафту, каву, цукор, банани, фрукти та овочі, кардамон та одяг. Головний торговельний партнер – США, на долю яких припадає 50% усього експорту Гватемали. Це значно впливає на формування її зовнішньої політики, системний характер якої тільки почав формуватися за президентства Альваро Колома. За його президентства була зроблена спроба розробити принципи зовнішньої політики Гватемали, які були відображені в концептуальному урядовому документі «Гватемала у новому тисячолітті. Напрямки та дії зовнішньої політики». У ньому ж достатньо чітко визначені амбіції країни щодо лідерства в регіоні, зазначається багатовекторний характер зовнішньої політики теперішньої гватемальської адміністрації, що відповідає реаліям сучасного багатопольярного світу. У якості пріоритетних напрямків встановлені:

- регіональна інтеграція;
- вирішення суперечок з Белізом;
- урегулювання проблем гватемальських мігрантів.

Не менш значна увага приділяється також завданням забезпечення міжнародної підтримки реалізації мирних угод, подальшої демократизації країни, розширення участі

Гватемали в різноманітних міжнародних організаціях, стимулювання торгівельно-економічного, науково-технічного та фінансового співробітництва з іншими державами.

Підходи Гватемали до вирішення більшості основних проблем сучасності, як правило, відображають колективну позицію латиноамериканських країн і членів Руху неприєднання. Гватемала виступає за широке та рівноправне співробітництво між країнами, верховенство міжнародного права в міждержавних відносинах, зміцнення ролі ООН у якості головного механізму забезпечення миру й колективної безпеки.

Гватемала заявляє про необхідність перебудови міжнародних економічних відносин на користь «третього світу», закликає ООН сприяти наданню допомоги країнам, що розвиваються, з боку промислово розвинених країн з метою виконання цілей Декларації тисячоліття й виражає розчарування через відсутність у підсумковому документі саміту конкретних пропозицій у галузі роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї.

Спираючись на власний досвід мирного врегулювання (на сьогодні гватемальські контингенти знаходяться по лінії ООН у Гаїті та Конго), Гватемала у цілому позитивно оцінює миротворчу роль ООН, висловлюється за підвищення ефективності виконання ООН функцій підтримки міжнародного миру й недопущення військових конфліктів.

У 2009 р. у Гватемалі (м. Кобан) було відчинено навчальний центр із підготовки персоналу для участі в миротворчих операціях ООН.

Гватемальці активно працюють з приводу правоохоронної тематики. У 1998 р. їм вдалося домогтися закриття «гватемальського дос'є» у Комісії з прав людини (КПЛ) ООН. Гватемала виступає за корінну реформу правозахисного напрямку діяльності ООН, підтримала створення на зміну КПЛ Ради з прав людини. У гватемальській столиці відкрито представництво Верховного комісару ООН з прав людини.

Одним з головних напрямків зовнішньої політики – відносини з США, які є головним торгівельно-економічним

партнером країни, куди надходить більше 80% експорту. Велике значення для Гватемали має спільна боротьба США й Гватемали з наркотрафіком. Гватемала долучена до американської програми з боротьби з наркотиками й щорічно отримує від США безкоштовно до 20 млн. дол. США. Крім цього, США забезпечують Гватемалу озброєнням й навчають кадри для гватемальської поліції та армії. У результаті США практично контролюють усі регіони держави, особливо північні, де раніше були перевалочні бази й аеродроми наркаторговців.

У відносинах із США пріоритетним є захист прав гватемальських мігрантів, у США офіційно зареєстровано більше 1,2 млн. мігрантів. Мова йдеться, перед усім, про забезпечення вільної переправи мігрантами фінансових коштів, надання їм права голосу й інших громадянських прав, створення спеціальних бюро з надання допомоги мігрантам. У світлі намірів США посилити контроль над нелегальною міграцією, Гватемала приєдналася до групи країн на чолі з Мексикою, що ведуть діалог з Вашингтоном з пошуку компромісного рішення. Проамериканський характер зовнішньополітичного курсу країни яскраво виявився в підтримці воєнної акції проти Ірану, куди держава відправила контингент головним чином для виконання задач гуманітарного характеру.

Другим пріоритетом є латиноамериканський вектор, який реалізується в двох аспектах. Це активна участь країни в інтеграційних процесах у латиноамериканському регіоні, використання економічної дипломатії з метою покращення іміджу Гватемали для залучення закордонних інвесторів, просування гватемальських товарів на міжнародні ринки. Гватемальці підтримують створення міжамериканською зоною вільної торгівлі, сприяють інтеграційним процесам у Центральній Америці й розвитку механізмів співробітництва в рамках Центральноамериканської інтеграційної системи. У боротьби з наркотрафіком Гватемала активно співпрацює з Колумбією, Мексикою, Сальвадором і Гондурасом, у тому числі по лінії спецслужб.

Гватемала також приділяє увагу розвитку двосторонніх відносин із країнами континенту. Серед них особлива роль належить Мексиці. З цією країною Гватемала має найбільший торговельний оборот. Мексика продає Гватемалі нафту й газ, вона погодилася на виплату гватемальського боргу строком на 20 років. Країни активно співпрацюють у рамках ЦАІС, вони обидві підтримали проект інтеграції в рамках Месоамерики. У «Проект Месоамерика» ввійшли 22 програми за дев'ятьма найважливішими напрямками, такими як: енергетика, охорона здоров'я, будівництво житла, освіта, будівництво шляхів, біопаливо, телекомунікації. На двосторонній основі втілюється ряд великих проектів, серед яких: будівництво вантажного порту, ГЕС. Половина торговельного обороту країн відбувається за пільговим тарифом. Загальний кордон двох держав складає більше 1000 км, що обумовило розвиток особливих зон прикордонного співробітництва, сотні тисяч гватемальців прикордонних районів мають можливість працювати в Мексиці. З метою більш ефективного співробітництва створена двостороння комісія. Країни активно співпрацюють у сфері боротьби з наркоторгівлею, нелегальною торгівлею зброєю, «відмиванням» грошей. У цьому плані країни тісно співпрацюють у рамках розвідки.

Поряд з Мексикою Гватемала, особливо після президентських виборів 2007 р., активно розвиває діалог із Кубою, гватемальці виступають проти економічної блокади острова, засуджують екстериторіальність закону Хелмса-Бертонна.

Все більшу роль відіграють також відносини з Бразилією. Економічний діалог Гватемали та Бразилії відзначається значними інвестиціями та кредитами, наданими Бразилією для розвитку гватемальської інфраструктури. В червні 2013 р. Бразильський банк надав Гватемалі кредит в розмірі 40 млн. дол., котрі стали додатком до траншу, наданого Центральним американським банком економічної інтеграції. Ці кошти були використані гватемальським урядом для будівництва магістралі Ескуїнтла-Текум Уман.

Країни активно співпрацюють у військовій сфері. Між державами укладено низку договорів в цій галузі. Бразилія надає літаки, серед яких винищувачі та постачає обладнання для Центра високих технологій. Національний банк Бразилії спільно з Центральним американським банком економічної інтеграції фінансує низку проектів.

Важливим аспектом для керівництва країни сьогодні є проблема врегулювання територіальної суперечки з Белізом із приводу сухопутних та морських кордонів. Важливим кроком на шляху до вирішення цього питання стало підписання у вересні 2005 р. рамкової угоди з вирішення територіальної суперечки та засобів довіри між країнами, що спрямована на освоєння й розвиток прикордонної зони, активізацію торгівлі, поновлення регулярних міждержавних контактів. У той же час проблема до теперішнього часу не вирішена остаточно.

Гватемала розширює горизонти свого міжнародного співробітництва. Серед нових напрямків її зовнішньої політики є Росія. Початок новому якісному етапу в розвитку двосторонніх відносин заклав візит президента Альваро Колома до Москви, і візит Д. Медведєва в Гватемалу. У ході візитів були досягнуті домовленості щодо співробітництва країн у галузі нафтовидобувної промисловості, у енергетичній та інвестиційній сферах. З успіхом йде розвиток зв'язків у галузі культури. Владою Республіки Гватемала з 01 квітня 2009 р. введено безвізовий режим в'їзду на територію держави для громадян РФ, власників діючих закордонних паспортів, які перебувають із туристичними цілями. Гватемала лобіює інтереси РФ в УАНСР.

Азійський вектор зовнішньої політики Гватемали представлений відносинами з Тайванем, що мають особливий характер. Тайвань регулярно надає значну фінансову підтримку, у тому числі на безкоштовній основі. Гватемала є однією з небагатьох країн, які висловлюються за прийняття Тайваню у члени ООН. У 2005 р. була підписана угода щодо зони вільної торгівлі. Протайванська позиція Гватемали пов'язана, перш за все, з тим, що Китай став головним конкурентом текстильної промисловості країни, більша

частина якої експортується в США. Експансія Китаю на ринок США призвела до скорочення експорту з країн Центральної Америки, які до 2005 р. займали лідируючу позицію в цьому секторі. Серед азійських країн-партнерів все більшу роль відіграє Японія, яка інвестує в економіку країни.

Зовнішня політика країни спрямована на вирішення внутрішніх проблем. Гватемала прагне до диверсифікації свого зовнішньополітичного курсу, зміцнення миру та стабільності в регіоні. Країна робить свій внесок у вирішення таких проблем як наркотрафік, боротьба з організованою злочинністю та міжнародних тероризмом.

3.3. Зовнішня політика Республіки Гондурас

Гондурас – колишня колонія Іспанії, що отримала повну самостійність у 1839 р. Після отримання незалежності країні довгий час не вдавалося вийти за рамки конфліктів з своїми сусідами. Причиною конфліктів було амбіційне прагнення Гондурасу розширити свою присутність на узбережжі Тихого океану, до якого країна мала вузький доступ. З цією метою Гондурас у ХІХ – ХХ ст. вів чотири війни з Сальвадором, остання з яких мала місце у 80-х роках ХХ ст., і тільки в 90-і рр. ХХ ст. між державами було укладено мирний договір і знято взаємні територіальні претензії. Загострилися відносини й з Нікарагуа, під час громадянської війни в цій країні. Після перемоги соціалістів Гондурас надав свою територію для створення баз «контрас». Гондурас як і інші країни регіону пережив ряд військових диктатур.

Особливістю зовнішньої політики з перших днів існування цієї держави був виражений проамериканський характер. Гондурас був опорним моментом «доктрини Монро» в Центральній Америці. США оцінювали цю країну як важливий економічний інтерес. У період розширення національно-визвольного руху та лівої ідеології в 60 – 70-і рр. ХХ ст. Гондурас перетворився на бастион боротьби комуністичної ідеології. У країні завжди знаходилися військові сили США.

Гондурас – країна, що розвивається, знаходиться в значній економічній залежності від закордонного капіталу та від зовнішньої допомоги. Серія спустошуючих ураганів та наводнень на початку ХХІ ст. нанесла значної матеріальної шкоди країні. У зв'язку з цим, низка держав-донорів та МВФ згідно до рішення Консультативної групи з Центральної Америки почали надавати Гондурасу регулярну економічну допомогу в межах від 300 до 600 млн. дол. США на рік.

На шлях демократій країна стала в 1956 р. До 2006 р. зовнішня політика країни фактично була одновекторною – орієнтованою на США. Найбільш яскраво це проявилось в 2003 р., коли Гондурас підтримав дії антиіракської коаліції і спрямував в Ірак свої військові угруповання.

У 2005 р. на президентських виборах перемагає представник Ліберальної партії – Мануель Селайа. У січні 2006 р. він вступає на посаду. За його президентства в країні почалася реалізація низки соціальних реформ, а також були відкоректовані зовнішньополітична доктрина країни та її зовнішньополітичний курс. Пріоритетом став латиноамериканський вектор. М. Селайа пішов на зближення з Венесуелою та Кубою, країна вступила в міжнародну організацію «Боліваріанська альтернатива для народів Америки» (АЛБА). Між Гондурасом та цими країнами почали активно розвиватися двосторонні відносини. Куба направила до Гондурасу сотні спеціалістів у сфері освіти та медицини, найбільшим проектом стала «Місія Дива», у ході якої тисячі гондурасців отримали безкоштовну офтальмологічну допомогу. Гондурас став одним з ініціаторів проведення Форуму солідарності з Кубою, що відбувся 26 вересня 2008 р. в Панамі. Значні фінансові дивіденди країна отримала, реалізуючи ряд проектів з Венесуелою в сфері енергетики.

За часів президентства М. Селайа активізувалися відносини Гондурасу з Панамою, Гватемалою особливо в сфері безпеки, зокрема в боротьбі з наркотрафіком.

У той же час М. Селайа відмовляється приймати рекомендації з керування економікою від Міжнародного валютного фонду. Також за його часів активізувалися дії, спрямовані на виведення американських військових сил з

території держави. Було реалізовано низку антиамериканських акцій. Так, Гондурас у вересні 2008 р. відклав вручення вірчих грамот, виразивши цим підтримку Болівії в її протистоянні з США. Сам президент неодноразово заявляв, що планує зміцнити регіональну єдність як альтернативу, що обмежує фінансовий та економічний вплив США.

Усі ці кроки викликали обурення в опозиції. На початку 2009 р. Селайа оголосив, що 28 червня повинен відбутися референдум, який міг дати йому право балотуватися на другий термін на виборах у листопаді того ж року, хоча згідно конституції президент Гондурасу не має права балотуватися на другий термін. Проти проведення референдуму виступили Верховний суд країни, парламент та голова військових сил Ромео Васкес, при цьому за відмову в проведенні референдуму Селайа відправив Васкеса у відставку. У ночі 28 червня 2009 р. в країні відбувся військовий переворот. Селайа з його родиною було заарештовано та вислано в Коста-Ріку.

Ці події в Гондурасі викликали великий резонанс не тільки на континенті, але й у всьому світі. Міжнародна спільнота назвала події в Гондурасі військовим переворотом та засудила їх. Дуже різку реакцію події отримали в США. Держдепартамент США відмовився визнати Роберта Мічелетті в якості виконуючого обов'язки президента країни. Усередині країни почалися сутички між прибічниками та противниками колишнього президента. Гондурас опинився на межі громадянської війни та в повній міжнародній ізоляції. Країна була виключена з ОАД та інших структур.

Велику роль у вирішенні політичної кризи відіграли президенти Бразилії, Аргентини, Венесуели та інших латиноамериканських держав. Завдяки зусиллям міжнародної спільноти політична криза в країні була подолана. 29 листопада 2009 р. в Гондурасі відбулися вибори президента. Ним став представник правої Національної партії Гондурасу Порфірію Лобо. Селайа повернувся до Гондурасу, з нього було знято всі звинувачення, і у травні 2011 р. він створив Партію свободи та відродження.

Нове керівництво країни скоректувало свій зовнішньополітичний курс. Головним завданням став вихід з міжнародної ізоляції, у якій опинилася країна в результаті перевороту 29 червня. Дозволивши повернутися в країну Селайа та припинивши переслідування його прибічників, нове керівництво держави виконало головну умову подолання кризи в зовнішній політиці. Припинення репресій проти колишнього президента дало можливість почати діалог про відновлення двосторонніх відносин з низкою латиноамериканських країн, послы яких були відізані в період кризи. Сьогодні Гондурас підтримує дипломатичні відносини з 92 країною світу, країна повернулася до ОАД.

У той же час, нове керівництво країни заявило про вихід з АЛБА. Основними пріоритетами зовнішньої політики гондураське керівництво вважає забезпечення сприятливих умов для сталого господарчого розвитку (здебільше за рахунок використання закордонної допомоги та залучення закордонних інвестицій), а також ефективної адаптації країни до глобалізаційних процесів. Позиція Тегусігальпи з основних міжнародних проблем багато в чому формується з огляду на її головного донору – США, а також з врахуванням рішень, що ухвалюються в ОАД, Групі Ріо, ЦАІС. Пріоритетом зовнішньої політики нове керівництво вважає США. США – головний торгово-економічний партнер країни, який споживає 70% експорту Гондурасу, США залишаються головним інвестором (2/3 інвестицій) та донором країни. США беруть участь у модернізації гондураської армії, допомагають у підготовці військових кадрів. США фінансують низку проектів, спрямованих на боротьбу з наркотрафіком, на вияв незаконних постачань ядерних матеріалів. Гондурас активно виступає за створення Міжамериканської зони вільної торгівлі з США (МАЗВТ), розширення ЦАЗВТ як її складову. Гондурас одним з перших в регіону підписав угоду з США про зону вільної торгівлі та визначив національною валютою долар США.

Поряд с цим, необхідно зазначити, що у нового керівництва та ділової еліти Гондурасу все більше розповсюджується думка, що країна має прагнути

проведення багатовекторної політики, не замикаючись лише на США. Важливе місце в зовнішній політиці країни продовжує займати субрегіональна проблематика.

Гондурас є одним з активних прибічників інтеграційних процесів у Центральній Америці, розглядаючи їх як основний шлях адаптації економічно менш розвинених держав до процесів глобалізації в сучасному світі і як ефективний засіб забезпечення рівноправного та взаємовигідного партнерства, зміцнення демократії та практичного досягнення сталого розвитку. Гондурас одним з перших ратифікував «Протокол Тегусігальпи» про створення ЦАІС. Країна виступає за забезпечення реального верховенства правових норм ЦАІС над їх національними аналогами усіх країн-учасниць цього об'єднання. Гондурас ще у 2005 р. завершив роботу з підготовки до запуску механізму митного союзу країн ЦАІС та узгодив з більшістю партнерів питання полегшеного пересування громадян та вантажів. Гондурасці підтримують також створення економічних об'єднань країн ЦАІС з позарегіональними партнерами, у першу чергу з ЗВТ Європейського Союзу.

Серед європейських держав важлива роль відводиться Іспанії, Германії, Нідерландам. Ці країни поряд з США є інвесторами в економіку країни. Важливу роль у зовнішній політиці країни займає Тайвань. Президент Тайваню був одним з небагатьох, хто приїхав на інавгурацію президента П. Лобо. Тайвань надає значну фінансову підтримку країні, де 70% населення живе нижче рівня бідності. Одним з масштабних гуманітарних проєктів, що здійснив Тайвань, стало забезпечення школярів Гондурасу комп'ютерами.

Торгівельні відносини країна також підтримує з Японією та Південною Кореєю. У час знаходження при владі М. Селайа було розпочато діалог з КНР. Цей діалог розвивається, але не на шкоду відносинам з Тайванем, які відновилися в 2012 р.

Латиноамериканський вектор у зовнішній політиці Гондурасу реалізується насамперед через участь в інтеграційних процесах. Окрім ЦАІС Гондурас став членом

організації Спільнота країни латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК).

Серед партнерів Гондурасу в Латинській Америці найбільш динамічно розвиваються відносини з такими країнами Центральної Америки та Карибського басейну як Мексика та Чилі, з котрими підписано угоду про зону вільної торгівлі. Події 2009 р. вкрай негативно вплинули на відносини з Бразилією, котра до цього досить динамічно співпрацювала з Гондурасом в різних сферах. Бразилія має договір про співпрацю в оборонній галузі, котра практично заморожена. Нове керівництво країни, яке прийшло до влади в 2013 р., виявило зацікавленість в розвитку відносин з Бразилією та Аргентиною, які мають можливості інвестування в економіку Гондурасу. Найбільш динамічно розвиваються відносини з Мексикою, котра активно інвестує в економіку країни. Вихід країни із АЛБА фактично призвів до заморожування відносин з Венесуелою.

Зовнішньополітичний курс Гондурасу засновано на послідовній прихильності нормам міжнародного права, політико-дипломатичному шляху врегулювання конфліктів, неприйманні засобів грубого диктату в міжнародних відносинах, відстоюванні інтересів «малих» країн. Гондурасці висловлюються на користь формування багатопольярного світу, дотримання принципу рівності держав. Гондурас також виступає за посилення ролі ООН у міжнародних справах, інтенсифікацію зусиль міжнародного співтовариства в протидії новим викликам, перш за все міжнародному тероризму, організованій злочинності та наркобізнесу, виступає за реформування світогосподарських зв'язків на справедливій недискримінаційній основі.

До влади у 2013 р. прийшов новий президент Хуан Орландо Ернандес, котрий заявив, що основу зовнішньої політики країни повинен скласти «пошук гідного місця» в рамках нових політичних та економічних реалій, зміцнення регіонального та міжнародного миру, взаємовигідна співпраця з усіма державами.

3.4. Зовнішня політика Республіки Коста-Ріка

Коста-Ріка – одна з найбільш успішних країн Центральної Америки. Країна отримала незалежність в 1838 р., але ще протягом сторіччя країна відстоювала свою територію від посягань з боку Нікарагуа та Панами.

Країна займає дуже вигідне геополітичне положення, маючи вихід до двох океанів – Атлантичного та Тихого, що робить її розташування найвигіднішим в районі Центральної Америки з економічної та політичної точки зору. У той же час, Коста-Ріка майже не має запасів корисних копалин. Основу економіки складає сільське господарство, продукція сільського господарства є й основою експорту – банани, ананаси, цукор. У країні діє ряд підприємств електротехнічної, текстильної та машинобудівної промисловості, які головним чином належать американським компаніям. Швидкими темпами розвивається туристична галузь, переважна більшість туристів з США.

Головний економічний партнер Коста-Ріки – США. На них припадає 42,6% всього експорту. Все це впливає й на формування зовнішньополітичного курсу країни, в основі якого лежить політика нейтралітету. Екс-президент країни Оскар Аріас був лауреатом Нобелівської премії миру за успішне врегулювання громадянської війни в Нікарагуа наприкінці 70-х років ХХ. ст.

У результаті виборів 2010 р. президентом стала Лаура Чінчілья, представник керівної партії Національне визволення. Нове керівництво країни прийняло Національний план розвитку на 2011 – 2014 рр., де визначило першочергові задачі. Серед них: боротьба з бідністю, зростання економіки, скорочення дефіциту бюджету, боротьба з корупцією та наркотрафіком. Зовнішня політика має сприяти вирішенню цих задач, а зовнішньополітична доктрина має базуватися на принципах постійного активного невійськового нейтралітету та взаємовигідної співпраці між країнами та народами. Пріоритетами залишаються захист прав та свобод людини, а також демократичних інститутів. Важливе місце займають питання роззброєння, боротьби за мир та забезпечення міжнародної безпеки, вирішення

конфліктів шляхом переговорів на основі міжнародного права. Особлива увага приділяється формуванню недискримінаційної системи господарчих зв'язків, захисту оточуючого середовища, боротьби з міжнародним наркотрафіком та наркобізнесом.

Країна виступає за скорочення ядерного та звичайного озброєння, цілковиту заборону ядерних випробувань, заборону використання та виробництва зброї масового знищення та ліквідацію її арсеналів. Костаріканська зовнішньополітична ініціатива – «костаріканський консенсус» – передбачає скорочення витрат на військові цілі та використання вільних ресурсів для допомоги державам, що розвиваються.

Права людини – предмет особливої турботи Коста-Ріки. Країна було одним з ініціаторів заснування Міжнародного кримінального суду. У Сан-Хосе розташовані Міжамериканський суд та Міжамериканський інститут з прав людини, також знаходиться штаб-квартира Університету миру ООН. Коста-Ріка тричі обиралася в непостійні члени Ради Безпеки ООН.

Країна виступає за проведення демократичних перетворень структури РБ ООН, щоб дотримувався баланс інтересів країн-членів ООН. Особлива увага приділяється реформі методів діяльності РБ ООН, костаріканці прагнуть зменшити будь-який тиск на учасників дискусії. Країна відкрита для пошуку багатосторонніх рішень, зокрема з підтримки статусу проміжних категорій для можливих нових постійних членів РБ ООН. У Сан-Хосе вважають, що незмінною повинна залишатись основа Статуту ООН, яка гарантує прийняття колективних рішень з питань підтримки миру та колективної безпеки. У той же час, потрібно реформувати не тільки Раду Безпеки ООН, але й інші структури цієї організації. Підтримується ідея поновлення в якості члена ООН Тайваню. Костаріканці виступають за збільшення чисельності постійних членів РБ, підтримують обрання до постійних членів Японії. У Сан-Хосе вважають прийнятним відмінити право вето з таких питань, як геноцид, військові злочини, злочини проти людства, масові

порушення прав людини з метою підвищення об'єктивності роботи й ступеню юридичною обумовленості рішень Ради. Коста-Ріка увійшла в групу країн, які домагаються обмеження права вето постійних членів РБ.

Костаріканська дипломатія виступає за посилення правозахисної складової в діяльності ООН. Вона підтримувала трансформацію Комісії ООН з прав людини на Раду з прав людини, висловлювалась за покращення фінансового забезпечення діяльності з прав людини та свободи особистості, створення системи перевірки виконання прийнятих у цій галузі рішень. Коста-Ріка вважає необхідним збільшення потенціалу ООН в справі врегулювання кризових ситуацій у світі. Костаріканці вважають нелогічним переглядати Статут ООН щодо можливості використання сили в міжнародних відносинах, особливо в галузі обмеження повноважень РБ. На їх думку, геноцид, масові порушення прав людини, військові злочини можуть давати привід для втручання міжнародного співтовариства у внутрішні справи відповідних держав, але лише з санкції РБ та у випадку класифікації ситуації як тієї, що становить загрозу міжнародній безпеці.

Коста-Ріка активно брала участь в розробці Конвенції з загальної заборони протипіхотних мін, неодноразово висловлювала занепокоєння неконтрольованим поширенням у світі легкої та стрілецької зброї, виступала за підключення до цієї проблеми ООН. Костаріканці багато разів вносили пропозицію про скорочення військових витрат у світі й перенацілення вільних засобів на гуманітарні аспекти розвитку людства. Вони висловлюються за демілітаризацію держав Центральної Америки, підтримують ініціативу Нікарагуа про розумний баланс та зменшенні озброєння в цьому регіоні.

З огляду на те, що країна дотримується нейтралітету, вона не виділяє жодних «особливих союзників», а ключовими завданнями та пріоритетами зовнішньої політики вважає питання миру, демократії та безпеки людини. У той же час аналіз зовнішньої політики країни свідчить, що її головними напрямками є розвиток відносин з США, в першу чергу у

торгівельно-економічній сфері. На США припадає 42,6% усього експорту країни. Обсяг двосторонньої торгівлі склав у 2013 р. більш 19 млрд. дол. США. Коста-Ріка є 34 за обсягом торгівельним партнером США. Між країнами має місце постійний політичний діалог. В 2013 р. Б. Обама здійснив візит до країни. Країни співпрацюють у галузі безпеки. США надає допомогу в підготовці військових кадрів та в боротьбі з наркотрафіком. Цей курс яскраво проявився в підтримці введення американських військ до Іраку. Не зважаючи на політику нейтралітету, тогочасне керівництво прийняло рішення про участь у військовій операції, але широкий протест суспільства не дав можливість реалізувати це рішення. Вплив США яскраво проявляється і в позиції країни щодо Куби, дипломатичні відносини з якою було встановлено в 2009 р., не дивлячись на те, що кубинський уряд регулярно критикується за порушення прав людини.

Співпраця Коста-Ріки з європейськими країнами має багату історію, але в останні роки його розвиток став одним з пріоритетів зовнішньої політики коста-риканського керівництва, при цьому особливий інтерес становить його торгівельно-економічна та фінансова складова.

Європейський Союз є другим за обсягом торгівельно-економічним партнером Коста-Ріки, яка у першу чергу посідає за цим показником перше місце серед партнерів ЄС з країн Центральної Америки. Обсяг торгівлі між ЄС та Коста-Рікою склав в 2013 р. більш ніж 9 млрд. дол. США, прямі іноземні інвестиції ЄС склали 400 млн. євро. Основні торгівельно-економічні європейські партнери Коста-Ріки: Іспанія, Німеччина, Франція, Голландія та Італія.

Відносини з ЄС розвиваються в контексті того, що країна активно виступає за створення зони вільної торгівлі між країнами Центральної Америки та ЄС. Така угода йде в контексті економічних інтересів країни. На долю ЄС припадає 17% коста-риканського експорту товарів та більше 13% імпорту, європейські держави надають костариканцям значну економічну та фінансову допомогу. У 2013 р. відбулося створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) з Євросоюзом, що дозволяє досягти подальшого зростання обсягів експортно-

імпортних операцій, залучення інвестицій та передових технологій.

Участь в інтеграційних процесах на регіональному та субрегіональних рівнях розглядаються в Коста-Ріці в якості ефективного засобу адаптації її економіки до процесів глобалізації. Але з деяких конкретних питань інтеграції костариканці займають особливу позицію. Зокрема, вони не ратифікували документи зі створення митного союзу США, Центральноамериканську інтеграційну систему (ЦАІС), мотивуючи це необхідністю вирішити низку питань із захисту місцевого ринку від тиску з боку зовнішніх конкурентів.

У той же час, країна проводить активну діяльність з просування реалізації домовленостей про вільну торгівлю, які підписано в 2004 р. між Коста-Рікою та Карибським співтовариством (КАРІКОМ), але до теперішнього часу домовленості не ратифіковані усіма державами-учасницями. Країна прихильна до підписання двосторонніх домовленостей про створення зон вільної торгівлі. Уже підписано такі домовленості з ЄС, Канадою, Китаєм та Тайванем.

За останні роки паралельно з відносинами з США значно активізувався Латиноамериканський вектор зовнішньої політики, що пов'язано з розвитком двосторонніх відносин. С низкою країн Коста-Ріка підписала Угоду про вільну торгівлю. Це – Колумбія, Чилі, Мексика, Перу. Коста-Ріка націлена на приєднання до Тихоокеанського Альянсу. Його членами є Колумбія, Мексика, Чилі та Перу відіграють дедалі все більш зростаючу роль в розвитку торгівельно-економічних зв'язків. Особливу роль відіграють відносини з Мексикою, котра стала другим за обсягом інвестором в країну. Загальний обсяг інвестицій лише в 2013 р. склав більш 400 млн. дол. США. Коста-Ріка посідає третє місце серед країн Центральної Америки в торгівлі з Чилі. Активний діалог країна веде з Бразилією. В 2013 р. експерти зробили висновок, що ринок Бразилії є пріоритетним та курс на стратегічне партнерство з Ріо-де-Жанейро є однією з найважливіших умов диверсифікації ринків експорту для країни. В той же час за підсумками 2013 р. Коста-Ріка навіть

не увійшла у 50-ку найбільш важливих партнерів. Країни співпрацюють в політичній та гуманітарній сфері. Розглядається потенційна реалізація низки спільних проектів в сфері енергетики, освіти, медицини, в котрі Бразилія готова інвестувати. Також Коста-Ріка розвиває активно відносини з Панамою та Ямайкою.

У ХХІ ст. країна також активізувала азіатський вектор. Вона є єдиною країною, яка одночасно підтримує відносини як з Китаєм, так і з Тайванем.

Проблемні відносини Коста-Ріка має з Нікарагуа через територіальні незгодженості щодо приналежності о. Колеро. Після зміни уряду ця боротьба отримала нові особливості. У цьому спорі Нікарагуа використовує підтримку країн АЛБА, а Коста-Ріка – США.

Зовнішня політика країни доволі позитивна, Коста-Ріка виступає в ролі гаранта безпеки регіону, проводить політику зміцнення миру та стабільності в регіоні.

3.5. Зовнішня політика Республіки Нікарагуа

Нікарагуа – колишня іспанська колонія, як незалежна держава існує з 1838 р. Займає вигідне геополітичне положення, розташована в центрі між Північною та Південною Америкою, має найбільшу територію серед країн Центральної Америки, вихід до Тихого та Атлантичного океанів. Країна має значні запаси рідких металів, особливо золота. Нікарагуа малозаселена, має значні запаси лісних та водних ресурсів. Має передумови для втілення проекту будівництва другого Панамського каналу.

Усе це обумовлює значну увагу до цієї країни з боку США, які прагнуть контролю над нею. Війська США неодноразово вторгалися на територію Нікарагуа з метою ліквідації національно-визвольного руху й встановлення проамериканських режимів. Країна довгий час існувала в умовах диктатури. У ХХ сторіччі вона пережила дві громадянських війни. Громадянська війна 1979 – 1988 рр. призвела до ліквідації військової диктатури. До влади прийшов Фронт національного визволення імені Сандіно.

Країну очолив керівник сандіністів Даніель Ортега. У період влади сандіністів у країні були розпочаті серйозні соціально-економічні реформи. Зовнішньополітичний курс країни також кардинально змінився. Країна провадить багатовекторну зовнішню політику, активно співпрацює з країнами соціалістичного табору. У 1990 р. сандіністи програють на виборах, нове керівництво держави знову починає втілювати проамериканський курс зовнішньої політики. Найбільш яскраво підтримка США була продемонстрована під час вторгнення в Ірак у 2003 р. Нікарагуа разом з Сальвадором та Гондурасом взяла участь в антитерористичній коаліції, пославши в Ірак свої військові угруповання.

У 2006 р. на президентських виборах сандіністи отримали впевнену перемогу, і Д. Ортега знову стає головою держави. На цей час Нікарагуа переживає складний період, пов'язаний з наявністю цілого ряду соціально-економічних проблем. Зовнішній борг країни складає близько 4,7 млрд. дол. США, інфляція – 9,8% , безробіття – близько 10%. Доля населення нижче офіційного рівня бідності – 48% (2005 р.). Нікарагуа за рівнем економічного розвитку серед країн Латинської Америки займає передостаннє місце, насправді більше 80% її населення знаходиться за межами бідності. Країна потребує іноземну допомогу та інвестиції, без яких вирішити ці проблеми практично неможливо.

Нове керівництво країни починає втілювати курс на реформування внутрішньої та зовнішньої політики країни. Мета останньої – створення сприятливих умов для забезпечення стійкого економічного розвитку країни та її адаптація до глобалізаційних процесів, що відбуваються у світі.

На формування зовнішньополітичної доктрини країни, визначення її векторів сьогодні впливає цілий ряд факторів. По-перше, це ті геополітичні зміни, що відбулися в ХХІ ст. як у світі в цілому, так і в Латинській Америці: падіння впливу США, створення блоку країн так званого «лівого дрейфу», що принципово змінило ситуацію на континенті. По-друге, це вплив ідеології сандінізму, в основі якого полягає захист

суверенітету, встановлення національної демократії та економічна трансформація. Однією з головних складових сандінізму є сучасний прогресивний націоналізм.

Наступним важливим фактором є наявність корисних копалин: кольорових металів, золота, срібла, міді, вольфраму, свинцю, цинку, нікелю, ртуті; на шельфі виявлені нафта й газ, на сучасному етапі західні компанії намагаються отримати права на їх розробку; а також значні запаси прісної води – в Нікарагуа знаходиться найбільше за площею прісноводне озеро в Латинській Америці – озеро Манагуа.

Будуючи свою зовнішню політику сучасне керівництво країни повинно враховувати такі фактори, як: залежність економіки Нікарагуа від США (67% експорту); розвиток процесів регіональної інтеграції, учасником якої є Нікарагуа; реалізація проектів зі створення Нікарагуанського каналу (так званого другого Панамського каналу), який з'єднає Атлантичний та Тихий океани й буде проходити по річці Сан-Хуан і озеру Нікарагуа. Його протяжність складе 286 км, глибина – 22 м (для порівняння Панамський канал має 12,5 м глибини). Влада Нікарагуа розраховує, що канал буде завантажений за рахунок зростаючого товарообігу між Китаєм і країнами Латинської Америки. КНР готова перевозити нафту з Венесуели гігантськими танкерами і може також вкласти гроші в будівництво каналу.

В основі зовнішньополітичної доктрини Нікарагуа: визнання багатополлярності світу, рівність усіх держав, вирішення міжнародних суперечок виключно мирними засобами, відмова в міжнародних відносинах від загрози сили або її застосування будь-яким чином, несумісним із цілями ООН, невтручання в справи, що входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави та інше.

Країна розглядає ООН як найважливіший інструмент зміцнення міжнародної безпеки, забезпечення національного суверенітету «малих» держав. Нікарагуа виступає за проведення реформи цієї організації на основі максимального консенсусу.

У Манагуа вважають, що незмінною повинна залишитися основа Статуту ООН, що гарантує ухвалення

колективних рішень з підтримки миру та зміцнення міжнародної безпеки. При цьому бажано реформувати не лише Раду Безпеки, але й інші структури, а також органи, що займаються питаннями економічного розвитку. Нікарагуа висловлюється за прийняття в РБ у якості постійних членів ФРН та Японію, а також держав, що представляють Азію, Африку та Латинську Америку. Підтримується ідея відновлення у якості члену ООН Тайваню, який надає Манагуа значну фінансову допомогу.

Особливу увагу Нікарагуа приділяє соціально-економічному компоненту в діяльності ООН, щоб реформи в цій сфері сприяли ефективній реалізації програм допомоги найбільш біднішим країнам.

Нікарагуанські дипломати вважають, що за напрямком роззброєння необхідне збереження дієвих, перевірених практикою угод і підписання нових. Вони висловлюються на користь зміцнення режиму ДНЯЗ, який розглядається як фундамент міжнародної безпеки. Нікарагуа підтримує ідею збереження без'ядерного статусу Латинської Америки, перетворення Південної півкулі в зону вільну від ядерної зброї.

Країна вважає за необхідне досягнення раціонального балансу озброєних сил країн-членів Центральноамериканської інтеграційної системи (ЦАІС), за здійснення дієвих заходів обмеження й контролю за озброєннями. За ініціативою нікарагуанського керівництва центральноамериканські країни ухвалили «План методичного розвитку», який передбачає розроблення «Кодексу поведінки», покликаного впорядкувати процес роззброєння в субрегіоні.

Зовнішньополітична доктрина Нікарагуа чітко визначає пріоритети зовнішньої політики, проте в той же час підкреслюється її багатовекторний характер. Головним пріоритетом став її латиноамериканський вектор, що розвивається за двома напрямками. Це участь країни в розвитку інтеграційних процесів на континенті й співробітництво з латиноамериканськими країнами на базі двосторонніх відносин. Із приходом до влади Ортега

Нікарагуа увійшла до АЛБА та ПЕТРОКАРІБЕ, заснованих Венесуелою та Кубою. Нікарагуа також приймає участь у проєкті «Месоамерика» або, як він називався раніше – План Пуєбла Панама. Проєкт об'єднує Мексику та країни Центральної Америки, а метою його є регіональне співробітництво й інтеграція в енергетичній, транспортній і торгівельній сферах, у галузі комунікацій, туризму й боротьби з викликами сучасності.

Країна також активно працює за напрямком розвитку інтеграційних процесів у межах Центральноамериканської інтеграційної системи (ЦАІС).

Серед країн-партнерів перше місце займають Венесуела, на частку якої припадає 14,3% імпорту, та країни-члени АЛБА. Венесуела надала Нікарагуа преференції в енергетичній галузі, продаючи нафту за цінами нижчими за ринкові, за сприянням Венесуели в країні були побудовані нафтопереробні заводи. Обидві країни об'єднує спільний підхід до вирішення соціально-економічних проблем регіону, а також цілого спектру міжнародних проблем. Країни постійно проводять політичні консультації на найвищому рівні. І Венесуела, і Нікарагуа визнали незалежність Абхазії та Південної Осетії. Нікарагуа повністю підтримала позицію Венесуели в колумбійсько-еквадорському конфлікті 2008 р., відкликавши свого посла з Колумбії.

Динамічно розвиваються відносини Нікарагуа з Мексикою та Кубою, а також іншими країнами Карибського басейну. Відносини з Мексикою будуються на базі угоди вільної торгівлі. Мексика погодилася на реструктуризацію боргу Нікарагуа, який складав 1,1 млрд. дол. США на 40 років із щорічною ставкою в 6%. Нікарагуа підтримує ініціативу Мексики – План Пуєбла Панама – «Месоамерика». Країни втілюють ряд великих спільних проєктів у галузі економіки, у тому числі, у вивченні біоресурсів та водних ресурсів річки Сан-Хуан. Обсяг мексиканських інвестицій склав більш 180 млн. дол. США. Країни проводять постійний діалог за найважливішими міжнародними проблемами та проблемами регіону.

З приходом до влади Д. Ортега важливим союзником Нікарагуа стала Куба, відносини з якою мають стратегічний характер. Куба надає допомогу Нікарагуа у вирішенні проблем охорони здоров'я. З приходом до влади Ортеги активізувалися відносини з Бразилією. Країни мають спільні позиції з більшості проблем міжнародного та регіонального розвитку, виступають спільно в міжнародних організаціях. Подібність політичних поглядів сприяє зростанню торгівельно-економічної співпраці.

Бразилія приймає активну участь в реалізації гідроенергетичного проекту в Нікарагуа. Національний банк економічного та соціального розвитку Бразилії разом з Центральноамериканським банком економічної інтеграції надали на реалізацію цього проекту більш 1 млрд. дол. США в 2012 р. Крім того, в 2013 р. було створено Торгівельну палату Бразилії та Нікарагуа, котра об'єднала бразильський та нікарагуанських підприємців та інвесторів. Це стало значною подією для поліпшення соціально-економічних відносин між країнами. Обидві держави співпрацюють і у військовій сфері. Бразилія лобіює інтереси Нікарагуа на міжнародній арені.

Особливістю латиноамериканського вектору зовнішньої політики є те, що із певними країнами Нікарагуа має територіальні суперечки – це стосується Гондурасу та Колумбії. У жовтні 2007 р. Вищий суд ООН вирішив територіальну суперечку між Нікарагуа та Гондурасом, який майже призвів до війни. У результаті Гондурас отримав контроль над 4 островами, а також було переділено морський кордон між країнами. Прийняте рішення більш-менш вирівняло претензії країн на суперечливі території Карибського басейну, у тому числі – багаті на рибу прибережні води й потенційні запаси нафти й газу, які тепер дістануться кожній із країн Центральної Америки.

З Колумбією суперечливими територіями є острови Сан-Андерс, Санта-Каталіна й Провіденсія, а також маленькі острови Ронкадор та Кітасуеньйос. Міжнародний Суд у Гаазі у грудні 2007 р. постановив повернути Нікарагуа її території, на цю постанову Колумбія відповіла відмовою.

Формуючи зовнішньополітичний курс країни, Д. Ортега не може ігнорувати економічні реалії країни, її залежність від США. Це обумовлює те, що з приходом до влади Д. Ортеги країна не перейшла на позиції антиамериканізму. У відносинах із США спостерігається прагматичний підхід, незважаючи на те, що найближчі союзники Нікарагуа – Венесуела, Куба, Болівія – в опозиції до США. Д. Ортега не відмінив угоду вільної торгівлі з США, яка була підписана в 2006 р. його попередником Енріке Хосе Боланьос Гейером. Нікарагуа звернулася до США по допомогу в боротьбі з наркоторгівлею, постачанням військової техніки. Переговори, що проходили в 2008 р. між країнами, не мали результатів. США скорочує військову допомогу Нікарагуа, фактично припинивши її в 2010 р. У той же час США залишаються головним економічним донором країни.

З приходом до влади Д. Ортега до зовнішньої політики знов було повернено російський вектор, що зайняв пріоритетне місце. У міжнародних справах керівництво Нікарагуа розглядає РФ у якості гаранту стабільності у світі, намагатиметься виробляти єдині підходи щодо вирішення глобальних і регіональних проблем, вирішення спільних стратегічних задач. Влада Нікарагуа орієнтується на довгострокову, перспективну та взаємовигідну співпрацю з РФ.

Сандіністи підкреслюють готовність діяти солідарно з РФ за ключовими для міжнародної спільноти проблемами й тематиками, вони ініціативно відгукнулися на заклик Москви до координації спільних дій у різноманітних міжнародних організаціях, в першу чергу, в ООН в інтересах зміцнення стабільності й безпеки у світі, протидії тероризму та іншим сучасним викликам та загрозам, до узгодження точок зору щодо роззброєння й формування нової демократичної недискримінаційної системи світогосподарчих зв'язків. Сьогодні договірно-правова база російсько-нікарагуанських відносин представлена більше ніж 40 міжурядовими та міжвідомчими документами. Відновлено роботу Міжурядової російсько-нікарагуанської комісії з торгівельно-економічного та науково-технічного співробітництва. У межах роботи

Комісії були розглянуті найважливіші питання й напрямки двосторонньої взаємодії: зміцнення договірно-правової бази; розроблення та реалізація спільних проектів у сферах транспорту й транспортної інфраструктури, енергетики, вуглеводородів, освіти та науки, охорони здоров'я, попередження та ліквідації наслідків стихійного лиха, воєнно-технічного співробітництва.

У 2011 р. почала реалізовуватися Програма безкоштовної фінансової допомоги Республіки Нікарагуа в розмірі 10 млн. дол. США, угода про цю допомогу була підписана в 2010 р. Товарообіг має позитивну динаміку й в 2013 р. склав 20 млн. дол. США.

РФ прийматиме участь у реконструкції аеропорту «Ranchito» (колишній військовий аеродром, побудований за часів СРСР). Новий аеропорт прийматиме трансатлантичні рейси й допоможе розвантажити єдиний великий аеропорт країни. Ще один з спільних проектів – це будівництво глибоководного порту Monkey Point (Карибське узбережжя Нікарагуа). РФ також прийняла рішення взяти участь у будівництві Великого Нікарагуанського Каналу.

Отримавши відмову США в наданні військової допомоги та після різького скороченням співробітництва в цій галузі, Нікарагуа намагається налагодити співпрацю в цій сфері з РФ. Росія братиме участь у модернізації армії, у тому числі й авіаційного парку літаків і гвинтокрилів, а також у підготовці військових офіцерських кадрів.

У гуманітарній сфері РФ знову надасть підготовку кадрів, а також державні стипендії для нікарагуанців, які бажають навчатися в ВНЗ Росії.

Активно розвиваються політичні контакти між країнами. Відбулися зустрічі на найвищому рівні. Нікарагуа чітко висловила свою підтримку позицій РФ у російсько-грузинському конфлікті, країни займають консолідовані позиції щодо питань «африканської весни», подій у Сирії, близькосхідного врегулювання. Нікарагуа вкрай зацікавлена у розвитку відносин з ЄС. Угоду про асоціацію між країнами Латинської Америки та ЄС, яке вступило в силу у 2013 р., створило нові можливості для розширення та поглиблення

зв'язків Нікарагуа з ЄС. Європейський Союз є основним донором офіційної допомоги з метою розвитку для Нікарагуа. ЄС також фінансує низку програм з розвитку громадянського суспільства, охорони оточуючого середовища. Обсяг торгівлі між ЄС та Нікарагуа в 2013 р. склав більш 0,4 млрд. євро.

Диверсифікація зовнішньої політики Нікарагуа виявляється також в прагненні активізувати азійський вектор, залучити до економіки країни інвестиції з КНР та Японії. КНР сьогодні активно інвестує в країни Латинської Америки. Нікарагуа цікавить КНР через її геополітичним розташуванням, будівництво Нікарагуанського каналу, сприятливі умови інвестування, наявність природних ресурсів. У той же час між двома країнами існує проблема Тайваню. Нікарагуа, як і всі країни Центральної Америки, підтримує стосунки з Тайванем. Розмір тайванських інвестицій та гуманітарної допомоги значний. З Тайванем країна підписала угоду про зону вільної торгівлі. Тайвань побудував ряд лікарень, щорічно надсилає бригади лікарів в цю країну для надання безкоштовної медичної допомоги.

Відносини з Тайванем, які Нікарагуа не збирається згортати, є перешкодою на шляху становлення більш глибокого та ширшого співробітництва з КНР. Проте, певні кроки в цьому напрямку Нікарагуа все ж таки робить. Сьогодні між державами підписано низку угод щодо реалізації спільних проектів, найбільш масштабними з яких є приєднання КНР до будівництва Нікарагуанського каналу, а також проект щодо співпраці в галузі телекомунікаційних технологій.

Значну роль в економіці країни починає грати японський капітал. Відносини з Японією стали пріоритетними напрямком в азійському векторі зовнішньої політики Нікарагуа. Японія втілює ряд безкоштовних проектів у галузі сільського господарства, медицини, фінансує програму розмінування полів у північних провінціях країни. Значною є й роль Японії в розвитку телекомунікаційних мереж країни. Держави активно співпрацюють у межах ООН, Нікарагуа підтримує кандидатуру Японії на роль постійного члену РБ ООН.

З приходом до влади Д. Ортега зовнішньополітичний курс було доповнено ще одним вектором – відносинами з Іраном, які у свою чергу погіршили відносини з США. З Іраном були підписані різні угоди, відбулися візити на вищому рівні. Керівництво країни розглядає Іран у якості перспективного партнера у вирішенні енергетичних проблем, а також інвестора в реконструкцію морських портів Нікарагуа. Сьогодні Іран надав кредити на загальну суму більше 700 млн. дол. США для будівництва гідроелектростанцій і нового порту в Карибському морі, він інвестує також у будівництво ряду медичних центрів.

Обидві держави мають спільну точку зору з цілого переліку міжнародних проблем. Нікарагуа підтримує позицію Ірану щодо використання ядерних технологій в мирних цілях.

Отже, реалізуючи багатовекторну зовнішню політику, Нікарагуа створила сприятливі умови для вирішення внутрішніх проблем країни. Протягом останніх років розвиток економіки має стійку тенденцію до зростання, скорочується рівень безробіття, зростають доходи населення, доступною для більшої кількості населення стає медична допомога й освіта. Нікарагуа підтримує позитивний міжнародний імідж, який значно покращився з приходом до влади Д. Ортега. Внесок країни та її ініціативи в боротьбі з тероризмом, наркоторгівлею, роззброєнням і бідністю сприяли зростанню міжнародного авторитету Нікарагуа.

3.6. Зовнішня політика Республіки Панама

Панама – колишня іспанська колонія, що довгий час входила до складу Колумбії. Як незалежна держава Панама існує з 1903 р. З перших днів існування країна потрапила під залежність від США, надавши вже в 1904 р. свою територію для військових баз та дозволивши будівництво Панамського каналу, який знаходився у користуванні США аж до 1999 р.

Країна майже не має запасів корисних копалин, а економіка базується на сільському господарстві. Більша

частина експорту – банани, креветки та кава. Основний імпортер панамської продукції – США (45%).

Також економіка Панами базується на експлуатації Панамського каналу, банківській та страховій справі, реєстрації суден під прапором країни та туристичному бізнесі. Ці галузі складають 2/3 ВВП Панами та до них залучено 2/3 працездатного населення. Цей фактор значно впливає на формування зовнішньополітичного курсу.

Другий фактор – це геополітичне положення Панами, підконтрольність Панамського каналу – найважливішого морського коридору для всієї західної півкулі. В умовах постійно зростаючої ролі морського транспорту у світовій економіці, посилюється значення центральноамериканського розташування країни.

Панама проводить збалансовану зовнішню політику, засновану на принципі нейтралітету, закріпленому в Доктрині національної безпеки. В країні було запроваджено демілітаризацію. Панама підписала домовленості про вільну торгівлю із США. США є найбільшим користувачем Панамського Каналу. Майже дві третини перевезень через канал пов'язані з США. США фінансує проекти, пов'язані з його реконструкцією. Долар фактично є національною валютою.

Особливість зовнішньої політики Панами – відсутність єдиної доктрини. Пріоритет надається американському вектору при формуванні зовнішньополітичного курсу, що обумовлено рядом об'єктивних причин. Так, по-перше, впродовж довгого часу Панама знаходилась під впливом США. По-друге, 45% усього імпорту та 30% експорту Панами припадає на США. По-третє, ряд основних сільськогосподарських товарів, які йдуть на експорт, а саме креветки та банани, імпортують лише США. По-четверте, влада США схвалила Договір про вільну торгівлю з Панамаю, Панама та США підписали договір про спільну боротьбу зі злочинністю в провінції Дарієн, на кордоні з Колумбією, також підписано цілий ряд домовленостей в економічній сфері. Допомога Панами з боку США у боротьбі з наркотрафіком щорічно складає 20 млн. дол. США. Країни

тісно співпрацюють також у військовій сфері – армія Панами озброєна американською зброєю, постійно проводяться спільні військові навчання. У більшості випадків, коли мова йде про глобальні питання світової політики, то Панама солідарна з урядом США.

В той же час відносини обох країн мають низку історичних обставин, котрі їх охолоджують. США до 1979 р. окупувала територію Панамського каналу, а потім до 2000 р. їм керувала. США неодноразово запроваджували як економічні, так і силові дії проти країни. Остання військова окупація була здійснена у 1992 р., коли спецпризначенці США заарештували президента країни, звинувативши його у торгівлі наркотиками, їх ввіз до США та засудили його.

Всі ці явища не можуть не позначатися на відносинах країн. Визнаючи за США статус важливого стратегічного партнера, керівництво країни особливо в ХХІ ст. намагається диверсифікувати свій зовнішньополітичний курс, шукати нових партнерів та союзників. Найбільш активно в цьому напрямку розпочав реалізовувати свою зовнішню політику обраний в 2009 р. президент р. Мартінееллі.

У 2009 р. у Панамі пройшли вибори президента, переконливу перемогу отримав р. Мартінееллі – один з найбагатших людей країни та представник блоку консервативних партій. Програмні заяви президента були спрямовані на вирішення таких проблем, як підвищення рівня життя населення, боротьба з корупцією, наркотрафіком, насиллям та злочинністю. Особливу увагу нове керівництво планує приділити реалізації такої стратегічно важливої задачі, як розширення Панамського каналу вже до 2015 р.

Але пропускна можливість Панамського каналу вже майже вичерпана; до того ж через його шлюзи не можуть проходити судна водотоннажністю більше ніж 40 тисяч тонн – крупні пасажирські лайнери, супертанкери, надсучасні авіаносці, у зв'язку з чим багато разів пропонувалися проекти з його реконструкції або побудови паралельного каналу. З 2006 р. ведуться роботи з розширення каналу. Але головним питанням залишається фінансове забезпечення, яке

необхідне для проведення робіт, що складає близько 5,2 млн. дол. США. Президент визначив пошук інвесторів для цього проекту як один з пріоритетів зовнішньої політики країни.

Найбільш зацікавився реалізацією цього проекту Китай. Відносини обох країн у зв'язку з реалізацією цього проекту почали розвиватися більш динамічно. Китай фінансує проект в сфері реконструкції каналу. Через специфіку свого географічного положення Панама зацікавлена в співпраці з країнами Азіатсько-тихоокеанського регіону, оскільки вона може стати основним посередником в торгівлі між Азією, США та ЄС. Країна намагається вступити в АТЕС, де вона зараз присутня в якості спостерігача. В контексті цього відносини з КНР також особливо важливі. Китай лобіює інтереси Панами в цій структурі.

Але відносини КНР та Панами ускладнені давніми тісними зв'язками Панами з Тайванем. Панама підтримала Тайвань в його намірі вступити в ООН та не має наміру звертати співпрацю з Тайванем заради більш тісних зв'язків з Китаєм. Це зрозуміло, адже поки є Панамський канал, Китай мусить рахуватися з інтересами Панами і не наполягати на розірванні відносин з Тайванем.

Все більшу значимість отримує латиноамериканський вектор. Відносини з країнами Центральної Америки розвиваються к в контексті участі Панами в інтеграційних структурах регіону (ЦАІС), так і на двосторонньому рівні. Країни активно співпрацюють в розвитку інтеграційних процесів. Панама стала членом СЕЛАК, підписала спільну Декларацію з Радою економічної інтеграції. Керівництво Панами виходить з того, що участь країни в інтеграційних процесах повинна розбудовуватися на основі системи про створення зон вільної торгівлі та митних союзів з найбільш перспективними партнерами. Важливе значення надається до розвитку різних економічних союзів країн регіону на умовах, які передбачають працювати за цікавими напрямками, але без прийняття всіх зобов'язань з боку держав-учасниць. В якості основної регіональної інтеграційної структури в Панамі розглядається створення

зони вільної торгівлі згідно запропонованої Вашингтоном моделі. Реалізуючи такий підхід, країна уклала низку угод щодо зони вільної торгівлі на двосторонньому рівні.

Пріоритетом зовнішньої політики Панами традиційно є питання рівноправного та взаємовигідного співробітництва, підтримка міжнародної стабільності. Панамська дипломатія зацікавлена в забезпеченні мирного врегулювання на Близькому Сході, особливо враховуючи, що в країні наявна велика єврейська та арабська общини. Знаходячись в зоні перехрещення шляхів транспортування наркотиків з латиноамериканських країн до Північної Америки, Панама замає активну позицію з питань боротьби з наркобізнесом, легалізацією капіталів, отриманих злочинним шляхом, нелегальною торгівлею зброєю.

Країна є членом низки міжнародних організацій: ООН, ВТО, ОАД, СЕЛАК та інші. Країна подала заявку на вступ до АТЕС.

Панама послідовно підтримує міжнародні зусилля в сфері роззброєння, з забезпечення режиму нерозповсюдження зброї масового знищення, ратифікації конвенції з заборони хімічної зброї та її знищення.

Панама виступає за реформування системи міжнародних економічних відносин на справедливій недискримінаційній основі. На думку уряду реалізація цілей потребує конструктивної взаємодії особливо в забезпеченні реального доступу товарів з країн, які розвиваються, на ринки розвинених країн та збільшення економічної допомоги найбільш бідним членам світової спільноти. Панамці вважають важливим об'єднання міжнародних зусиль у боротьбі з бідністю, фінансуванням розвитку. Уряд в якості першочергової проблеми світової спільноти розглядає пошук «адекватного вирішення» проблем розвитку та бідності у світовому масштабі.

3.7. Зовнішня політика Республіки Ель-Сальвадор

Сальвадор як суверенна держава існує з 1838 р. Сальвадор пережив громадянську війну, та впродовж багатьох років знаходився під загрозою експансії з боку Гватемали та Гондурасу. Вирішуючи проблеми територіальної цілісності та національної безпеки, став союзником Сполучених Штатів. Необхідність створення союзу з США також була обумовлена необхідністю боротьби з Фронтом Національного Визволення.

Країна є однією з найбідніших країн Латинської Америки. Основу економіки складає сільське господарство. Головними статтями експорту є кава, цукор, креветки та текстиль. Приблизно 70% експорту припадає на частку США. Американський капітал домінує в економіці країни. Сальвадор в 1990 р. як і низка країн регіону здійснив доларизацію своєї економіки. Американський долар став державною валютою країни. Країна має значний зовнішній борг 5 млрд. дол. США, більшу частину країна заборгувала Сполученим Штатам. США завжди були та залишаються гарантом безпеки країни. В країні розташовано низку американських військових баз. Все це є важливими факторами, під впливом котрих формувався та продовжує формуватися зовнішньополітичний курс країни.

Внутрішня політика спрямована на вирішення таких проблем, як боротьба з бідністю, наркоманією, корупцією, злочинністю. Наприкінці ХХ ст. в країні погіршується демографічна ситуація за рахунок еміграції. Більша частина сальвадорців їде до США, де мешкає вже більш 2 млн. сальвадорців, фінансової переводи яких складають значну частку бюджету країни. Все це обумовлює характер зовнішньополітичного курсу країни, який має яскраво виражений проамериканський характер. Сальвадор став однією з небагатьох країн Латинської Америки, яка відправила свій контингент в Ірак. Війська було введено лише в 2009 р. У процесі цієї операції загинуло 5 та було поранено 20 військовослужбовців з Сальвадору.

У 2006 р. країна підписала торгівельну угоду з США про створення зони вільної торгівлі. США здійснює значну гуманітарну допомогу, лише протягом 2000 р. Сальвадор отримав 140 млн. дол. США. На Сполучені Штати припадає 40% сальвадорського товарообігу. Вашингтон розглядає Сальвадор в якості стратегічного партнера поза межами НАТО, що ставить його в привілейоване становище з точки зору отримання їм багатопланової допомоги та взаємодії. Сальвадорська енергетична компанія «Кутуко Енерджи» за участі американського капіталу побудувала велику ТЕС потужністю в 550 МВт вартістю 800 млн. дол. США. У 2011 р. вона покрила потреби Сальвадору в електроенергетиці.

В 2012 р. в ході візиту до країни президента США було оголошено про включення Сальвадору до країн-учасниць програми «Співпраця для зростання». Президент США пообіцяв надати протягом п'яти років допомогу в розмірі 200 млн. дол. США країнам регіону, при цьому найбільшу частку цієї допомоги отримає Сан-Сальвадор.

Це змушує сальвадорців слідувати строго в фарватері американської політики, дотримуватися лінії на тісну координацію діяльності обох країн в ООН, інших міжнародних організаціях, у підходах до вирішення гострих проблем у «гарячих точках» планети. Проамериканський крен у діяльності сальвадорської дипломатії розглядається і в ОАД, АКД, Групи Ріо, в апелюванні до Міжнародної демпартії, у критичному відношенні до «Боліварської ініціативи для Америк – АЛБА», підтримці підходів США до формування Міжамериканської зони вільної торгівлі (МАЗВТ), підписанні «Декларації «Шлях до процвітання Америк».

З приходом до влади в 2009 р. нового керівництва країни в особі президента Маурісіо Фунес зовнішня політика країни була скоректована. Президент продовжив курс на стратегічне партнерство з США та підписавши з США цілу низку нових договорів, спрямованих на подальше поглиблення двосторонніх відносин зв'язків. Так, Сальвадор підтримує політику США в Іраку та на Близькому Сході., в Сирії. США продовжує готувати кадри для сальвадорської

армії та приймає участь в їх модернізації. В той же час за останні роки намітилася тенденція до зменшення товарообігу між країнами та зменшення американських інвестицій в країну. В 2009 р. Сальвадор виводить свої війська з Іраку. Нове керівництво бере курс на диверсифікацію зовнішньої політики, сформувавши низку нових пріоритетів. Так, свій перший візит в якості президента М. Фунес здійснив до Бразилії. Саме ця країна разом з США була названа як головний пріоритет зовнішньої політики країни. Сальвадор встановив дипломатичні відносини з Кубою, різко активізував свій діалог з цілою низкою країн Карибського Басейну. Все це свідчить, що нинішнє керівництво країни розширює латиноамериканський напрям своєї зовнішньої політики як умови вирішення тих складних соціально-економічних проблем, які вирішує країна. В 2009 р. в ході візиту до Бразилії між країнами було підписано низку угод, які дали можливість розпочати широкий діалог в усіх сферах. Збільшилися бразильські інвестиції в економіку країни, зростає товарообіг між країнами. Бразилія фінансує низку проектів в енергетичній сфері. Принципово новим стало підписання угоди про співпрацю в оборонній галузі.

Один з перших офіційних візитів президент здійснив також до Куби. Була підписана низка угод, пріоритетом було визначено співпрацю в області медицини. У жовтні 2009 р., після урагану Іда, до Сальвадору відправилася кубинська медична бригада у складі 17 співробітників, які працювали в департаменті Сан-Вінсент, одному з найбільш постраждалих від стихійного лиха.

У рамках «Операції Чудо» сальвадорські пацієнти були відправлені на Кубу та в Гватемалу. таким чином, було прооперовано 7939 пацієнтів, з них 7870 – на Кубі та 69 – в одному з офтальмологічних відділень Гватемали.

На Кубі отримали вищу освіту 583 сальвадорських громадян, з яких 455 мають дипломи спеціалістів в галузі охорони здоров'я. в латиноамериканській школі медицини в пригороді Гавани навчаються 1004 студенти із Сальвадору, 960 з них проходять підготовку з медичних спеціальностей.

Крім медицини Сальвадор зацікавлений у співпраці в сфері торгівлі, туризму та зв'язку.

Важливу роль у зовнішній політиці країни відіграють відносини з Мексикою та Венесуелою. Мексиканське співробітництво здійснюється як на регіональному, так і на двосторонньому рівні. Мексика неодноразово надавала допомогу країні з ліквідації стихійних лих, крім того Мексика надає стипендії для навчання сальвадорських студентів у вищих навчальних закладах Мексики. Разом з Венесуелою Мексика реалізує в Сальвадорі енергетичну програму співробітництва для країн Центральної Америки та Карибського басейну. За цією програмою Сальвадор отримує нафту та газ на пільгових умовах. Між Мексикою, Гондурасом та Сальвадором діє договір про вільну торгівлю. Торгівельно-економічні відносини обох країн мають стійку тенденцію до зростання. Обидві країни активно співпрацюють в політичній сфері, особливо з питань розвитку інтеграційних процесів. Сальвадор підписав «Декларацію Вільєрмоси», підтвердивши свою згоду з проектом «Месоамерика». Активно співпрацює Сальвадор зі своїми сусідами, у першу чергу з Гватемалою, обсяг зовнішньої торгівлі з якою склав 1,23 млрд. дол. США.

Окрім розвитку двосторонніх відносин Сальвадор активізував свою діяльність з розвитку інтеграційних процесів в регіоні. Країна активно бере участь у розвитку регіональної інтеграції в рамках ЦІСА, так він поставив свій підпис під рішенням створити єдину регіональну валюту та ввести спільні паспорти, був ініціатором укладання «Плану екстрених заходів», документа, спрямованого на подальший розвиток інтеграції в рамках Центральноамериканської інтеграційної схеми, ставши членом СЕЛАК. Проблемою на шляху регіональної інтеграції є наявність територіальної суперечки з Гондурасом. Обидві країни претендують на Заячий острів, розташований в протоці Фонсека, в площині Тихоокеанського узбережжя. Ескалація конфлікту відбулася у вересні 2013 р., коли озброєнні Національні сили Гондурасу підняли свій прапор на острові, та уряд заявив про будівництво нової площадки для вертольотів на острові,

площиною приблизно в 1 км. МЗС Сальвадору виступило проти цих дій, назвавши їх провокацією та заявивши, що вирішувати їх буде лише мирними засобами.

На якісно інший рівень перейшла співпраця Сальвадору з ЄС. Сальвадор докладає значних зусиль для створення найбільш сприятливих умов для налагодження переговорного механізму з метою підписання Угоди про асоціацію ЦАІС – Європейський Союз, який з 1 грудня 2013 р. вступив в силу. ЄС є другим за обсягами торгівельним партнером Сальвадору. З 2007 р. по 2013 р. ЄС надав Сальвадору 121 млн. євро в рамках програми «Для підтримки економічного росту демократії та політичної стабільності в країнах Центральної Америки». В 2008 р. країну відвідав король Іспанії Хуан Карлос I та віце-голова уряду Іспанії М. Фернандес-де-ла-Вега. Німеччина списала частину зовнішнього боргу Сальвадору – 13 млн. дол. США. У 2008 р. у Сан-Сальвадорі було успішно проведено Іbero-американський саміт. Розширюються зв'язки Сальвадору з країнами Східної Європи. Сальвадор високо оцінив рішення ЄС про припинення «бананової війни» та зниження митних зборів на експорт бананів з країн Центральної Америки.

З приходом до влади нового президента розширюються відносини з Росією. В 2012 р. в Москві було відкрито посольство Сальвадору. Країна зацікавлена в розвитку торгівельно-економічних відносин. Обсяг торгівлі має позитивну динаміку, так в 2010 р. товарообіг склав 32 млн. дол. США, а в 2013 р. ця цифра склала більше 45 млн. дол. США.

Розширюється азійський вектор, де головними партнерами є Тайвань, Японія та Південна Корея.

Сальвадор висловлюється за справедливий та демократичний світоустрій, виступає в підтримку вирішення глобальних та регіональних проблем на основі багатосторонньої співпраці, за зміцнення лікуючої ролі ООН та Ради Безпеки в глобальній політиці. Країна є прибічником реформування економічних структур ООН, а у перспективі – і РБ ООН. У якості можливих претендентів до складу постійних членів Ради Безпеки ООН сальвадорці

розглядають Японію та Німеччину. Поділяють ідею розробки під егідою ООН Глобальної та всеохоплюючої стратегії проти нових викликів та загроз.

У міжнародних справах Сальвадор позиціонує себе як приклад демократичної країни, яка стабільно розвивається за неоліберальними рецептами. При загальній орієнтованості на США уряд останнім часом все частіше став виступати з незалежних позицій. У лютому 2009 р. він вивів сальвадорський контингент з Іраку. За основними міжнародними питаннями Сальвадор дотримується спільної з країнами Центральної Америки лінії. Він активно бере участь у процесах розвитку Центральноамериканської інтеграційної системи (ЦАІС), у якій відіграє своєрідну роль «локомотиву».

Сьогодні країна прагне змінити свій імідж на міжнародній арені, намагаючись реалізувати багатовекторну зовнішню політику, роблячи свій внесок у вирішення регіональних та міжнародних проблем.

Питання для самоконтролю

1. Визначте фактори, які домінують у процесі формування зовнішньої політики центральноамериканських країн.
2. Що означає процес «доларизації», що відбувається в низці країн Центральної Америки?
3. Охарактеризуйте роль США в зовнішній політиці країн регіону.
4. Яку роль відіграє китайський вектор у зовнішній політиці держав Центральної Америки?
5. Проаналізуйте латиноамериканський вектор у зовнішній політиці держав регіону.
6. Назвіть особливості розвитку інтеграційних процесів у Центральній Америці.

Список рекомендованої літератури

1. Будаев А. «Мягкая сила» Никарагуа: сандинистский проект // Латинская Америка. 2016. № 12. С. 6—20.
2. Ващенко С. Территориальный спор между Никарагуа и Коста-Рикой в связи со строительством трансокеанского канала в Никарагуа и возможная позиция России // Журнал зарубежного

- законодательства и сравнительного правоведения. 2016. № 2. С. 136—139.
3. Гутьерресдель-Сид А. Т. Проблемы интеграции и безопасности в Латинской Америке // Вестник РУДН. Серия: Международные отношения. 2015. Т. 15. № 4. С. 29—44.
 4. Конопка Н., Костів Б. Проблеми енергетичної залежності держав Центральної Америки і Карибського басейну // Політичне життя. 2018. № 2. С. 118—124. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pollife_2018_2_21.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
 5. Космина В. Латинська Америка після лівого повороту: нові виклики // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2017. Том 28 (67). № 2. С. 52—59. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12.pdf) (дата звернення: 14.03.2020).
 6. Попова Л. Проблемы обеспечения региональной безопасности в эпоху глобализации: опыт латиноамериканских государств // Национальная безопасность. 2016. № 1. С. 49—55.
 7. Ткач О., Костів П. Політична модернізація в Латинській Америці: від авторитаризму до демократії [Текст]: монографія. К.: Ун-т «Україна», 2012. 331 с.
 8. Хейфец В. Центральная Америка и Россия: перспективы экономического и политического сотрудничества // Актуальные проблемы экономики и управления. 2016. № 4. С. 137—145.

РОЗДІЛ 4. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН АНДСЬКОЇ ГРУПИ

Андський субрегіон включає в себе сьогодні шість країн: Колумбія, Чилі, Перу, Болівія, Венесуела, Еквадор. Це так звана Тихоокеанська ось Латиноамериканського континенту, що простягає крізь уся західну частину континенту впродовж Андських островів – від Каракасу до чилійського Сантьяго. Всі ці країни об'єднує не лише географічна близькість, проте й глибоке історичне коріння: деякі були єдиною державою впродовж історії. Так, з 1819 по 1830 рр. існувала федерація Велика Колумбія, до складу якої входили ще й Еквадор та Венесуела. В ХІХ – ХХ ст. регіон був джерелом нестабільності, генератором міждержавних війн та протиріч, що розвивалися на основі боротьби за вихід до Тихого океану (Перша та Друга Тихоокеанські війни Чилі та Болівії були за доступ до суднохідні верховини річки Амазонка; перуансько-еквадорський конфлікт 1941 р. – за розмежування Венесуельської затоки в Карибському морі, у зв'язку із виявленням на шельфі, навколо островів, значних запасів нафти; суперечка Колумбії та Нікарагуа через ряд островів у Карибському морі; Венесуела та Гаяна через території Ессекібо). За винятком перуансько-еквадорської територіальної суперечки, яку вдалося врегулювати мирним шляхом лише в 1998 р., всі інші – успадковані державами цього ареалу ще в ХІХ ст., продовжували існувати, будучи фактором, який впливає на формування зовнішньополітичного курсу цих країн.

Країни Андської групи володіють значними запасами природних ресурсів: поклади міді, срібла, рідкісних металів, дорогоцінних каменів, селітри, йоду, газу та нафти. Найбільші запаси вуглеводів в регіоні Латинської Америки сфокусовано в Болівії та Венесуелі, а Чилі та Перу лідери у видобутку міді. Крім того, Колумбія – світовий лідер у виробництві кокаїну, а в Болівії зрощування коки легалізовано.

Майже всі країни пережили режими військових диктатур. Найдовший та найбільш кровавий режим пережила Чилі. Режим диктатури Піночета тривав у 1973 – 1990 рр. В 1990-і рр. у більшості країн розпочинається процес модернізації. Всі країни регіону знаходилися під впливом США, котрі домінували в економіці країн та здійснювали вирішальний вплив на їх зовнішню політику, котра мала яскраво виражений проамериканський характер. Колумбія, Чилі, Еквадор, Болівія та Перу аж до ХХІ ст. були стратегічними прибічниками Сполучених Штатів. Роль американського фактору почав знижуватися наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. але й сьогодні США в даному регіоні має сильні позиції. Колумбія є залишається стратегічним прибічником США, в країна знаходяться американські військові бази.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в регіоні розпочинається процес важливих геополітичних змін, пов'язаних з приходом до влади політичних діячів лівого толку, які спрямували країни на шлях створення нової моделі соціально-економічного розвитку (Венесуела та Еквадор). Уго Чавес прийшовши до влади в 1998 р., розпочав реалізацію програми «Соціалізм ХХІ ст. для Латинської Америки». Венесуела та її модель отримала підтримку Еквадору. Болівія приєдналася до створеної в 2004 р. Венесуелою та Кубою структури АЛКА «Боліваріанська ініціатива». Для цих країн стали властивими антиамериканські настрої. Країни регіону мають принципові відмінності у моделях розвитку. Країною, що найстабільніше розвивається є Чилі, яка спирається на принципи ліберальної економіки, відкритості, яскраво окресленим прагненням якомога ширше та глибше інтегруватися у сучасний світ. Моделі Болівії, Еквадору та Венесуели спираються на значну роль держави, в першу чергу – контроль над природними ресурсами. Всі ці фактори впливають й на характер пріоритетів їх зовнішньої політики.

Країни регіону, маючи тісний історичний зв'язок, спільність культури, одними з перших на континенті розпочали процес інтеграції. В 1969 р. Чилі виступила з ініціативою об'єднання – було підписано Андський пакт, з

1985 р. – Андське співтовариство націй. Є Андський парламент, Рада міністрів зовнішніх справ, Президентська Рад. В 1993 р. Андське співтовариство уклало угоду з ЄС, в 2004 р. – Андська система інтеграції вступила до МЕРКОСУР в якості асоційованого члена.

Перспективи розвитку даної структури в ХХІ ст. достатньо не визначені. Головна причина – позиція Чилі та ряду інших країн регіону до розуміння інтеграційних процесів. Так, чилійський уряд вважає більш ефективною формою інтеграції – інтеграція на основі підписання угод про створення зон вільної торгівлі, створення таких інтеграційних структур, які допомогли би виходити на ринки країн інших регіонів. В контексті такого підходу в 2011 р. Чилі, Перу та Колумбія створили Тихоокеанський альянс (АР) з метою спільного освоєння ринків країн АТР, пізніше до АР приєдналася Мексика.

Країни регіону активно приймають участь в латиноамериканських структурах інтеграції – це група РІО, УНАСУР, Амазонський пакт, КАРІКОМ, ЦАСИ, Ібероамериканське співробітництво. Важливими факторами, які впливають на формування зовнішньої політики країн Андської групи є послаблення ролі США та посилення ЄС та Китаю, а останнім часом ще й Росії в регіоні. Все більшу роль відіграє китайський фактор. Річке зростання його економіки на рубежі століть вимагало збільшення імпорту багатьох видів сировини, продуктів та одночасний пошук нових ринків збуту власних товарів. Країни Андської групи стали важливим об'єктом китайської експансії: Перу зайняло сьоме місце серед країн – одержувачів китайської допомоги. Китай став головним покупцем міді – 80% експорту. Зовнішня політика країн регіону будується з урахуванням китайського фактору, її особливість – активізація у вирішенні регіональних та глобальних проблем: забезпечення енергобезпеки, боротьба з тероризмом, наркотрафіком, транснаціональною злочинністю та бідністю. Маючи ряд спільних рис у зовнішній політиці, кожна з країн регіону має яскраво окреслену специфіку свого курсу, обумовлену

власним баченням ролі країни в сучасному світі, також особливостями потенціалу її реалізації.

4.1. Зовнішня політика Республіки Колумбія

Колумбія колишня колонія Іспанії. Незалежність отримала у 1818 р., коли Болівар проголосив Велику Колумбію, об'єднуючу значні території. Колумбія отримала вихід одразу до двох океанів – Тихого та Атлантичного. Потім країна пережила ряд громадянських війн та відокремлення від неї територій, де створюються держави – Еквадор, Венесуела та Панама. Відлуннями цих подій є територіальні суперечки із сусідніми державами. Країна пережила ряд військових диктатур. У Колумбії багато корисних копалин, є запаси нафти, на кінець ХХ ст. країна перетворилась на виробника кокаїну світового рівня. Особливість Колумбії – на її території вже більше 50 років діє ліворадикальне угруповання «Революційні озброєні сили Колумбії» (РВ СК), яка веде боротьбу за владу та тісно пов'язана з наркомафією. У 2001 р. до влади в Колумбії прийшов Альваро Урібе, який пообіцяв зупинити громадянську війну та ліквідувати наркомафію. Президент категорично відмовлявся визнати наявність громадянської війни, вважаючи її боротьбою з тероризмом. Терористичний характер, на думку Президента, носять всі незаконні озброєні формування як лівого, так і правого толку. Він перейшов до реалізації «політики демократичної безпеки», націленої на викорінення тероризму у країні, також продовжив боротьбу з наркомафією. Вирішуючи ці проблеми, спирався на допомогу США, які були головним пріоритетом його зовнішньої політики. В період президентства Урібе з 2002 по 2010 рр. Вашингтон надав країні значну допомогу: більше 20 млн. дол. США в рамках плану по боротьбі з наркоманією (загальна сума допомоги 1,2 млрд. дол. США). У цей період було створено, за підтримки США, Центр боротьби з наркотиками, а американські військові приймали безпосередню участь в операціях по боротьбі з тероризмом та наркокартелем. США поставляли військову техніку, країна

займала третє місце за військовою допомогою. Під час свого президентства Урібе вдалося добитися певних успіхів як у боротьбі з тероризмом, так і з картелями; здійснити низку соціально-економічних перетворень. В той самий час у сфері зовнішньої політики Колумбія зіткнулася із рядом проблем, її імідж в системі міжнародних відносин на континенті впав. Це було обумовлено яскравим проамериканським характером зовнішньої політики, також конфліктами із сусідами Еквадором та Венесуелою, що призвело до загострення ситуації в цілому регіоні та міжнародної ізоляції Колумбії. В серпні 2010 р. до влади прийшов Хуан Сантос. К моменту його приходу до влади як внутрішня ситуація, так і зовнішнє положення були складними. Його попереднику не вдалося повністю вирішити проблему з внутрішньою стабілізацією, а зовнішня політика країни виявилася в край не ефективною, що призвело до значного погіршення міжнародного іміджу Колумбії у зв'язку з неконтрольованою проблемою наркотрафіку, країна зайняла перша місце в світі за поставками кокаїну, ускладнилися відносини зі США, які раніше позиціонувалися як головний стратегічний союзник республіки у зв'язку з низькою результативністю «Плану Колумбія» по боротьбі з наркомафією. Повністю було розірвано дипломатичні відносини з Венесуелою та Еквадором, які звинувачувалися у допомозі організації РВСК. Країна опинилася на межі військового конфлікту з Венесуелою та Еквадором. Проамериканський курс попередника Сантоса призвів до того, що Договір 2009 р., за яким США отримували можливість використовувати 7 військових баз для обслуговування американських військових літаків, які займалися перехопленням інформації та слідкуванням за ситуацією у регіоні, що фактично привело Колумбію до дипломатичної ізоляції під час її конфлікту з Еквадором у 2008 р. Все це був змушений новий президент, формуючи нову зовнішньополітичну стратегію. В основу доктрин було покладено тезу про багато полярність світу, необхідністю включення у глобальний світ за допомогою участі в інтеграційних процесах, формування нового

світового порядку на принципах демократії, рівності, суверенітету та міжнародного права.

Формуючи свою зовнішню політику, новий президент тісно пов'язував її реалізацію з вирішенням внутрішніх задач. Стабілізація політичного життя всередині країни, ефективна боротьба з наркотрафіком та тероризмом, лібералізація економіки, її відкритість – все це розглядалося президентом як важлива умова лібералізації зовнішньополітичного курсу. Доктрина мала на меті вирішити протиріччя, які залишилися від старого керівництва та відкрити державі шлях на новий рівень. Х. Сантос, не відмовляючись від політики «демократичної безпеки» свого попередника, виявив здатність до самостійного вирішення проблем, які стоять перед країною. Відрізняючись при цьому спокоєм та витримкою в стилі керівництва, Х. Сантос виробив власну зовнішньополітичну доктрину на досить прагматичних та точних принципах: поступовий перехід від політики «демократичної безпеки» до політики демократичного процвітання (закріпити стабільність всередині країни та виступати втіленням демократії, економічного зростання, боротьби за безпеку на світовій арені); відновлення відносин з південноамериканськими країнами; зміцнення економічних відносин з сусідами. Серед пунктів також було послаблення залежності від північноамериканського сусіда. Враховуючи успіхи країни в боротьбі проти екстремістських об'єднань Колумбії, країна все менш потребувала прямої військової допомоги та потребувала економічних дивідендів та інвестицій, які б дозволили подолати наслідки внутрішнього конфлікту в соціальній сфері. А США за останні роки не переглядали умови економічної співпраці з Колумбією. Головна мета зовнішньої політики, сформованої Президентом: «зробити Колумбію важливим гравцем на світовій арені».

Реалізація нової доктрини потребувала переходу до багатовекторності, де пріоритет надається латиноамериканському. Першим кроком, який було прийнято Президентом у цьому напрямку став перезапуск відносин з Венесуелою та Еквадором. Розрив дипломатичних

відносин з цими країнами зашкодив економіці. Вже 10 серпня 2010 р. мала місце зустріч У. Чавеса та Х. Сантоса, де було досягнуто домовленості про відновлення дипломатичних відносин та усіх зв'язків в повному об'ємі. Потім було нормалізовано відносини з Еквадором. Венесуела в 2012 р. заарештувала останнього значного наркобарона Колумбії. Також було підписано більше 16 договорів в області охорони здоров'я, енергетики, туризму, науки та техніки, співробітництва у боротьбі з наркотрафіком.

Складнішими залишаються відносини з Еквадором, так, у 2011 р. мали місце локальні конфлікти на колумбійсько-еквадорському кордоні, котрі призвели до розірвання дипломатичних відносин між країнами. Новому президенту вдалося знизити ступінь напруження між обома державами та дипломатичні відносини було відновлено.

Як пріоритет своєї зовнішньої політики країни, президент визначив латиноамериканський вектор. Вивести країну з стану країни-вигнанця, якою вона стала в результаті проамериканської зовнішньої політики попереднього президента, налагодити ефективний діалог з країнами регіону, в першу чергу з Венесуелою та Еквадором.

Пріоритетом у латиноамериканському векторі є й відносини з Аргентиною та Бразилією. Обидві країни зіграли важливу роль у врегулювання колумбійсько-еквадорсько-венесуельського конфлікту 2008 р. Особливу роль у зовнішній політиці надається відносинам з Чилі та Перу. Між країнами йде активний економічний діалог. Чилі інвестує в економіку Колумбії. Успішно реалізується співпраця в гуманітарній галузі. Особливу роль відведено відносинам з лідером регіону – Бразилією. Сьогодні між ними ведеться активний діалог, новий імпульс отримали торгово-економічні відносини. Колумбія надає особливе значення розвитку інтеграційних процесів, входячи до Андського співтовариства, активно приймаючи участь у всіх структурах цього співтовариства, але більш перспективною та ефективною формою інтеграції вважається підписання двосторонніх угод о створенні зон вільної торгівлі. В середині Андського співтовариства Колумбія підтримала створення нового економічного блоку з

Перу та Чилі, Мексикою. За допомогою цього інтеграційного об'єднання країни-учасниці розраховують інтенсифікувати свої торговельні відносини в тихоокеанському регіоні. Мета блоку – поглиблення економічної співпраці між учасниками, завоювання нових ринків, в першу чергу в АТР, а в перспективі – створення спільного ринку. Лідери чотирьох країн не приховують, що мріють таким чином створити конкуренцію Бразилії, яка стала головним фінансовим центром материка. Колумбія також підтримала створення нового фондового майданчику – інтегрованого латиноамериканського ринку (MILA), куди увійшли біржі Перу, Чилі та Колумбії. Нова біржа стала другим за величиною фондовим майданчиком в Південній Америці, після бразильської «Bovespa» - її ринкова капіталізація більше ніж 610 млрд. дол. США. Таким чином, ці три країни із залученням Мексики, створюють спільний Ринок, який отримав попередню назву PACIFICA. Колумбія збирається приєднатися до АТЕС, членами якого вже стали Чилі, Перу та Мексика. Творці спільного ринку вважають, що це об'єднання полегшить їх експансію до АТР.

Нове керівництво розпочало більш тісно співпрацювати з такими структурами як МЕРКОСУР, ЛАІ, ОАТ. Новий Президент проявляє в рамках цих організацій все більшу солідарність з країнами регіону. Так, вона підтримала рішення про призупинення членства Парагваю в УНАСУР у зв'язку із поваленням Президента країни. Нове керівництво Колумбії, розглядає її участь в інтеграційних процесах як пріоритет зовнішньої політики, як умову соціально-економічних завдань, які стоять перед країною, так і покращення іміджу країни на міжнародній арені. Та головним напрямком у розвитку інтеграції Колумбії стає азіатський.

В контексті розширення свої зв'язків в АТР, Колумбія розглядає свої відносини з Китаєм – одним з нових напрямків зовнішньої політики, які інтенсивно розвиваються. Хуан Мануель Сантос проголосив, що країна веде переговори з Китаєм про будівництво торгового шляху між Азією та Латинською Америкою, який склав би

альтернативу Панамському каналу. Зокрема, планується створити так званий «сухий канал», який об'єднає місто Буенавентуру на Тихоокеанському узбережжі Колумбії з Атлантичним узбережжям Південноамериканського континенту та зможе підтримати зростаючий товарообіг між Китаєм та Колумбією.

Китай став другим після США торгівельним партнером країни. За лише 2011 р. обсяг китайсько-колумбійської торгівлі збільшився на 39% (до 8,23 млрд. дол. США). Китай активно приймає участь в розвитку нафтогазової галузі Колумбії. Він, фінансує будівництво нового нафтопроводу, яка здатна пропускати 600 тис. барелів щодоби з Венесуели до терміналів на тихоокеанському узбережжі Колумбії, звідки ця нафта буде поставлятися до Східної Азії. Найбільш амбітний спільний проект обох країн – це будівництво залізниці довжиною 220 км., яка з'єднає колумбійські порти на Атлантичному та Тихому океанах. Ця залізниця покликана стати альтернативою Панамському каналу, який не здатний впоратися з обсягами перевезень між Азією та Обома Америками, які невпинно зростають. Цей проект є основою «нового каналу». Президент Колумбії сказав в інтерв'ю газеті *Financial Times*, що проект «сухого каналу» цілком реальний, сторони вже досить далеко в його обговоренні.

Не надаючи відносинам з США характер стратегічного партнерства та вірного союзника, нове керівництво Колумбії відмовилось від ролі «останнього бастиону» США в регіоні та проводять політику «прагматизму», враховуючи роль країни в економіці Колумбії. До США йде 19% колумбійського експорту, та приблизно стільки же імпорту. Американський капітал домінує в колумбійській економіці. В 2012 р. США нарешті ратифікували Договір про вільну торгівлю, який було підписано ще в 2009 р. Цей договір, як вважає колумбійське керівництво, стане «фундаментальним інструментом для економічного росту країни».

Одразу після вступу нового Президента на посаду, Конституційний суд Колумбії визнав не дійсним підписаний в кінці 2009 р. Договір про розширення військово-технічного співробітництва з Вашингтоном, запропонувавши провести

угоду через Національний Конгрес. Виконавча влада, не дивлячись на зацікавленість зі сторони Вашингтону, так і не прийняла будь-яких дій, аби досягти набуття чинності даної угоди. В ході візиту у Боготу представників американської делегації, колумбійці оголосили про своє бажання перебудувати двосторонні відносини аби позбавитися від ярлику «одержувача військової допомоги» та в подальшому вибудовувати «рівно партнерські зв'язки за акцентом на економічні відносини». Новий президент різко скоротив американську присутність в країні, в той же час прагнучи до розширення економічних зв'язків.

Європейський вектор у зовнішній політиці країни завжди грав важливу роль. Колумбія серед країн Андської групи – основний постачальник товарів до країн ЄС та займає одне з лідируючих місць за об'ємом зовнішніх прямих інвестицій з ЄС. Відносини з ЄС Колумбія вибудовує як у рамках Андського співтовариства, так і на основі двосторонніх угод. Головна мета у відносинах з ЄС – підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі між ЄС та Колумбією. Країна, яка лобює цей проект у ЄС – Німеччина, яка стала другою країною ЄС, яку відвідав президент Колумбії. В ході переговорів Хуана Сантоса та Ангели Меркель було досягнуто низку домовленостей, в тому числі й щодо розширення двосторонніх зв'язків. Цей візит надав нового імпульсу розвитку двосторонніх відносин.

Серед країн ЄС найбільш динамічно розвиваються відносини з Іспанією, адже її інвестиції в економіку Колумбії займають друге місце після США. Іспанія стала першою європейською країною, яку відвідав президент Колумбії. В ході переговорів, досягнуто домовленості, що в 2011 – 2013 рр. Іспанія інвестує більше 300 млн. дол. США (на практиці не було реалізовано у зв'язку із фінансовою економічною кризою). Країни також співпрацюють у рамках американсько-іберійського співтовариства.

Особливе місце нове керівництво країни відводить Росії, адже цей вектор активно почав розвиватися ще в 1990-і рр. Колумбія стала першою країною регіону, яка ще в 1996 р. підписала Угоду про військово-технічне співробітництво,

згідно якої Богота отримала від Росії 10 гвинтокрилів МІ-17, МІ-18, які було ефективно використано у боротьбі з повстанцями та наркотрафіком. В 2004 р. було придбано ще ряд гелікоптерів, укладено контракт на їх технічне обслуговування та підготовку кадрів на суму 18 млн. дол. США. Росія також брала участь в будівництві в ГЕС «Урра-1» та у розвідці нафтових родовищ, компанія «Лукойл» відкрила ряд нових крупних родовищ. В ХХІ ст. активно розвивались торгівельні зв'язки. Російський експорт збільшився з 20,9 мільйонів доларів в 2000 р. до 317,4 млн. дол. США у 2011 р. В 2003 р. Колумбія визнала ринковий статус російської економіки. Основу експорту Колумбії складають квіти, кава, банани. Богота стала одним з головних постачальників живих квітів та кави на російський ринок. Зростання колумбійського експорту склало в 2000 р. з 7,7 млн. дол. США до 69,1 млн. дол. США. У 2011 – 2012 рр. було розширено базу договірно-правових двосторонніх відносин: Міждержавний договір про взаємну правову допомогу щодо кримінальних справ (2010 р.), Міжурядова угода про умови відмови від візових формальностей при взаємних поїздках громадян Росії та Колумбії (в силі з травня 2011 р.), Міжвідомчі меморандуми про взаєморозуміння та співпрацю в області вищої освіти (2010 р.), в області науки, технологій та інновацій (2010 р.), а також в області фізичної культури та спорту (2010 р.).

Важливе місце відводиться політичному діалогу. Склалася практика обміну посланнями на вищому рівні, по лінії органів законодавчої влади та керівництва МЗС, періодично здійснюються зустрічі Міністрів зовнішніх справ, постійно діє механізм проведення консультацій по актуальним проблемам міжнародних відносин та двосторонніх зв'язків.

Крім того, з приходом нового Президента практику двосторонніх відносин увійшли міжвідомчі контакти. Різко активізувалася діяльність Російсько-колумбійської міжурядової комісії по торгово-економічній та науково-технічній співпраці, яку було створено ще в 1971 р., та Колумбійсько-російської палати, яку було створено в 2008 р.

Країни ведуть активний пошук шляхів розширення торгівельно-економічних зв'язків, Колумбія зацікавлена в отриманні російських технологій; в свою чергу, російська сторона мріє отримати доступ до вигідних контрактів на видобуток нафти в Колумбії, крупним енергетичним та інвестиційним проектам.

Новим напрямком стала співпраця в гуманітарній сфері. Росія надала Боготі кредит для розвитку освіти, в грудні 2010 р. Богота отримала значну гуманітарну допомогу для постраждалих від стихійного лиха у Колумбії.

Значною подією у розвитку двосторонніх відносин стало нагородження в 2010 р. колумбійського літератора та перекладача російської класичної літератури р. Флореса Орденом Дружби «За значний вклад у розвиток російсько-колумбійських відносин. В березні 2012 р. Указом Президента Російської Федерації орденом Пошани «За вклад в укріплення дружби між народами Російської Федерації та Латинської Америки» було нагородження видатного колумбійського письменника, нобелівського лауреата Г. Гарсія Маркес. Росія зацікавлена у використанні досвіду Колумбії у боротьбі з наркотиками, міжнародним тероризмом. Позиція Боготи та Москви за цілим рядом питань міжнародних проблем співпадає або близькі. Це створює гарну основу для співпраці в політичній сфері. Колумбія готова сприяти в розширенні взаємодії Росії з Андською групою, лобювати її інтереси в цьому важливому геополітичному питанні регіоні Латинської Америки. Таким чином, відносини з Росією представляють для Боготи значний інтерес як в плані виходу на перспективний російський ринок, так і отриманні російських інвестицій.

Зовсім новим напрямком зі зміною політичної влади в Боготі став розвиток відносин з Азербайджаном, Туреччиною. За запрошення турецького Президента Абдуллаха, колумбійський лідер відвідав країну у середині листопада 2011 р. Президенти прийняли участь в церемонії відкриття посольства Колумбії в Туреччині. Візит Сантоса носить характер важливого кроку у зв'язку із стратегічною ініціативною щодо Латинської Америки та Карибського

басейну, прийнятою Туреччиною в 2006 р. На зустрічі основна увага приділялася двосторонній співпраці, регіональним та міжнародним проблемам.

Стосовно Азербайджану Богота має намір підтримати ініціативу стати не постійним членом РБ ООН на 2012 – 2013 рр. З новим керівництвом Колумбія активізувала свою діяльність тому числі в ООН, виступивши з ініціативою активізувати роль ООН в боротьбі з наркотиками та тероризмом.

Важливим досягненням, яке свідчить про зростання довіри до Боготи в регіоні, стала підтримка країн Південної Америки при обранні Колумбії в якості непостійного члена РБ ООН на 2011 – 2012 рр. По словам Сантоса, позитивний результат голосування Генеральної Асамблеї свідчить про те, що Колумбію розглядають як приклад для всього світового співтовариства у сфері безпеки та боротьби із злочинністю. Колумбійське суспільство розцінює цю подію як знак підтримки з боку світової спільноти, а також його довіру в питання укріплення демократичних інститутів та забезпечення безпеки в світлі успіхів уряду Колумбії у вирішенні проблеми внутрішнього збройного конфлікту за останні роки. В 2012 р. було розв'язано більш ніж 10-річний конфлікт між Колумбією та Нікарагуа щодо групи спірних островів в Карибському басейні. Міжнародний Суд ООН встановив, що вони належать Колумбії, але змінив морський кордон та розширив територіальні води Нікарагуа.

Таким чином, зовнішньополітичний курс Х. Сантоса, зіткнувшись з необхідністю стабілізації внутрішньої обстановки в країні та налагодження зруйнованих зовнішніх зв'язків, прагне відновити довіру до своєї держави у світі.

З початку свого правління, ліквідувавши радикальні революційні об'єднання всередині республіки, які дестабілізували розвиток Колумбії на протязі понад 40 років, новий лідер досяг визнання та позитивних відгуків, як з боку власного народу, так і світового товариства. Аналітики стали звертати увагу на суттєві відмінності в політиці А. Урібе та Х. Сантоса. Вони відмічають, що для першого характерна конфронтаційна манера поведінки, що породжувало

безкінечні конфлікти з судовою владою та сусідами. Х. Сантос, в свою чергу, схильний до пошуку компромісів.

Оцінюючи досягнення міжнародної діяльності очевидно, що за останній рік Колумбія виглядає значно активнішою та багатовекторною державою. Курс А. Урібе, який на фоні позитивних економічних реформ привів Колумбію до стратегічного партнерства з Америкою та значною залежністю від зовнішніх фінансових впливань, змінився незалежністю зовнішньої політики та здатністю до пошуку альтернатив, а іноді навіть нових векторів у відповідності до доктрини «демократичного процвітання» Х. Сантоса.

Відмітимо також, що Х. Сантос, не змінюючи вже існуючих принципів зовнішньої політики, доповнив їх необхідними заходами у зв'язку з рядом факторів. Намагаючись повернути довіру до себе світових партнерів, Сантос зробив акцент на готовності Колумбії йти шляхом політики збереження безпеки у світі, що проявилось в її активній діяльності в ООН. Поступово нейтралізувавши конфлікти з сусідами, Колумбія впевнено продовжує брати участь у регіональних ініціативах, залучати іноземні інвестиції, також значно активнішими стали двосторонні відносини, які новий президент закріплював двосторонніми візитами та конкретними угодами. В цілому, здолавши внутрішні проблеми, Колумбія сьогодні є повноцінним учасником світових процесів, викликаючи до себе довіру зі сторони партнерів.

4.2. Зовнішня політика Республіки Чилі

Чилі колишня колонія Іспанії, яка отримала незалежність у 1820 р. Вона вела низку війн з сусідніми країнами, результатом яких стали численні територіальні суперечки та збільшення території у чотири рази. Країна має виходи до Тихого та Атлантичного океанів, контролює території не тільки на материковій частині Південної Африки, але й в Антарктиді. Володіє островом Пасхи, що віддалений на 3000 км. від неї. У Чилі численні запаси міді, срібла, марганцю, селітри, дорогоцінного каміння.

Як і більшість країн у регіоні країна пережила низку військових диктатур. Найкривавішою та найдовшою була диктатура генерала А. Піночета. В 1973 р. він очолив та здійснив військовий переворот проти президента С. Альєнде, який прийшов до влади в результаті перемоги на виборах 1970 р. Уряд С. Альєнде взяв курс на реалізацію радикальних економічних та соціальних реформ, соціалістичної спрямованості, однак під час військового перевороту президента було вбито.

В період диктатури А. Піночета в країні мали місце масові репресії, заборонено демократичні партії та ліквідовано демократичні свободи. Переворот став можливим завдяки підтримці США. Лише в 1998 р. А. Піночета було заарештовано за звинуваченням у вбивстві тисяч людей. В Чилі А. Піночет проводив модернізацію, яка базувалася на принципах неолібералізму, приділяючи значну увагу соціальній сфері. Проте на міжнародній арені країна опинилася в ізоляції.

У 1990-і рр. країна знову стала на демократичний шлях, при цьому А. Піночет зберігав звання головнокомандувача до 1998 р. 11 березня 1990 р. в результаті перемоги на президентських виборах до влади прийшов коаліційний уряд на чолі з Патрісіо Ейлвіном.

Перед новим урядом стояло завдання завершення переходу країни до демократії, ліквідації наслідків диктатури, виведення країни з міжнародної ізоляції. Уряд П. Ейлвіна продовжив курс, спрямований на лібералізацію економіки та залучення нових інвестицій, поєднуючи економічні та соціальні реформи. Було збільшено фінансування для боротьби з бідністю, підвищення кваліфікації працівників, створення нових робочих місць, підтримки розвитку освітньої сфери та охорони здоров'я.

В 1990-і роки Чилі досягло високих темпів розвитку економіки. Показники дитячої смертності у 2000 р. були набагато нижче, ніж в інших країнах регіону; зросли реальні показники заробітної плати. Уряду вдалося завершити процес виходу з міжнародної ізоляції, встановивши дипломатичні відносини з більш ніж 170 країнами світу.

Країна повернулася до Андського співтовариства, а в 1996 р. долучилася до МЕРКОСУР на правах асоційованого члена. На початку ХХІ ст. темпи економічного розвитку трохи знизилися, проте Чилі зуміло подолати ці труднощі, створив достатньо ефективну модель економічного розвитку.

Сьогодні Чилі – лідер Латинської Америки згідно рейтингів економічної свободи, загального добробуту, банківської надійності. Низькі податки, політична стабільність, високий рівень освіченості населення – роблять країну особливо привабливою для інвесторів. Багато транснаціональних компаній відкрили у Чилі свої головні офіси, в тому числі Unilever, Nestle, Kodac, IBM, Citygroup, Henkel. 70% працездатного населення задіяно в малому та середньому бізнесі. Питання з корупцією вирішено, її рівень наразі навіть нижче, ніж у таких країнах Європи як Португалія та Іспанія. У 2012 р. Чилі займало сьоме місце серед найбільш привабливих для інвестицій країн з економікою, що розвивається. Вигідно відрізняють країну від більшості сусідів по регіону фінансово-економічна та соціально-політична стабільність. Високий авторитет в очах провідних членів міжнародного співтовариства дає Чилі право претендувати на роль «еталонної» держави Південної Америки.

Успіх у розв'язанні внутрішніх завдань, стійке та динамічне зростання її економічних показників значною мірою обумовлені зовнішньополітичним курсом, який було проголошено наприкінці 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. До 2010 р. країну очолювали представники лівих сил. Необхідно відзначити перебування у влади Мішель Бачелет, доньки, розстріляного Піночетом генерала Бачелета, лідера Соціалістичної партії Чилі, першої жінки-президента в історії. Їй вдалося отримати беззаперечну перемогу на виборах 2006 р. У 2010 р. на президентських виборах переміг кандидат від опозиційного консервативного блоку «Національне відновлення» мільйонер Себастьян Піньєра.

На визначення зовнішньополітичного курсу Чилі в 90-і рр. ХХ ст. вплинуло чотири фактори. По-перше, це історична традиція, накопичена за більш ніж півтора

сторіччя незалежності. По-друге, це спадщина військового режиму, який залишив відбиток на міжнародних відносинах Чилі і подальшому відновленні демократії. По-третє, економічна відкритість країни, яка була розпочата під час авторитарного режиму і незабаром стала частиною загальної тенденції для всієї Латинської Америки. По-четверте, це великі політичні та економічні зміни, що відбуваються в світі, які здійснили вирішальний вплив на зовнішню політику Чилі та на суспільство країни.

У даному контексті керівництво Чилі повело активну міжнародну політику, яка базувалася на основі традиційних принципів, викладених вище, зорієнтованих таким чином, щоб стати інструментом сприяння загальному розвитку країни. Для досягнення поставленої мети урядом Чилі були визначені наступні цілі зовнішньої політики: інтернаціоналізація чилійської економіки за рахунок створення мережі угод і союзів з тим, щоб забезпечити адекватну присутність продукції та послуг на ринках у світі, і залучення іноземних інвестицій у Чилі. Обидва ці елементи були найважливішими для економічного зростання та розвитку Чилі. Інтернаціоналізація встановлює високу якість і конкуренцію стандартів, які повинні бути реалізовані за рахунок підвищення продуктивності праці, підвищення екологічних стандартів до міжнародних норм, збільшення кількості робочих місць та поліпшення умов праці.

Розвиток відносин на основі взаємної співпраці та довіри, створення іноземцям сприятливого клімату для розвитку двосторонніх відносин, міжнародного миру, захисту прав людини і демократичної стабільності, особливо в латиноамериканському регіоні.

Активна участь у міжнародному житті, з тим щоб сприяти, в міру можливостей країни, побудові світового порядку наступного століття. Ця робота знаходить своє відображення в чилійській участі в самітах Організації Об'єднаних Націй з питань соціального розвитку, жінок і навколишнього середовища, а також у регіональних самітах.

Зовнішня політика відрізняється в цілому виваженими, прагматичними рішеннями, які опираються на принципи

багатосторонності та універсальності. Чилійці прагнуть активно підключатися до вирішення актуальних глобальних та регіональних проблем.

Основні засади зовнішньої політики Чилі базуються на чотирьох основних принципах: повага до міжнародного права; територіальна цілісність; розвиток демократії і повага до прав людини; зобов'язання із співробітництва.

Значний вплив на формування зовнішньополітичної доктрини Чилі на початку ХХ ст. мала ідеологія прогресизму, яка з певними особливостями знайшла своє відображення під час президентства М. Бачелет (2006 – 2010 рр).

У чилійській політологічній літературі термін «прогресизм» розуміється, як правило, в якості альтернативи неоліберальній практиці з одного боку, і постулатам класичного соціалізму та соціал-демократії з іншого. У концептуальному плані поява цього поняття є наслідком еволюції ідеології «третього шляху», яка активно просувалася у 90-і роки ХХ ст. низкою європейських і американських лідерів, зокрема, колишніми президентами США Б. Клінтоном та Бразилії Ф. Е. Кардозо, прем'єр-міністром Великобританії Т. Блейром, канцлером Німеччини Г. Шредером, головою уряду Іспанії Ф. Гонсалесом. У основі «третього шляху» лежить визнання безальтернативності ринкових методів економічної політики при одночасному акценті на соціальну складову.

Новим аспектом зовнішньополітичної доктрини уряду М. Бачелет стала розробка концепції «Чилі як країна-платформа», згідно якої іноземним інвесторам надавався чилійський простір для виходу на інші латиноамериканські ринки. Багато транснаціональних компаній відкрило свої головні офіси в Чилі (на сьогодні це понад 3000 іноземних компаній та їх філіалів з 60 країн).

Реалізація цієї концепції передбачала активну участь у розвитку інтеграційних процесів як на регіональному, субрегіональному, так й на глобальному рівні. Чилійський уряд завжди вважав інтеграцію необхідною умовою для економічного розвитку країни. В 1968 р. країна стала

ініціатором створення Андського співтовариства, проте покинула його в 1976 р. під час диктатури А. Піночета.

З кінця ХХ ст. участь в розвитку інтеграційних процесів стала для Чилі пріоритетним напрямком, проте використовуючи власний підхід, особлива увага приділялася створенню зон вільної торгівлі на двосторонній основі. Станом на сьогодні у країні більш ніж 57 таких угод, які є основою побудови інтеграційних структур. Прикладом може слугувати створення у квітні 2011 р. Тихоокеанського Альянсу, куди увійшли Перу, Колумбія та Мексика. Ці країни пов'язані між собою угодами про зону вільної торгівлі.

На долю нового блоку припадає 40% ВВП Латинської Америки та 55% об'єму експорту регіону у країни світу. За словами Президента Чилі, населення офіційно сформованого об'єднання складає 215 млн. осіб з середнім доходом 13000 дол. США на одного жителя.

Одна з найважливіших цілей блоку – спільні дії та участь в процесах інтеграції в АТР. Розглядаючи азіатсько-тихоокеанський напрямок як найбільш перспективний у розвитку інтеграційний процес, Чилі, особливо з кінця 90-х рр. ХХ – початку ХХІ ст. розглядає його як пріоритетний напрямок двосторонніх відносин. Місце цього вектора особливо актуальне у контексті концепції «Чилі як країна-платформа».

Уряд країни докладает значних зусиль аби сформувати імідж Чилі як економічного посередника між державами АТР та Латинською Америкою, що обумовлено не лише локальними інтересами, але й забезпеченням мирної співпраці у Тихому океані. Країни регіону грають все більшу роль у світовій політиці та економіці, адже саме сюди наразі переміщуються центри світової торгівлі. Тому Сантьяго особливу увагу фокусує на цьому напрямку.

Чилійці беруть активну участь у роботі АТЕС, до складу якого входять з 1993 р., Азіатсько-тихоокеанського парламентського форуму, разом із Сінгапуром виступили співзасновниками Східноазіатсько-Латиноамериканського форуму. Чилі, Бруней, Сінгапур та Нова Зеландія – учасники Угоди про транстихоокеанську стратегічну торгівельну

асоціацію. Також країна є членом Форуму з Економічної Кооперації Тихоокеансько-Азіатського регіону, АПЕК, Союзу з економічної кооперації Тихоокеанського регіону, ПЕСС та Економічної Ради Тихоокеанського регіону, ПІБЕК. Участь Чилі в цих організаціях відповідає її зовнішньоекономічним цілям, адже основними задачами цих організацій є посилення усіх форм економічної співпраці країн регіону, боротьба з обмежувальними та протекціоністськими засобами у торгівлі, створення регіональної зони вільної торгівлі.

Іншим напрямком участі Чилі в інтеграційних процесах є регіональна інтеграція. Чилі була одним із ініціаторів створення Союзу південноамериканських держав (УНАСУР) та належить до числа його найбільш активних учасників, на правах асоційованого члена бере участь у роботі МЕРКОСУР та Андського співтовариства. Також Сантьяго підтримав бразильську ініціативу щодо формування Південноамериканського співтовариства націй, виступає за створення Міжамериканської зони вільної торгівлі. Країна бере участь у роботі ЛАІ, ОАТ, РІО, асоційований член НАФТА, Іbero-американського співтовариства тощо.

В той самий час Чилі має власне бачення інтеграції у регіоні. Вона – активний учасник багатьох латиноамериканських організацій, проте, щодо поглиблення регіональних інтеграційних процесів чилійці намагаються акцентувати увагу на політичних аспектах інтеграції у Північній Америці, уникаючи активних кроків з розвитку її торгівельно-економічної складової, надаючи перевагу двостороннім угодам.

Зовнішньополітичним пріоритетом Чилі завжди були США, які бачили в них стратегічного партнера, в той час як Чилі – одна з найбільш відкритих та стабільних економік світу. Характеризуючи політику Чилі щодо США, необхідно відзначити її подвійний характер, який видно особливо яскраво в умовах правління М. Бачелет. З одного боку, в цей час було підписано Угоду про створення зони вільної торгівлі, у 2006 р. керівництво Чилі позитивно відреагувало щодо американського плану створення АЛКА (Зони вільної торгівлі, яка охоплюватиме НАФТУ та усі країни Латинської

Америци). Але цей план провалився, бо не збігався з позиціями Бразилії, Венесуели та ін. Така позиція Чилі стала приводом для різкої критики зі сторони ряду латиноамериканських держав, а Венесуела навіть покинула Андське співтовариство, протестуючи цим жестом проти підписання Угоди між Чилі та США. Керівництво Чилі, у свою чергу, пішло на такий крок, враховуючи перш за все економічні пріоритети.

Двостороння угода з США передбачає лібералізацію торгівлі, інвестицій, створення механізмів вирішення суперечок, а також деякі положення щодо трудових стандартів та охорони оточуючої середи. Позитивний економічний ефект від повної лібералізації торгівлі з США, за оцінками МЗС Чилі, можна побачити у 16-відсотковому зростанні експорту та 2-відсотковому збільшенні ВВП. Ця угода набула чинності 1 січня 2006 р. О. Росалес, генеральний директор департаменту міжнародних економічних зв'язків МЗС, тоді зауважив: «Угоди такого типу сприяють політичній та економічній стабілізації, привносять відчуття впевненості як експортерам, так і імпортерам». Чилі була першою латиноамериканською країною, яка підписала таку угоду. Це реальна можливість вийти на ємкий ринок, залучити іноземні інвестиції та отримати доступ до сучасних технологій. Сполучені Штати найбільший споживач чилійської продукції (близько 18% від загального об'єму експорту). Американський капітал домінує в економіці країни, а товарообіг стабільно зростає.

Важливу роль для Чилі відіграє співпраця у військово-технічній сфері. Так, лише в 2009 р. уряд Чилі розмістив у США замовлення на придбання озброєння на загальну суму близько 665 млн. дол. США. Сполучені Штати беруть участь у формуванні висококваліфікованих кадрів для чилійської армії. Підписано ряд домовленостей щодо спільної боротьби із міжнародним тероризмом, світовою злочинністю та знищенням каналів світового наркотрафіку. Успішно розвиваються зв'язки у гуманітарній сфері. Одним з нових напрямків співпраці стало використання атомної енергії в мирних цілях.

В той самий час, чилійський уряд досить різко критикував дії США. Так, Чилі розробило план врегулювання кризи в Іраку напередодні вторгнення туди американських військ. Крім того Чилі не тільки засудило вторгнення антитерористичної коаліції, але його делегація голосувала проти резолюції по Іраку. Чилійський уряд неодноразово критикував політику США щодо Куби, як економічної блокади, так й проти знаходження там американської військової бази. Перемога на останніх президентських виборах С. Піньєри сприяла політичному зближенню двох країн. Саме чилійську столицю Барак Обама обрав аби звернутися із зовнішньополітичним зверненням до всієї Латинської Америки, сформулювавши основні положення нового курсу щодо цього регіону. Промову під назвою «Нова ера партнерства США та Латинської Америки» було проголошено 21 травня 2011 р. в культурному центрі президентського плацу.

В рамках асоційованого членства у НАФТА, Чилі співпрацює не тільки з Америкою, але й з Мексикою та Канадою. Останні – стратегічний партнер Чилі. Між країнами діє Угода про вільну торгівлю, а Канада є найважливішим інвестором в економіку країни та третім торговельним партнером після США та Китаю. Країни також співпрацюють в оборонній та гуманітарній сферах.

Мексика також є стратегічним партнером Чилі. Угоду про стратегічне партнерство було підписано ще у 2006 р. А президент С. Піньєра дав новий імпульс цим відносинам. Президент Мексики стратегічний союзник та близький друг Піньєра. Товарообіг між країнами постійно зростає. Уряд обох країн виступає за створення єдиного американського ринку, негативно ставляться до такою регіональної організації як АЛБА.

Азіатсько-тихоокеанська спрямованість є зовнішньополітичним пріоритетом Чилі, вектор, що сформувався в 90-і рр. ХХ ст. й сьогодні поглиблюється, реалізуючись як через інтеграційні об'єднання в регіоні, так і через двосторонні угоди. Особливе значення цей напрямок має у контексті реалізації програми «Чилі як країна-

платформа». Країни наразі швидко розвиваються та все більше потребують сировини, якою багаті країни латиноамериканського регіону, зокрема Чилі. У центрі азіатського вектора політики Сантьяго знаходяться Китай та Японія. Роль Китаю домінуюча. Ці двосторонні відносини почали розвиватися у 90-і рр. ХХ ст. та вийшли на якісно новий рівень у ХХІ ст. Чилійський уряд завжди визнавав принцип єдиного Китаю та підтримував у питаннях Тайваню та Тибету. Регулярно проводяться зустрічі між главами цих урядів, де обговорюються стратегічно важливі питання. В 2004 р. лідер Китаю Ху Цзіньтао відвідав Чилі, де зустрівся з президентом Рікардо Лагосом, що стало початком встановлення тісного контакту між країнами. У ХХІ ст. зустрічі між главами цих країн стали регулярними. Чилі першими із латиноамериканських країн визнали Китай країною з ринковою економікою, сприяла його прийняттю до ВТО. Крім того, вони стали першою з країн Латинської Америки, що підписала Угоду про зону вільної торгівлі та про взаємні інвестиції. Обидві сторони ставлять амбіційні завдання щодо співпраці та надання їм характеру стратегічного співробітництва. Це збільшить суму товарообігу до 2015 р. в три рази, здолати модель примітивної торгівлі товарами первинного ступеня обробки у сфері чорної металургії, розширити співпрацю, ширше використовувати сільськогосподарські ресурси обох країн.

Китайська сторона має намір приймати активну участь у будівництві базової інфраструктури в Чилі, а також спільно просувати будівництво транспортної мережі в Латинській Америці.

Сьогодні товарообіг між країнами складає 30 млрд. дол. США, що складає більше 20% від загального об'єму зовнішньої торгівлі Чилі. На долю Китаю припадає 60% міді, що експортується, тому уряд активно інвестує розвиток цієї сфери. Йде співпраця у гуманітарній сфері. Китай щорічно надає державні стипендії чилійським студентам для отримання вищої освіти. В 2004 р. Чилі вперше додала китайську мову в середній школі в якості факультативу.

Важливим напрямком у двосторонніх відносинах є співпраця в питаннях полярних, океанічних, космічних та сейсмологічних досліджень, а також дослідження Антарктики. Чилі володіє там територією, що дало Китаю можливість вести наукові дослідження у рамках Договору про Антарктику. Ці дві країни також активно співпрацюють в рамках міжнародних організацій, таких як ООН та ВТО. Себастьян Піньєра заявив, що Китай друга за величиною економічна держава світу, а, отже, така співпраця має масу перспектив для обох сторін.

В 2012 р. новий Президент Чилі підписав з керівництвом Китаю Угоди, які дозволять збільшити торгівельні відносини до 60 мільярдів доларів до 2015 р. Також торгівельні розрахунки Чилі з Китаєм будуть вестись без участі американської валюти, бо влада латиноамериканської держави домовилась з китайськими колегами використовувати валютні свопи.

Під час візиту Вень Цзябао в червні 2012 р. керівники обох країн виступили із спільною заявою, проголосивши встановлення між двома країнами відносин стратегічного партнерства, що ознаменувало початок нового важливого етапу в історії розвитку китайсько-чилійських відносин. Китайська сторона заявила про свій намір усесторонньої реалізації домовленостей з Чилі, висловив готовність докласти зусиль для досягнення ще більш значущих результатів у рамках співпраці між двома країнами у всіх існуючих сферах двосторонньої співпраці. Крім того, палата депутатів Чилі висловила свій намір поглибити співпрацю та докласти зусиль до диверсифікації китайсько-чилійських відносин стратегічного партнерства.

Все більшу роль у зовнішній політиці Чилі відіграє Японія. Чилі експортує до Японії мідь та її концентрат, молібден, лосось та селітру. Японія крупний експортер транспорту (легкові та вантажні автомобілі), електротехнічних товарів, електроніки, промислового обладнання та готових виробів. Сьогодні країна уклала угоду про ССТ, що дало імпульс двостороннім відносинам.

Новий уряд країни, реалізуючи «Програму відновлення та розвитку» 2010 – 2013 рр., приділяє значну увагу латиноамериканському вектору як через участь в інтеграційних процесах регіону, так і через двосторонні угоди. В першу чергу це стосується сусідніх країн, зокрема Аргентини.

Виключне значення Аргентини у зовнішній політиці країни обумовлене рядом факторів. По-перше, з цією країною Чилі має найдовший кордон 5500 км. По-друге, від Аргентини залежить енергетична безпека Чилі, вона постачає в країну значну частину газу. Зменшення кількості цих поставок, що неодноразово мало місце, призводило до значних економічних втрат. По-третє, відносини між країнами мають довгу історію, що пов'язана з територіальними суперечками, що виникли в результаті підписання Угоди про кордони в 1881 р., де визначили сфери впливу за принципом двох океанів. Аргентина контролює Атлантичний океан, а Чилі – Тихий, острова Нуева, Ленокс та Пінктон перейшли під контроль Аргентини, що не влаштувало Чилі.

В 1971 р. держави звернулися до Британського арбітражу, який в 1977 р. повернув архіпелаг чилійцям. Крім того, Чилі отримали, згідно до міжнародного права, 200-мильну економічну зону в Атлантиці, що порушило принцип «двох океанів».

В 1978 р. країни знову опинилися на межі військового конфлікту. Протистояння вдалося уникнути лише завдяки посередництву Ватикану. В 1984 р. країни підписали Договір про дружбу, згідно до якого острова залишилися за Чилі, територіальні води – за Аргентиною. Як зауважують наглядачі, хоча суперечку й вирішено, проте напруженість залишається. Це пов'язано з тим, що атлантичний шельф надзвичайно багатий на ресурси, на відміну від тихоокеанського.

На початку ХХІ ст. велику частину суперечливих питань, що пов'язані з окресленням кордонів, було вирішено. Суперечливою залишається ділянка на півдні Патагонії,

загальною площею 50 км. кв. країни намагаються врегулювати ці питання за участю міжнародного арбітражу.

В XXI ст. відносини між країнами динамічно розвиваються, про що свідчить підписання більше ніж 100 угод на двосторонньому рівні та більше 30 механізмів співпраці та координації. Для Чилі – Аргентина партнер номер один серед країн регіону. Товарообіг в 2012 р. склав один мільйон доларів, відновлено залізничне Трансзатське сполучення. Значний вплив на активізацію діалогу між країнами мала зміна позиції Чилі щодо Фолклендських островів. Чилі на офіційному рівні підтримує претензії Аргентини на цей архіпелаг.

Окрема треба виділити співпрацю у військовій сфері, де сторони демонструють повне взаєморозуміння. Нормою стали спільні учення збройних сил, колективна участь чилійських та аргентинських контингентів у миротворчих операціях, які проводяться під егідою ООН.

Обидві країни виступають за створення військово-політичного союзу в рамках УНАСУР та створення міжнародних сил по підтримці миру «Південний хрест». Одна з причин – їх спільне прагнення посилитися в тій частині Антарктиди, на яку претендують англійці. Боротьба за цю територію проти спільного ворога в лиці Великобританії, стала важливим фактором зближення позицій обох країн та розширення взаємовигідної співпраці для реалізації власних цілей в південній Атлантиці та Антарктиді.

Вносячи певні зміни до реалізації латиноамериканського вектору Піньєра, як і його попередники, надає особливого значення відносинам з Аргентиною, відзначаючи при цьому наявність ряду проблем у розвитку торгівельних відносин, пов'язаних з тими перешкодами чилійському експорту в Аргентину. Обидві країни співпрацюють ще й у рамках регіональних структур.

Подвійний характер носять відносини з Болівією та Перу. З цими країнами існують серйозні територіальні суперечки. Новий Президент скорегував ставлення до цих держав. Болівія, втратив в результаті війни вихід до океану,

впродовж десятиліть намагається повернути його. В 2006 р. Бачелет та Президент Болівії Моралес дійшли певних домовленостей по цьому питанню. Новий Президент не погоджувався з рядом вимог Болівії. У березні 2011 р. Е. Моралес заявив, що Чилі не прагне вирішити цей спір, тому Болівія звернеться до міжнародного суду. Реакція чилійського уряду була жорсткою – повністю зупинити діалог по цьому питанню в разі реалізації намірів Болівії. В той самий час Чилі зацікавлена в розширенні співпраці з Болівією в енергетичній сфері. Поставки болівійського газу – один із шляхів зменшення газової залежності від Аргентини.

Подвійний характер властивий й відносинам з Перу. З одного боку, країни активно співпрацюють як в рамках Андського співтовариства, двосторонньої зони вільної торгівлі, створили новий економічний блок «Тихоокеанський альянс», з іншого боку не можуть вирішити територіальну суперечку. Предметом розбіжностей є багата на рибу ділянка в Тихому океані, площа якої складає 55 тис. км². Уряд перу подав до суду на Чилі в грудні 2012 р. В Гаазі розпочато розгляд справи щодо спірного морського кордону між Чилі та Перу. В 2010 р. Перу виступило з різкою заявою у зв'язку із придбанням 18 літаків Г-16 в Нідерландах, побачив в цьому порушення балансу сил в регіоні.

Зміна у відносинах із сусідами стосувалась й Колумбії. Його попередники, представники лівих сил, різко критикували діяльність Альваро Урібе, з яким Піньєра підтримував дружні відносини. Прийшовши до влади Піньєра активізував відносини з Колумбією, особиста дружба пов'язує його з Президентом Хуаном Мануелем Сантосом.

Латиноамериканський вектор Чилі в ХХІ ст. отримав новий напрямок – відносини з країнами Центральної Америки та Карибського басейну. Однією з головних цілей стало підписання з урядами країн цього регіону Угод про вільну торгівлю. Будучи однією з багатих країн регіону, Чилі виступає в якості донору для цих країн, надаючи гуманітарну, технічну, військову допомогу, інвестуючи до економік Гаїті, Домініканської Республіки, Нікарагуа.

З приходом до влади Піньєра принципово змінилися відносини з Венесуелою та Кубою. В період президентства М. Бачелет відносини з цими країнами розвивалися досить динамічно. Лідери Венесуели та Куби – ідеологічні супротивники нинішнього Президента. Він не приймає модель суспільного розвитку цих країн. Вважаючи себе вірним поборником демократії та демократичних цінностей, він критикує стан щодо прав людини в цих країнах, голосуючи з Комісією по правам людини при ООН, яка необхідна для реалізації кубинської політики щодо прав людини. В свою чергу, проамериканська риторика Президента Чилі також не сприяє розвитку активного діалогу. В той самий час, в такій позиції Чилі просліджуються «подвійні стандарти», адже Президент жодного разу не підіймав це питання щодо Китаю, де ситуація з правами людини набагато гірше ніж на Кубі чи Венесуелі.

Таким чином, латиноамериканський вектор зазнає найбільших коректив зі сторони Президента Чилі, визнаючи його пріоритетним. Змінилися також акценти по відношенню до окремих країн.

Диверсифікуючи свої зовнішньоекономічні зв'язки Чилі визначили як пріоритет – європейський вектор. Чилі мала давні дипломатичні та історичні зв'язки з Європою. В роки диктатури Аугусто Піночета дипломатичні відносини з більшістю європейських країн було розірвано, а відновлено лише в 90-і рр. ХХ ст. Цей вектор чилійської зовнішньої політики включає декілька компонентів: відносини з ЄС, двосторонні відносини з членами Союзу та відносини з Росією.

Чилі – єдина країна в регіоні, яка має з ЄС так звану «угоду третього покоління» щодо політичної та економічної асоціації та співробітництва, що фактично є статусом асоційованого члена. Угода про асоціацію з ЄС та Угода про співробітництво підписані в 2002 р. та стали конкретним важливим кроком у підтримці співпраці та стимулюванні нових відносин.

Завдяки цим договорам, переважна більшість чилійських продуктів потрапляє на ринок Європи з нульовим тарифом, а прибуток складає 500 млн. дол. США. Крім того, Угод про асоціацію з ЄС містить у собі й положення про політичну співпрацю. Серед європейських партнерів пріоритет надається відносинам з Фінляндією, Норвегією, Нідерландами, Іспанією та Німеччиною.

Відносини з Росією активізувалися після 2004 р.. Поштовхом у розвитку цих двосторонніх відносин став візит В. Путіна на Саміт 2004 р. та переговори з М. Бачелет. Президент послідовно проводила курс на активізацію двосторонніх зв'язків, вважаючи, що необхідно шукати нові напрямки співпраці, які відповідатимуть інтересам двох країн. В ході цих переговорів, було підписано ряд російсько-чилійських угод у сфері торгівлі, військово-технічної співпраці, взаємодії у дослідженні космосу. На думку Бачелет, саме тоді між урядами країн «з'явилося розуміння того, як можливо розвивати двосторонню співпрацю у різних сферах».

В ході візиту Бачелет до Москви в 2009 р., було підписано ще ряд угод. Чилійці прагматично підходять до торгівлі з Росією, розглядаючи її як ринок для реалізації власних товарів. Новий чилійський уряд визнає необхідність розвитку чилійсько-російських відносин, які мають великий потенціал, який наразі майже не реалізовується.

Політика Чилі стосовно країн Близького Сходу та Африки спрямована на зміцнення політичного діалогу, культурних зв'язків, розширення торгівлі, співпраці та розвідки родовищ в енергетичному секторі.

Чилі підтримує дипломатичні відносини з 52 країнами в вищезазначеному регіоні. Також займає статус спостерігача в Лізі арабських держав з 2005 р., а також Африканського Союзу з 2007 р.

Особливу роль у зовнішньополітичному курсі Чилі займає Антарктида. Дослідження білого континенту є частиною національної державної політики, країн прагне до збільшення свого наукового перебування в Антарктиді та відстояти суверенне право на власний сектор на континенті.

Реалізовуючи амбіційні плани стати глобальним гравцем, Чилі активно діє в міжнародних організаціях. Чилі в ХХІ ст. входила до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН. Послідовно виступає за реформування цієї структури, згідно до нових реалій, особливо, на думку чилійського уряду, потребує реформ діяльність ООН у сфері боротьби з міжнародним тероризмом.

У листопаді 1990 р. Чилі приєдналось до системи «резервних угод» ООН. В країні створено навчально-тренувальний центр підготовки миротворців. Чилійський уряд погодився з позицією більшості країн регіону, які вимагають збільшення кількості постійних членів РБ ООН, підтримуючи при цьому кандидатуру Бразилії. Чилі внесло значний вклад до розробки та прийняття Конвенції ООН по морському праву, де особливу увагу приділено створення виняткової економічної зони, що особливо важливо для рибної промисловості, та подальшої розробки інструментів, таких як Нью-Йоркська Угода з питань транскордонних рибних запасів і запасів далеко мігруючих риб.

Як країна, відкрита для світу, Чилі демонструє свою готовність повністю взяти на себе відповідні міжнародні зобов'язання у суспільній справі досягнення миру, безпеки та розвитку.

У глобальних питаннях Чилі підтримує спільні дії країн у таких галузях, як загрози безпеці, природні ресурси, енергетика, навколишнє середовище, сталий розвиток, зміна клімату, міжнародна злочинність, бідність та поліпшення управління.

Чилі вважає, що відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки лежить на колективних зусиллях, тим паче, що односторонні відповіді можуть підірвати правові основи міжнародного співіснування. Тому важливо заохочувати багатостороннє співробітництво з метою зміцнення міжнародних режимів безпеки, таких, як контроль над стратегічним озброєнням, заборона хімічної зброї, ядерне нерозповсюдження і роззброєння.

Чилі послідовно проводить курс на розширення своєї присутності в світі, в перше чергу у торгівлі. Країна займає

перше місце у світі за наявністю Угод про вільну торгівлю. Прагненні стати глобальним гравцем, Чилі реалізує через диверсифікацію своїх зовнішньополітичних зв'язків, широкій участі в інтеграційних процесах регіонального та субрегіонального рівнів. На користь ефективності її політики свідчить її вступ до Організації економічної співпраці та розвитку в 2010 р., участь в «клубі заможних» та підвищення статусу до розвинутої країни, сприяє її реалізації в якості глобального гравця. Прагматизм та економічна вигода завжди лежали в основі формування її зовнішньої політики. Приход до влади правих сил, принципово не змінив цей факт. Змінилися лише деякі зовнішньополітичні акценти, як то явне дистанціювання від країн з крайньолівими режимами – Венесуели та Куби.

Останнім часом, можливість держави впливати на інші країни залежить не тільки від її економічної та військової могутності, а, швидше, це безпосередньо пов'язано з її образом та авторитетом на міжнародному рівні.

Основна мета Чилі – поширення позитивного іміджу країни на міжнародній арені, у тому числі політичної, економічної, соціальної та культурної реальності. Воно наголошує на тому, що країна є плюралістичною і толерантною, включена в міжнародне співтовариство і є надійним сусідом і партнером. В 2013 р. країну знову очолила М. Бачелет, котра продовжила курс свого попередника з внеском в нього певних корективів.

4.3. Зовнішня політика Республіки Еквадор

Еквадор – колишня колонія Іспанії, що отримала від неї незалежність в 1822 р. й до 1830 р. знаходилася у складі Великої Колумбії під керівництвом Симона Болівара. Еквадор – це країна гір з високим відсотком індіанського населення. З моменту отримання незалежності країна стала предметом експансії з боку сусідніх країн. В результаті численних війн, остання завершилася у 1942 р., в якій Еквадор зазнав повної поразки, країна втратила майже дві третини своєї території, які відійшли до Бразилії, Колумбії та Перу. Країна не має

великих природних ресурсів, є невеликі запаси нафти. Головні багатства Еквадору – це банани та квіти. Вони складають основу експорту країни – 51% якого йде до США.

Еквадор став першою країною Південної Америки, яка вступила на шлях демократії. Це відбулося тв. 1978 р. але наприкінці ХХ ст. країні не вдалося кардинально вирішити жодну з задач, які постали перед країною. Більш того, відбувався процес загострення соціально-етнічних та політичних конфліктів на фоні слабкої держави та тривалої кризи влади. З 1996 по 2005 рр. країною керували 7 президентів. Рубіж ХХ – ХХІ ст. характеризувався економічною кризою та масовими виступами індіанських організацій проти правлячого режиму, які здійснював колонізацію країни, відмовившись від національної валюти.

Все це призвело до зростання соціальної напруги в країні. На тлі загострення соціально-економічної ситуації в 2006 р. перемогу на президентських виборах одержав Рафаель Корреа, колишній міністр економіки, який пішов у відставку в 2004 р. на знак незгоди з курсом уряду. В 2005 р. він створив політичну партію «Альянс Країна». У другому турі він отримав 56% голосів та став 55-м президентом Еквадору. Його прихід до влади став початком нового етапу історії країни та її зовнішньої політики.

Формування зовнішньополітичного курсу країни відбувається під впливом низки факторів. В першу чергу, це ті зміни, які відбуваються в світі під впливом глобалізації та регіоналізації, а також тією ситуацією, яка склалася на континенті на початок ХХ ст.

Президентський пост завоював на президентських виборах 26 листопада 2006 р завдяки своїм соціалістичним гаслам на підтримку «простих людей» і антиамериканської риторики поява цілої низки держав, які очолюють політичні лідери, які близькі по своїм політичним поглядам до поглядів Корреа. По-друге, це зміна моделі внутрішнього розвитку країни, яка потребувала пошуку нових союзників та партнерів на міжнародній арені. По-третє, це врахування тих традицій, які склалися виходячи з орієнтації експорту країни. Як вказувалося 50% експорту йде до США.

Зовнішньополітична доктрина Еквадору була відображена в двох документах: це Конституція та Національний план зовнішньої політики на 2006 – 2020 рр. Слід позначити, що у відповідності до цих документів зовнішня політика країни визначається Президентом. Принципи зовнішньополітичної доктрини виходять з визнання багатопольярного сучасного світу, опора на міжнародне право, відмова від використання сили, проголошення миру в якості основи світового порядку. Визначаючи цілі зовнішньої політики країни, доктрина акцентує увагу на розвитку інтеграційних процесів в режимі диверсифікації торгівельно-економічних зв'язків та джерел прямих інвестицій, вирішення територіальних суперечок з Колумбією, боротьбі з міжнародними загрозами в області безпеки: тероризмом, наркотрафіком, транснаціональною злочинністю. Сучасна зовнішньополітична доктрина змінила традиційні пріоритети зовнішньої політики, зробивши акцент на розвиток відносин з країнами Латинської Америки, а не США.

Латиноамериканський вектор має сьогодні низку складових. Це участь та розвиток в процесах інтеграції на континенті. Найбільшу цікавість становить участь Еквадору в Андському товаристві – найстарішому інтеграційному об'єднанні Латинської Америки. Еквадор також здійснив важливі кроки на шляху зближення таких двох організацій як Андське товариство та МЕРКОСУР. Сьогодні Еквадор поряд із іншими країнами Андського товариства є асоційованими членами МЕРКОСУР. З приходом до влади Корреа Еквадор вступив в АЛБУ, об'єднання, яке створили Венесуела та Куба в 2004 р.

Нове керівництво Еквадору зараз активно співпрацює з інтеграційними об'єднаннями країн Центральної Америки та Карибського басейну. Розвиток інтеграційних процесів в регіоні Еквадор розглядає як основу для своєї економіки. Про це переконливо свідчить той факт, що в останнім часом в ці країни зростає рівень експорту.

Активно розбудовуються партнерські відносини з країнами регіону на двосторонній основі. Пріоритет в першу

чергу надається країнам, які входять до Андського товариства та до АЛБУ. Особливо динамічно з приходом Корреа до влади розвиваються відносини з Венесуелою. Свій перший візит до цієї країни Корреа здійснив ще протягом передвиборчої кампанії, заручившись підтримкою У. Чавеса. Обоє лідерів поєднує їх походження, вони обидва є представниками корінного населення Америки, а також подібність їх світоглядних позицій, прихильність до ідей боліваризму. Отримавши посаду президента, Корреа підписав десятки угод з Венесуелою, перевівши відносини двох країн в рамки стратегічного партнерства. Сьогодні між країнами реалізується співпраця за 13 напрямками. Особливо важливе місце посідає енергетика. Це й створення спільних підприємств між державними нафтовими компаніями двох країн, фінансування Венесуелою модернізації нафтопереробних та розбудова нових потужностей в цій сфері, поставка паливно-мастильних матеріалів з Венесуелою в Еквадор в обмін на нафту. До Венесуели йде сьогодні більш ніж 10% експорту країни та ввозиться приблизно 7% імпорту. Країни регулярно проводять політичні консультації як в рамках АЛБА, так і на двосторонній основі. З 2006 р. відбулося більш ніж 9 зустрічей президентів двох держав. Венесуела стала найближчим союзником Еквадору, допомагаючи останньому у важкі часи. Так було, коли в результаті кризи Еквадор міг зірвати поставки нафти до США. Саме Венесуела надала необхідну кількість нафти та Еквадор зміг виконати всі умови контракту. Венесуела встала на захист територіальної цілісності Еквадору в умовах загострення колумбійсько-еквадорських відносин. В 2008 р. колумбійська авіація нанесла удар в прикордонній зоні Еквадору, об'явивши це необхідним заходом у боротьбі з терористичним табором, який знаходився на території Еквадору. В результаті Еквадор розірвав відносини з Колумбією. Теж саме зробив У. Чавес. Нова криза настала у 2011 р., коли було підірвано нафтопровід, ведучий з Еквадору до Колумбії, а також група озброєних сил вторгнулася на територію Еквадору та викрало трьох осіб, звинувативши їх у вибуху. Президента Еквадору, якого підтримав У. Чавес,

заявив, що відправляє армію на допомогу еквадорським прикордонникам.

Обидві країни співпрацюють з третіми країнами. Так у 2011 р. Еквадор та Венесуела підписали комерційні угоди з Іраном, Гватемалою. Обидві країни дотримуються однакової позиції з міжнародних проблем. А саме, згідно подій в Лівії, Сирії, Ірану. Досить схожі їх позиції щодо формування сучасного світового порядку. Серед країн Андського товариства Еквадор активно співпрацює з Чилі та Перу.

Досить складно розвиваються відносини Еквадору з Колумбією. Колумбія є важливим торговельно-економічним партнером Еквадору. На долю Колумбії припадає 30% експорту країни, більш ніж 50% нафти, яка йде на експорт. В той же час між країнами наявні територіальні суперечки. Колумбія є однією з небагатьох країн регіону, яка правдить яскраво виражену проамериканську політику. Керівництво країни обвинувачувало Кореа в тому, що він дозволяє терористам використовувати Еквадор, а саме – Революційним озброєним силам Колумбії. Це організація, яка знаходиться поза законом, офіційно признана терористичною і з якою офіційний уряд проводить боротьбу. За президентство Кореа два рази відносини між країнами зазнавали кризи. Це в 2008 р., коли було розірвано дипломатичні відносини, після того, як її війська нанесли удару по підпільному табору екстремістського угруповання Революційні озброєні сили Колумбії (РОСК) на території Еквадору. При цьому розірвання дипломатичних відносин не вплинуло на торговельні зв'язки між Еквадором та Колумбією. «В жодному випадку це не повинно вплинути на наші торговельні зв'язки. Ми говоримо лише про дипломатичні відносини», – заявив прес-секретар МЗС Еквадору Педро Артїєда. Криза почалася на початку березня, коли колумбійські військові сили бомбардували територію сусідньої країни та атакували підпільний табір РОСК. В результаті атаки було вбито 20 людей та поранено трьох бойовиків цього лівоекстремістського угруповання. Внаслідок чого Еквадор та солідарна з ним Венесуела направили свої військові частини до колумбійського кордону.

Венесуельський президент У. Чавес віддав розпорядження щодо закриття венесуельського посольства в Боготі та прийняв рішення вислати з країни посла та весь персонал посольства Колумбії. Еквадорський лідер Рафаель Корреа також вислав посла Колумбії з Кіто. Пізніше він заявив, що його країна буде вживати відповідні заходи у відповідь, якщо влада Колумбії не вибачиться за військову операцію на території Еквадору. «Агресор повинен вибачитися, та міжнародна спільнота згідна з цим. Якщо не вибачиться, ми будемо змушені захищати себе нашими способами», - заявив Корреа на зустрічі з журналістами в столиці Бразилії, яка підтримувала Еквадор.

Кризу було врегульовано завдяки втручанням низки країн Південної Америки, в першу чергу Бразилії на Саміті групи латиноамериканських держав в 2008 р. В декларації, яку підписало 20 країн регіону відмічалось, що колумбійський президент Урібе вибачився за порушення кордону Еквадору в ході спецоперації проти повстанців з «Озброєних революційних сил Колумбії» (FARC).

Лише в 2010 р. країни відновили дипломатичні відносини. В той же час Еквадор звинуватив Колумбію у використанні заборонених отрутих хімікатів на прикордонних районах з Еквадором та подав скаргу на Колумбію до Міжнародного суду.

Відносини знову загострилися у 2011 р., коли було підірвано нафтопровід та колумбійські війська знову вторглися на територію країни. Лише, коли президент Урібе пішов у відставку та перемогою на виборах в 2012 р. Хуаном Сантасом відносини між країнами дещо поліпшилися. В той же час торгівельно-економічні зв'язки не лише не призупинилися, а й за ці роки спостерігалось їхнє зростання. Зростає не лише загальний обсяг, а й кількість найменувань товарів. У Еквадорі наявне позитивне сальдо з Колумбією. Все це свідчить про прагматизм нинішнього керівництва країни, яке формує свою зовнішню політику, виходячи з національних інтересів країни.

Значне місце в латиноамериканському векторі посідає також й Бразилія. Відносини з нею формуються як в рамках

МЕРКОСУР, так й на двосторонньому рівні. Новим керівництвом країни було підписано низку угод, які охоплюють всі галузі діяльності. Зростає роль Бразилії як країни, що інвестує в економіку Еквадору, зростає обсяг торгівлі. Якщо в 2000 р. на долю Бразилії припадало лише 3% експорту, то на сьогодні цей показник складає 6,7% та має стійку тенденцію до зростання.

Незважаючи на «ліві погляди» президента Корреа, його антиамериканізм, відносини з США залишаються важливими з точки зору економічних інтересів країни. Сьогодні Еквадор розбудовує ці відносини у відповідності до своїх національних інтересів. Для Корреа не характерні жорсткі антиамериканські висловлювання, які робив У. Чавес. Корреа намагається розбудовувати відносини між двома державами на основі взаємної користі. США залишаються поки для Еквадору важливим економічним партнером. Так, до США спрямовується практично весь цукор, який йде на експорт, більша частина риби, 50% нафти, 60% кави та бананів, інвестиції американського капіталу в економіку Еквадору домінують. США здійснювали фінансову допомогу країні. Так, в 2007 р. ця допомога склала 34 млн. дол. США в країні також діяла низка програм, які фінансувалися США з боротьби з наркотиками. Відносини між країнами почали погіршуватися у зв'язку з тими реформами, які розпочав Корреа, а саме, з часткової націоналізації нафтової промисловості та впровадження більш жорсткого контролю за діяльністю іноземних компаній. В результаті американська компанія «Охуо» втратила ліцензію на видобуток нафти. Новий президент відмовився продовжити строк перебування американських військових на базі Манті та попросив їх залишити країну. Не було підписано й Договір про зону вільної торгівлі між країнами. Корреа вважав, що він не відповідає національних інтересам країни. Новий президент також обвинуватив ЦРУ у втручанні у внутрішні справи держави. У відповідь на ці дії американці запровадили низку економічних санкцій проти Еквадору. Так, Еквадор не було включено до країн Андської групи, для яких США пролонгував до 2013 р. строк дії Закону про пільгові тарифи.

Під цей закон припадало більш ніж 750 найменувань товарів, які експортувалися Еквадором в США. США підтримали Колумбію в період колумбійсько-еквадорського конфлікту. 2011 р. став новим етапом загострення дипломатичних відносин, пов'язаних з появою в Інтернет-мережі на сайті Wikileaks листування американського посла, в якій він вкрай неприємно висказувався на адресу посадовців Еквадору. В результаті посол США був об'явлений персоною нон грата та його вислали з країни. Не будуть сприяти налагодженню відносин і рішення президента країни надати політичний притулок автору скандального сайту Wikileaks. Еквадор також заявив про свою готовність надати політичний притулок колишньому працівнику ЦРУ Е. Сноудену.

В той же час в області економічних відносин країни не зробили серйозних демаршів. Намагаючись диверсифікувати зовнішньоекономічні зв'язки, Еквадор активізував європейський вектор своєї зовнішньої політики. Цей вектор реалізується крізь відносини Еквадор – ЄС, на основі двосторонніх угод з країнами-членами ЄС, де особлива роль належить Іспанії. Третій напрям європейського вектору – це відносини з Росією.

Відносини с ЄС є пріоритетними для Еквадору. Доля країн ЄС складає 12% експорту та 15% імпорту. Відносини розвиваються як в рамках МЕРКОСУР – ЄС, Саміт «ЄС – Латинська Америка», так і на двосторонній основі. Між ЄС та Еквадором підписано низку угод, які визначають відносини в економічній сфері, енергетиці, гуманітарній сфері. Відносини між ЄС та Еквадором мають гарні перспективи. В 2012 р. ЄС відмовилася від зборів на еквадорські банани. Еквадор отримав у торгівлі з ЄС такі ж преференції як і низка інших Латиноамериканських країн. Найбільш динамічно розвиваються відносини з Іспанією. Іспанія була навіть готова спрямувати інвестиції в економіку Еквадору на 400 млн. дол. США та приймати участь в низці інтеграційних проектів разом з Еквадором, Перу та Колумбією. Це план «Еквадор», спрямований на розвиток провінції Сукубіос, Карча та Есмеральдас, які прилягають до Колумбії. Вартість проекту складає 250-300 млн. дол. США. В цей проект

збиралася вкласти кошти і Італія. Фінансова криза, яку переживає сьогодні ЄС, в тому числі й Італія та Іспанія, не дали змоги реалізувати ці проекти. Наявна також й інша перешкода у вигляді відсутності між МЕРКОСУР та ЄС угоди про зону вільної торгівлі, наявність низки обмежень для доступу еквадорських товарів на ринки країн ЄС.

Особлива роль у відносинах з країнами ЄС належать Німеччині, котра є одним з основних партнерів Еквадору в ЄС. Обсяг експорту Німеччини в Еквадор склав більше 500 млн. євро в 2013 р. Німеччина є одним з найбільших двосторонніх донорів країни. В 2012 – 2014 рр. Еквадор отримав від Німеччини більше 60 млн. євро для вирішення екологічних проблем та модернізації системи керування державою. Країна активно співпрацює в сфері культури та освіти. В Еквадорі працює німецько-еквадорський культурний центр «Товариство Гумбольта», діє низка німецьких шкіл.

Найбільш динамічно за нового президента розвиваються відносини з Росією, які мають усесторонній характер. Але особливо динамічно співпраця реалізується за трьома напрямками: торгівельно-економічне співробітництво, науково-технічна та військова співпраця. Еквадор входить до трійці лідерів-партнерів Росії в Латинській Америці. Обсяги торгівлі постійно зростають: так у 2012 р. він збільшився майже до 1 млрд. дол. США.

Еквадор є основним постачальником бананів та роз до Росії. На третьому місці – постачання креветок. На російський ринок також експортуються кава, какао, морепродукти, екзотичні фрукти, деревина, гвоздики, хризантеми та екзотичні квіти. Росія експортує до Еквадору залізо, сталь, електричне медичне обладнання, автомобільні запчастини, папір, добриво. Між Росією та Еквадором укладено двосторонню угоду щодо відміни віз при взаємному переміщенні громадян, що сприяє розвитку туризму. На сьогодні в Росії в рамках наукового обміну навчається близько 300 еквадорських студентів. 1 березня 2011 р. на базі Університету Гуаякіля було відкрито Центр з вивчення та розповсюдження російської мови. Планується відкриття

«Школи російської мови» при Технологічному університеті Екіноксіаль.

Активно розвивається військово-технічна співпраця, якою керує Міжурядова російсько-еквадорська комісія з військово-технічної співпраці. Реалізується низка проектів з постачання Росією військової техніки до Еквадору. Так, Росія поставляє до Еквадору вертольоти. Країни ведуть діалог й у політичній площині, маючи спільні позиції щодо низки сучасних міжнародних проблем.

Еквадор має вихід до Тихого океану. Нинішнє керівництво країни надає особливого значення розвитку відносин з країнами даного регіону. Особливо активно та динамічно розвиваються відносини з КНР. Еквадор, починаючи з ХХІ ст., увійшов до сфери інтересів КНР, яка проводить активну експансіоністську політику в регіоні. З 2003 р. китайські нафтові компанії приймають участь у розвідувальних роботах щодо пошуку нафти в Еквадорі. За нового керівництва ці зв'язки було продовжено. Китайські компанії придбали низку активів нафтових компанії внаслідок чого, до них відійшли потужності, якими забезпечується 9,4% видобутку нафти в регіоні. Китайці фінансували будівництво в Еквадорі найбільшого та найсучаснішого нафтопереробного заводу на континенті. Китай став новим ринком збуту для морепродуктів та кісткового рибного борошна. Товарообіг між країнами має стійку тенденцію до зростання та складає більше 150 млн. дол. США. Еквадор підтримує політики єдиного Китаю, що є принципово важливим для Китаю. Керівництво обох країн неодноразово заявляли, що продовжують розвиток двосторонніх відносин, підтверджують спільність позицій з низки міжнародних проблем. Це сприяє тому, що КНР перетворюється на економічного кредитора Еквадору. Окрім КНР Еквадор сьогодні більш активно веде діалог з країнами АТЕС.

Зовнішня політика країни націлена на створення умов для рішення складних соціально-економічних проблем. Вона має самостійний та прагматичний характер та відображає як національні інтереси країни, так і ті тенденції, які характерні

для розвитку системи міжнародних відносин в регіоні та в світі в цілому.

Республіка Еквадор визнала незалежність України 2 січня 1992 р., а дипломатичні відносини між державами біло встановлено 27 квітня 1993 р. В Україні немає еквадорського посольства, а його обов'язки виконує дипломатичне представництво держави, що знаходиться в Австрії. Договірно-правова база двосторонніх відносин складається з 4 документів, основним з яких є Договір про дружні відносини та співробітництво між Україною і Республікою Еквадор, який набрав чинності 13 травня 2004 р. За даними Державної служби статистики України в 2013 р. обсяг взаємної торгівлі становив 327,1 млн. дол. США, збільшившись у порівнянні з 2012 р. на 5%. Україна експортує в Еквадор продукцію металургічної галузі, а імпортує, з свою чергу, сільськогосподарські товари.

4.4. Зовнішня політика Багатонаціональної Держави Болівія

В XVI ст. Болівія була завойована іспанськими конкістадорами. У XVIII ст. країна увійшла до складу королівства Ла-Плата. Як незалежна держава існує з 1825 р. країна неодноразово мала війни зі своїми сусідами, остання війна була з Парагваєм за нафтове родовище Чако-Бореаль. В усіх війнах Болівія зазнавала поразки, в результаті втратила більш половини власної території, позбавившись виходу до Тихого океану. Сьогодні країна є сухопутною державою. Намагання отримати вихід до моря стало важливим фактором, який визначав зовнішньополітичний курс країни. Реалізуючи цю мету, Болівія спиралася на допомогу США. Її зовнішньополітична доктрина практично до приходу до влади в 2005 р. лідера партії «Рух до соціалізму» мала яскраво виражений проамериканський характер. Важливим фактором, який впливав на формування зовнішньополітичного курсу стала наявність природних ресурсів. В Болівії наявні великі запаси залізної руди, кольорових металів, 18% світових запасів сурми. Країна

входить до десятки країн, які добувають олово, рідкоземельні метали, так як: літій, вольфрам, вісмут, уран, а також є запаси дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння. Особливу роль відіграє й газовий фактор. Наприкінці ХХ ст. в країні були відкриті запаси газу, які поставили країну на друге місце в Латинській Америці після Венесуели та на дев'яте місце в світі за його запасами.

Особливістю країни є те, що більшість її населення автохтонне – це індієці, а також й те, що країна історично є однією з найбільш бідних країн регіону. Якісно новий етап в житті країни розпочався у зв'язку з перемогою на виборах в грудні 2009 р. Ево Моралеса, індієця, який отримав мандат довіри на позачергових парламентських виборах в грудні 2009 р., коли за нього проголосувало більше 64% виборців. В своїй інавгураційній промові новий президент заявив: «Починається новий етап історії Болівії, в якому буде місце рівноправності, соціальній справедливості та миру». З його приходом в країні почалися кардинальні реформи, пов'язані в першу чергу з процесом націоналізації природних ресурсів країни. Вже 1 травня 2006 р. Ево Моралес підписав указ про передачу вуглеводневих ресурсів до держави. Іноземні нафтові компанії повинні були укласти нові контракти з урядом Болівії на менш вигідних для себе умовах або залишити країну.

До держави перейшло декілька нафтогазових металургійних компаній «Ентель», процес націоналізації також торкнеться підприємств, які працюють в енергетичній сфері та залізниці. Згідно планів влади, доля держави в економіці буде дорівнювати 35%.

В країні було прийнято Конституцію, згідно якої корінному населенню було надано більше прав та розширено їх представництво в різних органах влади. Окрім іспанського, офіційними мовами було проголошено всі мови індієських народностей Болівії.

Новий основний закон зміцнює державний контроль над ключовими секторами економіки, а великі запаси газу та інших природних ресурсів проголошуються національним надбанням. Департаменти країни отримали більшу

автономію та мають право на створення власних законодавчих асамблей.

Нова модель соціально-економічного розвитку, яка формується в країні, потребувала й кардинального нового підходу до зовнішньополітичної доктрини та зовнішньополітичного курсу країни, які б забезпечували та створювали б сприятливі умови для вирішення внутрішньополітичних та соціально-економічних проблем держави. Реформи, реалізовані Моралесом, пов'язані з процесом націоналізації викликали неоднозначну реакцію інших держав, в першу чергу США, компанії якої були змушені або піти з країни, або віддати частину свої акцій державі. Реакція США та низки інших країн також змушувала коректувати зовнішньополітичний курс, який тривалий час мав проамериканський характер. Слід також відмітити, що прихід Ево Моралеса до влади відбувався в нових геополітичних умовах, які склалися на континенті на початку ХХІ ст. Це привело до влади в цілій низці країн Латинської Америки лівих та демократичних політичних лідерів, які встали на шлях проведення незалежних зовнішньополітичних курсів. На цей момент різко падає вплив США, поширюється анти американізм, континент стає об'єктом за сфери впливу в якому борються нові гравці. Це – Китай, ЄС та Росія. Все це було повинно враховувати нове керівництво країни, формуючи свій зовнішньополітичний курс. В основу зовнішньополітичної доктрини новий президент поклав тезу про багатополлярність сучасного світу, необхідність формування справедливого світового порядку, заснованого на принципах демократії, рівності та дотримання норм міжнародного права.

В контексті цих принципів Болівія виступає за кардинальне реформування ООН, а саме такої її частини як Рада Безпеки. Ево Моралес вважає, що слід зменшити повноваження Ради безпеки. На його думку, Рада Безпеки дискредитував себе в ході лівійського конфлікту. Країна активно працює в низці інших організацій: ОАГ, Група РІО, ЛАГ, Рух неприєднання. Визначаючи сутність зовнішньої політики країни, керівник Болівії заявив, що його країна не

вважає себе «дзеркалом США та буде проводити незалежну політику, не озираючись на дядьку Сема». Перед дипломатією країни постала задача підтримувати нормальні дипломатичні відносини з усіма державами, проводити політику з ефективною економічною складовою, а також активно реалізовувати стратегію стимулювання нових ринків збуту для своєї продукції, розроблену урядом після призупинення дії тарифних преференцій з боку США. Пріоритетом зовнішньополітичного курсу країни став Латиноамериканський вектор. В реалізації цього напрямку велике значення має газовий чинник. Болівія намагається використати свої природні ресурси та особливості свого географічного розташування (територія країни є частиною великих південноамериканських басейнів рік) для того, щоб стати енергетичним вузлом континенту та центром міжокеанських коридорів. Окрім цього в політиці нинішнього президента простежується намагання грати роли посередника в регіональному, субрегіональному та би регіональному діалозі. Це входить в контекст диверсифікації міжнародних зв'язків, характерної для політики Болівії після 2005 р.

Доказом цього може слугувати позиція президента в період венесуельсько-колумбійського конфлікту 2010 р., який потребував терміново скликати саміт Союзу південноамериканських націй (УНАСУР) для врегулювання конфліктів між цими країнами, щоб «не допустити війни між братськими країнами».

Латиноамериканський вектор розвивається в двох напрямках. Це участь Болівії в розвитку інтеграційних процесів і на основі двосторонніх відносин з країнами континенту. Болівія була учасницею розвитку латиноамериканської інтеграції, вона входить до Андського товариства, підписавши у 1996 р. угоду про асоціацію. З приходом Ево Моралес країна якісно змінила свої підходи до розвитку інтеграційних процесів, формування інтеграційного простору латиноамериканських країн. В цьому просторі не має місця США, країна відмовилася від проекту АЛКА, засудивши ті країни, які пішли на укладання договорів про

зони вільної торгівлі з США. Болівія не вийшла з Андського товариства як це зробила Венесуела, після укладання Чилі такого договору, але передивилася пріоритети своєї інтеграції, активно долучившись до розвитку інтеграційних процесів в рамках МЕРКОСУР та УНАСУР, поставила свій підпис під актом про створення «Банку Півдня» (БП), метою якого є забезпечити фінансування економічний та соціальний розвиток країн-членів з метою поглиблення регіональної інтеграції.

Болівія досить чітко визначила свою роль і місце у розвитку інтеграційних процесів. Це, в першу чергу, забезпечення енергетичної безпеки країн регіону. Рішення цієї задачі Болівія реалізує спільно з низкою інших країн: Бразилія, Аргентина. Тут реалізується низка масштабних проектів: це будівництво мережі газопроводів, які повинні охопити Південь континенту, а також проект «Електрика для гідного життя». З приходом Е. Моралеса Болівія стала учасником інтеграційного проекту АЛБА, створеного у 2004 р. Кубою та Венесуелою. Подібність ідеологічних позицій У. Чавеса, колишнього президента Венесуели, який очолював цю структуру, створену як альтернативу АЛКА, зробили Болівію однією з активних учасниць розвитку інтеграції в рамках цієї структури.

Відносини з Венесуелою мають стратегічний характер. У. Чавес та президент Болівії до останніх днів першого підтримували глибокі дружні стосунки, що не могло не відобразитися й на відносинах цих двох країн. З перших днів при владі Е. Моралес став отримувати допомогу від Венесуели. Досвід Венесуели був використаний в процесі націоналізації, Венесуела надала низку преференцій Болівії, продавала їй нафту за зниженою вартістю, здійснила допомогу в модернізації нафтової та газової галузей, надала кредитів на суму від 20 млрд. дол.

Між країнами підписано цілу низку угод, якими визначається характер на прями співпраці у військовій сфері. Венесуела взяла на себе зобов'язання сприяти Болівії в отриманні доступу до Тихого океану, та підтримала рішення Моралеса, яке суперечливо сприймається мировою

спільнотою, про легалізацію виробництва кокоїну. Обидві країни займають однакові позиції з низки міжнародних проблем. Так у 2009 р. Венесуела та Болівія розірвали дипломатичні відносини з Ізраїлем на знак протесту проти військової операції, проведеної в секторі Газа. Обидві країни визнали Палестинську державу, визнають право Ірану використовувати атомну енергію в мирних цілях, засудили політику США та НАТО в Лівії. Іншим найближчим союзником Болівії в регіоні є Куба, відносини з якою також мають стратегічний характер.

Важливе значення в латиноамериканському векторі посідає Андський напрям. Головною задачею болівійської дипломатії в цьому напрямі є добитися виходу до тихоокеанського узбережжя, а також поглибити розвиток інтеграційних процесів в рамках Андського товариства, а також виробити конструктивні позиції в питаннях взаємин ЄС та Андського товариства.

Серед країн товариства для Болівії особливе значення мають відносини з Чилі. Саме в результаті війни з цією державою країна втратила частину тихоокеанського узбережжя. Країни не відновлювали дипломатичні відносини з 1962 р. з приходом нових лідерів до влади – Е. Моралеса та М. Бачелет у відносинах між країнами спостерігається намір зблизитися. Чилі розпочала процес розмінування кордонів уздовж кордонів з Болівією та закінчила його у 2011 р. Між країнами почався процес систематичних політичних консультацій. Відбулося 5 зустрічей на вищому рівні. Було підписано документ про акваторію, на яку претендує Болівія, в якому говорилося про те, що країни будуть вести діалог.

Ритм розвитку відносин між країнами, який сформувався в період правління Бачелет, має позитивну динаміку й за нового керівника Чилі. Політична еліта обох держав розуміє, що проблема у її попередній інтерпретації не виведе взаємодію між двома державами на якісно новий конструктивний рівень : потрібні нові підходи. Обидві країни намагаються знайти таке рішення, яке б задовольнило обидві сторони. Новий президент Чилі, який прийшов до влади, продовжує цей курс в відносинах з Болівією.

Серед країн Андської групи особливе значення мають для Болівії відносини з Перу. Роль цієї держави у зовнішній політиці країни отримала новий статус після укладання країнами угоди щодо оренди перуанських територій.

20 жовтня 2010 р. Болівія та Перу уклали договір, згідно якого в оренду на 99 років Болівії надається невелика ділянка прибережної території для будівництва порту. Таким чином, Болівія, яка втратила вихід до моря у 1883 р. в результаті поразки у війні з Чилі, 127 років потому отримала доступ до моря.

Все більшу роль в латиноамериканському векторі відіграють відносини з лідером латиноамериканського континенту – Бразилією. Нинішня болівійська адміністрація з моменту приходу до влади розглядає відносини з Бразилією в якості пріоритетного напрямку своєї зовнішньої політики з намірами реалізувати повномасштабне рівноправне стратегічне партнерство. Тут виходять з того, що рішення даної задачі сприяють інші об'єктивні фактори: наявність більш довгої у порівнянні з іншими суміжними державами прикордонної лінії, належність обох країн до басейну Амазонії та Ла-Плати та звідси: можливість експлуатувати дешеві транспортні артерії, а також перспектив надходження великих дивідендів від реалізації спільного проекту газопроводу у східну частину Бразилії та завершення будівництва транспортної магістралі, що надасть Болівії вихід до Атлантичного узбережжя.

Бразильський капітал активно інвестується в болівійську економіку: розмір бразильських інвестицій складає сьогодні більш ніж 1,5 млрд. дол. США. Співпраця обох країн в енергетичній галузі є важливим чинником забезпечення енергетичної безпеки країн Південної Америки.

Болівія експортує велику кількість товарів на бразильський ринок: корма для тварин, рослинні олії, нафту та газ, олово, руди, дорогоцінне каміння, сухофрукти та свіжі фрукти, рослини, виробі зі шкіри та одяг.

Бразилія лобювала вступ Болівії до МЕРКОСУР, завдяки її підтримці Ла-Плас отримав низку преференцій для болівійських продуктів, були зняті квоти на ввіз продуктів з

Болівії в країні МЕРКОСУР. Важливо підкреслити, що держави МЕРКОСУР створюють єдиний газопровід, який охопить всі країни Латинської Америки, провідна роль в цьому проєкті належить Болівії.

Окрім широкої економічної взаємодії обидві країни мають численні угоди про співпрацю в області боротьби з наркотрафіком, міграції, освіти. Країни підтримують регулярний політичний діалог, маючи схожі позиції з актуальних проблем розвитку регіону та світу в цілому. З приходом Моралеса до влади та вступу Болівії в МЕРКОСУР новий імпульс отримали відносини цієї країни з Аргентиною. Основними напрямками співпраці залишається енергетичний сектор, боротьба з розповсюдженням наркотиків, інвестування Аргентиною в економіку Болівії.

Важливим напрямом зовнішньої політики Болівії залишається США. Відносини з цією країною з приходом до влади Ево Моралеса мають складний характер. Це обумовлено низкою факторів. По-перше, антиамериканізм є характерною рисою цієї ідеології, котра складає основу партії, яку очолює нинішній президент країни. Ево Моралес різко критикує США, не будучи президентом. Його партія засудила вторгнення США до Іраку у 2003 р. По-друге, реформи, які здійснюються в газовому та нафтовому секторах безпосередньо торкнулися низки американських компаній, котрі були змушені піти з Болівії.

Негативну оцінку з боку США викликало рішення керівництва країни про легалізацію виробництва кокаїну. США прийняли низку санкцій, в першу чергу, відмовили у преференціях на торгівлю з США, а також позбавили Болівію фінансування для боротьби з наркотрафіком. Так криза у відносинах двох держав розпочалася у лютому 2008 р., коли президент Болівії Ево Морале звинуватив посла США в Ла-Пасе Пилипа Голдберга в керівництві «внутрішньою та зовнішньою» змовою проти болівійського уряду. Посилаючись на документальні свідчення Моралес вказав, що посол Голдберг «робить політику замість того, щоб займатися дипломатією», а Агентство міжнародного розвитку США «спрямовує та фінансує опозицію».

Обурення болівійців викликало надання політичного притулку колишньому міністру оборони країни Карлосу Санчесу, якого в рідній країні вважали злочинцем. Болівія призупинила співпрацю з США в боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин.

На території країни призупинилися операції Адміністрації з контролю за дотриманням законів про наркотичні речовини США (DEA). Моралес заявив, що боротьбу з наркотиками американці використовують як привід для шпигунства на території країни, яка відмовляється слідувати зовнішній політиці Білого Дому.

Президент Болівії заборонив діяльність федерального Управління США з боротьби з розповсюдженням наркотичних речовин на території країни, звинувативши його співробітників в шпигунстві та спробах дестабілізувати уряд. Таке рішення було прийнято через 2 місяці після того, як Сполучені Штати додали Болівію до переліку держав, які ігнорують свої обов'язки в області міжнародної боротьби з торгівлею наркотиками.

На початку березня 2009 р. з країни було вислано ще одного американського дипломата – другого секретаря посольства США в Ла-Пасе, якого звинуватили в змові проти болівійської влади. За місяць до того уряд Болівії звинуватив Вашингтон в шпигунстві та організації корупційної мережі в державній нафтогазовій компанії.

Болівійське керівництво у своїй зовнішньополітичній діяльності надає все більшого значення європейському вектору з особливим акцентом на зближення з ЄС. У Ла-Пасі виходять з того, що така прагматична взаємодія повністю відповідає рішенням внутрішніх соціально-економічних проблем з врахуванням накопиченого історичного досвіду господарчих зв'язків та потенціалу співробітництва з цією групою держав, вдало входить в лінію диверсифікації міжнародних зв'язків, є певною протиположністю впливу США, який тут традиційно домінує.

Європейський Союз стримано сприйняв прихід до влади ліворадикальних сил, впевнився в серйозності їх намірів щодо налагодження більш тісних контактів з

західноєвропейськими країнами та посилив свою присутність в Болівії.

Е. Моралесу вдалося досягти продовження участі країни в Генеральній системі преференцій (ГСП – Плюс) – механізму, спрямованого на підтримку 16 країн, в тому числі і Болівії в області торгівлі. Для болівійських експортерів це мало велике значення, особливо після скасування США спеціальних тарифних пільг в торгівлі, якими користуються країни Андської групи. Система (ГСП-Плюс) дозволяє ввозити до ЄС 7 тисяч найменувань продуктів, вільних від митних зборів. Це стало можливим після підписання Болівією 27 конвенцій в області прав людини, боротьбі з бідністю, рішенням екологічних проблем та боротьбою з розповсюдженням наркотичних речовин. Серед болівійських продуктів, які користуються попитом на європейських ринках особливе місце посідає текстиль з тонких волокон (альпака та вікунья), ремісничі вироби та продукти харчування.

Болівія активно співпрацює з ЄС в сфері боротьби з наркотиками, як їх трафіком та й виробництвом. До 2013 р. Болівія отримала від ЄС 234 млн. євро на безоплатній основі для реалізації таких пунктів Національного плану як боротьбі з незаконним обігом наркотиків, боротьба з бідністю, охорона водних ресурсів. При усьому поступальному розвитку відносин з ЄС, є й певні проблеми, головна з яких – введення державами Шенгенської зони візового режиму для болівійських громадян.

Серед країн ЄС найбільш динамічно розвиваються відносини з Іспанією та Португалією. Співпраця відбувається як в рамках двосторонньої співпраці, так й крізь призму відносин з Америкою.

Іспанія внаслідок культурно-історичної спільності залишається основним партнером Болівії серед країн Євросоюзу. Уряд Е. Моралеса завіряє у своїх намірах формування відносин з Мадридом в дусі «взаємовигідного стратегічного партнерства» та намагається отримати від них максимальні політичні та економічні дивіденді.

В європейському векторі зовнішньої політики Болівії пріоритетними стають відносини з Росією. Е. Моралес

неодноразово зустрічався з керівництвом Росії. В результаті між країнами було підписано близько 10 угод в торгівельно-економічній, інвестиційній, гуманітарній та військово-технічній галузі. Пріоритетною є співпраця в області енергетики та газовій сфері. Газпром Росії підписав угоду на суму більш ніж 4,5 млн. дол. США на розвідку та аудит газу в Болівії. Росія інвестувала 10 млн. дол. США на дослідження, присвячені перспективам розвитку болівійської газової промисловості. Обидві країни домовилися про створення спільних підприємств з видобутку газу. Спільно з Росією Болівія розробляє генеральну схему розвитку газової галузі до 2030 р. Болівія отримує від Росії на пільгових умовах кредити на загальну суму більш 400 млн. дол. США. Частина цих кредитів піде на закупівлю військової техніки, необхідної для модернізації болівійської армії, а також 5 вертольотів для боротьби з наркотрафіком та повнями. Росія буде центр з ремонту та обслуговування літаків АН-148. В найближчі десять років Болівія закупила 60 таких літаків. Обидві країни активно співпрацюють в області боротьби з наркотиками та міжнародним тероризмом. Країни мають спільні позиції з цілої низки актуальних проблем сучасного світового розвитку. Потенціал обох країн для співпраці має гарні перспективи. Болівія вкрай зацікавлена в експорті своїх товарів на ринки Росії, а Росія – в зміцненні свого впливу в країнах Латинської Америки. Окрім вказаних галузей співпраці відбуваються пошуки форм співпраці в галузі енергетики, сільського господарства. Росія може готувати спеціалістів в області енергетики, сільського господарства, медицини, а також військових наук для Болівії.

Ево Моралес високо оцінює характер двосторонніх відносин з Росією, вважаючи їх важливим фактором світового розвитку. Згідно Е. Моралесу, «від Болівії до Південної Америки в цілому до Росії відбуваються пошуки багатополярного світо устрою на противагу режимам, які намагаються нав'язати свою політику іншим країнам, як це робить імперія США».

З приходом до влади Ево Моралеса активно розвивається азійський напрям зовнішньої політики.

Пріоритетним питанням в цьому напрямку стали відносини з Китаєм. В рамках загальної стратегії зміцнення позицій Китаю на латиноамериканському напрямку, його присутність в Болівії продовжує збільшуватися. При цьому китайці ставляють пріоритетом саме торгівельно-економічну складову. Спроби Ла-Паса знайти в обличчі Пекіна свого ідеологічного союзника, розглядаючи китайський вектор як основний в системі відносин з країнами АТР, особливого успіху не досягли. В цілому політичний діалог обох країн відрізняється високим рівнем довіри, близькістю або збігом підходів до основних міжнародних проблем. Болівія визнає Тайвань в якості невід'ємної частини Китаю (це, втім, не заважає її активним контактам з Тайбеєм, який має тут своє торгівельне представництво). Китайці традиційно підтримують наміри Ла-Паса щодо досягнення взаємоприйнятних домовленостей з Чилі у вирішенні проблеми виходу до океану. Китай все більше інвестує в економіку країни. Китайські інвестори вкладають в розробку кольорових металів, видобуток дорогоцінного каміння, китайці будують лікарні та школи.

Серед країн азіатського регіону партнерами Болівії є також В'єтнам, Південна Корея. Торгівельний обіг з цими країнами збільшився у XXI ст. в 10 разів. Болівійсько-японські зв'язки почалися з кінця XIX ст., коли тут з'явилися поселенці з Окінави, які створили декілька великих колоній, які існують й досі, сфера діяльності їх в основному сільське господарство на території департаменту Санта-Крус. Представники японської діаспори присутні майже в усіх сферах життя країни – політиці, великому підприємницькому секторі, середньому та дрібному бізнесі, фінансових структурах, сфері послуг та на державній службі.

Відносини між двома державами отримали помітний імпульс з приходом до влади нинішньої адміністрації на чолі з Ево Моралесом. Офіційний Токіо заявив про підтримку процесу соціально-економічних перетворень в Болівії, спрямованих на «розбудову нової державної моделі, заснованої на принципах соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх категорій громадян».

Великий прорив був досягнутий у відносинах з Індією. В червні 2007 р. після тривалих переговорів вдалося розробити конкретні фінальні домовленості та цінові параметри з розробки індійською компанією Jindal Steel and Power великого болівійського залізрудного родовища Мутун. Протягом 40 років індуси зможуть добути 20 млрд. т. мінералу, їх інвестиції складуть 2,3 млрд. дол., буде створено 16 тисяч нових робочих місць. Угода підписана між країнами, участь яких визначена в рівних пропорціях – 50% на 50%. Прогноз компанії «Хіндал» - отримувати щорічно до 1,5 млн. тонн заліза низької чистоти та 1,4 млн. тонн – високої чистоти.

Окрім цього великомасштабним договором було досягнуто домовленість щодо розвитку торгівельних відносин. Болівійські товари отримали доступ на індійський ринок.

Особливо слід окреслити в азіатському векторі відносини між Болівією та Іраном. Іран став «новим другом» Болівії. Відносини між країнами різко активізувалися в період кризи у відносинах Болівії та США. Дипломатичні відносини було встановлено у вересні 2007 р. Іран запропонував співпрацю в нафтогазовому та промисловому секторах. Іран виразив готовність робити інвестиції в економіку Болівії, більше 1 млн. дол. США протягом п'яти років. Потім мали місце взаємні візити, в ході яких було підписано низку угод, якими визначаються основні напрямки співпраці двох країн. Лідери неодноразово заявляли про спільність своїх поглядів та підходів. «Наші народи надали нам повноваження визволити їх з під влади імперій», – наголосив Моралес.

Диверсифікація зовнішнього курсу Моралеса відбувається не лише в азійському напрямку. Пошуки нових партнерів відбувалися в Африці. Так, Моралес підписав угоду з колишнім лідером Лівії О.Кадаффі щодо реалізації спільного проекту з видобутку нафти. Лівія вклала в цей проект 40 млрд. дол. США та надала Болівії кредит в розмірі 20 млрд. дол. США строком на 25 років на пільгових умовах. Крах режиму О.Каддафі фактично позбавив країну низки інвестиційних проектів, важливих для розвитку країни. Це

стало однією з причин позиції Болівії щодо засудження політики США та НАТО в Лівії.

Зовнішня політика Болівії передбачає світову інтеграцію у відповідності до принципів поваги до самовизначення кожної з країн. Зовнішня політика Болівії намагається досягти наступні цілі: внести свій внесок до будівництва більш справедливої, демократичної та солідарної світової спільноти, а також активно приймати участь в дипломатичних зустрічах на урядовому рівні та в організаціях з узгодження регіонального, субрегіонального та бірегіонального діалогу.

4.5. Зовнішня політика Республіки Перу

Офіційно Перу отримала незалежність від Іспанії в 1821 р. Особливістю історичного розвитку країни є те, що до кінця ХХ ст. країна вела війни, тобто відстояти свою незалежність та свою територію в 1835 – 1839 рр., країна входила в состав Болівії. В 1860 – 1866 рр. та 1979 – 1884 рр. країна спільно з Іспанією вела війну проти Чилі, 1904 р. – відбулася війна з Бразилією, 1932 р. – війна з Колумбією, в 1941 – 1942 рр. – війна з Еквадором, в результаті цих війн країна втратила значну частину своєї території. Зацікавленість інших країн в території Перу пояснювалася її геополітичним розташуванням – вихід до Тихого Океану, а також вельми багатими природними ресурсами. Перу називають «скарбницею» Латинської Америки.

Країна входить в першу десятку світових виробників та експортерів цинку, свинцю, міді, золота. Надра країни багаті на рідкоземельні метали, є нафта та газ. Країна посідає друге місце в світі за обсягами видобутку риби та морепродуктів. Значні запаси цукрового очерету, кавові плантації. Країна експортує овочі та фрукти.

Перу пережила низку військових диктатур. У 1980-і рр. внутр. Країни діяли ультраліва організація «Сендеро луміносо», яка закликала світ до всесвітньої пролетарської революції, сендеристи апелювали до індіанського населення, яке складало 30% від загальної кількості населення,

закликали знищити європейських поневолювачів та відтворити зразкове «індіанське» комуністичне суспільство. Військова боротьба, розв'язана сендеристами, мала наслідком численні людські жертви: з 1980 по 1993 рр. загинуло більш ніж 29 тисяч чоловік. В країні була політична нестабільність, відбувалося зубожіння народних мас, більш 70% мешканців країни жили за межею бідності до 1990-х рр. В 1990 р. президентом країни став Альберто Фухіморі, який розпочав жорстоку боротьбу з тероризмом та наркотиками, спираючись на підтримку США. Його внутрішні реформи привели до конфлікту між президентом та парламентом. 5 квітня 1992 р. Фухіморі запровадив пряме президентське управління, призупинив дію конституції та розпустив Конгрес. 22 листопада 1992 р. відбулися вибори, було прийнято нову конституцію, яка розширила права президента та дозволила йому бути обраним на другий строк. Криза в країні, зубожіння стали причиною того, що значна частина населення підтримала його, сподіваючись що він зможе запровадити порядок, покінчити з тероризмом та виведе країну з кризи. Правління Фухіморі продовжувалося до 2000 р. в період його правління було досягнуто певних успіхів у боротьбі з тероризмом, пожвавилася економіка, але водночас в країні систематично порушувалися права людини та в першу чергу – індіанських громад. В 2000 р. Фухіморі висунув свою кандидатуру на президентські вибори та зміг пройти до другого туру. Але вже у вересні 2000 р. в країні почався корупційний скандал, до якого було причетне найближче оточення Фухіморі. Фухіморі поїхав до Японії, проти нього було порушено кримінальну справу. В 2001 р. президентом перуанської республіки став Алехандро Толедо. У 2006 р. його замінив на цій посаді Ален Гарсія.

Зовнішня політика країни до приходу Алена Гарсія була в цілому орієнтована на США. Так, Перу приймала участь спільно з США в Корейській війні, в 2003 р. Перу підтримало політику США в Ірані. На території Перу розташовувалися військові бази США. США є головним економічним партнером країни, куди спрямовується більше 60% її експорту. З приходом А. Гарсія у зовнішньополітичному курсі

країни спостерігається новий поворот у бік зміцнення її самостійності та диверсифікації міжнародних зв'язків. Визначальними факторами, під впливом яких формується зовнішньополітичний курс країни – це її геополітичне розташування, наявність природних ресурсів, наявність територіальних суперечок з сусідніми державами, а також – характер проблем, пов'язаних з соціально-економічним розвитком країни. Керівництво країни також формує свою зовнішню політику, з урахуванням тих кардинальних змін, які відбуваються в регіоні та в світі в цілому в ХХІ ст. Це – в першу чергу, наслідки процесів глобалізації та розвиток інтеграційних процесів. В основі сучасної зовнішньополітичної доктрини Перу покладено принцип багато полярності світу, який формується та багатовекторності. Зовнішня політика ґрунтується на незалежності, пріоритеті захисту національних інтересів, в політиці враховується соціальний аспект, збереження національного суверенітету та державної єдності, мирного вирішення міжнародних спорів, підтримці демократичних цінностей та поваги до прав людини, підтримці співвітчизників та їх інтересів закордоном, політика відкритого регіоналізму, солідарності з народами Латинської Америки та пристосування до нових явищ сучасності, єдності, децентралізації у зовнішній політиці.

Коли президентом країни був Гарсія Перу активізувала свою зовнішню політику, в першу чергу, намагаючись знайти нових зовнішньополітичних партнерів. В 2011 р. президентом країни було обрано Ольянта Умала, лідер Перуанської національної партії. В цілому, він продовжив зовнішньополітичний курс свого попередника, еволюціонував зовнішньополітичну стратегію, еднаючи її з новим курсом реформ всередині країни, спрямовану на лібералізацію торгівлі товарами та послугами та активне залучення іноземних інвесторів. Пріоритет модернізації національної економіки засновано на експансії в експорті за умови збереження важливої регулюючої ролі держави. С цією метою був розроблений стратегічний план до 2013 р. з розвитку експорту. Реалізація цього плану стала однією з

основних задач перуанської зовнішньої політики. Пошуки нових ринків для перуанських товарів та інвесторів в економіку Перу – стали головними цілями зовнішньої політики країни.

Її реалізація в ХХІ ст. здійснювалася в першу чергу в контексті розвитку азіатсько-тихоокеанського вектору її зовнішньої політики. Саме цей напрямок сьогодні є пріоритетним. Відносини з країнами АТР розвиваються як на двосторонньому рівні, так і в рамках АТЕС, в 2008 р. Саміт лідерів цієї організації відбувся в м. Ліма. Слід позначити те, що Перу є однією з трьох країн Латинської Америки, яка входить до складу цієї організації. АТЕС є основним зовнішньоторговельним партнером країн: 60% зовнішньої торгівлі та важливим джерелом інвестицій.

Хоча АТЕС є важливим органом, який створено з метою обговорення актуальних економічних питань, його покликано виробляти загальні правила здійснення торгівельної та інвестиційної діяльності, економічного та технічного співробітництва. Перу, еднаючись в блоки з тими чи іншими учасниками АТЕС для вирішення конкретних проблем, підвищує ефективність своєї діяльності у світовій спільноті.

Країна також увійшла до складу Азіатсько-Тихоокеанської економічної комісії (АПЕК), мета якої – сприяти розвитку інтеграційних процесів в регіоні. Участь Перу в цих структурах зміцнювала роль країни в регіоні через допомогу, яку здійснювала ця організація країнам Латинської Америки, в тому числі і Перу. Регіон перетворився в зону товарообміну, куди вкладають капітали учасники АТЕС. Однією з форм співпраці, яку використовує Перу по відношенню до країн регіону є створення зони вільної торгівлі. Двосторонні угоди про створення зон вільної торгівлі країна має з Сінгапуром, Малайзією, Таїландом. В 2011 р. Перу разом з 9 країнами регіону увійшла до такої структури як «Транстихоокеанське партнерство», яка передбачає створення зони вільної торгівлі її членів. Це Австралія, Нова Зеландія, Бруней, В'єтнам, Малайзія, Сінгапур, Чилі, США,

Особливу роль в цьому регіоні для Перу відіграють відносини з Китаєм, двосторонні відносини з яким є пріоритетом зовнішньої політики країни. Формування перуансько-китайських відносин почалося ще наприкінці ХХ ст. новий етап у співпраці двох країн почався після візиту до Перу китайських високо посадовців у 2009 р. Нинішнє керівництво країною вважає розвиток двосторонніх відносин з Китаєм найголовнішим пріоритетом зовнішньої політики. Китай посідає 3 місце в двосторонніх відносинах в галузі торгівлі та інвестування. Перу посідає 7 місце серед країн Латинської Америки – партнерів Китаю. Товарообіг між країнами більш ніж 2 млрд. дол. США. Китай є важливим партнером Перу в сферах послуг, торгівлі, військової співпраці, а також – головним інвестором в економіку країни.

Ольянта Умала розвиває ідею своїх попередників – стати найважливішим партнером Китаю в Латинській Америці, не лише поглиблювати відносини, а й розвивати нові напрями співпраці. Китай зацікавлений в доступі до перуанських джерел сировини, а також розглядає Перу як ворота на ринок Бразилії та інших країн Латинської Америки. За простотою китайсько-перуанських відносин сховано серйозні соціальні та політичні питання, які можуть мати суперечливі наслідки. Можлива й диверсифікація виробництва в країні, перетворення Перу в економічного сателіта Китаю (як у випадку з Еквадором та Венесуелою), або розірвання відносин, яке буде супроводжуватися взаємними докорами, та внутрішньою соціальною кризою в Перу.

Китайські компанії намагаються отримати доступ до перуанських металів як з допомогою закупівель на товарно-сировинних ринках, так й шляхом прямого інвестування до економіки країни. У відповідності до статистики 83% перуанського експорту до КНР складає мідь та супутні товари, залізо, свинець та рибне борошно. Розглядаючи Перу як надійне джерело цих товарів, китайські компанії вже витратили 1,2 млрд. дол., щоб отримати доступ до джерел цієї сировини, та в найближчі роки планують витратити майже 11 млрд. дол. США на їх розробку. Однак ці інвестиції

уявляють собою лише декілька масштабних проектів, які можуть й не реалізуватися.

Інвестиції Китаю в Перу складаються з п'яти проектів. Перший – китайська металургійна компанія «Shougang» вклала 1,2 млрд. дол. США в збільшення видобутку міді на своєму руднику Маркона в регіоні Іка. Другий – алюмінієва компанія «Chinalco» витратила 2,2 млрд. дол. США на розробку родовища Торомочо в регіоні Хунін. Третє – компанії «China Metals» та «Zijin Mining Group» витратили 1,44 млрд. дол. США за мідний рудник Ріо Бланко в регіоні Пьюра. 2,5 млрд. дол. США компанія «Jangxi Copper» вклала в мідний рудник Галено в регіоні Кахамарка. В попередній розробці знаходиться проект, який передбачає інвестування компанією «Nanjinzhaoh» 2,5 млрд. дол. США в розробку залізородного родовища в Пампа де Понго. Китайські інвестиції в ці проекти складають четверту частину від всіх вкладів, що очікуються, внутрішніх та зовнішніх, в гірничодобувну промисловість Перу. Якщо адміністрація президента Умали почне витіснити з країни західні компанії на користь КНР, КНР отримає контроль над іншими перуанськими родовищами та цей показник зросте.

Окрім гірничого сектору КНР відіграє ключову роль ще в двох галузях перуанської економіки. Незважаючи на те, що жодна з китайських компаній не є лідером в нафто – та газовидобутку Перу, в 2003 р. Китайська національна нафтогазова корпорація (CNPC) придбала 45% акцій головної нафтовидобувної компанії Перу – «Pluspetrol Norte». В сільськогосподарському секторі компанія «China Fisheries Group» з штаб-квартирою в Гонконзі домоглася розширення квоти на вилов риби в територіальних водах Перу, витративши 400 млн. дол. США на придбання риболовецьких суден та рибопереробних заводів.

Завдяки імпорту та інвестиціям важливість КНР як ринку збуту для Перу постійно зростає. Під час світової економічної кризи 2007 – 2008 рр. постійний попит КНР на перуанську сировину допоміг країні компенсувати зниження попиту з боку традиційних партнерів, в тому числі й США. Вельми високі світові ціни та збільшення експорту до КНР

дозволили Китаю в третьому кварталі 2011 р. за торговельними обсягами з Перу обігнати США. Також для китайських компаній Перу є цікавою як мережа створення додаткової вартості та плацдарм для вторгнення в економіки інших країн регіону.

Фактором, який впливає на відносини двох країн є наявність в Перу однієї з найбільш численних в Латинській Америці китайської діаспори. Розвиваючи відносини з КНР, Перу планує стати важливим транзитним пунктом тихоокеанської торгівлі. В грудні 2010 р. було завершено реалізацію першого проекту «Біоеаніко Сюр» («Міжokeанський коридор») – шосе, яке зв'язує перуанський порт Іло з бразильською Амазонією. Тепер китайські товари крізь Перу можуть поступати в більш заможні міста внутрішньої Бразилії, наприклад, в Манаус, а бразильські товари – також крізь територію Перу – до КНР. Майже сконструйовано паралельне шосе, яке починається від порту Пайта та перетинає північ країни. Проектується центральний коридор, який пройде від порту Кальяо південніше Ліми. Але на його шляху є перешкода – природоохоронна зона.

Завдяки своєму географічному розташуванню Перу уявляю собою інтерес для інших країн Південної Америки, які бажають збільшити обсяги торгівлі з КНР. На території країни вже будують два міжнародні шосе. Переш з'єднає Бразилію з еквадорським портом Манта, друге – Болівію з перуанським портом Іло, де за згодою між двома країнами болівійські товари не будуть обкладатися митом. Окрім доріг, розширення торгівлі з КНР відбувається за рахунок модернізації нещодавно приватизованої інфраструктури портів, разом з новим терміналом для руди в Кальяо, а також за рахунок збільшення пропускної здатності портів Пайта на півночі, Іло та Такни та півдні.

Окрім транспортної інфраструктури для торгівлі з Азією Перу розвиває інтелектуальну сферу. В престижному університеті Ліми та в приватному Католицькому університеті розробляються мовні та бізнес-програми програми, орієнтовані на КНР. Разом з КНР Перу створило 6 інститутів Конфуція, в яких вивчаються китайський язык та

культура. Це більше ніж в будь-якій іншій країні Латинської Америки. Промисловість державного та приватного сектору, в тому числі й Перуансько-китайська торгова палата, Комісія з розвитку експорту та туризму Перу та Агентство з розвитку приватних інвестицій в Перу – також зацікавлені в розвитку відносин з Китаєм.

Незважаючи на те, що в основному китайсько-перуанські відносини орієнтовані на економіку, в них є й військова складова. В 2010 р. Перу майже вийшло на перше місце серед країн Латинської Америки з закупівлі китайських бронемашин. Угода щодо придбання китайських танків MBT-2000, зразки яких приймали участь у військовому параді в Лімі в 2010 р., не була підписана лише внаслідок проблем з українським постачальником двигунів для цих танків. За останні роки можна відмітити контакти оборонних відомств Перу та КНР на різних рівнях. В листопаді 2010 р. для участі у відпрацюванні взаємодії в умовах гуманітарної операції до Перу прибула делегація китайських військових на чолі з головою Генерального штабу китайських збройних сил генералом Чен Бинде. Китайські військові передали бригаді спецназу Перу мобільний польовий шпиталь. Це перші спільні навчання Народно-визвольної армії Китаю та держав Латинської Америки. Раніше китайські війська були присутні лише у складі Місії ООН з стабілізації на Гаїті (МООНСГ) з вересня 2004 р.

В той же час уряд Умалі стикається з низкою проблем, пов'язаних з діяльністю китайських компаній країни, масовим незадоволенням перуанських робітників, які працюють на китайських підприємствах в Перу. Сьогодні Умалі вдалося переконати гірничодобувні компанії переглянути розміри орендної плати за право розробки надр та збільшення відрахувань в державну скарбницю, а також – підвищити зарплатню. В 2013 р. в ході візиту О. Умалі до КНР біло підписано низку угод, серед яких Міжурядову угоду про техніко-економічну співпрацю.

Іншим важливим партнером Перу в регіоні є Японія. Товарообіг складає близько 1 млрд. дол. США. Японія

розглядається Лімою як джерело не лише інвестицій, а й нових технологій.

Незважаючи на коректування зовнішньополітичного курсу США – це другий пріоритет зовнішньої політики держави. В США спрямовано 19% перуанського експорту, американські інвестиції домінують в економіці країни. Відносини двох країн охоплюють низку сфер. Це торгівля, інвестиції. Обидві країни активно співпрацюють в області боротьби з наркотрафіком. З цією метою в 2008 р. американські військові проводили низку операцій в найбільш проблемних регіонах Перу, що викликало незадоволення та критику з боку опозиції, яку очолив нинішній президент країни. Кризу у відносинах двох країн розпочалася після публікацій в мережі «Інтернет» в 2010 р. секретної депеші посла США в Перу, де було вказано, що «президентом було названо людину з «колосальним его» та психічно хвору людину». Вашингтон був змушений принести свої вибачення у зв'язку з цим інцидентом.

Нове керівництво країни проводить прагматичну політику по відношенню до США, враховуючи важливість цього партнера для перуанської економіки. Важливою є військова сфера співпраці. Так, Міністерство оборони Перу розмістило в США замовлення на два військово-транспортні літаки C-130E Hercules, які були в використанні. Управління військової співпраці Пентагону (DSCA) вже повідомило Конгрес США про потенціальну угоду, сума якої оцінюється в 74 млн. дол. США. Перуанська армія має низку американських літаків та іншої військової техніки, а також центри з їх обслуговування. Нове керівництво країни продовжує розвивати ці зв'язки. Американські інвестиції в Перу значно зросли за останні роки. Сполучені Штати є одним з найбільших іноземних інвесторів і торгових партнерів Перу. Близько 330000 громадян США відвідує Перу щорічно.

За оцінкою DSCA Перу є одним з важливих партнерів США з боротьби з наркотрафіком. Завдяки постачанню транспортників військові сили Перу зможуть збільшити

кількість операцій з боротьби з наркотрафіком, патрулюванню кордонів та наданню гуманітарної допомоги.

Перу підтримує США з цілої низки проблем. Так, Перу підтримало Тихоокеанську угоду, ініціатором якої виступили США. Дана угода передбачає створення структури, яка б об'єднала країни Тихоокеанської дуги, а також країни Центральної Америки. Окрім Перу до цієї ініціативи долучилися лише Колумбія, Чилі та Мексика. Перу стала першою латиноамериканською країною, яка розірвала дипломатичні відносини з режимом Каддафі у зв'язку з початком війни в Лівії та засудила його режим, підтримавши політику США та НАТО по відношенню до «Арабської весни».

Все більшу роль у зовнішній політиці Перу відіграє латиноамериканський вектор. Латиноамериканський вектор має 2 складові: розвиток двосторонніх відносин та участь в інтеграційних процесах. Перу – член Андського товариства, входить до Латиноамериканської асоціації інтеграції (ЛАІ). Протягом 1990-х рр. Перу намагалася зблизитися з сильними та заможними партнерами та в цю концепцію входить її бажання приєднатися до ринку МЕРКОСУР, куди увійшли Аргентина, Бразилія, Парагвай та Уругвай. Даний блок заявив про себе як про самостійну структуру, члени якої мають намір увійти до Загальноамериканського спільного ринку не по одинці, а єдиною спільнотою. МЕРКОСУР намагається зайняти активну позицію в Західній півкулі та серед країн, які розвиваються в цілому. Перу, впевнившись в динамічності нового ринку, в рамках якого щорічний приріст внутрішньозональної торгівлі перевищував 25%, стала разом із Чилі докладати активні зусилля, щоб приєднатися до МЕРКОСУР. Вона домоглася статусу асоційованого члена. Коли МЕРКОСУР заявив, що буде виступати на світовій арені не лише як економічний блок, але й як політичний союз, становище Перу в Південній Америці помітно зміцнилося.

Зі створенням УНАСУР Перу стала учасником й цієї організації. В 2011 р. Перу прийняла участь в саміті лідерів країн Латинської Америки, на якому було оголошено про створення Спільноти латиноамериканських та карибських держав (СЕЛАК). До організації увійшли 33 країни регіону,

включно з Перу. Загальний ВВП країн, які входять до СЕЛАК, експертами оцінюється приблизно в 5,2 трлн. дол. США. В 2011 р. Новий регіональний блок повинен стати проти важелем США та Організації американських держав (ОАД), якою керує Вашингтон.

На першому місці серед партнерів Перу в Латинській Америці є Аргентина, з якою Перу уклала більш ніж 70 договорів. Аргентина виступає як головний латиноамериканський кредитор Перу та лобіює її інтереси в МЕРКОСУР. Перу солідарна з позицією Аргентини щодо її прав на Фолклендські острови.

Все більшу роль відіграє Бразилія. Бразильські інвестиції в економіку країни постійно зростають. Одним з напрямків співпраці є військова сфера. З приходом Ево Моралеса, куміром якого був экс-президент Луїс Лулу да Силва, Бразилія почала постачати військове обладнання до перуанської армії, а також здійснювати підготовку кадрів. Особливе значення в латиноамериканському векторі відіграють відносини з Чилі та Еквадором. Особливий характер відносини з цими країнами обумовлюється наявністю територіальних суперечок.

Між Чилі та Перу існує давня територіальна суперечка, пов'язана з наслідками Тихоокеанської війни між цими державами. В цій війні Чилі, яку підтримала Великобританія, нанесла поразку своїм сусідам, Перу та Болівії, та відторгнула значні ділянки узбережжя. Зараз на розгляді Міжнародного суду в Гаазі знаходиться питання про делімітацію морського кордону між двома країнами. Предметом суперечок є багата на рибу ділянка Тихого Океану площею приблизно 55 тисяч квадратних кілометрів.

В 2005 р. перуанський конгрес проголосував за виправлення кордонів в односторонньому порядку на користь Ліми. Своє рішення Перу обґрунтувало тим, що підписані в 1952 та 1954 рр. угоди с сусідньою країною стосуються лише рибної ловлі, а не офіційних кордонів. Чилі це категорично не визнає. В боротьбі з Чилі Перу зробила своїм союзником Болівію, надавши їй вихід до Тихого океану,

дозволивши оренду одного з своїх портів та надавши згоду на формування морського училища.

В той же час наявність цієї суперечки не заважає країнам активно співпрацювати як в рамках Андської спільноти, так і на двосторонньому рівні. Чилі та Перу разом з Колумбією та Мексикою створили Тихоокеанський Альянс, метою цієї організації є розвиток торгівельний між її членами, та підвищення конкурентоспроможності продукції та її вихід на нові ринки збуту, насамперед, до Азії та Африки, тому що учасники зустрічей вважають, що центр економічного зростання зміститься до Азіатсько-тихоокеанського регіону.

Перу також має територіальну суперечку з Еквадором. Перу та Еквадор ведуть діалог з врегулювання тих розбіжностей, які мають місце. Обидві країни докладають зусиль щодо пошуку компромісу. І на сьогодні ця суперечка може вважатися вирішеною. Особливі відносини пов'язують Перу та Болівію. Перу підтримала Болівію в її намірі знову стати морською державою. Перу надало Болівії невеликий територію в провінції Іло для будівництва там порту в 5-ти милях від Тихого Океану. В 2010 р. було підписано Угоду, згідно якої Перу надала території безпосередньо біля узбережжя Тихого Океану. Строк оренди 99 років, після того він автоматично пролонгується. Крім того, Угода дозволяє Болівії створити військово-морське училище в Перу та дозволяє заходити в порт Іло болівійським військовим кораблям з метою співпраці та навчання. Передбачено будівництво 314 км траси Такна – Кольпа – Ла-Пас.

Нове керівництво важливу роль відводить європейському вектору, де пріоритетом виступають відносини з ЄС. Ще в 2009 р. Перу підписала угоду з щодо вільної торгівлі з Європейською асоціацією. За оцінками Єврокомісії, угода з Перу дозволить заощадити експортерам обох сторін до 500 млн. євро на рік на зниженні тарифних бар'єрів. ЄС є третім найбільшим імпортером в Перу і головним імпортером. У 2011 р. обсяг двосторонньої торгівлі досяг 9,2 млрд. євро, склавши 16% всієї зовнішньої торгівлі Перу. ЄС підписав торгові угоди з Перу і Колумбією в червні 2012 р. При цьому, угода з Колумбією зараз знаходиться на

завершальному етапі ратифікації. Угоди передбачають скасування митних зборів для виробників промислових товарів і для продукції рибальства, а також значне відкриття ринків сільськогосподарської продукції. Серед європейських країн-членів ЄС найбільш динамічно розвиваються відносини з Іспанією, з котрою підписано Угоду про стратегічне партнерство, та Францією. Франція активно інвестує в перуанську економіку. Французькі компанії створили більше 13000 робочих місць в Перу. Між країнами підписано угоду про співпрацю у військовій галузі та про спільну участь у миротворчих операціях в третіх країнах.

В європейському векторі одним з важливих напрямків співпраці є відносини з Росією. Президент Гарсія мав зустріч з президентом Росії Д. Медведевим в ході його візиту до Перу. Відносини двох країн характеризуються позитивною динамікою розвитку. За останні два роки товарообіг збільшився майже в 2 рази та склав в 2012 р. близько 726 млн. дол. США. Між країнами діє безвізовий режим, що сприяє розвитку туристичної галузі, яка в Перу стає важливою галуззю економіки. Розвивається й співпраця у військовій сфері, де підписано низку угод. А саме – угоду між об'єднаною промисловою корпорацією «Оборонпром» та Міністерством оборони Перу про створення сервісного центру технічного обслуговування та капітального ремонту вертольотів типу Мі-18, Мі-17 та Мі-26 на території Перу. Також підписано Меморандум про наміри між «Рособоронекспортом» та Міноборони Перу. Укладено міжурядову угоду про співпрацю в боротьбі з незаконним обігом наркотичних речовин. Підписано угоду про наукове, технологічне та інвазійне співробітництво між російською Академією наук та Національною Радою Перу з науки, технологій та технічних інновацій. Підписано дві міжбанківські угоди – Меморандум про взаєморозуміння між Внешкономбанком та Національним банком Перу, а також угоду про співпрацю між ВТБ та Національним банком Перу. Також обидві країни співпрацюють в гуманітарній галузі, освітній та культурній галузях.

Важливу роль уряд Перу надає діяльності в міжнародних організаціях, таких як ООН, ОАД, ЮНЕСКО, в міжурядовому комітеті з збереження нематеріальної культурної спадщини. Будучи в територіальному сенсі однією з найбільших латиноамериканських держав Перу активно приймає участь в інтеграції країн континенту, ставлячи перед собою в якості стратегічної перспективи більш амбіційні задачі щодо доступу до різноманітних сегментів світового ринку. Її зовнішня політика спрямована на досягнення миру, стабільності на регіональному, субрегіональному рівні та на світовому рівні. Республіка Перу намагається відігравати помітну роль в міжнародних відносинах, намагаючись закріпити за собою статус держави, до позиції якої прислухалися б в багатьох регіонах світу. Характер її зовнішньополітичної діяльності обумовлено також характером задач внутрішнього розвитку – пріоритетом є пошук нових ринків та потенціальних інвесторів перуанської економіки.

Її дипломатія традиційно характеризується творчим характером та ініціативністю в розробці юридичних засад стабільності та співпраці. Перу, зокрема, є одним з авторів та ініціаторів прийняття Демократичної хартії, розробки нових міжнародних фінансових механізмів, які покликані здійснювати реалізацію соціально-економічних програм, які сприяють зміцненню демократичних інститутів влади.

В міжнародних справах Ліма спрямовує зусилля на послаблення односторонньої орієнтації на США. Вона демонструє самостійний курс, в тому числі через розвиток взаємодії з Латинською Америкою з актуальних питань світової політики.

4.6. Зовнішня політика Боліваріанської Республіки Венесуела

Венесуела – це колишня іспанська колонія, яка отримала незалежність в 1811 р. завдяки боротьбі під керівництвом Симона Болівара. Країна увійшла до складу Великої Колумбії. В 1929 р. вона виходить з її складу та розпочинає

функціонувати як самостійна держава. Як всі інші латиноамериканські держави пережила період військових диктатур. Лише в 1969 р. в країні пройшли перші демократичні вибори. Венесуела протягом свого існування аж до 1998 р. вважалася зоною інтересів США та йшла у фарватері американської зовнішньої політики. Країна протягом своєї історії була змушена захищати свою територію від Колумбії, Бразилії, Еквадору, Болівії. Зацікавленість сусідніх держав пояснювалася, насамперед, запасами нафти на території країни. Вже у 1928 р. Венесуела стає другою після США країною з видобутку нафти. С того час нафтовий чинник стає визначним як у внутрішній, так і у зовнішній політиці країни.

Особлива роль Венесуели на Латиноамериканському континенті обумовлюється також її унікальним геополітичним розташуванням. Країна має вихід до Карибського моря та до Атлантичного океану, має кордон з Гаяною на сході, Бразилією – на півдні та Колумбією на заході. Венесуела – це геополітичний міст між Карибами, Амазонкою та Андами, що надає країні додаткових переваг. Те, що країна розташована в Латинській Америці, але водночас близькість до країн Карибського регіону разом з іншими факторами дозволяють Венесуелі претендувати на лідерство в обох регіонах.

Аж до 1998 р. країна, незважаючи на багаті природні ресурси та вигідне географічне розташування, відносилася до найбільш бідніших країн регіону, була зоною домінування американського капіталу та у своїй зовнішній політиці спиралася на США.

Нова історія Венесуели розпочинається з 1998 р., коли до влади в результаті перемоги на президентських виборах прийшов полковник Уго Чавес, за національністю індієць, прихильник боліваризму, творець організації «Революційний боліваріанський рух», яка в 1998 р. почала іменуватися «Рух V-ї республіки» та вступила до альянсу з Лівою організацією «Патріотичний Полюс».

Ще до свого президентства У. Чавес сформувався як безсумнівний лідер, який відзначався широтою суспільно-

політичного світогляду та ерудицією. Від природи маючи організаторські та ораторські здібності, здатність переконувати людей у власній правоті, У. Чавес мав велику харизму та став не лише видатним політиком Венесуели, громадяни якої тричі довіряли йому посаду президента, а й визнаним лідером світової політики. Чавес не встигнув вирішити всі проблеми країни, але протягом його правління країна якісно перетворилася, стала лідером Латиноамериканського континенту та глобальним гравцем. Він сформував як нову модель соціально-економічного розвитку країни, так і нову зовнішню політику країни.

Все це змінило імідж Венесуели та її роль в сучасній системі міжнародних відносин, зробивши її міцним регіональним гравцем, а також, зміцнивши її вплив на світову політику. В 2002 р. супротивники У. Чавеса зробили спробу прибрати його з політичної арени. Група військових на чолі з мером Каракасу А. Пена та командувачем сухопутними військами Е. Васкесом намагалися звергнути У. Чавес. Путчисти заарештували президента та вивезли його у невідомому напрямку.

Генерал Лукас Рінкон Ромеро повідомив країні, що У. Чавес пішов у відставку. На посаду тимчасово виконуючого обов'язки президента, заколотники висунули президента асоціації промисловці та підприємців Педро Кармона.

Він розпустив парламент, призупинив роботу генерального прокурора та державного контролера, а також скасував законодавство, яке було прийнято за роки президентства У. Чавеса, згідно якого частина національного багатства перерозподілялася на користь бідних верства населення. США привітали переворот. Але більша частина армії залишилася вірною президенту, до того ж на вулиці вийшли сотні тисяч його прибічників, які мобілізували «Боліваріанські комітети», головним чином в найбільш бідних кварталах міста. Путчисти повернули заарештованого ними президента до президентського палацу.

Військовий переворот привалився з тріумфом для У. Чавеса. Президент Венесуели продовжив свою діяльність,

втілюючи програму «Соціалізм ХХ ст. для Латинської Америки».

Формування зовнішньої політики Венесуели в період правління У. Чавеса проходило під впливом цілої низки чинників. Прихід У. Чавеса до влади співпадає з якісними геополітичними змінами, як в світі – це закінчення холодної війни, перехід до багатополлярності, так і нова ситуація в регіоні. Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. позначився приходом до влади в низці Латиноамериканських країн до влади лідерів лівоцентристського толку, почався так званий «лівий дрейф» Латиноамериканського континенту. Цей процес привів до падіння впливу США, зростанню анти американізму в державах регіону, новій розстановці сил. По-друге, формування нової зовнішньої політики було пов'язано зі здійсненням радикальних реформ в країні, метою яких було формування нової моделі суспільного розвитку, яскравого соціального спрямування, так званої «альтернативної ринкової економіки», яка отримала назву «Альтернатива для Латинської Америки «Соціалізм ХХ ст.»». В 1999 р. Венесуела прийняло нову конституцію, в якій було розширено права індіанського населення, повноваження президента, оголошено рівність усіх форм власності. Згідно Конституції всі стратегічні галузі та ресурси економіки, а також галузь освіти та охорони здоров'я належать державі та не можуть бути приватизовані. Пріоритетом оголошено було захист інтересів найменш захищених соціальних прошарків населення – дітей, молоді, пенсіонерів, інвалідів.

Уго Чавес здійснив великомасштабну націоналізацію енергетичного сектору, під контроль держави була поставлена діяльність іноземних компаній. Ті підприємства, які відмовилися працювати в нових умовах, були змушені піти з країни. Значна частина цих компаній була з США. Націоналізації підлягали різні галузі. Президент розгорнув широкомасштабні соціальні програми в житловій галузі, охороні здоров'я, освіти. В 2008 р. було встановлено самий високий мінімум заробітної плати в Латинській Америці – 3720 дол.

Важливим фактором, який визначив характер концептуальних підходів до зовнішньої політики Венесуели, стали природні ресурси країни, в першу чергу, – це нафта та газ. Країна входить у першу десятку країн світу, які виробляють нафту. Регіон також забезпечений практично усіма різновидами мінеральних ресурсів, водними та лісовими ресурсами. Розробляючи зовнішню політику країни, президент враховував й низку інших факторів, які виходили з особливостей геополітичного розташування Венесуели, так і фінансових можливостей країни, яка контролювала в результаті реформування нафтової галузі увесь отриманий прибуток від продажу нафти. Нафтовий фактор та нафтодолари Уго Чавес став розглядати як реальну основу для зміни ролі Венесуели не лише в регіоні, а й в світі в цілому.

Розбудовуючи своє бачення ролі країни в сучасному світі, Уго Чавес враховував й вельми вигідні геополітичне розташування країни, яке дозволяло їй здійснювати вплив на цілу низку регіонів Латинської Америки – це Карибський басейн, Центральна Америка, Андський регіон та регіон ріки Амазонки.

На формування нової зовнішньополітичної доктрини країни впливала сама особистість президента. Уго Чавес – це яскраво виражений харизматик, який постійно генерував нові ідеї. Він не лише формулює цілі та напрямки зовнішньополітичної стратегії, а й докладає неймовірних зусиль з їх реалізації на практиці. За час перебування на посаді президента Чавес здійснив офіційні та робочі візити в більш ніж 90 країн світу.

Але, найбільш важливим фактором стала ідеологія боліваризму, котра була закладена в основу нової зовнішньополітичної доктрини країни. Концептуальні підходи, які були основою зовнішньої політики, мають яскраво виражене ідеологічне спрямування (боліваризму) та спрїються на особливості історичного та економічного розвитку країни, враховують реалії сучасного світу та ставлять метою перетворення країни в державу, що впливає не лише на регіональну, а й на світову політику. Поставивши

амбіційні цілі досягнути регіонального лідерства, У. Чавес розумів, що вони повинні спиратися на економічний та військовий потенціал. Нова зовнішньополітична доктрина, внутрішня соціально-економічна революція об'єктивно привели до необхідності формування нової військової доктрини. Особливо це було актуально після припинення США військового постачання в країну. Модернізація армії не могла розбудовуватися на військово-технічному потенціалі США як це було раніше. Каракас почав шукати нових партнерів в поставках військової техніки. Ними стали: Росія, Китай, Бразилія та низка інших країн. Це ще більше сприяло дистанціюванню Венесуели від США, створюючи основу її незалежної політики, яка мала яскраво виражений антиамериканський характер. Анти американізм, разом із нафтовим фактором, став важливим інструментом реалізації Каракасом своїх амбіційних цілей. Жорсткий антиамериканізм У. Чавеса, його яскрава антиамериканська риторика отримала підтримку не лише в регіоні, а й в інших країнах світу.

Це було особливо ефективним в умовах експансіоністського курсу США за президента Буша. Саме тоді в лексиконі венесуельських дипломатів з'явилося поняття «ось добра» – як альтернатива «осі зла», сформованої Бушем-молодшим. Нове керівництво Венесуели відмовилося от цієї тези, але на той час це поняття відіграло позитивну роль у пошуках Венесуелою нових союзників.

Зовнішньополітична доктрина країни була націлена на проведення багатовекторної політики, пріоритетом якої є латиноамериканський вектор. Головну мету зовнішньої політики в доктрині сформульована як спрямування на регіональне лідерство. Водночас доктрина досить чітко визначає необхідність інтенсифікації відносин з іншими країнами.

Концептуальні засади зовнішньої політики знайшли відображення в низці документів. Це – Конституція Венесуели 1999 р., Програмні документи правлячого руху V-ї республіки, з яким У. Чавес йшов на вибори 1998 р.,

Програма Соціалістичної партії Венесуели. А також низка програмних заяв У. Чавеса. До таких можна віднести його виступ на Саміті Тисячоліття у вересні 2000 р., а також у виступах та виборчій програмі його наступника С. Мадуро, який переміг з мінімальною перевагою квітні 2013 р. та заявив, що країна буде вірна курсу Коменданте. Зовнішньополітична доктрина, яка була розроблена в період правління У. Чавеса, також визначає зовнішньополітичну стратегію Венесуели.

В основі зовнішньополітичної доктрини Венесуели є низка принципіальних положень. Це, перед усім, принцип багатополярності світу. Одним з таких полюсів в ХХІ ст. повинна була стати Латинська Америка. «Наша доля – це створення блоку націй на Півдні», – про який У. Чавесу нібито казав ще сам Болівар.

Ідеологія боліваризму знайшла свого яскравого відображення у підходах до ролі інтеграційних процесів в латинській Америці. Трансформуючи ідеї Болівара для ХХІ ст., У. Чавес зробив ідеології інтеграції фундаментальним принципом нової концепції зовнішньої політики країни.

Боліваризм за У. Чавесом – це насамперед, концепція єдиного континенту. Одним з перших кроків, які зробив президент Венесуели, коли прийшов до влади, була ініціатива створення Конфедерації держав в латинській Америці. Вона не отримала підтримки у більшості країн континенту. Переконавшись у неможливості реалізувати на практиці задумку Болівара, У. Чавес узяв курс на більш тісне співробітництво з існуючими інтеграційними структурами, а саме – прискорив інтеграцію Андського співтовариства Націй з МЕРКОСУР, куди Венесуело було прийнято за пропозицією Бразилії. В 2004 р. Андське співтовариство стало асоційованим членом МЕРКОСУР. Венесуела зробила значний внесок у розвиток та поглиблення інтеграційних процесів в рамках цієї організації. Каракас став учасником УНАСУР, в створенні Банку Півдня. Особливу роль Венесуела відіграє в розвитку інтеграційних процесів в енергетичній галузі. Географічне розташування країни дозволяє їй активно включатися до інтеграції не лише на Півдні та Заході, а й в

Центральній Америці та в Карибському басейні. Вона, як підкреслюється в одному з документів Руху V-ї Республіки, є точка дотику між Андським пактом МЕРКОСУР та Каракаса, що, на думку керівництва країни, дозволяє Венесуелі бути центром інтеграційної та економічної компліментарності в регіональному масштабі.

В 2004 р. Венесуела поставила свій підпис під Декларацією Куско, який оголосив про створення Північноамериканської спільноти Націй (ПАСК). В цю структуру увійшли 12 держав. Це – Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Болівія, Венесуела, Колумбія, Перу, Еквадор, Гаяна, Сурикам ті Чилі.

В той час позиція керівництва Венесуели до розвитку інтеграційних процесів на континенті далеко не завжди співпадає з баченням розвитку цих процесів інших країн, наприклад, Чилі, Бразилії, Аргентини та низки інших держав, які входять до складу МЕРКОСУР. Так, для керівництва Венесуели пріоритетом є політична, а не економічна інтеграція.

Уго Чавес як і новий президент країни, є противником плану США щодо створення Єдиної зони торгівлі в Західній півкулі. Низка країн, так як Чилі, Гондурас, Еквадор, Колумбія підтримуються цю ідею та вже мають відповідні угоди з США зі створення Зони вільної торгівлі. На противагу плану США та у відповідності до свого бачення перспектив розвитку інтеграційних процесів в Латинській Америці як єдиної спільноти. Уго Чавес розробив ідею створення «осі добра» на противагу «осі зла». Потім ця ідея трансформувалася в проект Боліваріанська ініціатива для Америки.

На початковому етапі до цього проекту в 2004 р. приєднується Куба, потім Болівія. Ця структура отримала назву АЛБА, структура її мала яскраво виражений ідеологічний характер. Сьогодні в цю структуру входять також Еквадор, Нікарагуа та інші. Головна її задача, на думку тих, хто створив організації, полягає у об'єднання народів в боротьбі з імперіалізмом. В цій структурі реалізується ціла низка проектів, які охоплюють усі галузі. В 2008 р. члени

АЛБА домовилися щодо створення спільної валюти – «сукре». Лідуюча роль в цій організації належить Венесуелі. Каракас фактично є донором цих країн, продає за пільговими цінами нафту її учасникам. Участь в інтеграційних проектах Венесуела, після приходу до влади У. Чавеса, розглядається як один з головних засобів для реалізації свій намір – стати регіональним лідером.

Звідти й особлива увага до енергетичної інтеграції країн Латинської Америки. Нафтовий чинник як основний, на котрий спирається зовнішня політика цієї країни, особливо яскраво проявляється в її інтеграційній політиці. Так, за її ініціативою було створено у 2008 р. Енергетичну Південноамериканську Раду, яка визначає стратегічні напрямки розвитку інтеграційних процесів в цій сфері. Венесуела також стала одним з ініціаторів створення Договору про енергетичну безпеку. Такий підхід до розвитку інтеграційних процесів на континенті

Друга складова зовнішньополітичного вектору Каракасу є розбудова двосторонніх відносин з країнами регіону. Характер відносин Каракаса з сусідніми країнами суперечливий. Найближчими союзниками Венесуели, її стратегічними партнерами є Куба, Болівія, Еквадор, Нікарагуа, тобто країни-члени АЛБА. Особливо місце серед них посідає Куба.

Відносини Куби та Венесуели мають глибоке історичне коріння, але з приходом до влади Уго Чавеса характер цих відносин починає змінюватися. Відразу після приходу до влади У. Чавеса до влади, як вказувалося вище, він прибув сюди з офіційним візитом та розпочав активну економічну співпрацю, експортуючи сюди нафтопродукти, не звертаючи уваги на антикубинські санкції з боку США. Сьогодні ці відносини розвиваються як в рамках двосторонніх відносин, так і в рамках міжнародних та регіональних структур, найбільш динамічно в рамках АЛБА. Президент Венесуели відразу став відстоювати позиції Куби на міжнародній арені, різко критикуючи США за антикубинську позицію. Під час президентства У. Чавеса співпраця двох країн розвивалася вельми динамічно, охоплюючи всі сфери: економічну,

політичну, соціальну та культурну. В багато чому це пояснювалося тим, що позиції У. Чавеса та його бачення майбутнього Латинської Америки практично співпадає з баченням нинішнього керівництва Куби. Для Куби новий характер відносин з Венесуелою став одним з важливих факторів виживання. Сьогодні між двома країнами підписано більш ніж 130 угод в рамках двосторонньої співпраці, реалізовано та реалізується більше 200 спільних проектів в усіх сферах.

Особливе значення має співпраця в енергетичній сфері. Венесуела забезпечує Кубу 50% необхідної нафти за ціною двох третин від ринкової вартості. Каракас реалізує проект з будівництва найбільшого в Латинській Америці нафтопереробного заводу на Кубі. Сьогодні створено десятки заводів а нафтопереробній, цементній, лісовій промисловості. Венесуельські інвестиції сприяють модернізації риболовного флоту та рибопереробної промисловості. Створено спільне підприємство в телекомунікаційній галузі. Постійно зростає обсяг торгівлі між країнами. В 2012 р. він склав приблизно 1 млрд. дол. США. Країни активно співпрацюють в галузі охорони здоров'я. Саме на Кубі проходило лікування У. Чавеса. За оцінкою експертів в Венесуелі працює близько 20 тисяч кубинських медиків. Між країнами існує та успішно реалізуються спільні проекти в освітній галузі, проекти з ліквідації безграмотності. Активно реалізуються контракти у військовій сфері. Кубинські військові спеціалісти є консультантами та радниками силових структур Венесуели. Запорукою таких особливих союзних відносин стало спільне ідеологічне бачення У. Чавеса та керівництва Куби. р. Кастро був найближчим другом У. Чавеса та його кумиром. Нове керівництво Венесуели після смерті У. Чавеса неодноразово заявляло, що відносини з Кубою будуть для них пріоритетом та їх характер й надалі буде розвиватися в контексті тих двосторонніх угод, які вже підписано між країнами. Обидві країни мають сьогодні й спільні позиції з усіх регіональних та міжнародних питань та спільно відстоюють їх у регіональних та міжнародних організаціях.

Стратегічним партнером Венесуели є також і Болівія. Новий етап у відносинах цих двох країн розпочався з приходом до влади в цій, одній з найбідніших країн континенту, в 2006 р. Е. Моралеса, який відкрито заявив, що він продовжить справу Че Гевара. Ідеолого-політичні погляди нового керівництва співпали з поглядами керівництва Венесуели У. Чавеса. Це стало основою для зближення цих двох лідерів. Особисті відносини сформували міцну дружбу між керівниками країн, що пізніше перейшло й в політичну площину.

Реформи, які розпочав президент Болівії, а саме – реформування нафтового сектору, отримали повну підтримку У. Чавеса. Венесуела надала кредити, розробила та почала здійснювати низку спільних проектів в нафтогазовій галузі. Так, Венесуельська нафтогазова компанія «PDVSA» допомагає націоналізованій компанії «YPFB» у розбудові станцій обслуговування нафтогазопроводів, нафтохімічних підприємств, в освоєнні та експлуатації нафтового родовища на півдні від Ла-Паса. З цією метою обидві сторони домовилися, що створять спільне підприємство, в якому Болівія матиме контрольний пакет акцій. Венесуела також готова приймати участь у будівництві газопроводу в Бразилії. Окрім цих угод, вже в ході першого офіційного візиту Е. Моралеса в Каракас було підписано більш ніж 14 угод щодо співпраці не лише в енергетичній галузі, а й і в галузі сільського господарства та торгівлі.

Венесуела в особі свого президента, встала на бік Болівії в ході досить жорсткого протистояння уряду Моралеса з іноземними нафтогазовими компаніями, в тому числі бразильськими, причиною яких стало рішення президента Болівії про підвищення рівня нафтогазової ренти.

Стратегічним партнером Венесуели, відносини з яким розвиваються як в межах АЛБА, так і в межах двосторонніх відносин, є Нікарагуа. Новий характер відносин між країнами було обумовлено перемогою на президентських виборах в Нікарагуа голови партії Сандіністського Фронту Національного Визволення Д. Ортеги, який зміг після тривалої перерви знову повернутися до влади. У. Чавес, як

вважає низка експертів, допомагав президенту Нікарагуа в його боротьбі за посаду президента, ще за часів передвиборчої кампанії.

З його перемогою відносини двох країн вступили у якісно новий етап. Було підписано близько 20 договорів про співпрацю. Нікарагуа подала заявку про вступ до АЛБА. В умовах, коли Захід припинив здійснювати Нікарагуа допомогу, співпраця з Венесуелою, як на рівні двосторонніх відносин, так і в рамках АЛБА стала одним з важливих факторів виживання країни.

Венесуела визначила відносини з Нікарагуа як стратегічні, взяла на себе відповідальність зі здійснення фінансової допомоги Нікарагуа, надала їй кредит та матеріальну допомогу в розмірі 60 млн. дол. США на кошти, які надаються Венесуелою в країні побудовано 30 об'єктів, серед яких найбільша в Латинській Америці фабрика пакувальних матеріалів, проводиться будівництво нафтогазового заводу в Нікарагуа та будівництво нафтопроводу «Венесуела-Нікарагуа». Все це повинно було бути побудованим за рахунок інвестицій з Венесуели. Нікарагуа також отримує енергоресурси за пільговими цінами.

Важливим для двосторонніх відносин Нікарагуа та Венесуели стала співпраця в рамках роботи організації АЛБА, котру країни розглядають як можливий механізм подолання наслідків світової кризи. Ортега повністю підтримав ідею У. Чавеса про створення в рамках цієї організації єдиною валютної зони та системи компенсаційних виплат.

Двосторонні відносини Нікарагуа та Венесуели можна охарактеризувати як стратегічні. Обидві держави зацікавлені в підтримці широкого політичного діалогу. За підтримки Ортеги союзний проект, який Чавес назвав «віссю добра» та спочатку до її складу входили Куба, Болівія та Венесуела, пізніше до складу цієї організації увійшла ще одна центральноамериканська країна, які підтримувала погляди цієї групи щодо монополярного світу як основи гегемонії США. Так що партнерство Нікарагуа та Венесуели довгострокове. Як свідчить характер їх відносин, він має

тенденцію до зближення, координації зовнішньої політики крізь активний політичний діалог. Про це переконливо свідчить визнання обома державами незалежності Абхазії та Північної Осетії, баченням ролі Росії на континенті. Венесуела не лише надає економічну підтримку країні у вирішенні територіальних суперечок між Нікарагуа та Колумбією.

Лідер Нікарагуа вельми високо оцінив роль У. Чавеса для Латинської Америки та всього світу, виступаючи на похоронні останнього. Нове керівництво Венесуели продовжує курс У. Чавеса на особливі стратегічні відносини з Нікарагуа. Це було позначено в спільному комюніке після двосторонньої зустрічі лідерів двох країн в 2013 р.

Позиція Ортеги та нового президента Венесуели практично співпадає з усіх актуальних питань регіональної та міжнародної політики. Вони спільно виступають та діють в міжнародних організаціях. Прикладом може бути їх позиція з Сирійської проблеми, а також щодо скандалу з американським громадянином Е. Сноуденом, який опублікував матеріали американських спецслужб. Обидві країни, а також - Болівія та Еквадор заявили про можливість надати американському розвідникові політичного притулку.

Стратегічне партнерство характеризує й відносини Венесуели з Еквадором. Новий президент Еквадору р. Корреа після приходу до влади зайняв яскраво виражену антиамериканську позицію. Він відмовився від військової співпраці з США. В 2009 р. він не підписав угоду про пролонгацію використання США військової бази в Еквадорі. Ця позиція була повністю підтримана президентом Венесуели У. Чавесом. Відразу після приходу р. Корреа до влади між двома країнами розпочався активний політичний діалог та було укладено більше 25 договорів про співпрацю в економічній, торгівельній галузях, в освіті та охороні здоров'я та військовій сфері. Найважливішим серед них став Меморандум про взаєморозуміння та згоду в енергетичній галузі. Підписання меморандуму відбулося під час короткого візиту У. Чавеса до столиці Еквадора, м. Кіто. Обидві сторони також домовилися про те, що державні нафтові компанії

зможуть змішанні фірми, в задачі яких увійдуть розробка та виконання проектів та переробка нафти, розробка розподільчих систем.

Венесуельський уряд здійснив безвідплатну допомогу в галузі охорони здоров'я та освіти, надіславши до важкодоступних регіонів Еквадору бригади лікарів та вчителів. Довірчий характер відносин між країнами проявився в березні 2008 р. Саме 1 березня 2008 р. колумбійські військові підрозділи вторглися на територію Еквадору та знищили Рауля Рейеса, одного з лідерів повстанців, захопивши при цьому комп'ютер, в якому зберігалися відомості, які дозволили директору Національної поліції Колумбії генералу Оскару Наранхо увечері 2 березня звинуватити президента Еквадору у зв'язку з колумбійськими екстремістами та наркоторговцями. В той же час уряд Колумбії приніс свої вибачення Еквадору у зв'язку з «вторгненням до прикордонної зони», водночас пояснивши, що боротьба з терористами не визнає кордонів, оскільки кордони не визнають самі терористи.

На цю ситуацію миттєво, навіть раніше за еквадорську владу відреагував венесуельський президент У. Чавес, який наказав міністру оборони висунути до кордонів танкову колону, а керівнику зовнішньополітичної установи надав наказ відізвати персонал посольства. Водночас У. Чавес зробив низку жорстких заяв. А саме: «Якщо ви, президент Умбре, спробуєте зробити у Венесуелою те, що спричинили в Еквадорі, я пошлю проти Колумбії війська». Він звинуватив Колумбію в порушенні суверенітету Еквадору та дав зрозуміти, що він готовий сприяти поваленню легітимної влади в цій країні. Низка дослідників вважає, що напруга, яка виникла, могла б бути використана У. Чавесом для створення військового альянсу країн, які входять в АЛБА та для затвердження Венесуели в якості єдиного лідера в Латинській Америці, коли антиімперіалістичний прапор випав з рук його вчителя, Ф. Кастро. До війни справа не дійшла. Інцидент було вирішено мирним шляхом завдяки членам Групи Ріо.

Аналогічну жорстку позицію Каракас зайняв і в 2011 р., після чергового інциденту Колумбії з Еквадором. Обидві

країни посідають ідентичні позиції з актуальних питань регіональної та світової політики. Зовнішньополітичний курс цих країн має яскраво виражений опозиційний характер по відношенню до СШАП та країнам Заходу. Двосторонні відносини в тому форматі, в якому їх було встановлено У. Чавесом, продовжує його наступник Н. Мадуро.

Серед пріоритетів латиноамериканського вектору як для У. Чавеса, так для Ніколаса Мадуро є відносини з країнами Півночі. Це, в першу чергу, Бразилія та Аргентина. Відносини з Бразилією, яка є не лише загальноновизнаним регіональним лідером, а й глобальним гравцем, який лобіює інтереси Латинської Америки в світі. Для Венесуели ці відносини мають особливий характер.

Новий етап у відносинах цих країн розпочався з приходом до влади У. Чавеса та Лулу Сілва, який став одним з найбільш авторитетних лідерів не лише на континенті, а й в світі. Саме підтримка бразильського президента в період кризи 2002 р., коли була зроблена спроба відсторонити У. Чавеса від влади, стала визначаючим фактором провалу цього плану. Лулу Сілва ініціював створення Групи друзів Венесуели з метою виходу з політичної кризи та повергнення до влади У. Чавеса. Він відноситься до невеликої групи лідерів, до думки яких венесуельський президент прислухається. В драматичні для венесуельської економіки дні, коли різко зменшився видобуток нафти та країна була не в змозі виконувати свої контракти з постачання нафти до США, Бразилія спрямувала до її берегів танкери у вуглеводною сировинною, що фактично попереджувало загрозу колапсу з виконання контрактів.

В період президентства У. Чавеса та Л. Сілва відносини між країнами набули принципово нового характеру. В обличчі Венесуели президент Бразилії отримав вірного партнера, який підтримував його зусилля, спрямовані на розвиток інтеграційних процесів на континенті. Енергія та наполегливість президента Бразилії в багато чому сприяли приєднанню Венесуели до МЕРКОСУР. У свою чергу, У. Чавес разом з керівництвом Бразилії та Аргентини ініціював створення УНАСУР, Панку Півдня та цілої низки проектів

всередині МЕРКОСУР. Уго Чавес розумів, що без підтримки з боку Бразилії він ніколи б не зміг відігравати в регіоні ту роль, яку він змог забезпечити завдяки цій підтримці і якими б не були його амбіційні плани на роль регіонального лідера, президент Венесуели розумів, що сьогодні цю роль відіграє Бразилія.

Особливо динамічно розвиваються відносини в енергетичній галузі, як в рамках МЕРКОСУР, так і на двосторонній основі, реалізується низка спільних проектів в цій галузі. Країни ведуть постійний активний політичний діалог, виступаючи зі спільними ініціативами, особливо це характерно щодо питань розвитку інтеграційних процесів на континенті. Венесуела також підтримує Бразилію в її намірах стати постійним членом Ради Безпеки ООН. В той же час Бразилія стала одним з головних конкурентів Венесуели у постачанні енергоносіїв до країн Карибського Басейну. Будучи країною-лідером світу у виробництві біопалива, вона збільшила його постачання в цей регіон, де традиційно основним постачальником вуглеводню вже була Венесуела. Бразильське керівництво, реалізуючи прагматичну зовнішню політику, неодноразово виступала з критикою У. Чавеса та його позицій. В період кризи в колумбійсько-еквадорських відносинах, Бразилія вважала, що позиція Венесуели має подвійний характер та дестабілізує ситуацію в регіоні. Бразильське керівництво не схвалює жорстку антиамериканську риторику Уго Чавеса. Новий президент Венесуели продовжує курс на поглиблення та розширення двосторонніх відносин. Позиції обох країн співпадають щодо найбільш важливих проблем регіональних та міжнародних відносин. Прикладом можуть бути події в Сирії, а також скандал, викликаний публікацією матеріалів колишнього співробітника ЦРУ про прослуховування цією організацією мешканців Латинської Америки.

Венесуела плідно співпрацює з Аргентиною. Обидві країни зацікавлені у розвитку двосторонньої співпраці та надають йому характеру стратегічного партнерства. З приходом до влади нового керівництва в Аргентині у 2002 р. президента Кіршнера та пізніше Кристини Кіршнер

Венесуела значно активізувала відносини з цією країною. Обидві країни мають спільні позиції з питань розвитку інтеграційних процесів на континенті. Аргентина зацікавлена у постачанні вуглеводню. Венесуела підтримує Аргентину в її претензіях на Фолклендські острови. Все це створює гарну основу для двосторонньої співпраці та партнерства в рамках МЕРКОСУР.

З приходом У. Чавеса в боротьбі за регіональне лідерство Венесуела різко посилила свою дипломатичну активність в країнах Карибського басейну та Центральної Америки. Важили інструментом у відносинах з цими країнами став нафтовий фактор: намагаючись зміцнити свої позиції Каракас йшов на продаж нафти низці країн за пільговими цінами, інвестував низку проектів промислового та гуманітарного характеру. Так, У. Чавес підписав у 2000 р. «Угоду Каракаса» в області енергетичного співробітництва з президентами 10 країн Карибського басейну та Центральної Америки. У відповідності до цього документу Венесуела погоджувалася постачати цим країнам 80 тис. барелів нафти, нафтопродукти зрідженого газу на особливих умовах. Розбудовуючи свої відносини з країнами регіону Венесуела спирається на Кубу та Нікарагуа, які є її стратегічними партнерами. Особливу увагу як за У. Чавеса, так і зараз приділяють розвитку інтеграційних процесів в цій частині латиноамериканського континенту. Так, Венесуела, а також Бразилія й низка інших держав були ініціаторами та доклали значних зусиль для реалізації Канкунської ініціативи – нового регіонального об'єднання країн Карибського басейну та Латинської Америки.

У грудні 2011 р. в столиці Венесуели, Каракасі, на саміті керівників держав та урядів країн регіону було створено нове об'єднання – СЕЛАК, до якого увійшли 33 країни регіону. Нова організація повинна стати протиположною Організації американських держав (ОАД), яка на думку У. Чавеса є «застарілою та зношеною».

Венесуела також активно працює з залучення країн регіону до АЛБА (Боліваріанський Альянс для народів Америки). Низка країн регіону входять в цю структуру: разом

з Кубою та Нікарагуа її членами є Домініка, Сент-Вінсент, Антигуа та Барбуда, Гренадіни. Венесуела активно підтримує М. Селайя, який прийшов до влади у 2006 р. в Гондурасі, та почав реалізовувати кардинальні реформи, але був відсторонений від влади в результаті військового перевороту в 2009 р. Каракас разом з Бразилією та Аргентиною відіграють важливу роль у вирішення політичної кризи в країні. Саме завдяки цим зусиллям М. Селайя отримав змогу повернутися на батьківщину. Нове керівництво Сальвадору дистанціювалося від зовнішньополітичного курсу свого попередника в тому числі й від активної співпраці з Каракасом. Але новий президент Венесуели продовжує курс активної присутності країни в регіоні. Найбільш складно розвиваються відносини Венесуели ат країн Андської групи. Результатом цих відносин став вихід Каракасу з цієї інтеграційної структури. Це значно відобразилося на відносинах з Колумбією. За президентство Урібе ця країна проводила проамериканський курс зовнішньополітичний курс, що викликало різку критику з боку У. Чавеса. Колумбія звинуватила Каракас у підтримці антиурядової організації ФАРК. Венесуела зайняла жорстку позицію в колумбійсько-еквадорській кризі 2008 р. та 2001 р., підтримавши Еквадор. Уго Чавес віддав наказ вивести армію до кордонів з Колумбією. Все це призвело до дестабілізації ситуації в регіоні. Венесуела навіть відізвала своїх дипломатів. Лише з приходом до влади в Колумбії нового президента відносини між країнами почали поліпшуватися. Як Венесуела, так і Колумбія об'єктивно зацікавлені в розвитку двосторонніх зв'язків. Їх не лише пов'язує загальне історичне минуле, коли вони були однією країною, а й потреби у розвитку експорту. Колумбія для Венесуели важливий торговельний партнер, товарообіг між країнами перевищує цифру у 9 млрд. дол. США нормалізація відносин між країнами стала важливим фактором стабілізації ситуації в регіоні.

Неоднозначно складаються відносини з Чилі. З приходом до влади в цій країні в 2005 р. Мішель Бачелет, лідер соціалістичного партії Чилі, У. Чавес сподівався, що країна принципово змінить свій зовнішньополітичний курс

та примкне до руху «Боліваріанська ініціатива для Америки». Надії У. Чавеса не справдилися. М. Бачелет визначила основною рисою свої зовнішньої політики – прагматизм, а не антиамериканізм. Вона підписала угоду про зону вільної торгівлі з США. У. Чавес критикував цей крок чилійського уряду. В знак незгоди з Чилі, Колумбією, Перу, які також уклали аналогічні угоди з США, Венесуела припинила своє членство в Андському співтоваристві.

Нове керівництво Венесуели проголосило себе наступником політики Уго Чавеса та також надає пріоритет латиноамериканському вектору. Прихід до влади Ніколаса Мадуро співпав з приходом до влади нових лідерів в низці країн Латинської Америки – Колумбії, Чилі, Перу. Каракас намагається підтримувати конструктивний діалог з усіма державами регіону як в рамках двосторонніх зв'язків, так і в рамках міжнародних організацій.

Візитною карткою Чавеса був антиамериканізм та антиглобалізм. Саме його антиамериканізм в багато чому сприяв зростанню популярності самого Чавеса та Венесуели як головної опозиційної сили США в Західній півкулі. До приходу Чавеса відносини Венесуели та США мали досить стабільний характер. США повністю домінувала та безперешкодно втручалася у внутрішню та зовнішню політику країни. З приходом до влади Уго Чавеса відносини з США прийняли яскраво виражений антагоністичний характер. Одним з перших зовнішньополітичних кроків Чавеса була вимога вивести американську військову місію з одного портів країни, де вона розташовувалася тривалий час. Процес націоналізації нафтового сектору, де домінували американські компанії, ще більш ускладнили відносини між країнами. Але, на думку експертів, Уго Чавес в той період був націлений на те, щоб зберегти нормальні стосунки з США. Кардинальні зміни відбулися після невдалої спроби політичного перевороту та спроб змістити Уго Чавеса з посади президента в 2002 р. Прихильників пугчу підтримали США, після цього Чавес почав дипломатичний та політичний наступ на США. Жорстка антиамериканська риторика, яка доходила аж до прямих образ президента США, активна

співпраця з ворогами США, які увійшли до т.зв. «осі зла» (Ірак, Лівія) призвели до того, що США зупинила майже всі програми допомоги, в тому числі і у військовій сфері, а також щодо спільних проєктів в рамках боротьби з наркотиками та злочинністю. З приходом до влади Обама антиамериканська риторика знизилася, але у 2010 – 2011 рр. країни двічі відкликали своїх послів. Каракас різко засудив дії США та НАТО в період «арабської весни». Новий президент Венесуели продовжує цей курс. Венесуела, незважаючи на жорстке попередження США, заявила, що надасть політичного притулку колишньому црушнику Е. Сноудену. Каракас підтримує режим Асада, в той час, коли США виступає на боці опозиції. Особливістю відносин цих країн є те, що політична, ідеологічна та дипломатична напруженість ніколи не переходила в економічну галузь. США та Венесуела є важливими торгівельними партнерами один для одного. На долю США припадає 24% імпорту та більш ніж 50% експорту нафти, Венесуела забезпечує майже 15% необхідної для США нафти. Навіть в умовах глибокої політичної кризи двосторонніх відносин Венесуела жодного разу не припинила постачання нафти згідно контрактних зобов'язань.

З точки зору Каракасу США є джерелом світового дисбалансу. Враховуючи характер економічної співпраці, де залежність від США досить велика Уго Чавес оголосив доктрину «асиметричної війни з США», в основі якої ідея диверсифікації нафтового ринку та зовнішньої політики загалом. В першу чергу за рахунок інтенсифікації відносин з ворогами та конкурентами США – КНР, Іраном, РФ, а також антиамериканськими режимами Білорусі, Сирії та Лівії до повалення режиму Каддафі.

Вирішуючи цю задачу Уго Чавес та його наступник дуже динамічно розвивають азіатський вектор, який практично був відсутнім у зовнішній політиці країни до 1990-х рр. ХХ ст. Головним партнером Венесуели в Азії стає Китай, відносини з яким стали важливим вектором венесуельської зовнішньої політики. Ці відносини мають багатосторонній характер, охоплюють всі сфери від політичної співпраці до військової. Співпраця країн має яскраво виражену позитивну динаміку

та, виходячи з заяв нового президента Н. Мадуро, вони в майбутньому стануть пріоритетом для Венесуели.

За роки свого президентства Уго Чавес чотири рази відвідував Китай. За відповідний період було підписано близько 100 угод. Обидві країни оцінюють двосторонні відносини як стратегічні. КНР розглядає Венесуели як ринок збуту для власних товарів та як постачальника нафти, потреба в якій постійно зростає. Венесуела бачить в КНР не лише політичного союзника, а й важливого інвестора та торгівельного партнера. Обидві країни сьогодні мають не лише набрану правову базу, а й цілу низку механізмів для ефективної реалізації двосторонньої співпраці. До них можна віднести спільний китайсько-венесуельський інвестиційний фонд.

Коли в Венесуелі у 1998 р. до влади прийшов У. Чавес, товарообіг між країнами складав менш ніж 200 млн. дол. США. Десять років потому КНР стає другим торгівельним партнером Венесуели після США, товарообіг перебільшує 40 млрд. дол. США. В червні 2011 р. в Каракасі відбулася третя китайсько-венесуельська торгівельно-промислова виставка, на якій було зазначено, що обсяг торгівлі між країнами збільшився в 2010 р. на 40%, склавши 10,272 млрд. дол. США, а в 2012 р. він вже склав близько 12 млрд. дол. США. Китай сьогодні залишається другим торгівельним партнером Венесуели.

Особливо активно розвивається співпраця двох країн в енергетичній галузі. Йдеться про постачання нафти до КНДР, яке складає близько 10% від потреб країни. Мета, яку ставлять обидві держави: довести цю цифру до 20% та створити спільні підприємства з розробки та експлуатації венесуельських нафтових родовищ.

Найбільша китайська нафтова корпорація отримала в СП 4% акцій. Одночасно, як повідомило агентство Сінхуа, були створені спільні компанії з будівництва нафтопереробних заводів у провінції Кантон і транспортування венесуельської нафти в КНР. В 2010 р. Венесуела отримала 20-млрд. кредит строком на 10 років для розробки нових родовищ в рамках спільних підприємств.

Венесуела закуповує в КНР також танкери для транспортування нафти. В 2011 р. було підписано низку угод щодо двосторонньої співпраці в в реалізації спільних проєктів у нафтовій сфері і створення спільного підприємства для розробки нафтових родовищ у Венесуелі. Меморандуми про співпрацю з «Сітіком груп» передбачають видобуток легкої та важкої нафти на діючих родовищах на сході країни в обсязі 50 тис. барелів на день, а також розробку надважкої нафти в басейні річки Оріноко. При цьому передбачається, що китайський холдинг надасть сприяння у забезпеченні фінансування нафтовидобутку в поясі Оріноко. Китай інвестував 16 млн. дол. США у побудову теплових електростанцій в країні. Велика роль КНР у вирішенні проблем країни, а саме – в рішенні житлових проблем. Китайська «Сітік груп» зобов'язалася до 2013 р. побудувати до 40 тис. квартир. У 2011 р. у Венесуелі почався продаж китайських електропобутових товарів за зниженими цінами для малозабезпечених громадян. Як оголосив Уго Чавес, виступаючи на представленні загальнонаціональної програми, що отримала назву «Мій добре обладнаний будинок», ціна на ці товари буде майже на 50% нижче в порівнянні з цінами «капіталістичного ринку». Окрім того Крім того, у Венесуелі буде побудовано китайське підприємство з виробництва 800 тис. електропобутових товарів на рік. У серпні 2011 р. у Венесуелі почався продаж «народних» мобільних телефонів, вартість яких в перекладі на американську валюту коливається від 31 до 60 доларів. За рік два спільних венесуельсько-китайських підприємства, які налагодили випуск дешевих телефонів, планують виробляти до 2 млн. апаратів моделі «Вергаторіо-2», забезпечуючи таким чином п'яту частину потреби країни в стільникових.

Близьким союзником Уго Чавеса залишається Іран. Відносини з Іраном стали результатом диверсифікації зовнішньої політики країни, починаючи з 1999 р. в 2004 р. країни підписали Генеральну угоду про співпрацю строком на 5 років, з наступною пролонгацією на аналогічний строк. Президенти обох країн надають великого значення боротьбі проти США. Антиамериканська риторика Уго Чавеса стала

важливим аргументом на користь розвитку двосторонніх відносин. Венесуела визнала право Ірану на використання ядерної енергії в мирних справах. Уго Чавес надавав великого значення Ірану в боротьбі проти США, підкреслюючи: «Співпраця таких незалежних держав як Іран та Венесуела відіграють важливу роль в боротьбі проти політики імперіалізму та спасінні народів». Уго Чавес та президент Ірану неодноразово зустрічалися та в ході офіційних візитів відмічали, що вони єдині в своїх зусиллях з формування нового світового ладу. Свої відносини вони оцінювали як стратегічний альянс. Країни виступали з єдиною або дуже близькою позицією в ООН, ОПЕК та інших міжнародних організаціях. Співпраця розвивається в нафтовій та газовій сферах, в текстильній промисловості, в сільському господарстві. Нові політичні лідери в особі Н. Мадуро та нового президента Ірану М. Хатамі заявили про бажання й надалі поглиблювати двосторонню співпрацю.

Одним з важливих напрямків є співпраця з Росією, яку в Каракасі розглядають в якості одного з своїх ключових партнерів, як Кубу, КНР, Іран та Білорусь. Венесуела активізувала розвиток зв'язків з Росією на противагу впливу США. Характер відносин Уго Чавес характеризував як стратегічні, він неодноразово відвідував Москву. Зовнішньополітичне керівництво Росії та особисто президент також відвідували Каракас. Росія та Венесуела взаємодіють в різних галузях, особливо активно розвивається співпраця в енергетиці, економіці, військово-технічній галузі, в освіті та медицині.

Між державами підписано більше 100 угод, якими визначається взаємодія між двома країнами. В 2010 р. президенти двох країн підписали «План з розвитку російсько-венесуельського партнерства на 2010 – 2014 рр.». Пріоритетним напрямком співпраці є енергетична сфера. Низка нафтових компаній РФ: «Лукойл», «ТНК-ВР» та «Газпром» спільно з венесуельським державним концерном проводять розробки, видобуток та виробництво нафти та нафтопродуктів в країні. «Газпром» є учасником створених газотранспортних систем та газохімічних підприємств.

Російська компанія «Руслан» отримала дозвіл на розвідку та видобуток бокситів та побудувала спільне підприємство з їх переробки. Існує низка домовленостей щодо співпраці в галузі автомобільного будування. Росія активно інвестує в економіку країни, обсяг інвестицій в 2012 р. склав 1944, 7 млн. дол., у 2011 р. цей показник був 1732,8 млн. дол., збільшившись у порівнянні з 2010 р. в 10,4 р. Росія робить свій внесок у вирішення важких соціальних проблем, житлових, насамперед, побудувавши цілу низку житлових комплексів у передмісті Каракасу, призначених для переселення мешканців столиці з халуп.

Росія стала важливим партнером Венесуели у військово-технічній сфері. Зміцнюючи обороноздатність країни, Венесуела модернізує свою армію. Процес модернізації відбувається за рахунок закупівель російської військової техніки. Росія імпортує до Венесуели літаки Су-30, вертольоти та інше воєнне обладнання, створила в країні сервісний центр з їх обслуговування. Росія передала документацію на будівництво в Венесуелі заводу з виробництва автоматів Калашникова. В 2000 р. в Карибському морі відбулися російсько-венесуельські військово-морські маневри, «Венрус 2008». Російські військові кораблі отримали право заходити в проти Венесуели. Москва також готує спеціальні військові курси. В рамках двосторонньої співпраці створено російсько-венесуельський банк, початковий капітал якого складав 4 млрд. дол.

Активно розвивається співпраця в гуманітарній сфері. РФ надає стипендії для студентів з Венесуели, зростає туризм. Країни запровадили безвізовий режим. Важливим етапом в розвитку гуманітарних зв'язків можна вважати візит до Каракасу в 2005 р. митрополита Смоленського та Калінінградського, майбутнього патріарха Московського Кирила.

Успішному співробітництву двох держав сприяє активний політичний діалог. Позиції країн близькі з низки актуальних проблем світового розвитку. Обидві країни виходять принципу багато полярності сучасного світу,

засуджують позицію США в Ірані,. Позицію країн Заходу та США щодо «арабської весни». Венесуела була другою країною, яка визнала незалежність Абхазії та Північної Осетії в 2008 р. та підтримала РФ в російсько-грузинському конфлікті. Нове керівництво Венесуели Н. Мадуро підтвердив, що Росія залишається для Венесуели важливим партнером та союзником. Росія також зацікавлена в зміцненні зв'язків з Венесуелою. Країна є союзником Росії в Латинській Америці, партнером, який активно лобіює російські інтереси в цьому регіоні.

На думку Каракаса розширення російських пріоритетів в регіоні є чинником стабілізації, який гарантує більш повну самостійність та участь Венесуели в міжнародних справах. Уго Чавес розглядав Росію в якості ключового ланки майбутнього багатопольярного світу та неодноразово підкреслював, що Венесуела вітає зміцненні ролі Росії у світових справах. Нове керівництво Венесуели підтвердило, що російсько-венесуельські відносини є пріоритетом та й надалі будуть розвиватися та зміцнюватися.

Серед європейських країн особливі відносини пов'язують Венесуелу з Білоруссю. Уго Чавеса та Олександра Лукашенка пов'язують дружні стосунки. Країни співпрацюють на ідеологічній та економічній основі. Чавес зробив візит в Білорусь в 2010 р. у відповідь О. Лукашенко також відвідав Венесуелу. Обидві країни реалізують низку великих економічних проектів, в тому числі в енергетичній галузі. З весни 2012 р. розпочалося регулярне постачання венесуельської нафти до Білорусі. В 2012 р. Білорусь було заплановано завершення будівництва у Венесуелі трьох заводів: з виробництва цегли, тракторів та вантажних автомобілів. У Венесуелі відкрито представництво виробничого об'єднання «Білоруснафта», СП з сейсморозвідник робіт «Сісміка БілоВенесолана», представництво ОАО «Білгорхімпром». Окрім того, в Венесуелі зареєстровано низку спільних підприємств з участю білоруських компаній: «Белаз», «МТЗ», в Каракасі діє представництво ЗАТ «Білзарубіжстрой». Саме У. Чавес надав безвідсотковий кредит Білорусі у розмірі 4 млрд. дол., коли та

переживала економічну кризу та країні було потрібно виплачувати Росії за нафту. Президент Білорусі надзвичайно високо оцінював лідера Венесуели та його роль в світовій політиці. О. Лукашенко особисто був присутній на похороні Уго Чавеса. Новий президент Венесуели Н. Мадуро запевнив, що відносини двох країн й надалі будуть розвиватися та зміцнюватися.

Венесуела активно працює в рамках різних міжнародних організацій, таких як ООН та ОПЕК. Уго Чавес неодноразово використовував ці структури для критики США, виступав за реформування ООН. Одна з цілей, яку ставить Венесуела, це увійти до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН. З приходом до влади Уго Чавеса активізувалася діяльність країни в регіональних організаціях, таких як група РІО, Група 77, ЛАІ. Країна активно працює в Русі неприєднання. Каракас став ініціатором створення соціального форуму антиглобалізм, куди з'їхалися активісти з усього світу в 2006 р.

З приходом Уго Чавеса до влади Венесуела стала активним гравцем на міжнародній арені, до позиції якого з повагою прислуховується міжнародна спільнота. Багатовекторна зовнішня політика, яку реалізовував Уго Чавес була тісно пов'язана з його внутрішніми реформами. Особливістю зовнішньої політики Каракаса в період президентства Уго Чавеса був жорсткий антиамериканізм та використання нафтового чинника. Це надало йому можливість знайти нових союзників та частково реалізувати свої амбіційні цілі щодо ролі Венесуели в сучасному світі. Його політика не завжди була послідовною, інколи дуже ідеологізованою та політизованою, її окремі акції були не завжди адекватними. Наступник У. Чавеса Н. Мадуро підтвердив свою вірність обраному курсу країни, але він не має тієї харизми, яку мав У. Чавес. Як показали вибори, він не має такої підтримки всередині країни, яку мав його попередник. Враховуючи досить складну ситуацію в соціально-економічній галузі всередині країни, новому президенту все-таки доведеться внести певні корективи у зовнішню політику країни, але в цілому Венесуела як показує

час послідовно прямує курсом, який визначив Уго Чавес, один з найбільш значущих політиків ХХІ ст. Формуючи зовнішню політику новий президент Венесуели визначив головні задачі зовнішньої політики країни: збільшення інвестицій в нафтогазову галузь, пошук нових споживачів Венесуельської нафти, активізація контактів з країнами ЄС, поглиблення та розширення інтеграційних процесів на континенті, нормалізація відносин з США. Мадуро здійснив десятки офіційних візитів. Особливо слід позначити його візит до Європи. Він відвідав Ватикан, й тоді запропонував Папі створити «соціальний альянс» для боротьби з бідністю. В ході візиту до Португалії він підписав 14 угод в торгівельно-економічній галузі. Мадуро вважає Португалію стратегічним союзником Каракаса в Європі. Він також зустрічався з президентом Франції. В ході зустрічі пролунала заява про те, що Франція готова лобювати інтереси Венесуели в ЄС.

Н. Мадуро відвідав Китай, в ході переговорів з китайським керівництвом було підписано низку угод про участь китайського капіталу в реалізації найрізноманітніших проектів. Венесуела розглядає Китай як стратегічного партнера, характер відносин з цією державою є умовою для вирішення складних внутрішніх соціально-економічних проблем. Продовжуючи курс У. Чавеса на розвиток інтеграційний процесів в регіоні, новий президент виступив з ініціативою створення єдиного простору в рамках МЕРКОСУР – АЛБА – Petrocatibe. Такий альянс зможе стати четвертою економікою в світі. Він продовжує політику неприйняття створення зони вільної торгівлі з США. Зовнішня політика президента Н. Мадуро має динамічний характер та продовжує курс, позначений Коменданто.

Питання до самоконтролю

1. Під впливом яких факторів формувалася зовнішня політика Чилі, Венесуели, Болівії, Еквадору, Колумбії?
2. Яку роль відіграє Китай у зовнішній політиці країн Андської групи.
3. Які країни Андської групи є прибічниками США?
4. В чому суть зовнішньої політики Чилі?
5. Яка роль нафтового фактору у зовнішній політиці Венесуели?

6. Пріоритетні напрямки зовнішньої політики Болівії.
7. В чому сутність територіальних спорів країн Андської групи?
8. Охарактеризуйте роль США у зовнішній політиці країн Андської Групи.
9. В чому ви бачите особливості розвитку інтеграційних процесів в даному регіоні.
10. Чому на ваш погляд низка країн регіону вважає пріоритетом прийняття участі в розвитку інтеграційних процесів в Азійсько-Тихоокеанському регіоні?

Список рекомендованої літератури

1. Аниськевич Н. Внешняя политика М.Бачелет в Латиноамериканском регионе // Латинская Америка. 2017. № 10. С. 48—57.
2. Бессараб Т. Особливості інтеграційних процесів в Латинській Америці: політико-ідеологічний аспект // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2013. Випуск 3. С. 313—321.
3. Богданова Т., Кожевнікова О. Венесуельсько-колумбійські відносини на початку ХХІ століття: суперечлива взаємозалежність // Емінак : науковий щоквартальник. 2016. № 1 (13).
4. Вакарюк Інтерграційні процеси в країнх Іberoамериканського світу // Актуальні проблеми політики. 2017. №. 59. С. 103—109.
5. Дабагян Э. Внешняя политика Венесуэлы в начале ХХІ века: основные направления // Вестник Моск. ун-та. Сер. 25. Международные отношения и мировая политика. 2012. № 1. С. 95—123.
6. Заболотна М. Особливості розвитку субрегіональних інтеграційних об'єднань в Латинській Америці: політичний аспект // Вісник Дніпропетровського університету. 2015. № 5. С. 87—95.
7. Золотова Е. Роль Боливарианской Республики Венесуэла в альянсе АЛБА. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-bolivarianskoj-respubliki-venesuela-v-alyanse-alba/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
8. Золотова Е. Торгово-экономические интересы КНР в Боливарианской Республике Венесуэла на примере энергетического сектора. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/torgovo-ekonomicheskie-interesy-knr-v-bolivarianskoj-respublike-venesuela-na-primere-energeticheskogo-sektora/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
9. Константинова Ю., Авер'янов В. Участь Венесуели в інтеграційних процесах у Латинській Америці // Вісник Маріпольського

- державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2016. Вип. 16. С. 256—264.
10. Сафронова Е. Венесуельський кризис влади: позиція КНР. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/venesuelskiy-krizis-vlasti-pozitsiya-knr/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
 11. Чупрін р., Ленда Ю. Венесуела в системі геополітичних відносин в Південній Америці на початку ХХІ ст. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/107121/102098> (дата звернення: 14.03.2020).
 12. Шинкаренко А. Венесуела в пошуках вихода з системного кризису // Латинська Америка. 2020. № 1. С. 97—107.
 13. Яковлев П. Венесуела: кризис епохи конфліктної багатополярності // Перспективи. 2019. № 1. С. 38—52. URL: http://perspektivy.info/upload/iblock/a59/1_2019_2.pdf#page=38 (дата звернення: 14.03.2020).

РОЗДІЛ 5. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ПІВДЕННОГО КОНУСА

До країн, які утворюють Південний Конус в Південній Америці належать Бразилія, Аргентина, Уругвай і Парагвай. Для цієї територіальної групи країн характерно яскраво виражена асиметрія.

З одного боку сюди входять країни гіганти такі як Бразилія і Аргентина із загальним населенням майже 220 млн. чоловік; з іншого, Уругвай і Парагвай територія яких в 10 разів менше, ніж цих двох і становить відповідно близько 600000 кв. і 10 млн.. населення. Асиметрія розвитку характерна і для економічної сфери. Бразилія і Аргентина входять в 20 провідних економік світу, в той час як Парагвай є однією з найбідніших країн Латинської Америки.

Особливість взаємовідносин країн регіону обумовлена досить високим ступенем інтегрованості економік. У 1991 р. Бразилія і Парагвай, Уругвай та Аргентина об'єднались створивши МЕРКОСУР, остаточне оформлення цієї структури завершилося в 1994 р. Сьогодні МЕРКОСУР є найбільшим об'єднанням в рамках якого йде процес об'єднання латиноамериканських держав. Країни цієї групи сьогодні багато в чому визначають характеристику розвитку міжнародних відносин не тільки в регіоні а й у світі. Так Бразилія не тільки лідер латиноамериканського континенту, а й глобальний гравець, успішно і ефективно представляти і захищати інтереси країн Латинської Америки на глобальному рівні. Тривале суперництво Бразилії та Аргентини завершуються до кінця ХХ ст. трансформувалося в тісне співробітництво, Стратегічний альянс Бразилія – Аргентина став найважливішим фактором політичної стабільності і безпеки на всьому континенті. Обидві країни є локомотивами розвитку інтеграційних процесів у регіоні. Створення з їх ініціативи такі структури як МЕРКОСУР і УНАСУР, охоплюють своїм впливом більшу частину

латиноамериканського континенту зростання ролі цих країн у світовій та регіональній політиці, в першу чергу обумовлено їх економічними успіхами, які стали можливі з приходом до влади Лулу Кришти і деякі прийшли до влади на початку XXI ст. Створена ними модель соціально-економічного розвитку показує свою ефективність, дозволяє в умовах світової кризи розвиватися досить динамічно, так Бразилія в 2013 р. мала зростання ВВП більш, ніж на 4%, Аргентина – на 3,1%. Це дещо нижче, ніж у попередні роки, за набагато вище, ніж приріст ВВП в країнах ЄС. Також динамічно розвивається економіка Парагваю і Уругваю відповідно 6,1% і 4,1%. Зовнішня політика цих державних поряд з певною специфікою, має ряд спільних рис. В першу чергу всі країни ставлять пріоритетом захист і демократичні цінності. Це яскраво проявилось в жорстокої реакції країн на політичну кризу в Парагваї, 1911 коли від влади було відсторонено президент країни. Парагвай фактично опинився в міжнародній ізоляції. Для цих країн характерна реалізація послідовного курсу на розширення і поглиблення інтеграційних процесів на континенті. У теж час країни розходяться в питаннях, шляхах розвитку інтеграційного процесу. Так Уругвай і Парагвай виступають з критикою позиції Аргентини в рамках МЕРКОСУР, часто виступає з позицією захисту свого ринку від товарів йдуть із Парагваю і Уругваю. Спільним для зовнішньополітичного курсу країн цього регіону є проведення багатовекторної зовнішньої політики, де пріоритетом є латиноамериканське напрямом. У теж час роль лідера належить Бразилії. Бразилія і Аргентина активно співпрацюють зі своїми сусідами. Вони є сьогодні інвесторами в економіку Парагваю. Геополітичний, економічний потенціал Аргентини і Бразилії дозволяє їм надавати вирішальні вплив на формування регіональної системи міжнародних відносин. Важливу роль у зовнішній політиці країни грає китайський фактор, відносини з ЄС. Для Парагваю пріоритетом є також відносини з США. Країна тривалий час перебувала під сильним впливом США і фактично не мала своєї самостійної зовнішньої політики. Країни Південного конусу володіють значними природними

ресурсами, в тому числі вуглеводнями. Володіють значним потенціалом у сільському господарстві. Так, Бразилія та Аргентина, Уругвай є експортерами м'яса і зерна на світовий ринок. Як інші країни континенту ці країни сьогодні є ареною боротьби за вплив за доступ до їх ринків і природних ресурсів. У ХХІ ст. ЄС Китай Росії прагнуть до розширення свого впливу, витісняв США. В основі зовнішньополітичного курсу країн лежить прагнення до політики, заснованої на інтересах країни, зміцненню позиції миру і стабільності. Країни активно працюють в міжнародних організаціях, також як, ООН, СОТ, ОАД.

5.1. Зовнішня політика Федеративної Республіки Бразилія

Бразилія була відкрита в 1500 р. португальським мореплавцем Педро Алваресом Кабралом. У 1822 р. Бразилія відокремилася від Португалії, в 1889 р. стала республікою і скасувала рабство. Особливістю Бразилії, було те, що свою незалежність країна отримала без громадянської війни. Протягом першої світової війни країна воювала на боці Антанти і представляла Латинську Америку на Паризькій конференції.

В її зовнішній політиці яскраво проглядається кілька етапів. Перший етап – з кінця ХІХ ст. до Другої світової війни. Другий етап після другої світової війни до початку 90-х років ХХ ст. Третій етап – 90-ті роки ХХ ст. і по теперішній час.

Перший та другий етапи, вирізняючись низкою відмінних характеристик, мали одну спільну рису – жорстку прив'язку зовнішньої політики до політики США. Для першого етапу зовнішньої політики Бразилії важливою метою було розширення території країни та недопущення створення проти неї блоку іспаномовних країн.

Для цього періоду була характерна боротьба з Аргентиною за регіональне лідерство. В цілому, її зовнішня політика в цей період мала яскраво виражений експансіоністський характер. У результаті, використовуючи різні засоби, Бразилія змогла приєднати до себе 940000 км²

території. Після Другої світової війни Бразилія стала на шлях модернізації, визначивши своєю головною метою – стати Великою державою, спираючись на партнерські відносини з США. З цією метою країна починає розвивати ядерну та космічну галузі, створювати ракети. Стати лідером в Латинській Америці і зміцнити свої міжнародні проєкції за межами регіону залишається характерною рисою й для третього етапу її зовнішньої політики. Але при цьому якісно змінюються засоби її досягнення. Це обумовлюється як змінами, що відбуваються всередині країни, так і новою геополітичною ситуацією, яка складається на континенті і в світі в цілому. Бразилія, як майже всі країни континенту, пережила низку військових диктатур і лише наприкінці 80-х років стала на шлях демократичних перетворень. Перехід до демократії в Бразилії супроводжувався кардинальними реформами неоліберального характеру. Модернізація країни здійснена на основі неоліберальної моделі розвитку мала суперечливий характер. З одного боку вона призвела до економічного зростання. З іншого – загострила соціальні проблеми. У 1990-і роки коректується й зовнішньополітичний курс країни, хоча країна залишається вірною своїм відносинам з США. Бразилія стає одним з основних ініціаторів розвитку інтеграційних процесів в Латинській Америці, створивши разом з іншими країнами «Меркосур». Це стало можливим завдяки примиренню Бразилії з Аргентиною. У цей же період Бразилія відмовляється від статусу ядерної держави і згортає свою ядерну програму.

Принциповий поворот у зовнішньополітичному курсі країни починається з 2002 р., коли на президентських виборах перемагає представник правого крила соціал-демократичної партії Луїс Інасіу Лула да Сілва. Новий президент запропонував країні нову модель суспільного розвитку з пріоритетом на соціальних проблемах. Політика нового президента отримала підтримку більшості бразильців на президентських виборах 2006 р., коли він вдруге стає президентом.

Луїс Інасіу да Сілва це новий тип політичного лідера, що прийшов до влади. Він виходець з нижчих верств бразильського суспільства, з 12 років розпочав свою трудову діяльність, він не отримав відмінної освіти. Він усе життя займався самоосвітою, був активним діячем профспілки, а в 1980 р. став одним з ініціаторів створення Партії робочих. Його перша спроба стати президентом країни була здійснена в 1989 р., коли в Бразилії відбулися прямі вибори. На тих виборах перемогу отримав Фернандо Коллор ді Мелло, який обігнав де Сілву у другому турі. Прихід Лулу до влади в 2002 р. співпав з глибокою економічною кризою в країні.

У 2000-х роках в Бразилії стався величезні економічні і соціальні зрушення, завдяки політиці Лули, ключовими пунктами якої стали жорстка фінансова політика та контроль над інфляцією. Крім того, уряд Лули розробило цілий комплекс соціальних програм, головна з яких – Bolsa Família, завдяки яких 12 млн. найбідніших бразильських сімей отримують невеликі щомісячні виплати за умови, що їхні діти регулярно відвідують школу і одержують необхідні медичні щеплення. Згідно даним, отриманим вченими бразильського фонду вивчення громадської думки та соціальних досліджень імені Жетуліо Варгаса, саме завдяки політиці, що проводиться Лулою, соціальна нерівність в Бразилії досягла мінімального показника за останні півстоліття: з 1994 по 2010 рр. рівень бідності в країні впав на 67,3%, причому 50% від цього падіння припали саме на роки президентства да Сілви.

З приходом Л. Сілви до влади починається нова сторінка в історії Бразилії, новий й вельми плідний етап у зовнішній політиці країни.

Політику Лулу да Сілва продовжила й його наступниця, Ділма Ва́на Ру́ссейфф, перша в історії Бразилії жінка на посаді президента країни. У роки військової диктатури була активним членом повстанського руху. Обіймала посади міністра економіки та голови адміністрації президента Луїса Інасіу Лула да Сілви. У другому турі президентських виборів в жовтні 2010 р. отримала перемогу й була обрана 36-им

президентом Бразилії. 1 січня 2011 р. склала присягу та вступила на посаду президента країни.

Формування зовнішньополітичної доктрини Бразилії та її зовнішньополітичних пріоритетів в період в період знаходження Лулу при владі відбувалося під впливом цілої низки факторів, серед яких – нова геополітична ситуація на континенті і у світі, що складається до кінця ХХ – початку ХХІ ст., економічні успіхи країни, її багатющі природні ресурси. У Бразилії знаходиться 14% світових запасів залізної руди, 30% світових запасів олова, 6% марганцю. Крім того в її надрах є значні запаси золота, срібла, дорогоцінних каменів, урану, торію, слюди й інших рідкісних металів. У Бразилії знаходиться 30% світових запасів прісної води і 40% запасів лісу, значні земельні ресурси. Наявні й родовища нафти. В 2007 р. було знайдено гігантські родовища нафти та газу на шельфі узбережжя, в 2011 р. – бразильська нафтова компанія Petrobras знайшла родовище нафти та газу біля південно-східного узбережжя країни.

В умовах нестачі природних ресурсів і їх виснаження природні багатства перетворюються в істотний чинник, що визначає положення країни в сучасній системі міжнародних відносин та її зовнішню політику.

На формування пріоритетів зовнішньої політики країни впливають й ті нові соціально-політичні завдання, які ставить і вирішує президент Бразилії всередині країни. У той же час формуючи нову зовнішньополітичну доктрину керівництво Бразилії зберігає певну наступність і передбачає вирішення завдань, які традиційно визначали зовнішню політику країни протягом багатьох років. Це в першу чергу прагнення до лідерства в Південній Америці і зміцнення своєї міжнародної проекції за межами регіону. Ця мета чітко прозвучала в першій інавгураційній промові президента Лулу. Він заявив: «Бразилія – країна нового тисячоліття».

Визначальним фактором зовнішньої політики наступника Л. Сілва стали успіхи в економічному розвитку країни, досягнуті в період його президентства. Сьогодні Бразилія має один з найбільших темпів економічного розвитку – 5% щороку, її ВВП складає близько

2330 млрд. дол. США, 90% потреб внутрішнього ринку Бразилія забезпечує за рахунок власного виробництва. Модернізація економіки йде на основі нових технологій. Бразилія перетворюється на глобального гравця, вплив якого вийшов за межі не лише регіону, аї навіть континенту, бразильська політика стала чинником, який впливає на формування світової політики та світового порядку.

В основу нової зовнішньополітичної доктрини країни, сформовану С. Лула, було покладено принципи багатополярності сучасного світу, відхід від орієнтації на США як стратегічного союзника, принцип державного суверенітету, вірність міжнародному праву, ідея особливої місії Бразилії, як лідера регіону, глобального гравця, політика рівновіддаленості від всіх центрів – РФ, Китаю, США.

У зовнішньополітичній доктрині Бразилії підкреслюється, що:

– права та свободи людини визнаються вищими цінностями, демократія – одним з непорушних стовпів свободи людини. Бразилія розбудовує свою зовнішню політику, ґрунтуючись на принципах рівного діалогу, дотримання демократичних принципів, захист прав та свобод громадян в Бразилії, та поза її межами, та осіб, які перебувають в Бразилії;

– Федеративна Республіка Бразилія готова до співпраці з усіма державами, які мають легітимний політичний устрій та поділяють принципи демократії та свободи;

– Бразилія визнає себе рівноправним суб'єктом міжнародного права;

– Федеративна Республіка Бразилія готова захищати свої інтереси будь-якими законними методами, в той мірі, в якій це потребується й там, де це потребується для захисту від будь-яких зазіхань на бразильський суверенітет, і права, і свободи громадян Бразилії;

– Федеративна Республіка Бразилія оголошує про неприйняття насильницьких засобів рішення будь-яких питань, та заявляє про прихильність принципу мирного врегулювання.

В умовах міжнародного спілкування принцип державного суверенітету не втрачає свого основного змісту. Процес глобалізації, на думку видатних діячів Бразилії, не втрачає свого основного змісту, лише висвічує інші характеристики цього принципу, а саме: свободу держави вступати чи не вступати в ті чи інші міжнародні союзи та угоди, виконувати або не виконувати ті чи інші зобов'язання, що випливають з них. Міністерство Закордонних Справ Бразилії неодноразово заявляло про непорушність цього принципу та його визнання в умовах нового світового порядку, який формується під впливом глобалізації.

Визнаючи цінність прав людини, демократії та основних свобод в сучасному світі МЗС Бразилії відстоює ту точку зору, що їх забезпечення неможна здійснювати насильницьким шляхом. У цьому випадку держава виступає проти гуманітарних інтервенцій, застосування сили припустиме лише з санкції Ради Безпеки ООН.

Звідси випливає теза про конструктивну помірність й конструктивну стриманість, які сьогодні увійшли в практику бразильської дипломатії. За мету ставлять завдання обмежити домагання політики сили.

Спектр нинішньої зовнішньої політики країни дуже різноманітний: тут представлений і південноамериканський вектор – розвиток регіональної інтеграції з одночасним бажанням увійти на правах повноправного члена в світову економіку і прагнення всіляко диверсифікувати свої міжнародні зв'язки, спираючись на свою суверенність і гідність.

У період перебування при владі Лулу ефективність зовнішньої політики країни стрімко зросла. Країна перетворилася на гравця глобального масштабу, вплив якого вийшов далеко за межі не лише регіону, але і континенту, а політика стала чинником, який впливає на формування світової політики та світового порядку.

Це багато в чому обумовлено вибором пріоритетів зовнішньої політики з визначенням її цілей і завдань. Головним пріоритетом зовнішньої політики Бразилії як і багато попередніх років залишається її латиноамериканський

вектор. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики країни спрямований на реалізацію ідеї лідерства Бразилії на латиноамериканському континенті. Сьогодні цей напрямок має дві складові. Це зміцнення ролі Бразилії у розвитку інтеграційних процесів на континенті. Концептуальні підходи Бразилії щодо інтеграції змінювалися відповідно до еволюції її зовнішньополітичної доктрини. До 80-х років країна повністю заперечувала необхідність розвитку інтеграційного процесу для латиноамериканських держав.

У 1980-і роки, коли Бразилія стала на шлях демократії й водночас опинилася в глибокій кризі. В цих умовах бразильське керівництво почало розглядати інтеграцію з латиноамериканськими державами як інструмент подолання маргіналізації країни «як якийсь випробувальний полігон» для досягнення в майбутньому більшого включення країни в світову економіку і водночас як привабливий проект для інвесторів. Першим кроком стало укладення в серпні 1986 р. угоди між Бразилією та Аргентиною підкріпленої в 1988 р. Договором про інтеграцію співробітництва та розвитку, який передбачає не лише створення зони вільної торгівлі, а й координацію валютної, податкової та грошової політики. Ідея полягала у створенні єдиного економічного простору і формування спільного ринку за 4 роки.

До переговорного процесу підключилися Уругвай і Парагвай, 26 березня 1991 р. в Асунсьйоні був підписаний договір про створення Спільного ринку країн південної Америки (МЕРКОСУР). З цього моменту Бразилія стала країною, яку можна порівняти з «локомотивом» розвитку інтеграційних процесів на континенті. Бразилія виступила ще з однією ініціативою – так званою «Амазонська ініціатива». Вона передбачає створення ще одного угруповання – Спільного ринку Півночі. Включає Бразилію, Венесуелу, Колумбію, Болівію, Еквадор, Сурінам. Згідно з планом цей блок, у свою чергу зіллється з Центральноамериканських спільним ринком і Карибським співтовариством (КАРІКОМ) для створення спільного ринку, центром і основою якого стане Бразилія. Але особливу роль в розвитку інтеграційних процесів Бразилія усе ж таки відводить МЕРКОСУР.

До 70% бразильських підприємств провадять діяльність в межах цього ринку. З моменту створення МЕРКОСУР стрімко активізувалася діяльність бразильських компаній в Аргентині та Парагваї.

Сьогодні президент велику увагу приділяє Стратегічному плану для подолання асиметрії в МЕРКОСУР, а також – подоланню результатів економічної кризи 2008-2011 рр. та акумулюванню коштів в Фонд МЕРКОСУР. Бразилія планує, що в найближчі десять років Фонд акумулює суму в 1 млрд. дол. США.

Новим кроком в розвитку інтеграційних процесів є створення Союзу Південноамериканських націй (УНАСУР). За ініціативою президента Бразилії роль об'єднуючого центру в формуванні Союзу відведена МЕРКОСУР. УНАСУР було створено в 2011 р. Бразилія була ініціатором створення Південноамериканської Спільноти Націй, створеної в 2004 р., куди увійшли 12 держав. Метою цієї структури, як було зафіксовано в Декларації, є: «розвивати політичну, соціальну, економічну, екологічну та інфраструктурну інтеграцію простору Південної Америки та сприяти разом з іншими схемами регіональної інтеграції збільшенню ролі держав Південної Америки та Карибського басейну в світі, зміцненню їх позицій на міжнародних форумах». В плани Бразилії входить об'єднати всі інтеграційні структури Латинської Америки та створити зону вільної торгівлі, куди б увійшли всі країни континенту. Важливу роль Бразилія відігравала у створенні Банку Півдня, а також нового Співтовариства держав латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК).

Поряд з розвитком інтеграційних процесів в Латинській Америці Бразилія активно співпрацює з країнами Латинської Америки й на двосторонньому рівні. Особливо інтенсивно ці відносини стали розвиватися починаючи з ХХІ ст., отримавши якісно новий характер.

Особливу роль у зовнішній політиці Бразилії на Латиноамериканському континенті відіграють відносини з Аргентиною. Відносини цих двох найбільших держав

сьогодні мають характер особливих, виходячи за рамки просто стратегічного партнерства.

Починаючи з завоювання незалежності, взаємодія цих сусідніх держав була завжди відзначена періодами зближення і охолодження, наближаючись час від часу до стану конфлікту. В основі цього протистояння – боротьба за лідерство в Південній Америці. Процеси демократизації в першій половині 80-х років ХХ ст. вплинули на створення більш сприятливих умов для подальшого поліпшення двосторонніх відносин. Політичні еліти обох країн прийшли до усвідомлення необхідності переходу двосторонніх відносин на якісно новий рівень. Про це свідчило те, що саме ці дві країни заклали основу для створення такої структури як «МЕРКОСУ», підписавши в 1991 р. відповідну угоду. До початку ХХІ ст. завершується перша фаза нових аргентино-бразильських відносин. З приходом до влади Лулу в Бразилії і Кіршнера в Аргентині ці відносини вступають у нову стадію розвитку, що характеризується високим ступенем довіри і співробітництва в усіх сферах діяльності. Між країнами сьогодні укладено понад 100 угод.

Інтенсивно розвивається економічна співпраця. 16% товарообігу Бразилії йде в Аргентину. Інвестиції в Бразилії в Аргентині досягли 2 млрд. дол. США (40% від усіх інвестицій). Країни активно співпрацюють та здійснюють низку спільних проектів у ядерній та космічній галузі. Ще в 1986 р. між країнами була підписана програма співпраці за пріоритетними напрямками, яка мала на меті замінити конкуренцію цих найбільших держав об'єднанням їхніх економічних зусиль, що закріпило б їх провідну роль в регіоні.

Президент Ділма Руссефф обрала Аргентину в якості своєї першої закордонної поїздки задля демонстрації «спеціальних стратегічних відносин» між двома країнами. Під час державного візиту в Буенос-Айрес 31 січня 2011 р. Руссефф заявила, що «це не було випадковим рішенням стосовно вибору держави для першого офіційного візиту на посаді президента Бразилії». Загальний товарообіг між країнами у 2012 р. склав 34 млрд. дол.

Країни мають спільну позицію щодо ключових питань регіональної та світової політики. Обидві країни є членами G-20, тому відстоюють необхідність демократизації торгівельних відносин в світі, формуючи більш демократичний світовий лад.

Бразилія солідарна з позицією Аргентини щодо Фолклендських островів. Все це створює гарну основу для поглиблення інтеграційних процесів, в тому числі в сфері національної безпеки. Обидві країни в 2011 р. підписали угоду про формування спільної промислової інфраструктури військових сил. Йшлося, фактично, про поступове об'єднання бразильського та аргентинського ВПК.

Важливим напрямком співпраці двох країн залишається атомна програма. В сфері ядерної політики Аргентина та Бразилія були та залишаються найбільш розвиненими країнами Латинської Америки. У сукупності з різнобічним впливом цих держав в регіоні цей факт цілком пояснює зростаючий вплив цих країн, за реалізацію ядерних програм котрих, уважно слідкувала міжнародна спільнота.

В рамках угоди, яку було підписано між Аргентиною та Бразилією обидві країни спільно відмовилися від розробки, володіння та використання ядерної зброї та узяли на себе зобов'язання використовувати ядерну енергію лише в мирних цілях, створивши Бразильсько-аргентинське агентство з обліку та контролю за ядерними матеріалами (АБАКК). Через п'ять місяців країни уклали чотирибічну угоду з АБАКК та Міжнародною Агенцією з атомної енергії (МАГАТЕ) щодо широких гарантій до усього ядерного матеріалу. Цей крок кардинально змінив характер двосторонніх відносин. Ядерна загроза перестала бути джерело усіляких підозр та, завдяки переговорному процесу та правовій базі, аналогів якій не має в світі, стала запорукою довіри та співпраці в стратегічних відносинах між двома південноамериканськими країнами.

Переважна більшість країн світу прийняли на себе зобов'язання в ядерній сфері, приєднавшись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ). Аргентина та Бразилія розпочали цей шлях з підписання двосторонньої

угоди, а потім чотирьохісторонньої, щоб потім приєднатися до ДНЯЗ та Договору Тлателолько, завдяки якому Латинська Америка та Карибський регіон стали зоною, вільною від ядерної зброї. Водночас обидві країни активно співпрацюють в галузі мирного атому, про що свідчить підписані 3 серпня 2010 р. та 31 січня 2011 р. домовленості. Сьогодні в цих країнах реалізують більш 90 проектів, серед яких: розбудова реакторів, утилізація відходів та створення Аргентино-бразильського підприємства з збагачення урану.

Сьогодні країни прийняли Декларацію, яка визначає основні пріоритети на напрямки співпраці двосторонньої співпраці, котра охоплює майже всі сфери життєдіяльності. Це координація макроекономічної та галузевої політики (включно з сільських господарством, наукою та технологіями, транспортом та виробничою інфраструктурою); консультації та співпраця у питаннях двосторонньої, регіональної та глобальної торгівлі, включно з узгодженими діями в рамках ВТО та «Великої двадцятки», використання місцевих валют (замість американського долару) в співпраці. Сюди ж увійшла співпраця національних банків розвитку у фінансування інтеграційних проектів стратегічного значення; створення та експлуатація аргентинсько-бразильського штучного супутника з метою охорони навколишнього середовища, вивчення питань, пов'язаних зі зміною клімату та пошуком природних ресурсів на дні океану; розширення діяльності Міжнародного центру нанотехнологій з участю підприємців двох країн. Також передбачено нові проекти, які виконуватимуться компаніями-лабораторіями в галузях, які становлять пріоритетний інтерес для двох країн. Співпраця реалізується шляхом: реалізації широкої програми в розробці нових та освоєнні поновлюваних джерел енергії (біопалива, енергії сонця, вітру, морських приливів тощо). Підтверджено рішення про спільну розбудову ГЕС «Гарабі» та реалізацію інших проектів в гідроенергетичній галузі. Було створено Комісію залізничної інтеграції (Аргентина – Бразилія – Парагвай – Чилі) з метою проробки питання будівництва та експлуатації міжокеанського залізничного коридору, який покликано з'єднати бразильський атлантичний порт

Паранагуа з чилійським тихоокеанським портом Антофагаста. Країни співпрацюють з широкого кола питань в оборонній галузі та галузі безпеки, включно з спільним виробництвом та модернізацією систем озброєння. Країни розвивають відносини в сфері охорони здоров'я, освіти, культури та соціального забезпечення. Таким чином, зараз взаємодія цих двох країн має виключний характер та пріоритетне стратегічне значення.

Обидві країни посіли жорстку позицію щодо США, у зв'язку зі скандалом про прослуховування Агентством національної безпеки США переговорів не лише громадян цих країн, але й їх президентів. За їх ініціативи це питання було винесене на засідання Асамблеї ООН. Вони, як показав останній саміт «Великої двадцятки» в Петербурзі, виступивши проти застосування сил Сирії, мають спільний підхід та позицію практично з усіх актуальних проблем світового порядку.

Активно розвиваються відносини Бразилії з Венесуелою. Бразилія була однією з тих країн, які рішуче засудили спробу повалення Уго Чавеса в 2002 р. і стали на його захист. В критичні для Венесуели дні, коли видобуток нафти впав до низького рівня, на допомогу їй прийшла Бразилія, яка надіслала танкери з нафтою.

Значна роль президента Бразилії в тому, що Венесуела стала членом МЕРКОСУР. А його підтримка багато в чому сприяла зміцненню авторитету Уго Чавеса на Латиноамериканському континенті. Водночас необхідно підкреслити, що у відносинах двох країн існує й низка проблем, за якими їх позиції далеко не збігаються. Так, президент Лулу неодноразово висловлювався проти жорсткої антиамериканської позиції і висловлювань Уго Чавеса.

Бразилію не влаштовує і прагнення президента Венесуели формувати свою модель розвитку латиноамериканської інтеграції в особі АЛБА. Різку критику з боку Бразилії викликала низка кроків, здійснених Уго Чавесом всередині країни. Зокрема закриття венесуельського каналу Radio Caracas TV. Венесуела в свою чергу стала висловлювати невдоволення планами Бразилії експортувати

етанол в країни Карибського басейну, які є традиційними споживачами венесуельської вуглеводневої сировини.

Сьогодні вдалося знизити рівень політичних пристрастей і перевести діалог в економічне русло. Бразилія сьогодні проводить відносно Венесуели прагматичну політику, пов'язану насамперед з прагненням зберегти цю країну в рамках Південноамериканського спільного ринку і реалізувати важливі для країн цього співтовариства спільні проекти. Одним з яких є будівництво південного газопроводу з Венесуели в Бразилію, вартість якого становить 20 млрд. дол. США.

Між державами підписано більш 40 угод. Новий президент Венесуели Н. Мадуро та Ділма Руссефф підтвердили в ході своєї зустрічей наміри країн зміцнювати свої відносини та стратегічне партнерство. В ході візиту президента Венесуели до Бразилії в 2012 р. країни домовилися про зміцнення співпраці в енергетичній, продовольчій галузях, видобутку нафти, сільському господарстві, а також про підтримку плавнів соціального розвитку та житлового будівництва в кожній країні. Обидві держави підтримали створення альянсу між компаніями для розбудови нового заводу, який підвищить якість венесуельського коксу, який постачають у Бразилію. Президент Бразилії також запропонував проводити консультації та координацію дій країн на зустрічах на вищому рівні два рази щороку. Країни активно співпрацюють у військово-технічній галузі вони ратифікували угоду про стратегічний альянс. Зростає товарообіг між країнами, у 2012 р. він склав 2,08% від загального експорту Бразилії. Це приблизно 5 млрд. дол. США. Для Бразилії Венесуела після її повноправного приєднання до МЕРКОСУР в 2012 р. поступово стає важливим партнером в розвитку інтеграційних процесів на континенті. Вступ Венесуели до цієї структури робить даний регіональний блок могутньою силою, яка має великий економічний та енергетичний потенціал, тим самим, зміцнюючи можливості впливати на інші регіони Латинської Америки.

На двосторонній основі Бразилія активно співпрацює з Уругваєм і Парагваєм. З цими країнами реалізується низка спільних проектів, бразильський капітал активно інвестує в економіку цих країн, будучи другим донором після США. З Парагваєм Бразилія побудували найбільшу ГЕС в світі.

Важливим фактором, який визначає характер співпраці Бразилії з Парагваєм, стала політична криза 2012 р., коли від влади було відсторонено демократично обраного президента країни Фернандо Луго. В результаті чого країна опинилася на межі міжнародної ізоляції. Бразилія зайняла досить стриману позицію та не відізвала свого посла. В той же час підтримала призупинення членства країни в МЕРКОСУР та УНАСУР до проведення демократичних виборів. В квітні 2013 р. в ході виборів президентом Парагваю став О. Картес, який вже 30 вересня прибув до Бразилії. В ході візиту обидві країни заявили про поновлення усесторонньої співпраці та наміри реалізувати важливі проекти. Це будівництво мосту на річці Парана та ліній електропередач до столиці Парагваю. Бразилія також виразила готовність сприяти поверненню Парагваю до МЕРКОСУР та УНАСУР. Велике значення Бразилія надає розвитку відносин з Уругваєм, намагаючись перевести відносини з цією країною в ранг стратегічного партнерства. Уругвай разом з Парагваєм співпрацювали на перших етапах створення МЕРКОСУР. Країна є важливим партнером Бразилії в різних інтеграційних процесах в регіоні. Динамічно розвиваються двосторонні відносини країн.

Особливе місце у зовнішній політиці Бразилії посідає Болівія. Країна відіграє важливу роль у забезпечення енергетичної безпеки не лише Бразилії, котра щороку заповує 25 млн. куб. м. природного газу за ціною, що значно нижче світових цін, але й низки країн Південної Америки. Бразилія поряд з Аргентиною та Венесуелою будують газопроводи, котрі забезпечать доступ болівійського газу в країни Південної Конусу. Вже введено в дію газопровід з Болівії до Бразилії (Ріо-Гранде – Сан-Паулу – Порту-Алегрі) та газопровід «Гаучо» з Бразилію в Аргентини.

Венесуела, Бразилія та Аргентина продовжують подальшу роботу над технічно-економічним обґрунтуванням побудови трансконтинентального газопроводу, який повинен зв'язати в єдину систему газопостачання багато країн Латинської Америки: Аргентину, Болівію, Бразилію, Венесуелу, Парагвай, Уругвай та Чилі.

В рамках нового політичного курсу, який реалізував президент С. Лулу та його наступниця, активізуються відносини з країнами Центральної Америки та Карибського басейну.

Використовуючи нову ситуацію, яка складається в цих регіонах наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст., пов'язану насамперед з приходом до влади в цих країнах нових політичних сил, послабленням впливу США та посиленням впливу Китаю, Бразилія переходить до активної політики, послідовно здійснюючи курс на зміцнення та розширення свого впливу як на розвиток інтеграційних процесів в регіоні, так і в рамках двосторонніх відносин. Перший напрям Бразилія реалізує участю в інтеграційних структурах регіону. Це: Центральноамериканський спільний ринок, Центральноамериканський банк економічної інтеграції, Економічна комісія ООН для Латинської Америки та Карибського Басейну, Угода про зону вільної торгівлі Центральної Америки.

Центральноамериканський спільний ринок включає Коста-Ріку, Сальвадор, Гватемалу, Гондурас, Нікарагуа та Панаму. Сумарний щорічний торгівельний баланс Бразилії з цим ринком склав 1,605 млрд. дол. США, тобто 1% в загальному торгівельному балансі Бразилії.

Центральноамериканський банк економічної інтеграції неодноразово у співпраці з Національним банком економічного та соціального розвитку Бразилії надавав кошти на розвиток інфраструктури та здійснення енергетичних програм для країн Центральної Америки.

Особливу роль відіграє Система центральноамериканської інтеграції, в якій Бразилія разом з Чилі отримали статус регіонального спостерігача, що надає

Бразилії додаткову можливість вести політичний та економічний діалог з країнами регіону.

Найбільш активно розвивається співпраця з Гватемалою, Нікарагуа, Коста-Рікою. Остання розглядає ринок Бразилії як пріоритетний. Між країнами підписано угоду про стратегічне партнерство. Активно йде політичний діалог між Бразилією та Гватемалою. Для цієї країни Бразилія є важливим донором, який надає кредити та інвестиції. В червні 2013 р. Бразильський банк розвитку надав Гватемалі кредит в розмірі 40 млн. дол., котрі стали додатком до грошей, наданих Центральноамериканським банком економічної інтеграції. Ці засоби були використані гватемальським урядом для будівництва магістралі Ескуінтла – Текум Уман.

Окрім фінансової допомоги, яку надає Бразилія на розвиток гватемальської інфраструктури, уряд Д. Руссефф заявив про готовність надавати значну гуманітарну допомогу населенню Гватемали, сприяючи, таким чином, покращенню становища країни в галузі продовольчої безпеки.

Країни співпрацюють й у військовій галузі. Гватемала закуповує військове обладнання, в тому числі військові літаки та винищувачі. В серпні 2013 р. виник конфлікт між сторонами, бо Гватемала призупинила виплату 133 млн. дол. США за 6 штурмовиків «Super Tucanos», замовлених у Бразилії в додаток до обладнання для Центру високотехнологічних операцій. Гватемала послалася на те, що винищувачі було занадто переоцінено Бразилією. Для вирішення цього конфлікту була створена спеціальна комісія. Бразилія і Гватемала співпрацюють і в політичній сфері. Їх позиція з цілого комплексу регіональних та міжнародних проблем співпадає.

З приходом до влади в Нікарагуа нового президента Бразилія активізувала відносини і з цією країною. Основою співпраці є підписана в 2009 р. широкомасштабна угода про співпрацю. Бразилія активно приймає участь у вирішенні проблем енергетичної безпеки, здійснюючи низку енергетичних проектів, а саме, будівництво гідроелектростанцій.

Національний банк економічного та соціального розвитку Бразилії разом з Центральноамериканським банком економічної інтеграції виокремили на реалізацію цього проекту більш 1,110 млрд. дол. США в 2012 р. Окрім того, у 2012 р. було створено Торгівельну палату Бразилії та Нікарагуа, котра об'єднала підприємців Бразилії та Нікарагуа. Це стало значною подією для зміцнення зв'язків між країнами. Активно розвиваються й політичні відносини, позиція країн з актуальних проблем регіонального та світового розвитку практично співпадає.

Єдина країна регіону, з якому Бразилія має напружені стосунки, це Гондурас. Бразилія різко засудила переворот у липні 2009 р. в цій країні та наполягала на поверненні президента Мануеля Селайло, та не визнала нове керівництво країни. Політичні розбіжності призвели до різкого скорочення обсягів торгівлі. Відносини двох країн практично заморожені.

Намагаючись реалізувати роль лідера в регіоні та беручи на себе функцію представляти інтереси Латинської Америки в світі, Бразилія в ХХІ ст. послідовно здійснює курс на зміцнення свого впливу в Карибському басейні. Особлива роль у зовнішній політиці Бразилії в цьому регіоні належить Кубі. Країни активно співпрацюють в сфері торгівельно-економічних відносин, в освітній галузі, сільському господарстві, інформаційних телекомунікація, медицині та охороні здоров'я тощо, та провадять активний політичний діалог. Бразилія стала другим торгівельним партнером Куби після Венесуели в регіоні. З 2006 по 2010 рр. товарообіг між країнами збільшився на 30%, з 376 до 488 млн. дол. США. В 2012 р. він перевищив 460 млн. дол. США. Бразилія інвестує в найбільші проекти Куби. Це розбудова нового морського порту в місті Маріело та модернізація аеропорту в Гавані. Для їх реалізації Бразилія надала 150 та 177 млн. дол. США відповідно.

Бразилія стала одним з головних кредиторів Острову Волі та регулярно надає сотні мільйонів доларів на придбання продуктів харчування та техніки.

Бразилія активно захищає кубинські інтереси на міжнародній арені, різко критикуючи політику США по відношенню до Куби. Між країнами йде постійний політичний діалог. Вони мають однакові чи близькі позиції з актуальних проблем регіонального та міжнародного розвитку.

В серпні 2013 р. між країнами почала діяти програма, в ході якої Куба спрямувала до Бразилії для праці в найбільш бідніших районах країни близько 4 тисяч лікарів, перші з яких прибуло до Ріо-де-Жанейро. Активно розвиваються відносини в туристичній галузі. В 2012 р. на Кубі перебували майже 14 тисяч бразильських туристів, країна стала третім ринком-емітентом з Південної Америки після Аргентини (94 691) та Перу (близько 20 000). Здійснюється низка проектів в сільському господарстві. Обидві країни оцінюють свої відносини як стратегічне партнерство.

Також відбувається співпраця Бразилії з країнами КАРІКОМ. Вона здійснюється як на двосторонній основі, так і в рамках взаємодії МЕРКОСУР – КАРІКОМ. Бразилія вусе більш активно інвестує в економіку цих країн, а також надає їм значну гуманітарну допомогу. Зміцнюючи відносини з країнами регіону, Бразилія зацікавлена в поглибленні інтеграційних зв'язків між МЕРКОСУР та КАРІКОМ. Держава є «локомотивом» латиноамериканської інтеграції та намагається об'єднати інтеграційні структури регіону в рамках МЕРКОСУР. Особливе значення в цьому регіоні Бразилія надає Мексиці. Обидві держави уявляють собою країни найбільш авторитетні в Латинській Америці. На економіку цих країн приходить 70% ВВП Латинської Америки. Обидві країни, незважаючи на низку принципів розвитку (так Мексика інтегрована до НАФТА, а Бразилія зацікавлена, головним чином, у розвитку інтеграції в Латинській Америці) зацікавлені в широкому двосторонньому діалозі. Особливо це стосується енергетичної галузі. В 2007 р. Бразилія та Мексика підписали угоду в області енергетичної співпраці, що передбачає розробку технологій з глибоководної розвідки та видобутку енергоносіїв. Державні нафтові компанії *Petroleos Mexicanos*,

Petchem і Petroleo Brasileiro SA (PBR), або Petrobras, домовилися про співпрацю в дослідженнях в областях видобутку важких сортів нафти з родовищ, що залягають на великих глибинах, а також, добування інших сортів вуглеводнів. В 2009 р. ця угода була доповнена «Угодою про стратегічне партнерство» цих двох компаній.

Бразилія для Мексики є латиноамериканською країною, куди вкладаються прямі інвестиції, які в 2012 р. склали близько 17 млрд. дол. США. У той же час бразильські прямі інвестиції до Мексики не перевищують 450 млн. дол., незважаючи на те, що Бразилія є одним з найбільших експортерів капіталу. З метою розширення двосторонніх торгівельно-економічних відносин обидві країни ведуть переговори про укладання «Договору про економічне доповнення», який може слугувати прообразом угоди про вільну торгівлю між Мексикою та Бразилією. Його прийняття, за оцінками експертів, може забезпечити збільшення взаємного товарообігу з 7 млрд. до 20 млрд. дол. США.

Мексика та Бразилія активно співпрацюють в рамках міжнародних організацій, особливо важливу роль відіграє їх взаємодія в рамках «Великої двадцятки», де країни представляють інтереси Латиноамериканського континенту. Незважаючи на низку принципів відмінностей щодо підходів до перспектив розвитку інтеграційних процесів, обидві країни оцінюють характер розвитку двосторонніх відносин як «стратегічне партнерство». З приходом до влади в Мексиці нового президента бразильсько-мексиканські відносини отримали нового імпульсу.

Реалізуючи свою зовнішню політику у відповідності до ст. 4 Федеральної Конституції Бразилії, де зазначається, що: «Федеративна Республіка Бразилія прагне економічної, політичної, соціальної та культурної інтеграції народів Латинської Америки, прагне до формування латиноамериканської спільноти націй». В цьому напрямку було досягнуто великої кількості ключових політичних та економічних домовленостей в Латинській Америці за остання 10 років. Бразилія не лише посіла місце визнаного

регіонального лідера, але й успішно представляє інтереси Латиноамериканських країн в світовій політиці.

Після січня 2003 р. у зовнішньополітичній стратегії Бразилії чітко позначився новий напрямок. Виступаючи у Вашингтоні в грудні 2002 р. новий президент заявив про те, що його країна «буде прагнути до пошуку нових партнерів серед тих держав, які за розмірами і потенціалу схожі на нас. Це Росія, Китай, Індія. Незабаром до цих країн була зарахована і ПАР». Головним завданням у відношенні цих країн має стати «налагодження преференційної співпраці». З цього часу відносини з цими країнами придбали для зовнішньої політики країни пріоритетне значення.

Одним з найбільш пріоритетних і динамічних напрямів зовнішньої політики Бразилії є співробітництво з Китаєм, який є головним стратегічним партнером країни. Співпраця між двома країнами охоплює всі сфери: політичну, торгіву, економічну, гуманітарну.

В 2012 р. обидві країни заявили про переведення китайсько-бразильських відносин на новий рівень стратегічного партнерства, підписавши «Програму співпраці на найближче десятиріччя». Програма передбачає зміцнення співпраці в торгівельній галузі та інвестиційній діяльності, оптимізацію структур двосторонньої торгівельної взаємодії, засвоєння нових ринків спільними зусиллями; стабільні та міцні партнерські відносини взаємодії в області енергетики ті мінеральних ресурсів. Китай виражає свою зацікавленість у здійсненні китайсько-бразильської співпраці в галузі глибоководної розвідки нафти та газу, видобутку корисних копалин, а також у сфері розвитку двосторонніх торгівельних відносин; співпраця в галузі будівництва об'єктів інфраструктури стала новим пріоритетним напрямком взаємодії; збільшення обсягів капіталовкладень, з тим, щоб співпраця між країнами в галузі високих технологій було перенесено на більш високий рівень взаємодії, а також намір до подальшої активізації співпраці в області культури, освіти та взаємодія між представниками молоді.

Основою всіх бразильсько-китайських відносин є торгівельно-економічна співпраця. З 2009 р. Китай посідає

переш місце серед торговельних партнерів Бразилії. Товарооборот між країнами в 2000 – 2010 рр. виріс в 25 разів та перевищив 56 млрд. дол., в 2012 р. він склав 75,5 млрд. дол. США.

Партнерство між Бразилією та КНР не обмежується торгівлею. На території Бразилії діють численні китайські підприємства в різних галузях. Це – деревообробка, харчова індустрія, телекомунікації та виробництво електропобутових приладів. Низка бразильських підприємств, у свою чергу, реалізує проекти в КНР, зокрема, в гідроенергетичній галузі. Компанія-авіабудівник «Embraer» відкрила там завод з конструювання своїх громадських середньо магістральних само льотів, діє бразильсько-китайська угода з виробництва та запуску супутників (China-Brazil Earth Reconnaissance Satellite, CBERS). 35% інвестицій 2012 р., які прийшли в Бразилію, прийшли на Китай. Бразилія та КНР уклали угоди зі співпраці в сільському господарстві, в риболовній галузі, лісівництву, і в сфері ядерної енергетики. Особливістю співпраці цих країн є співпраця в галузі високих технологій, де реалізовано більше 20 проектів. Так, обидві країни тісно співпрацюють в галузі космічних технологій. Китай використовує для своїх ракет космодром в Бразилії. Активно розвивається співпраця в авіаційній промисловості. КНР, а саме компанія «China Southern Airlines» купує бразильські літаки. Країни вирішують зараз питання про використання національних валют при розрахунках.

В той же час зростання торговельного обороту призвело до загострення конкуренції на національних ринках, китайські товари почали витісняти місцевих виробників. В заяві Федерації промисловців Сан-Пауло говорилося: «Відносини з Китаєм для нас важливі, але з точки зору перспектив розвитку вітчизняної промисловості, вони вкрай негативні».

Тиск з боку бізнесу та громадської думки став настільки міцним, що бразильський уряд був змушений зробити певні кроки з врегулювання китайського імпорту, ввезені низки товарів з якого суперечила інтересам місцевих виробників.

Якщо в розвитку торгівельно-економічних відносин двох країн є певні проблеми, то їх політична взаємодія відрізняється ефективністю та збігом позицій з усіх актуальних проблем сучасності. Вони продуктивно працюють в рамках «Великої двадцятки», БРІКС, ООН, виступаючи за демократизацію світової економічної системи, необхідність будувати новий світовий порядок на основі міжнародного права. На дипломатичному полі обидві держави виступають за збільшення ролі ООН.

Важливим партнером Бразилії в Азії стає Індія. Відносини з країною розбудовуються в декількох напрямках. В 2003 р. між МЕРКОСУР та Індією були підписані преференціальні торгівельні угоди. В рамках цих угод країни домовилися про співпрацю в космічній галузі, кооперація у відносинах біотехнологій, захист інтелектуальної власності, просування туризму та культурний обмін.

Важливою площадкою для співпраці двох країн стали БРІКС, ІБСА, G-20. В рамках цих організацій Індія та Бразилія мають спільні підходи та позиції з вирішення актуальних проблем сучасного розвитку та забезпечення міжнародної безпеки. Вони послідовно захищають інтереси країн, що розвиваються, в сучасному світі. Хоча обидві країни претендують на постійне членство в Раді Безпеки ООН, вони мають спільні позиції щодо реформування даної структури. Бразилію та Індію зближує необхідність забезпечити соціальний прогрес свого населення, вирішення все ще актуальної проблеми масової бідності та голоду. В квітні 2008 р. під час візиту індійського президента в бразильську столицю між країнами біли підписані угоди, спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки та боротьбу з бідністю.

Конкретним проявом взаємодії двох країн у цій сфері на міжнародній арені стала рішуча підтримка, яку надала індійська дипломатія обранню бразильського кандидата Жозе Граціану да Сілви на пост генерального директора Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) на період 2012 – 2015 рр.

Зміцнення бразильсько-індійської двосторонньої взаємодії чітко проглядається на тих міжнародних форумах ,

де обговорюються питання вироблення механізмів глобального регулювання . У першу чергу, на зустрічах Великої двадцятки. З точки зору керівництва двох країн ця організація є найбільш необхідним форматом з узгодження основних напрямів створення нового світового порядку. Доказ цьому: активне (і ініціативне) участь бразильської і індійської дипломатій в самітах та інших нарадах Групи двадцяти, де вони сконцентрували увагу на досягненні наступних цілей: запобігання «війни валют» , підвищення питомої ваги країн, що розвиваються в керівництві МВФ і Світового банку , прискорення темпів зростання світової економіки.

Динамічно розвиваються торгівельно-економічні зв'язки. Бразилія є найбільшим торговим партнером Індії в Латинській Америці. Так з 2000 р. по 2010 р. товарообіг виріс в 16 разів з 500 млн. до 8 млрд. дол. США. У 2012 р. товарообіг досяг цифри понад 10 мільярдів. Нові можливості Бразилії як великого експортера нафти і нафтопродуктів відкривають ще одне з важливих для Індії співробітництва. Ділма Руссефф як і Л. Сілва, вважає Індію важливим стратегічним партнером, а відносини з нею – пріоритетом зовнішньополітичного курсу країни. Бразильсько-китайські і бразильсько-індійські відносини виходять за рамки двостороннього співробітництва: сьогодні це важливий фактор, який впливає на визначальні тенденції розвитку світової політики і формує нового світовий порядок.

Пріоритетом зовнішньополітичного курсу Бразилії є африканський вектор. Розвиток відносин Бразилії з африканськими країнами традиційно обумовлюється тісним переплетенням історичних доль. З часів військового режиму (1966 – 1985 рр.) і до наших днів бразильське керівництво співпрацювало з державами Африки ,особливо з португаломовними . З другої половини 1990-х років Бразилія стала розглядати цей континент як сферу своїх особливих інтересів. Проте в другій половині 1980-1990-х рр. в результаті краху біполярної системи відбулося зниження загального політичного та економічного інтересу до Африки. Бразилія практично пішла з континенту ,закрилися

посольства. Це було обумовлено як економічними труднощами, які переживала країна, так і зміною зовнішньополітичних пріоритетів. Знову цей напрям зовнішньої політики Бразилії було включено як важливий з приходом влади Фернандо Кардозо у другій половині 1990-х років.

При цьому інтенсифікувалися зв'язки з африканськими державами. У 2001 р. міністр закордонних справ Бразилії Селсо Лафер висловив офіційну позицію керівництва, заявивши: «Наші відносини з Африкою не обмежуються очікуваннями заснованим на природному родинному спадкоємстві загального культурного багатства. Важливість Африки для бразильської зовнішньої політики полягає не лише в культурній близькості, але так само і в нашому прагненні до більш зваженого економічного порядку, більш демократичної системи міжнародних відносин і найголовніше до соціальної справедливості».

У новій політичній доктрині президента Лула також чітко було визначено, що розвиток всебічних контактів з африканськими країнами є пріоритетним завданням зовнішньої політики Бразилії. Курс на інтенсифікацію був продовжений. При цьому нове керівництво Бразилії розробило низку нових підходів у своїй африканській політиці. До них відноситься так звана «преференційна» політика щодо Африки. Мотивацію прийняття «преференційної» політики, за словами Лулу, була пов'язана з історичним боргом Бразилії, оскільки з «з цієї частини світу вивозилися вільні люди, які потім перетворювалися на рабів, і які допомогли стати країні такою, якою вона є зараз». При цьому, за словами Лули, його країна повинна виплачувати цей борг протягом багатьох років шляхом дотримання особливих партнерських відносин з країнами континенту, які будуть відрізнятися від відносин з іншими державами. У 2003 р. Лулу в супроводі 10 міністрів і 200 бізнесменів здійснив тижневу поїздку по 5 країнам Африки. Цей візит став свідченням важливості африканського зовнішньополітичного вектору країни. У рамках розвитку співробітництва «Південь-Південь» президент Бразилії став

одним з ініціаторів першого саміту лідерів країн Африки та Південної Америки, який відбувся 30 листопада 2006 р. у столиці Нігерії. На ньому було прийнято декларацію та план дій, керівні принципи посилення співпраці між двома регіонами. Оцінюючи результати саміту, президент Бразилії сказав: Два важливих розвиваються регіону об'єднуються на основі політичної волі, без посередників. Якщо ми бажаємо, що б встановилася інша глобалізація, більш рівна та солідарна, ми повинні побудувати стратегічне партнерство, яке об'єднує країни, які розвиваються, навколо спільних цілей і особливо прийме до уваги саме безпеку країн.

Бразилія як лідер латиноамериканського інтеграційного процесу активно сприяє розвитку інтеграційних процесів на континенті. Відносини з країнами африканського континенту Бразилія розвиває як в рамках міжнародних організаціях такі як Співпраця португаломовних країн, IBSA, ООН, а також на двосторонній основі: Митний союз Південної Африки (SACU) Співпраця розвитку Південної Африки і загальним ризиком Східної і Південної Африки (COMESA). Пріоритетом є португаломовні країни. Перед усім Ангола, Мозамбік, Нігерія, Габон. Один з головних африканських партнерів дня Бразилії – це ПАР. З приходом до влади Лулу в Африці було відкрито 20 посольств. Цей курс продовжує Ділма Руссефф. Торгівля між Бразилією і Африкою збільшилася майже в сім разів за останні 12 років, товарообіг збільшився з 4,3 млрд. до 26,5 млрд. дол. США з 2000 по 2012 рік. З початку 2000-х рр. частка Африки у загальному бразильському імпорті досягла близько 9%, у загальному експорті – 5%, збільшившись за 8 років на 2-3%.

Бразилія активно заохочує свої компанії інвестувати в країни Африки. Особливе значення Бразилія, будучи піонером в області виробництва біопалива, визнає впровадження на континенті еталону з кукурудзи та цукрового очерету як альтернативного джерела енергії. Бразилія надає значну гуманітарну допомогу: готує кадри, виділяючи стипендії. Реалізується й технічне співробітництво. Загальна вартість бразильського співробітництва досягла близько 2 млрд. дол. США. У період

президентства С. Лулу Бразилія пішла на списання боргів низці країн. Це – Ангола, Мозамбик, одночасно більш активно стала кредитувати країни африканського континенту. Найбільш важливими партнерами країн в Африці є Ангола, Нігерія, Мозамбик і ПАР, яка стала її основним партнером на континенті. Для ПАР Бразилія є головним латиноамериканським партнером.

У торгівельно-економічному балансі Бразилія має позитивне сальдо. Особливістю відносин двох країн є те, що саме ПАР увійшла в нову концепцію «країн-континентів», яка отримала форму політичного альянсу Бразилії, ПАР і Індії. Ця ідея була розроблена президентом ПАР Табо Мбекі та Бразилія її підтримка.

Її мета – це поглиблення тристороннього співробітництва, стимулюванні взаємних торгових обмінах та уніфікація позицій на міжнародних форумах Перший Саміт організації відбувся в 2006 р. в Бразилії. З того часу Бразилія активно співпрацює в рамках цієї структури, використовуючи її для зміцнення свого впливу в світі. Нинішнє керівництво країни продовжує курс на збільшення свого впливу в Африці. Вже за Ділмою Руссефф Бразилія реалізує низку великих проектів у галузі сільського господарства телекомунікацій, продовжує будівництва фабрик з виробництва медичних препаратів. Бразильські компанії беруть участь у пошуках нафти, алмазів. Африканський вектор зовнішньої політики Бразилії йде в контексті трансформації країни у глобального політичного гравця.

В ХХІ ст. з приходом до влади С. Лулу якісно новими стали відносини Бразилії з Росією. Важливою умовою переходу цих відносин в нову якість, стратегічне партнерства, стала спільність їхніх позицій з актуальних проблем світового розвитку: обидві країни виходять з багатополлярності сучасного світу, необхідності трансформації міжнародних, екологічних структур, їх демократизації, підвищення ролі третіх країн. Бразилія ефективно співпрацює з Росією в рамках Великої 20, ООН, БРІКС. Між країнами йде постійний політичний діалог на найвищому рівні. Президенти обох держав регулярно здійснюють візити. Москва стала місцем

перших візитів, які зробила новообраний президент Бразилії Д. Руссефф. На саміті G-20 в 2013 р. вона повністю підтримала позицію В. Путіна щодо ситуації в Сирії.

Пріоритетними напрямами двостороннього співробітництва є зусилля в реалізації глобальної енергетичної безпеки. Бразилія спільно з Росією реалізує низку великих спільних проектів в галузі енергетики. Це будівництво «Газпромом» газопроводів, які зв'язують Венесуелу, Бразилію, Чилі, Аргентину, а також розробка шельфу.

З кінця 1990-х років Бразилія перетворилася на провідного в Латинській Америці торгівельного партнера Росії. Росія сьогодні інвестує в низку спільних проектів в області видобутку алмазів, нафти, урану. Особливе значення Бразилія надає співробітництву з Росією в космічній і авіаційній галузях. В галузі космічних досліджень існує низка спільних проектів, у тому числі, запуск у космос бразильського космонавта. Інтенсивно розвивається співпраця у військовій сфері. Бразилія здійснює модернізацію своєї армії, уклала низку контрактів на придбання військової техніки в Росії, а також навчання військових кадрів. Бразилія закуповує в Росії вертольоти.

В грудні 2012 р. компанія «Ростехнології» і бразильська оборонна компанія «Odebrecht Defesa e Tecnologia» підписали меморандум про співробітництво, документ передбачає створення спільного підприємства, яке зокрема, займатиметься збиранням багатоцільових вертольотів лінійки Мі-171 на території Бразилії. Зростає товарообіг між країнами, в 2012 р. він склав більше 8 млрд. дол. США. Сьогодні між країнами діють більше ста угод, які визначають основні напрямки співпраці та створення механізму реалізації діючих домовленостей. Так, працює Комісія високого рівня з співробітництва КВУ, до її складу входять Міжурядова російсько-бразильська комісія з торговельно-економічного співробітництва та політична комісія.

Очолюють і віце-президент Бразилії та голова уряду Росії. В контексті формування російсько-бразильського «технологічного альянсу» розширюються зв'язки у

високотехнологічних, виробничих галузях: космосі, енергетиці, включаючи ядерну, металургію, авіабудуванні, науці і технологіях, створення інфраструктурних об'єктів, воєнно-технічне співробітництво, банківської діяльності та інші. Основний акцент при цьому робиться на опрацюванні та реалізації довгострокових проектів, що сприяють інноваційному розвитку обох держав.

Однією з основних складових двосторонніх відносин є культурно-гуманітарне співробітництво. Головний спільний проект у цій сфері: перша зарубіжна школа Великого театру в м. Жоїнвілле, яка в березні 2010 р. відсвяткувала 10-ти річчя з дня свого заснування. У свою чергу в Росії заснована школа бразильського футболу у м. Нарофоминск. Щорічно виділяється 10 державних стипендій для навчання бразильських громадян у російських вишах. В 2011 – 2012 навчальному році фактичний прийом склав 11 чоловік. Усього в радянських і російських ВНЗ підготовлено для Бразилії близько 1000 кваліфікованих фахівців.

У грудні 2012 р. в ході візиту Д. Руссефф в Москву країни підписали Спільну заяву з подальшого виконання Плану дій стратегічного партнерства між Росією і Бразилією. Підписання документу поглиблює взаємодію двох держав, у всіх сферах: економіці, військовій та гуманітарній політиці. Обидві країни підтвердили свої наміри спільно відстоювати принципи демократії і стабільності у світі.

Отже, Росія та Бразилія, як великі держави мають потенціал для розширення співпраці не лише в економічній галузі, але й в інших сферах міжнародного співробітництва. Наразі, отримує все більшої ваги в світі БРІКС, що може стати новою платформою для співпраці між Російською Федерацією та Бразилією.

Європейський вектор зовнішньої політики Бразилії, окрім Росії, зорієнтований на ЄС. Вона перша з латиноамериканських країн встановила відносини асоціації з ЄС.

Сучасні відносини ЄС та Бразилії визначаються рамковою угодою про співпраці між Європейським економічним співтовариством і Бразилією (1992 р.),

рамковою угодою про співпрацю між Європейським союзом і МЕРКОСУР (1995 р.), і угодою про співробітництво в галузі науки і технологій між Європейським співтовариством і Бразилією (2004 р.). Поряд з цим, щорічно з 2007 р. на вищому рівні проходить саміт Бразилія – ЄС.

Рамкову угоду про співробітництво між Європейським економічним співтовариством і Федеративною Республікою Бразилія була підписана 26 червня 1992 р. та набула чинності 1 листопада економічних і фінансових питань, питань науки і технологій. Угода замінює угоду 1982 р. і є угодою «третього покоління», тобто заснована на дотриманні демократичних принципів і прав людини. Взаємодія поширюється на нові області (соціальна сфера, охорона здоров'я та інтелектуальна власність), передбачається більш широка взаємодія в економіці з метою максимального розвитку торгівлі і співпраця у промислових галузях. Регіональний аспект, охорона навколишнього середовища та співробітництво в областях туризму, видобутку корисних копалин, транспорту, особливо, морського, також наявні в цій угоді.

Завдання виконання домовленостей угоди і координації дій для досягнення цілей угоди була покладена на Об'єднаний комітет з представників ЄЕС і уряду Бразилії. Бразилія стала ініціатором підписання домовленостей про проведення саміту ЄС – МЕРКОСУР, в рамках якого вона активно відстоює інтереси країн регіону в Європейському Союзі. Двостороння співпраця Бразилія – ЄС носить стратегічний характер. Про приведення двосторонніх відносин у рамки стратегічного партнерства було заявлено на саміті Бразилія – ЄС у 2007 р. на саміті 2008 р. Бразилія – ЄС було прийнято план дій стратегічного партнерства на майбутні три роки, досить великий документ, в якому перераховані сфери та конкретні заходи щодо зміцнення різносторонньої співпраці. По-перше, це зміцнення миру і безпеки за допомогою системи ефективного мультилатералізму, в центрі якої знаходиться ООН, а саме Генеральної Асамблеї. Ради Безпеки і Економічної та соціальної ради, з метою підвищення ефективності,

прозорості та представництва цієї міжнародної організації. Сторони висловилися за посилення політичного діалогу з усіх питань, що зачіпають їхні інтереси, за подальшу співпрацю на міжнародних переговорах, форумах для вироблення спільних ініціатив, а також за втілення раніше прийнятих угод з прав людини, сталого розвитку торгівлі та охорони навколишнього середовища. Сторони знову висловили свою тверду позицію в питаннях роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї, боротьбі з тероризмом, організованою злочинністю і пересуванням наркотиків. По-друге, це розвиток економічного, соціального співробітництва для досягнення сталого розвитку, що приносить мінімальний збиток навколишньому середовищу. Крім підтвердження бажання якнайшвидшого успішного завершення дорійського раунду переговорів щодо СОТ, було заявлено про продовження діалогу з МЕРКОСУР про розширення торгівлі продукцією текстильної та целюлозно-паперової промисловості, сталю, металами та мінералами. Сторони домовилися про співпрацю з метою подолання світової фінансової кризи та вжиття заходів з уникнення подібних ситуацій у майбутньому, для чого пропонувалося проводити регулярні зустрічі на вищому рівні з фінансових і макроекономічних питань, перша з яких могла бути проведена вже в 2009 р. згідно плану стратегічної співпраці до 2013 р. Бразилія отримала від ЄС 61 млн. євро на рішення двох ключових завдань: поглиблення двосторонньої співпраці та вирішення проблем навколишнього середовища. Щорічні саміти Бразилія – ЄС стали тих форматом в рамках якого йде діалог та прийняття рішень стосовно не тільки Бразилії та ЄС, але й стосунки ЄС з МЕРКОСУРОМ. А також в рамках цієї структури обговорюються актуальні світові проблеми. Так, у 2011 р. було проведено саміт ЄС – Бразилія про положення в Сирії. Стосунки Бразилії та ЄС на сьогодні охоплюють усі сфери від економіки до туризму. Особливе значення для Бразилії має співпраця з ЄС у науково-технічній сфері. Насамперед в області нанотехнологій та космосу. ЄС є ведучим торговим партнером Бразилії, на нього приходиться більше 28% її загального товарообігу. ЄС також є

ведучим інвестором в бразильську економіку з об'ємом інвестицій більше 100 млрд. євро. Бразилія активно сприяє взаємодії ЄС з МЕРКОСУРОМ. Будучи найбільшими інтеграційними об'єднаннями у світі, обидві структури зацікавлені у співпраці.

Бразилія, будучи сьогодні не тільки регіональним лідером, але й глобальним гравцем, розглядається ЄС як важливий стратегічний партнер, діалог з яким дозволяє просувати інтереси ЄС не тільки в Латинській Америці, але й у світі в цілому.

Одним з головних геополітичних партнерів Бразилії залишається США. Нова зовнішньополітична доктрина країни, що здійснюється з початку ХХІ ст., принципово скоректувала відносини зі своїм головним стратегічним союзником.

Сучасний бразильський курс у відносинах з США не носить конфронтаційний характер. Викладав свою зовнішньополітичну програму в Національному Конгресі вибраний у 2002 р. Лулу Сілва президент країни заявив: «Ми будемо намагатись підтримувати з США стосунки зрілого союзу, заснованого на спільних інтересах та повазі. Цей курс продовжує й Ділма Руссефф. Обидві країни зацікавлені у розвитку економічної співпраці.

Більшість експорту Бразилії (38%) йде в США. Американські інвестиції складають в економіці країни близько 40 млрд. дол. США. В свою чергу США зацікавлені в такій співпраці з Бразилією у виготовленні біопалива. На долю двох країн приходиться більше 70% світового виробництва еталопа. Під час візиту президента Дж. Буша у 2008 р. було підписано ряд угод у цій сфері. Під час переговорів Д. Руссеффа та Обама у 2011 р. обидві країни заявили про необхідність зміцнення економічної взаємодії, переходу до стратегічного діалогу в області енергетики, взаємодії в області науки та високих технологій.

У листопаді 2012 р. обидві країни обговорили можливість розширення співпраці в області торгівлі та інвестицій у найближчі чотири роки Бразилія та США створили «Групу розвитку, яка буде займатися вивченням

використання потенціалу для розвитку двосторонніх відносин.

Обидві країни активно співпрацюють в сфері безпеки. Це боротьба з наркотиками та тероризмом. Позиція обох країн з приходом Д. Руссефф зблизилась щодо питань дотримання прав людини. Наступниця Л. Сілви поставила правозахисну діяльність одним з пріоритетів зовнішньої політики країни. В контексті цього Бразилія вперше за 10 років проголосувала в Раді ООН з прав людини в Женеві за резолюцію, запропоновану США щодо розслідування порушення прав людини в Іраку. В 2010 р. країни підписали угоду про співпрацю у військовій галузі.

В той же час відносини країн відрізняються великим ступенем «недовіри». США розглядає Бразилію в якості свого конкурента як за вплив в Латинській Америці, так і на світових ринках. Рівень недовіри та напруженості особливо виріс після справи Е. Сноудена, який заявив про прослуховування телефонних розмов Д. Руссефф. Виступаючи проти таких дій з боку США президент Бразилії відмінила свій візит в цю країну та виступила з ініціативою обговорити дії США в ООН. Між країнами існує ціла низка інших суперечностей. Так, США не підтримала намір Бразилії увійти до Ради Безпеки ООН на постійній основі, протилежні їх позиції щодо використання фактору сили у вирішенні міжнародних проблем. Принципово по різному вони дивляться на розвиток інтеграційних відносин в регіоні. США не відмовляється від ідеї Д. Буша створити Зону вільної торгівлі через розширення НАФТА. А той же час Бразилія спрямована на інтеграцію країн регіону в рамках МЕРКОСУР.

Більш продуктивно Бразилія співпрацює з іншими країнами Північної Америки, а саме Канадою. Новий імпульс бразильсько-канадські відносини отримали в ході офіційного візиту прем'єр-міністра Канади Стівена Харпера в серпні 2011 р. до Бразилії. В ході цього візиту була досягнута домовленість про реалізацію «Діалогу Бразильсько-канадського стратегічного партнерства». Діалог буде забезпечувати поглиблення відносин обох країн та розвиток

нових партнерських зв'язків з ключових двосторонніх, регіональних та глобальних питань.

Ця Угода по повітряному транспорту, Угода про соціальне забезпечення, Меморандум про співпрацю країн в проведенні Олімпійських ігор. Бразилія зацікавлена у використанні канадського досвіду в цій галузі. Це енергетичний діалог, а також співпраця в гуманітарній сфері.

Країни створили Об'єднаний комітет з співпраці в області науки, техніки та інновацій. Канада готова стати партнером амбіційного бразильського проекту – «Наука без кордонів», це програма зі збільшення інвестування в інновації, розвиток та освіту шляхом надання більш ніж 100 тисячам найкращим бразильським талантам, щоб останні мали змогу поїти за кордон та розширити свій світогляд. Канада є ідеальним місцем для таких студентів. Для реалізації даного проекту Канада надає 5 млн. дол.

В сільськогосподарській галузі країни реалізують спільні проекти, також наявні спільні проекти в третіх країнах, наприклад В Гаїті Канада працює з Бразилією в сфері зміцнення національної безпеки країни та розбудови житла.

Особливо важливою є економічна співпраця. Бразилія є пріоритетним партнером Канади на континенті. За останні п'ять років товарообіг збільшився на 42%, досягнувши більш ніж 7 млрд. дол. США. Бразилія стала восьмою країною за кількістю прямих інвестицій в Канаду. Вони складають більше 13 млрд. дол. США. А канадські інвестиції в Бразилію складають більш 11 млрд. дол. США.

Презентуючи себе в якості глобального гравця Бразилія в контексті своєї зовнішньополітичної доктрини велику увагу надає «гарячим точкам». Так, нинішнє керівництво Бразилії відкрито виступило на захист Іранської ядерної програми, визнала незалежність Палестини, засудила політику країн Заходу щодо ракетних ударів по Сирії.

Бразилія веде активний діалог з східноафриканськими та арабськими державами. В них вона бачить перспективний партнерів, які здатні бути надійними політичними союзниками та водночас стати свого роду альтернативою

економічним відносинам з ЄС та США, які в економічному сенсі переживають не найкращі часи.

Саме президент Бразилії розробив ідею провести форум Південноамериканських та арабських країн, яка відбулася у травні 2005 р. в столиці Бразилії. Його основну ідею тогочасний президент Бразилії Л. Лула да Сілва сформулював так: «Разом ми сильніші!».

Контакти між Бразилією та Сходом зміцнюються та розвиваються. За останні два роки обсяг товарів країн Близького Сходу лише з Бразилією збільшився з 5,2 до 8 млрд. дол. США, при цьому бразильський експорт в ці країни збільшився на 47%.

Спрямовуючи свої зусилля на те, щоб відігравати роль світового гравця, Бразилія різко активізувала свою діяльність в міжнародних організаціях. Країна має більш ніж 120 дипломатичних місій та приймає участь в роботі 92 міжнародних організацій. Бразилія є учасником таких авторитетних міжнародних структур як G-20, МВФ, ВТО, ООН, особливо слід відмітити її членство в БРІКС. Потенціал цієї структури такий, що вона може перетворитися в один з найбільш впливових полюсів світового розвитку.

Створення та діяльність цієї організації принципово змінює геополітичну ситуацію світі, вказує на важливі зміни в глобальній рівновазі сил та в світовому порядку, який було створено у пост біполярний період під керівництвом США. Участь Бразилії в цій організації дозволяє країні проводити більш активну динамічну та реалістичну зовнішню політику, яка сприяє зміцненню іміджу країни на міжнародній арені. Про збільшення ролі Бразилії в сучасному світі свідчить проведення Олімпійських ігор в цій країні у 2016 р.

Реалізуючи себе в якості глобального гравця Бразилія активізувала свою участь у миротворчих місіях. Вона є гарантом та учасником мирного вирішення низки територіальних конфліктів в Латинській Америці, її миротворці в складі військ ООН приймали участь в операціях з збереження миру на Гаїті, в Судані, Східному Тиморі.

Антарктичний вектор зовнішньої політики у XXI ст. отримав особливе значення. Бразилія має свою базу на цій

території та претендує на управління частиною території Антарктики.

Загалом бразильська зовнішня політика традиційно базується на прагматичних засадах та націлена на всемірне посилення міжнародного авторитету та впливу країни, підвищення політичної ваги Бразилії в світових справах, поглиблення її конструктивної взаємодії з провідними світовими державами, впливовими поза регіональними організаціями та об'єднаннями, зміцнення лікуючих позицій в процесі інтеграції в Південній Америці.

Діяльність країни на міжнародній арені націлена на затвердження в світовій політиці принципів багатополлярності та примату міжнародного права, центральної ролі ООН. Особлива увага приділяється правозахисній тематиці. Бразильська сторона активно просуває свою кандидатуру на постійне місце до складу реформованої Ради Безпеки ООН.

Важливим елементом світового устрою, що формується Бразилія бачить групу БРІКС, в рамках якої сприяє поглибленню конструктивного діалогу та узгодженню спільних позицій з ключових тем міжнародного порядку денного. Країна виступає за перетворення «Групи двадцяти» в головний формат колективного лідерства у світовій економіці та основний «майданчик» для прийняття рішень з вибудовування нової глобальної фінансово-економічної «архітектури». Держава підтримує зусилля з реформування МВФ та Світового банку. В якості пріоритетного напрямку Бразилія розглядає Латинську Америку та Карибський басейн, де фокусує зусилля на просуванні співпраці в Південній Америці, зокрема, в рамках Союзу південноамериканських націй (УНАСУР), Південноамериканського спільного ринку (МЕРКОСУР) та нового Співтовариства держав Латинської Америки та Карибського басейну (СЕЛАК).

5.2. Зовнішня політика Аргентинської Республіки

Аргентина сьогодні є однією з найбільших країн латиноамериканського континенту. За рівнем свого розвитку країна посідає третє місце в Західній півкулі після США та Канади. Як самостійна держава Аргентина функціонує з 1816 р. Її історія є типовою для латиноамериканських держав. Більшу частину власної історії аргентинське суспільство існувало в умовах військових диктатур. Лише у другій половині ХХ ст. в країні було здійснено три перевороти, результатом яких став прихід до влади чергової хунти. Зовнішня політика військових диктатур була орієнтована на США, водночас Аргентина намагалась, спираючись на союз з США, стати регіональним лідером. На цю роль претендувала й Бразилія. Регіональне суперництво двох країн призвело до достатньої жорсткого протистояння, яке закінчилося лише в 90-ті р. ХХ ст. Країна також аж до кінця ХХ ст. мала низку територіальних спорів з своїми сусідами: Чилі, Уругваєм, Парагваєм. В 1982 р. тодішній керівник країни-хунти Л. Гальтієрі, щоб відвернути увагу суспільства від соціально-економічних проблем та попередити антиурядові виступи, розпочинає військову авантюру, вводячи війська на Фолклендські острови. Розпочався аргентинсько-британський військовий конфлікт, наслідком якого стала повна поразка Аргентини. Військові дії мали далекосяжні наслідки для країни. В середині країни хунта була змушена піти, а з другої половини 80-х рр. ХХ ст. країна переходить на демократичний шлях розвитку. Війна стимулювала патріотичні та антиамериканські настрої, пов'язані перед усім з тим, що США практично виступили в ході конфлікту на боці Британії, тим самим не виконав своїх обов'язків гаранта безпеки країни, що були зафіксовані в низці угод.

У зовнішній політиці відбувається певне коректування, яка здійснилася й під дією змін, які відбувалися наприкінці 80-х рр. – початку 90-х рр. ХХ ст. як в світі в цілому, так і на континенті. Це намагання проводити більш незалежну самостійну політику. Необхідно підкреслити, що в історії країни подібні політики проводилися й раніше, і пов'язані

вони були з діяльністю та перебуванням в владі полковника Х. Перона та його прибічників. Хуан Перон розробляв власну концепцію моделі розвитку країни, котру й намагався реалізувати на основі ідеології перонізму.

Й сьогодні особливістю розвитку Аргентини залишається великий вплив піронізму. Перонізм як націонал-реформістський рух виник у 40-х рр. ХХ ст. В основі перонізму – ідея об'єднання аргентинської нації в ім'я ліквідації залежності та відсталості та впровадження в суспільстві соціальної справедливості з участю усіх прошарків населення під егідою надкласової держави.

Вставши на шлях розвитку демократичного суспільства країна стикнулася наприкінці 80-х рр. ХХ ст. з цілим комплексом соціально-економічних проблем: високим рівнем інфляції, величезним зовнішнім боргом, безробіттям, спадом виробництва. В 1989 р. президентом країни став К. Менем. Його уряд почав модернізацію країни на основі неоліберальної моделі розвитку, які запропонував МВФ, вже у середині 1990-х рр. реформи принесли позитивні результати й у 1995 р. він був вдруге обраний президентом. Саме за його адміністрації Аргентина знову йде на зближення з США, вважаючи, що саме його країна повинна стати посередником між США, Латинською Америкою та Європою. Зусилля керівництва в впровадженні проамериканського курсу були високо відмічені керівництвом США. В ході свого візиту в Аргентину в 1997 р. Клінтон оголосив країну як головного союзника США серед країн, що не є членами НАТО. Вона стала першою країною, яка отримала такий статус на континенті. В 1999 р. президентом став Фернандо де ла Руа, який також вважав відносини з США головним пріоритетом політики країни. В умовах глобалізації та тих якісних змін, які відбувалися в світі та на континенті в 1990-х рр., керівництво країни повинно було адаптувати свою політику до нових умов. В 90-і рр. ХХ ст. Аргентина стає активним прихильником розвитку інтеграційних процесів на континенті. В 1991 р. Аргентина разом з Бразилією, Уругваєм та Парагваєм починає формувати нову інтеграційну структуру – Південноамериканський загальний ринок

«МЕРКОСУР». Цей процес закінчився до 1994 р. В цей же час Аргентина принципово змінює свою політику по відношенню до Бразилії, переходячи від протистояння до тісного співробітництва. Позитивним моментом, який поліпшив імідж країни, стало врегулювання Аргентиною територіальних спорів з Чилі та іншими своїми сусідами.

Але на початку ХХІ ст. неоліберальна модель розвитку привела країну до глибокої кризи. Країна була на грані дефолту. США відмовились надати Аргентині фінансову допомогу. В країні почались масові антиурядові виступи. Президент країни Фернандо де ла Руа ганебно втік з Рожевого Дому. На президентських виборах 2003 р. президентом стає представник «Фронту за перемогу» Нестор Карлос Кіршнер Остоїч. Н. Кіршнер обіймав посаду президента країни з 2003 по 2007 рр.

Прихід Н. Кіршнера до влади означав початок нового етапу в історії Аргентини. Прийнявши керівництво країною в період гострої економічної кризи, Н. Кіршнер запропонував нову модель розвитку країни, відмовившись від неоліберальної моделі розвитку. Реалізовані ним економічні реформи дозволили вже в 2006 р. достроково розрахуватися з МВФ. Країна отримала фінансову незалежність. Темпи розвитку економіки перевищили темпи розвитку всіх країн регіону, було створено тисячі робочих місць, тисячам аргентинців була надана соціальна допомога в медичній та освітній галузях. Якісно змінився й зовнішньополітичний курс країни. Відмовившись від президентства в 2007 р. та запропонувавши на цю посаду свою дружину Н. Кіршнер створив умови, за котрих його вплив на модель розвитку країну продовжує втілюватися в життя.

З приходом до влади К. Кіршнер зовнішньополітичний курс країни принципово не змінився. В його основу покладено зовнішньополітичну доктрину, сформульовано в роки президентства її чоловіка.

Вже в ході передвиборної компанії вона пообіцяла, що буде продовжувати політику чоловіка. Це зовсім не важко зробити, тому що вона завжди була головним радником чоловіка в роботі. Основний лозунг виборчої компанії

Крістіна Кіршнер «продовження перетворень» – сподобався аргентинцям, тому що вони бажають змін, але не бажають зміни курсу. Свою передвиборчу кампанію вона вела вельми вміло, заявивши виборцям: «Усі мають мрії, які ще мають бути реалізовані», – і відмовилася від теледебатів зі своїми опонентами.

Нестор вже тоді оголосив: його дружина «буде керувати краще, ніж він». Крістіну вважали більш поміркованою, ніж її чоловіка. Вона могла б залучити назад до лав партії багатьох, хто розчарувався в політиці Кіршнера, налагодити відносини з сусідами та інвесторами, які погіршилися.

Після того, як Крістіна Кіршнер прийняла присягу президента Аргентини, вона виголосила свою інаугураційну промову, в якій надала обіцянку боротися з бідністю та заявила, що приналежність Мальвінських островів Аргентині не може бути питанням переговорів.

23 жовтня 2011 р. Х. Кіршнер було повторно обрано президентом країни. Головною умовою для перемоги стало те, що за період з 2002 по 2011 рр. реальний ВВП Аргентини збільшився до 94%. Аргентина – країна з найбільшим рівнем економічного росту в західній півкулі, який вдвічі перебільшує темпи зростання Бразилії, яка також зробила за останній час гігантський економічний стрибок. Кількість бідняків в країні зменшилася на дві третини, витрати на соціальні потреби збільшилися втричі. На міжнародній арені Аргентина не лише входить в число лідерів латиноамериканського континенту, але й відіграє роль глобального гравця, а президент країни є одним з найбільш авторитетних лідерів світової політики XXI сторіччя.

Новий етап розвитку зовнішньої політики країни, який розпочався з приходом до влади родини Кіршнерів, в першу чергу, тісно пов'язаний в першу чергу з рішенням внутрішніх проблем, насамперед, виходом з країни з найглибшої економічної та фінансової кризи. В той же час на формування нової зовнішньополітичної доктрини, вибір пріоритетів зовнішньої політики, а також засобів досягнення поставлених зовнішньополітичних цілей здійснювала ціла низка факторів, як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Насамперед, це геополітичний фактор. Аргентинська республіка розташована в південній частині Південної Америки, посідає друге місце за чисельністю населення та територією серед латиноамериканських країн, поступаючись лише Бразилії. Держава розташована у вигідному з географічної точки зору місці. Країна має значні запаси корисних копалин. Її надра багаті залізною рудою, вугіллям, рідкісними металами, особливо запасами стронцію, золото, срібло, дорогоцінне каміння, а також – нафта та газ. Окрім цього країна має чисельні земельні ресурси, її справедливо вважають світовою житницею. Також країна багата гідроресурсами та лісами. За запасами деревини Аргентина посідає третє місце в Латинській Америці. Велика довжина території визначила наявність різноманітних природно-кліматичних умов Аргентини, мальовничі ландшафти країни, багата історія залучає сьогодні в країну значну кількість туристів, так протягом 2012 р. в Буенос-Айресі перебувало більш ніж 11 млн. туристів.

В умовах сучасного світу, коли загострилася боротьба за сировинні ресурси, стрімко зросли ціни на сировинні та продовольчі товари, їх наявність неминуче підвищує значення Аргентини як великого, а в окремих випадках незамінним постачальником сировини та аграрної продукції на світовий ринок. Значний вплив на формування сучасної зовнішньої політики країн здійснює фактор інтеграції. Аргентина завжди була прибічником розвитку інтеграційних процесів – розглядаючи участь в них як умови реалізації Аргентини в якості лідера на континенті. Вже на початку 1960-х рр. Аргентина, Бразилія та Мексика підписали Угоду про створення Латиноамериканської Асоціації вільної торгівлі (АЛАЛК). В 1980 р. вона була трансформована в Асоціацію Латиноамериканської інтеграції – АЛАДІ. В 1975 р. Аргентина стала членом Латиноамериканської Економічної Системи. А в 90-ті рр. ХХ ст. Аргентина спільно з Бразилією та Уругваєм і Парагваєм створили МЕРКОСУР – Південноамериканський спільний ринок. Аргентина була країною-ініціатором створення УНАСУР та СЕЛАК.

Важним фактором, який визначає життя країни в цілому та її зовнішню політику зокрема є ідеологія перонізму, прибічниками якої є нинішнє керівництво країною.

Ідея перонізму (або хустіціалізму, від ісп. *justicia* – «справедливість» та *socialism* – «соціалізм») характеризується популістично-націоналістичними настроями в Аргентині. За основу стала ідеологія, що поєднує в собі аргентинський націоналізм та ідеї християнського соціалізму. Течія викликає суперечливе відношення до себе, хоча багато хто критикує її, вказуючи на багато спільних рис з італійським фашизмом, проте партія знаходить велику підтримку в аргентинському суспільстві, сучасні пероністська партія «Фронт за перемогу» має більшість в обох палатах парламенту.

Певний вплив на характер зовнішньої політики республіки здійснює й така особливість аргентинського менталітету як сприйняття Аргентини як європейської держави. Але найбільш визначальним є характер її внутрішнього розвитку, її економічний, науковий, військовий потенціал, котрий дозволяє країні не лише впливати на формування нового порядку на континенті, а й в світі. Країна активно працює в міжнародних організаціях як регіонального, субрегіонального, так і глобального рівня: ООН, ОАГ, МВФ, МЕРКОСУР, ЛАІ, Група Ріо, Лаплатська група та ціла низка інших організацій.

Механізм формування зовнішньої політики Аргентини знаходиться у віданні кількох інститутів: президента, уряду, міністерства закордонних справ і правлячої партії. Найбільші повноваження зосереджені в руках президента. У ст. 99 Конституції Аргентини вказується, що «Президент Аргентини має так повноваження: президент є (вождем) – вищою посадовою особою народу Аргентини, керівником уряду і несе політичну відповідальність за управління країною». Таким чином, президент є головним представником країни і на міжнародному рівні в тому числі. Однак важлива роль у формуванні зовнішньополітичного курсу країни також належить Національному конгресу і Міністерству закордонних справ, міжнародної торгівлі та культури. Слід

відмітити, що за Конституцією Аргентини міністри назначаються наказом президента, що у свою чергу підкреслює ідеологічну забарвленість у побудові зовнішньої політики країни. Також у формуванні зовнішньополітичної доктрини країни сьогодні відіграє суспільна думка, представники науки, громадські організації. Зовнішня політика країни, її основні прісипи сформульовані Нестором Кіршнером після його приходу до влади та є основою зовнішньополітичного курсу республіки в період правління К. Кіршнер.

Визначаючи свої стратегічні інтереси та потреби на світовій арені Буенос-Айрес виходить з презумпції взаємозв'язку основних міжнародних проблем (забезпечення загального стійкого миру та стійкого економічного розвитку всіх без виключення держав) и наполягає на їх комплексному, одночасному вирішенні. Базовою основою сучасної зовнішньої політики є визначення сучасного світу як багатопольярного.

Концепція зовнішньої політики аргентинської адміністрації ґрунтується на захисті національних інтересів, зміцненні самостійності в міжнародних справах. Головна зовнішньополітична константа – зміцнення «мультилатералізму» – багатобічних підходів у міжнародній політиці, а також консолідація регіональної інтеграції рамках МЕРКОСУР метою просування в світі колективних інтересів держав даних об'єднань. На цій основі тут розраховують протидіяти твердженню права сильного в міжнародних справах, сучасним викликам безпеки й стабільності, захищати свої позиції в міжнародних торгівельних переговорах. Аргентинці підтримують процес становлення багатопольярної світобудови, вважаючи її кінцевою метою демократизації міжнародних відносин – однією з ключових орієнтирів аргентинської дипломатії.

Особливістю зовнішньої політики Аргентини є її тісні зв'язки х інтересами «економічного відродження». Звідси одна з задач, котра виходить з цього зв'язку – універсалізація зовнішніх контактів, а також проведення агресивної зовнішньоторговельної політики. Реалізація сучасної

економічної моделі Аргентини передбачає чітко виражену зовнішньоторговельну експансію аргентинських підприємств, які спираються на підтримку органів та інститутів державної влади. Відповідні міністерства та установи, які надають необхідну інформацію національним експортерам, займають я організацією торгівельний місії по всьому світу. Так, наприклад, в 2008 р. їх було близько 700. Вони сприяють в отриманні кредитів та фінансових гарантій. Все це принесло певну результати. Обсяг товарного експорту протягом 2002 – 2008 рр. виріс майже втричі з 257 до 73 млрд. дол., а кількість країн-імпортерів аргентинської продукції збільшилася з 150 до 200 держав.

Особливістю формування зовнішньополітичного курсу Аргентини на сучасному етапі є також тісний взаємозв'язок дипломатії та політичної культури. Національне самоусвідомлення аргентинців виступає постійним компонентом зовнішньополітичної стратегії держави, яка формується на основі сукупності економічних і політичних факторів, ідеології та права.

Аргентина відмовилася від принципу «периферійного реалізму». Доктрина передбачає відмову економічній і політичній залежності від США, характерних для періоду 1990-х рр. та проведенням багатовекторної дипломатії з акцентом на співробітництво та просування національних торгівельних та економічних інтересів та всіх рівнях – двосторонньому, регіональному та глобальному.

На сьогодні зовнішньополітичний курс Рожевого дому спрямований на вирішення наступних першочергових задач: проводити активну економічну дипломатію, всебічно підтримувати національних підприємців в їх політиці виходу на іноземні ринки; зміцнити відносини та налагодити співробітництво з тими державами (насамперед латиноамериканськими), які поділяють підходи Буенос-Айреса до актуальних для нього міжнародних економічних та фінансових проблем.

Особливе значення в доктрині надається участі країни в розвитку інтеграційних процесів, участі Аргентини в

формуванні нового справедливого світового порядку. Так, країна виступає за реформування ООН.

Це з чіткістю проявляється в рамках діяльності Аргентини в РБ ООН: як непостійний член, насамперед під час обговорення проблематики реформування ООН. Будучи активним учасником групи «об'єднаних за консенсус», Буенос-Айрес наполегливо протидіє спробам «четвірки» (Німеччина, Японія, Індія, Бразилія) і ряду країн Афросоюзу (Нігер, ПАР) домогтися розширення категорії постійних членів РБ ООН. У той же час кількість непостійних членів, на думку Буенос-Айреса, може бути збільшена.

Аргентинці надають великого значення реформам ООН. Вони повністю поділяють ініціативу створення на основі Комісії Ради з прав людини з доданням їй більш широких повноважень.

У відповідності з зовнішньополітичною доктриною визначено низку пріоритетів геостратегічного напрямку зовнішньої політики. Це – політика по відношенню до країн латиноамериканського регіону, відносини з ЄС, країнами АТЕС, політика в області безпеки, відносини з США, Росією, діяльність в рамках міжнародних організацій та економічна дипломатія.

Для Аргентини латиноамериканський вектор завжди мав особливе значення в контексті боротьби за лідерство в регіоні. Але головним пріоритетом він став у зв'язку з приходом Н. Кіршнера до влади. Латиноамериканський вектор має низку складових. Визначальна складова цього вектору для країни полягає у розвитку інтеграційних процесів на континенті, в першу чергу – зміцнення та розвиток всередині МЕРКОСУР.

На цьому було зосереджено основні зусилля аргентинської дипломатії. Тут вона діяла в унісон з Бразилією. За цим напрямом задача зводилася до зміцнення взаємодії з подальшої консолідації загального ринку країн Південного конусу та його зближення з іншим інтеграційним групуванням – Андською спільнотою. Однією з цілей майбутнього об'єднання – створення потужного блоку, який

здатний протистояти планам США щодо створення Зони вільної торгівлі Америки (АЛКА).

Активна економічна дипломатія Буенос-Айреса у поєднанні з процесом оздоровлення аргентинської економіки після приходу до влади Н. Кіршнера сприяли тому, що МЕРКОСУР подолав кризові явища та підтвердив свою репутацію лікуючої інтеграційної структури регіону. Багато в чому завдяки зусиллям аргентинського уряду було підписано договір про вільну торгівлю з Андським групуванням. Н. Кіршнер за підтримки президента Бразилії Луїса Інасіу Лула да Сільви розпочав розроблювати ідею створення єдиного політичного простору в Південній Америці в форматі своєрідної Південноамериканської співдружності націй. Цей проект завдяки зусиллям двох країн Аргентини та Бразилії було реалізовано: в 2004 р. було створено Південноамериканську співдружність націй (ЮАСІ) в склад 12 держав, котре пізніше отримало назву Союз Південноамериканських Націй (УНАСУР). Головною задачею цього об'єднання в першу чергу, захист водних, продовольчих та енергоресурсів регіону, а також проблем безпеки регіону, для чого в межах УНАСУР було створено Раду Південноамериканських країн з оборони. Необхідно підкреслити, що ця структура була досить високо оцінена в одному з докладів ЦРУ у Конгресі, особливо відмічено яскраво виражену тенденцію до зміцнення її ролі та впливу на всю систему міжнародних відносин в регіоні, у зв'язку з чим посилюється відчуження у відносинах між США та країнами регіону, що турбує його установу.

Аргентина спільно з Бразилією є «локомотивами» латиноамериканської інтеграції, стала ініціатором створення Банку Півдня. Створення подібного інституту на думку аргентинського керівництва може стати першим кроком на шляху створення власної незалежної фінансової системи, для котрої пріоритетом було б подолання бідності та структурної відсталості. В грудні 2007 р. в Буенос-Айресі голови таких держав як: Аргентина, Бразилія, Болівія, Еквадор, Парагвай, Уругвай та Венесуела підписали Акт про створення «Банку Півдня» (БП). Його задача – забезпечити фінансування

економічного та соціального розвитку країн-членів з метою поглиблення регіональної інтеграції, зменшення дисбалансів та сприяння більш врівноваженого розподілу інвестицій.

Аргентина робить свій значний внесок в розвиток й інших інтеграційних структур регіону. Це – Ібероамериканська співдружність, Латиноамериканська економічна система (ЛАЕС), Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ), група «Ріо». Аргентина зробила свій внесок у створення в 2011 р. СЕЛАК.

Другою складовою латиноамериканського вектору зовнішньої політики республіки є двосторонні відносини з країнами континенту. На початку ХХІ ст. ці відносини почали більш динамічно розвиватися, в багатьох випадках набуваючи нових якостей. З 2002 р. Аргентина уклала більш ніж 20 двосторонніх угод з країнами регіону. В першу чергу це стосується Бразилії.

Починаючи з завоювання незалежності, взаємодія цих сусідніх держав відзначалася періодами зближення та охолодження, й часто країни знаходилися в стані конфлікту.

Жорстке протистояння двох держав закінчилося на початку 90-х рр. ХХ ст., коли розпочалося початкове зближення, політичні еліти обох країн зрозуміли необхідність співпраці. Вона розпочалася в ядерній галузі розробкою спільних проектів в цій сфері. Перша фаза «нових аргентинсько-бразильських відносин» завершилася на початку ХХІ ст., коли в обох країнах до влади прийшли нові політичні сили. З того часу відносини країн переходять в якісно нову фазу розвитку. Бразилія була обрана керівником країн в якості партнера, за допомоги якого передбачалося здійснити репозиціювання після кризи 2001-2002 рр. Перший закордонний візит новобраного президента Кіршнера до Бразилії й був ознакою посилення взаємодії двох країн. Ця ж мета мала на увазі, коли підписувалися двосторонні угоди (Консенсус Буенос-Айреса 2003 р., Акт Кобакаби 2004 р.). Курс на зміцнення двосторонніх відносин продовжила і Христина Кіршнер. На сьогодні між країнами підписано десятки угод, на основі яких реалізуються найбільші в Латинській Америці спільні проекти зі створення

транспортних систем, єдиний енергетичний проект, угоди щодо спільного видобутку нафти, спільні проекти з дослідження космосу та використання атомної енергетики. В лютому 2008 р. президенти двох країн підписали угоди про співробітництво в боротьбі зі злиднями, голодом, які сприяли соціальній справедливості. Ці угоди охоплюють координацію макроекономічної та галузевої політики; консультації з Всесвітньої торгівельної організації, питання двосторонньої торгівлі; платіжні системи двосторонньої торгівлі в місцевих валютах, а також співпрацю між бразильським Національним банком розвитку та аргентинським Національним банком. В ході переговорів було також укладено домовленість щодо технічних та інфраструктурних проектах які охоплюють співпрацю в галузі розробки космосу та в розвитку аргентинсько-бразильського супутникового моніторингу.

Важливу роль в Латиноамериканському векторі зовнішньої політики Аргентини належить Чилі. Відносини з цією країною історично склалися складні. Це було пов'язано з наявністю територіальних суперечок, які остаточно було врегульовано лише в 90-і рр. ХХ ст., а також то, що під час Фолклендської війни Чилі виступила на боці Британії, надавши останній військово-морську базу Пуакта-Аренас, в країні було розгорнуто широку анти аргентинську кампанію.

Характер відносин між країнами почав змінюватися лише на початку ХХІ ст., коли до влади в країні прийшли нові політичні сили. Мішель Бачелет, який став президентом Чилі у 2006 р., та Нестор Кіршнер розпочали широкий діалог, котрий став основою для підписання більш ніж 30 двосторонніх угод, які охоплюють всі сфери співробітництва та остаточноному вирішенню, пов'язаному з територіальними претензіями.

Активно відбувається й діалог з Болівією. На початку ХХІ ст. країни підписали близько 20 угод про співробітництво. Болівія представляє інтерес як країна, яка має значні запаси вуглеводнів. В свою чергу Аргентина має можливість інвестувати в економіку Болівії великі кошти. Найбільшим спільним проектом двох країн є будівництво

газопроводу з Болівії до Аргентини та далі в Бразилію. Спільними є й підходи двох країн до проблем безпеки, розвитку інтеграційних процесів. Обидві країни різко засудили політику військового перевороту в Гондурасі.

Важливим партнером Аргентини стає Мексика. Мексика як й Аргентина належить до лікуючих держав Латинської Америки. Співпраця між цими державами має важливе значення для всієї Латинської Америки. В 2007 р. країни підписали угоду «Про стратегічне партнерство», метою якого є зміцнення двосторонніх відносин. Аргентина є найбільшим торгівельно-економічним партнером Мексики.

Між країнами також існує міжбанківська угода, які передбачають кредитування малих та середніх аргентинських підприємств, важливе значення має також автомобільна угода, яка передбачає збільшення експорту аргентинських автомобілів до Мексики, що дозволяє успішно розвивати автомобілебудування. Обидві країни виступають за створення єдиної зони вільної торгівлі в Західній півкулі. Але бачення моделі створення такої зони в країні різні. Мексика як член НАФТА виступає за його розширення на Південь, Аргентина як член МЕРКОСУР бачить реалізацію цієї ідеї в рамках цієї структури. Країни активно співпрацюють в політичній галузі, особливо в сфері міжнародної безпеки. Мексика та Аргентина разом з Італією, Пакистаном та Південною Кореєю створили рух «Об'єднані за консенсус» – котре ще називається «Каваклуб». Цей рух створено в першу чергу задля того, щоб відстоювати свої позиції щодо реформування ООН. Обидві країни мають однакові позиції, з питань роззброєння, проведення миротворчих операцій та низки інших міжнародних проблем.

Особливістю латиноамериканського вектору зовнішньої політики Аргентини є активізація її відносин на початку ХХІ ст. з країнами Карибського басейну та Центральної Америки. Особливо це стосується Куби. Ф. Кастро був присутнім при інаугурації Н. Кіршнера. Це стало знаковою подією на фоні вельми прохолодних в минулому відносин між країнами. Аргентина офіційно засудила резолюцію США щодо порушення прав людини на Кубі, котру вони

намагалися внести до Комісії ООН. Аргентина засудила економічну блокаду, яку здійснювала США по відношенню до Куби, активно розвиває з нею торгівельно-економічні зв'язки.

В той ж час по відношенню до деяких країн Аргентина має низку проблем. Це стосується Уругваю. Відносини з цією країною, котра є сусідом Буенос-Айреса та її партнером за МЕРКОСУР, досить складні. Це обумовлено низкою причин, по-перше, територіальні спори, які були врегульовані лише за допомогою рішення Міжнародного Суду ООН в Гаазі, а також тими протекціоністськими заходами, які не раз здійснювала Аргентина, забороняючи ввезення низки уругвайських товарів в країну. В результаті лише в 2010 р. компанії Уругваю втратили 10 млн. дол., що складає 3,5 від загального об'єму експорту. В цілому Латиноамериканський вектор зовнішньої політики Аргентини розвивається досить успішно.

Проводячи курс на незалежність своєї зовнішньої політики, Аргентина розбудовує свої відносини з колишнім союзником США на основі прагматизму та економічної вигоди. Лідери країни ніколи не виступали з яскраво вираженою антиамериканською риторикою. В економіці країни американський капітал посідає значне місце, туди йде більш ніж 10% експорту Аргентини. У країні діють більш ніж 500 американських компаній, їх інвестиції в економіку держави складають більш ніж 15 млрд. дол. США. Успішно розвивається торгівля в 2012 р., товарообіг між державами досяг історичного максимуму і склав 22 млрд. дол. США фінансують підготовку елітних сил Федеральної поліції Аргентини для боротьби з тероризмом. Лідери обох країн неодноразово зустрічалися в рамках «Двадцятки». Але між країнами існує низка серйозних проблем. Це – відмова Аргентини від створення Американської зони вільної торгівлі, на принципах, які запропонували США; американський протекціонізм стосовно сільськогосподарської продукції Аргентини. Погіршенню відносин посприяв скандал, коли на американському само льоті в аеропорту столиці Аргентини було знайдено не задекларований вантаж зі зброєю. К. Кіршнер критикувала

США за їх економічну політику. Відносини між країнами погіршилися у зв'язку зі скандалом, пов'язаним з прослуховуванням телефонних розмов лідерів країн Латинської Америки. Все це дозволяє говорити про те, що нинішнє керівництво країни все більш віддаляється від США, роблячи ставку на зміцнення регіональної співпраці.

Вважаючи себе європейською країною, Аргентина активно розвиває свої зв'язки з Європою, де пріоритет належить зв'язкам з ЄС. Аргентина була першою країною Латинської Америки, яка оформила угоду про кооперацію третього покоління. Угоду було підписано 2 квітня 1990 р., а діяти вона почала з 1 серпня 1991 р. Сьогодні сформовано достатню правову базу, яка включає в себе десятки угод.

Аргентина віддає перевагу розбудові своїх відносини з країнами ЄС, виходячи з блокових позицій в форматі МЕРКОСУР, намагаючись використовувати переваги «єдиного фронту» протягом переговорів. Головною метою взаємодії ЄС та МЕРКОСУР було та залишається підписання угоди про асоціацію. Але головною перешкодою у питанні створення ЗВТ залишається небажання європейців допускати на свої ринки якісну сільськогосподарську продукцію з Латинської Америки, тому що вона уявляє собою пряму конкуренцію агропромисловій продукції, яку виробляють країни – партнери в рамках ЄС та яка субсидується з загальноєвропейського бюджету. Країни-члени МЕРКОСУР також розцінювали умови виходу їх сільськогосподарської продукції, запропоновані ЄС, на європейські ринки в якості не вигідних.

Європейський Союз на двосторонньому саміті підтвердив взаємне намагання укласти угоду про вільну торгівлю між ЄС та Південноамериканським загальним ринком МЕРКОСУР. В той же час обидві сторони визнали, що досягти такої «угоди» буде непросто. У європейців також й досі не має єдиної думки щодо вигоди від торгівельного союзу з південноамериканським економічним блоком, до складу якого входять Аргентина, Бразилія, Парагвай та Уругвай. Окрім того, на динаміку переговорів вплинула

гостра фінансово-економічна криза, в яку потрапили країни Єврозони.

В принципі угода могла б стати найбільшою в світі зоною вільної торгівлі, яка б нараховувала в загальній кількості 750 млн. споживачів.

Однак виробники сільськогосподарської продукції у Франції, Ірландії, Польщі та ще низки країн висловлюють серйозне побоювання щодо конкуренції з боку південноамериканських рибників. Й ці побоювання не можна назвати небезпідставними, адже країни МЕРКОСУР за такими позиціями як м'ясо, зерно, бобові, цукор та етанол посідають лідуучі позиції в рейтингах найбільших світових виробників. Зі свого боку південноамериканці також не у захваті від перспективи конкурувати з продукцією європейських фермерів на внутрішніх ринках.

Переговори з європейцями щодо створення зони вільної торгівлі МЕРКОСУР – ЄС не принесли бажаних результатів. На саміті у Бразилії 14 червня 2010 р. було вирішено поновити переговори між представниками МЕРКОСУР та ЄС. Активну роль у вирішенні цього питання бере Аргентина. К. Кіршнер одним з пріоритетів ставить саме поглиблення інтеграційної політики, у тому числі за допомогою МЕРКОСУР, з використанням гнучких переговорів. У відносинах з низкою європейських країн позначилися проблеми, що виникли у європейських інвесторів, які втратили значні кошти в ході реконструкції Аргентиною свого зовнішнього боргу. Критика Буенос-Айресом позиції ЄС в СОТ, у тому числі в рамках Гонконгської міністерської конференції, також впливає на погіршення аргентинсько-європейського діалогу. Проте, на даному етапі, К. Кіршнер виділяє однією з головних цілей своєї зовнішньої політики покращення відносин з країнами Європи. Основними торгівельними партнерами республіки залишаються Нідерланди (4,2%) та Німеччина (4,4%). Активна співпраця спостерігається між Аргентиною та Іспанією. Іспанія, головним чином, просуває інтереси Аргентини в ЄС, що обумовлено тісними історико-культурними зв'язками.

Складними залишаються відносини Аргентини і Великобританії, причиною є територіальна суперечка через Фолклендські острови. Ця суперечка отримала нового імпульсу в 2010 р. коли стало відомо про наявність нафти в шельфі цих островів. І прагнення Британії розширити економічну зону навкруги островів з 200 до 350 млн.. та оформити права на 1 млн.. кв. км. континентального шельфу, прилягає до узбережжя Антарктиди.

Аргентина подала заяву до ООН для визнання 660000 кв. миль території океану в якості континентального шельфу Аргентини. Ця територіальна суперечка і надалі війна з Британією 1983 р. є серйозною перешкодою для розвитку двосторонніх відносин. В боротьбі за Фолклендські острови Аргентину підтримує більшість держав континенту.

Все більшу роль у зовнішній політиці держави грає Росія, контакти з якою особливо активно розвиваються в ХХІ ст.

Між державами існує напрацьована правова база, котра дає можливість розвивати двосторонні відношення з усіх сфер: економічної, воєнно-технічної, гуманітарної, політичної. Обидві держави надають двостороннім зв'язкам характер стратегічного партнерства. Це включає: систематичні зустрічі на рівні міністрів іноземних справ, візити на вищому рівні, План міжвідомчих політичних консультацій, Аргентино-Російська комісія з економічної співпраці, банківські та економічні форуми.

В основі відносин двох держав покладено співзвучність або близькість їх позицій з ключових проблем сучасності. Росія та Аргентина виступають за їх вирішення на підґрунті принципів багатосторонності, верховенства міжнародного права, забезпечення центральної ролі ООН.

Аргентина одна з перших держав у регіоні визнала ринковий статус російської економіки та підтримала її на переговорах про вступ до ВТО. Будучи найстарішим торговельним партнером Росії в Латинській Америці, держава продовжує займати лідируючі позиції в торгівлі з Росією, демонструючи високу динаміку їх розвитку. Так тільки з 2010 р. по 2013 р. обсяг торгівлі збільшився більш ніж у 2

рази досяг більш ніж 2 млрд. дол. США. Змінюється структура товарообігу. Так держави реалізують ряд крупних інноваційних проектів в енергетичній, атомній та транспортній галузі. Росію цікавлять масштабні проекти в галузі енергетики: це будівництво газопроводів, і використання атомної та використання атомної енергії. Аргентина також закупає в Росії військову техніку. Динамічно розвивається співпраця в гуманітарній сфері. Зростає кількість аргентинських студентів, які навчаються у вишах Росії. Безкризовий режим сприяє росту туризму.

Окрім розвитку двосторонніх зв'язків держави активно співпрацюють в рамках міжнародних організацій таких як G-20, ООН. Прикладом сумісних зусиль може служити співпраця з сірійського питання. В 2013 р. у рамках «Двадцятки» , коли обидві країни суворо виступили проти використання сили для натиску на режим Б. Асада.

Послідовно реалізуючи курс на диверсифікацію своєї зовнішньої політики, Аргентина розвиває азіатський вектор, розширюючи двосторонні відносини з азіатськими країнами, в першу чергу, з Китаєм. Відносини з Китаєм реалізуються як на основі торгівельно-економічного співробітництва, так і політичного. Сьогодні відносини між країнами мають характер стратегічного партнерства. Обидві країни мають спільні або близькі позицій з актуальних міжнародних проблем XXI ст. Швидкими темпами йде розвиток торгівельних відносин: якщо порівняти з 1990-и рр., то експорт Аргентини в КНР зріс більш ніж у 20 раз, у КНР спрямовується 10% аргентинського експорту й більш 8% імпорту (третє місце після Бразилії та США, торгівельний обсяг складає більш ніж 10 млрд. дол.). При цьому Аргентина має позитивне сальдо. Аргентина визнала ринковий статус китайської економіки. Це створило умови для зростання китайських інвестицій в економіку країни. Пекін заявив про наміри до 2015 р. інвестувати в аргентинську економіку більше 10 млрд. дол. США. В Аргентині діє більш 3 тисяч супермаркетів та магазинів, які належать до китайського капіталу. Необхідно відмітити й аргентинські інвестування до китайської економіки. Серед них: найбільший в Азії завод з

переробки шкіри, вартістю 25 млн. дол. США. Створюються спільні підприємства. Країни співпрацюють в гуманітарній сфері, в рамках міжнародних організацій. Серед азіатських партнерів слід відмітити Індію, з якою Аргентина підписала низку угод про співпрацю в галузі науки, техніки, торгівлі, а також – з Японією.

Важливим напрямком у зовнішній політиці країни є співпраця з міжнародними організаціями. Аргентина активно працює в Організації Американських держав, Латинській економічній системі, Латиноамериканській асоціації інтеграції, в групі «Ріо». Аргентина надає важливе значення збереженню центральної ролі ООН в міжнародних справах, розглядаючи її як «унікальну площадку для узгодження спільних критеріїв», особливо необхідну для захисту інтересів середніх та малих країн. Буенос-Айрес дотримується прагматичного курсу, намагаючись в сьогоднішній складній міжнародній ситуації не завдати шкоди універсальним багатостороннім механізмам ООН, які склалися раніше. Аргентинці акцентують увагу на пріоритетності збільшення якісних показників та рівня транспарентності роботи її лікуючих органів, насамперед, Ради Безпеки.

Це чітко проявляється в рамках діяльності Аргентини в РБ ООН в якості непостійного члена, перед усім, при обговоренні проблематики реформи ООН. Будучи активним учасником групи «Об'єднані задля консенсусу», Буенос-Айрес наполегливо протидіє спробам «четвірки» (Німеччина, Японія, Індія, Бразилія) та низці країн Афросоюзу (Нігерія, ПАР) домогтися розширення категорії постійних членів РБ ООН. Водночас кількість непостійних членів, на думку Буенос-Айреса, може бути збільшено.

В Аргентині, яка приймає участь в роботі РБ ООН в якості непостійного члена в 2005 – 2006 рр., відмічають, що розширення постійного складу РБ ООН неминуче призвело б до збільшення кількості країн, які мають право вето. Це, на думку аргентинців, які налаштовані на поступове обмеження цього права в майбутньому, було б серйозним «кроком назад» в реформуванні ООН, не відповідало би ані цілям

досягнення «демократичного консенсусу» при прийнятті рішень, ні в цілому «духу часу».

Незважаючи на розходження Буенос-Айреса та Бразилії відносно можливих шляхів реформування РБ ООН, аргентинці та бразильці домовились щодо включення своїх диппредставників на взаємній основі в національні делегації в РБ.

Буенос-Айрес послідовно виступає за нарощування міжнародної взаємодії у боротьбі з тероризмом. Аргентинці активно підключилися до практичних дій з винищення «супутніх» загроз та каналів фінансування тероризму за лінією Міжамериканського комітету з боротьби проти тероризму (СІКТЕ). Аргентина є учасником всіх основних міжнародних антитерористичних угод, включно з Конвенцією щодо винищення фінансового тероризму. Аргентинці надають великого значення реформі КРП ООН. Вони повністю поділяють ініціативу створення на основі Комісії Ради з прав людини з наданням йому більш широких повноважень.

Будучи одним з найбільш активних учасників миротворчих операцій (653 миротворця, 10 ОМП: Боснія і Герцеговина, Хорватія, Косово, Гватемала, Ірак, Кувейт, Синайський півострів, Кіпр, Східний Тимор, Західна Сахара, ДРК), аргентинці висловлюються за збільшення ефективності зусиль ООН за цим напрямком. В 1997 р. Аргентина підключилася до процесу формування під егідою ООН «багатонаціональних сил швидкого реагування» та була ініціатором використання підрозділів т.з. «білих касок» (працюють в Мозамбіку, Косово, Колумбії та Венесуелі).

Щодо питання глобальної безпеки аргентинське керівництво надає важливе значення подальшому розвитку процесів роззброєння та нерозповсюдження зброї. Аргентина однією з перших підписала ДВЗЯІ. До Московської угоди 1963 р. щодо заборони використання в трьох середовищах Аргентина приєдналася у 1987 р. Буенос-Айрес виступає на користь надання універсального характеру ДНЯЗ, до якого Аргентина приєдналася в 1995 р. До Договору Тлателолко про заборону ядерної зброї в Латинській Америці Буенос-Айрес

приєднався в 1994 р. Спільно з Бразилією Аргентина активно сприяє ініціативі створення Зони миру та співпраці в Південній Атлантиці.

Аргентина виступає за надання ООН головних позицій в процесі постконфліктного врегулювання в Іраку. Буенос-Айрес, незважаючи на тиск США, вважає, що критично оцінює дії США та вважає, що останнє загострення ситуації в Іраку – прямий результат односторонніх дій Вашингтону.

Щодо питання Близького Сходу Аргентина виступає за повне врегулювання на основі відповідних резолюцій ООН, включно з положенням про створення незалежної Палестинської держави, при врахуванні інтересів обох сторін. Буенос-Айрес засуджує як акти насилля з боку палестинців, так і масове застосування Ізраїлем військової сили на окупованих територіях.

Аргентина сьогодні одна з країн світу, які розвиваються найбільш динамічно, яка претендує на роль регіонального лідера. Її зовнішня політика має прагматичний врівноважений характер, ставить собі за мету сприяти економічному процвітанню країни, вирішенню проблем безпеки в регіоні та в світі в цілому, зміцненню авторитету Аргентини в якості глобального гравця.

5.3. Зовнішня політика Східної Республіки Уругвай

Уругвай як незалежна держава існує з 1825 р. Країна була колонією Іспанії, потім входила в якості провінції до складу королівства Португалії та Бразилії. В 19ст. була об'єктом експансіоністської політики з боку своїх сусідів в Бразилії, Аргентини та Парагваю. В боротьбі за свою незалежність країна спиралася на допомогу Великобританії, котра була зацікавлена у створенні буферної зони між двома потужними державами: Бразилією (знаходилася під впливом Португалії) та Аргентиною між Бразилією та Аргентиною (знаходилася під впливом Іспанії).

Політичні партії: дві провідні партії – це партія «Колорадо» (Червоні) та Національна Партія (Білі). Обидві засновані в 1830 р., а також «Широкий фронт»

Сьогодні Східна Республіка Уругвай є однією з найбільш багатих країн Латинської Америки. Як і в більшості країн Латинської Америки, в історії Уругваю є й колоніальне минуле (колонізований Іспанією, після чого був причиною суперечностей поміж Аргентиною та Бразилією), й жорстокі колоніальні війни, й військова диктатура 1970-1980-х рр., та як усі колишні колонії мав величезний зовнішній борг та високий рівень інфляції. На шлях демократії країна вступила наприкінці 1980-х рр.

З 2004 р. у влади знаходяться представники коаліції «Широкий фронт», що об'єднує представників лівих партій та груп. Країна демонструє політичну та економічну стабільність, найбільш динамічно розвивається серед країн Латинської Америки, з низьким рівнем інфляції 1,6% та має найбільш сприятливий інвестиційний клімат та бездоганну репутацію на міжнародній арені, вирізняється високим рівнем розвитку демократії. На виборах 2005 р. до влади був удостоєний гранту від французького уряду. У 1990 – 1995 рр. став Мером Монтевідео, перший від своєї партії.

У 2010 р. президентом країни став інший представник Широкого фронту – Хосе Мухіка. Він був учасником партизанського руху Тупак Амарос, був схоплений і провів у військових в'язницях 14 років.

Зовнішня політика нового керівництва країни формується під низкою деяких чинників. Це геополітичне розташування країни. Країна має вихід до Атлантичного океану, що дає можливість 90% торгівлі здійснювати водним шляхом. Компактність її території, сусідство з лікуючими країнами регіону – Бразилією та Аргентиною; значний ресурсний потенціал: запаси золота, срібла, залізних та марганцевих руд, а також урану та фосфатів. Досить великі лісові ресурси, сприятливі кліматичні умови створюють можливості для розвитку сільського господарства. Економіка країни орієнтована на експорт: у 2013 р. сума експорту становила 13,05 мільярдів доларів.

Важливим чинником є історично обумовлені зв'язки з Європою: країна з європейською – в країні функціонує іспанська правова система та населенню притаманні проєвропейські погляди.

Визначаючи пріоритети свого зовнішньополітичного курсу, Уругвай визначає їх в «доктрині концептуальних кіл» – це МЕРКОСУР, Латинська Америка, західна півкуля та інший світ, та орієнтується на економічну дипломатію, основою метою якої є доступ до нових ринків збуту продукцію, залучення іноземних інвесторів та технологій. Ставка робиться на багатовекторність зовнішньополітичного курсу, на активізацію міжнародного співробітництва в боротьбі з сучасними загрозами, на зміцнення зв'язків та впливу країни в міжнародних організаціях, членом яких є Уругвай. Особливе значення має діяльність в межах ООН. Країна активно приймає участь в миротворчих заходах організації, міцно закріпивши за собою статус авторитетної держави, маючи найбільшу кількість миротворчих сил на Латиноамериканському континенті. Загалом більш ніж 3200 уругвайських військових здійснює задачі в рамках миротворчих контингентів в Конго, Гаїті, Ефіопії та на Синайському півострові, а також в якості військових спостерігачів ООН в різних країнах світу – в Афганістані, Кот-Д'Івуарі, Сьєрра-Леоне, Західній Сахарі тощо.

Серед пріоритетів уругвайської дипломатії в міжнародних організаціях є формування більш справедливого світового економічного порідку. Уругвай – це країна, де експорт фактично перебільшує імпорту та значну частину якого складають продукція сільського господарства – м'ясо та рис. Монтевідео в рамках Кернської групи та інших міжнародних форумів виступає проти сільськогосподарських субсидій, які практикуються розвинутими країнами, та їх протекціоністських заходів з захисту власних ринків.

Але головним пріоритетом, як це було підкреслено в інаугураційній промові Хосе Мухіка, є латиноамериканський вектор, де чітко визначені два напрями – це участь країни в інтеграційних процесах на континенті та розвиток двосторонніх відносин з латиноамериканськими країнами

в першу чергу зі своїми найближчими сусідами: Бразилією, Аргентиною, Болівією. Саме ці країни стали першими державами, куди здійснив свої офіційні візити президент країни після обрання на посаду.

Уругвай був одним з учасників, які створили найбільше на сьогодні інтеграційне об'єднання МЕРКОСУР, підписавши угоду з Бразилією, Аргентиною та Парагваєм ще в 1991 р. З того часу країна стає одним з ініціаторів трансформації цієї чотирьохсторонньої угоди в якісно новий МЕРКОСУР. Особливо активізувалася роль уругвайських дипломатів з поглиблення та розширення інтеграційних процесів в рамках МЕРКОСУР в першу чергу у зв'язку з приходом до влади представників «Широкого Фронту». В 2010 р. країна ратифікувала Установчий Договір про створення Союзу Південноамериканських Націй (УНАСУР), ставши його учасником. В 2007 р. Уругвай підписав Акт про створення «Банку Півдня» (БП). Підписуючи цю угоду, керівництво країни вважало, що створення даної структури є важливою умовою подальшого розвитку інтеграції та підвищення її ефективності. Будучи активним прибічником розвитку інтеграційних процесів, країна має свій підхід до її реалізації. Так, Уругвай критично оцінює діяльність Бразилії в рамках МЕРКОСУР, звинувачуючи державу в тому, що вона виходить перед усім з власних інтересів та недостатньо враховує, а іноді просто ігнорує інтереси інших учасників інтеграційного об'єднання. В той же час країна завжди готова до діалогу, до пошуків компромісу, що стало однією з важливих умов підвищення ролі МЕРКОСУР в розвитку латиноамериканського інтеграційного об'єднання та трансформації цієї структури в найбільше за своїм потенціалом інтеграційне об'єднання в світі.

Розбудовуючи свої двосторонні взаємини, Уругвай визначає стратегічно важливими зносини з Бразилією та Аргентиною. Президенту країни Х. Мухіку, який поставив мету протягом 7-8 років наблизити країну до рівня розвинутих країн та увійти до G-20, як він особисто неодноразово заявляв, вельми імпонує бразильська модель розвитку. Відносини зі своїм сусідом мають для нього вельми

принциповий характер. Бразилія є основним торговельним партнером країни на її долю припадає 19% експорту та 15% імпорту країни. Зростання торговельного обороту має яскраво виражену позитивну динаміку, склавши у 2012 р. більш 3,5 млрд. дол. США. Важливим кроком стала угода про відмову розрахунків у доларах у двосторонній торгівлі, підписане в 2010 р. Бразилія та Уругвай реалізують низку великих проектів. Це проведення бразильською компанією геологічних розвідувальних робіт на території Уругваю. Уругвайська республіка приймає участь в створенні глибоководного порту в зоні Ла Палома на кордоні з Бразилією. Уругвай підтримав «Тегеранську декларацію» про обмін ядерним паливом між Іраном, Туреччиною та Бразилією. Між країнами налагоджений постійний політичний діалог з проблем розвитку як Латиноамериканського регіону, так і світу в цілому. Зазвичай. Країни виступають, виходячи з єдиних позицій з усіх проблем міжнародного характеру. Монтевідео підтримує необхідність реформування Ради Безпеки ООН та включення до нього Бразилії як постійного члена.

Країни активно співпрацюють в області безпеки та у військовій сфері. З приходом до влади Х. Мухіка були підписані десятки нових угод щодо співробітництва в питаннях оборони, науки, нових технологій, енергетики, річного транспорту та риболовства, метою яких є прискорення політичної та економічної інтеграції між країнами. В 2010 р. було організовано уругвайсько-бразильський інтеграційний форум, на якому об означили перспективи та напрямки розвитку двосторонніх інтеграційних процесів.

Хосе Мухіка вдалося подолати кризу у взаєминах з іншою країною, що має велике значення для Уругваю – це Аргентина, на її долю припадає 6% експорту та 14% імпорту. Двосторонні відносини цих країн, маючи глибоке історичне підґрунтя, розвивалися досить складно. В межах МЕРКОСУР уругвайська сторона неодноразово піддавали критиці дії аргентинської влади протягом 90-х рр. ХХ ст. в діях, ворожих для уругвайської сторони: недопущення на аргентинський

ринку уругвайських товарів, а також територіальні претензії Аргентини. Напруженість у відносинах досягла свого піку в 2003 р. у зв'язку з розбудовою спільного уругвайсько-іспанського целюлозно-паперового комбінату «ENCE» в прибережній місцевості в районі Бентос на р. Уругвай, яка є природнім кордоном між країнами. Аргентина заявила про свій протест, вважаючи, що буде нанесено значну екологічну шкоду оточуючому середовищу та вжила низку заходів у відповідь, серед яких було й зміцнення кордонів в цьому районі. З приходом до влади в обох державах нових політичних сил Н. Кіршнера та Т. Васкеса діалог з вирішення конфлікту та проблем отримав нового імпульсу. Обидві сторони готові були знайти консенсус. Практично було закрито питання про суперечні території, з питання розбудови комбінату була активізована діяльність спеціальної переговорної комісії. Але остаточно криза була вирішена з приходом до влади Х. Мухіка. В ході свого візиту до Аргентини президент підписав більш ніж 13 угод двох країн про співробітництво в політичній, економічній та гуманітарній сферах. Про прорив в уругвайсько-аргентинських відносинах свідчить відновлення прямого залізничного руху в 2011 р. після 30-річної перерви. Обидва президенти заявили про намір подати спільну заявку на проведення в 2030 р. чемпіонату світу по футболу, зазначивши, таким чином, 100-річчя першого всесвітнього футбольного чемпіонату, виграного збіркою Уругваю. Аргентина активно інвестує в економіку Уругваю, посівши в економіці країни одно з лікуючих позицій. Відбувається й реалізація великих спільних проектів в області енергетики. Про рівень взаємин двох країн свідчить рішення Уругваю про заборону британським суднам заходити в порт Монтевідео. Це рішення було прийнято в знак повної солідарності з позицією Аргентини щодо Фолклендських островів. Все це переконливо свідчить, що нинішній курс Уругваю по відношенню до Бразилії та Аргентини реалізується в контексті заяви президента, що «не існує більш важливого ринку, ніж у сусідів та більш важливих відносин, ніж взаємини Аргентини та Бразилії».

Серед інших латиноамериканських держав, відносини з якими набувають в ХХІ ст. особливого значення є низка країн Андської групи. це Чилі, Болівія, Венесуела. Саме в ці країни здійснив свої перші візити новий президент країни.

Особливе значення для Уругваю мають Болівія, яка забезпечує потреби країни у вуглеводневій сировині. В додаток до тих договорів, які вже існують в цій галузі, було підписано низку нових договорів про співпрацю в енергетичній галузі, так і в низці інших галузей. Уругвай прийняв рішення, яке має для Болівії, в якій відсутній вихід до моря, особливе значення – про відкриття портів Монтевідео і Нуева-Пальміра для заходів кораблів, які везуть вантажі до Болівії. Уругвайський президент також запропонував реанімувати діяльність групи Урупабол (Уругвай, Парагвай, Болівія), створену ще в 1963 р. для сприяння вирішенню «морського питання» Болівії.

Не менш важливим з точки зору вирішення питання енергетичної безпеки країни є відносини Уругваю з Венесуелою. Відносини цих країн увійшли в якісно нову фазу розвитку у зв'язку з приходом до влади представників «Широкого Флоту». Вже за Т. Васкеса між державами було підписано низку угод в енергетичній галузі, торгівлі, гуманітарній галузі. Серед них особливе значення має домовленість щодо постачання в країну нафти на пільгових умовах. Обидва президенти підтримували та підтримують Венесуелу в її намаганні стати повноправним учасником МЕРКОСУР. Уругвай також запропонував Уго Чавеса на посаду генерального секретаря УНАСУР та закликав парагвайський парламент ратифікувати вступ Венесуели до блоку МЕРКОСУР (всі інші держави таке рішення вже прийняли). Венесуела прийняла на себе зобов'язання продовжувати продаж Уругваю до 40 тис. барелів нафти щодня за пільговими тарифами. 13 нових уругвайсько-венесуельських угод, підписаних протягом 2010 – 2011 рр. та доповнених ще 9 угодами в ході візиту С. Мадуро в Уругвай в 2013., пов'язані з всіма ключовими проблемами двосторонніх відносин та передбачають широкий спектр співпраці в науково-технічній галузі, телекомунікаційній галузі,

тваринництві, культурі, розвитку транспорту та портів, а також постійні політичні консультації щодо проблем міжнародних відносин.

В січні 2011 р. президент Уругваю Х. Мухіка вперше за 25 років здійснив візит до Перу, де він зустрівся з президентом Гарсія з метою підписання двосторонніх угод про порти, міграцію, охорону здоров'я та освіти. Це ознака того, що країни намагаються поліпшити двосторонні угоди. Показово, що торгівля між Перу та Уругваєм на даний момент досягає близько 94 млн. дол., при цьому експорт Перу (21 млн. дол.) та складається з риби та вовни. Перуанський експорт на суму приблизно 73 млн. дол. США складається з: уругвайського рису, кукурудзи та м'яса.

Серед країн Андської групи Уругвай розвиває відносини й з Чилі. Особливо динамічно ці відносини розвивалися в період знаходження у влади М. Бачелет та Т. Васкеса. Повернення до влади у 2013 р. М. Бачелет надало нового імпульсу розвитку двосторонніх зв'язків. Країни підписали низку двосторонніх угод про співпрацю с сфері високих технологій, транспорту, військовій сфері. Уругвай має намір купувати в у Чилі чилійські винищувачі.

Орієнтуючи на диверсифікацію своєї зовнішньої політики Уругвай в ХХІ ст. активізував латиноамериканський вектор своєї політики в Карибському басейні, де головний акцент робиться на відносини з Мексикою. Між країнами було укладено «Угоду про стратегічне партнерство», котре спрямоване на пошук нових шляхів співробітництва та поглибленню двосторонніх зв'язків. А потім було прийнято Стратегічний план сприяння розвитку співпраці між Уругваєм та Мексикою, в якому були визначені шість пріоритетних напрямів співпраці: сільське господарство, охорона здоров'я, оточуюче середовище, освіта, соціальний розвиток, наука та техніка. Помітно, що мексикансько-уругвайське співробітництво буде розвиватися на основі спільного фонду в 500 тис. дол., який буде підтримувати фінансову реалізацію заходів та проектів технічної та наукової співпраці.

Таким чином, Уругвай на даний момент є єдиним членом МЕРКОСУР, з якою Мексика уклала угоду про вільну торгівлю та охорону оточуючого середовища, що робить його привілейованим партнером. Для Уругваю Мексика є країною, яка здатна стати джерелом вуглеводнів, зокрема, нафти, а й нових інвестицій в його економіку.

Окрім того, відносини з Мексикою розглядаються Монтевідео як можливість проникнення на ринки країн Карибського басейну. Країни також домовилися про спільну боротьбу проти злочинності та торгівлі наркотиків, сприяння процесам демократизації та інтеграції в регіоні. Крім того, обидві країни підтримують створення нової структури Спільнота Латинської Америки та Карибського басейну (ЕКЛАК) та доклали чималих зусиль, щоб цей проект був юридично оформлений в 2011 р. Уругвай, як і Мексика, вважають, що ця структура стане важливим кроком на шляху регіональної інтеграції. В 2013 р. вперше президент країни відвідав Кубу. Цей візит став початком діалогу між країнами.

Широкий політичний діалог та торговельно-економічне співробітництво Уругвай реалізує й з низкою інших країн. Це – Парагвай, Еквадор, Колумбія, з країнами Центральної Америки.

Таким чином, Латиноамериканський вектор зовнішньої політики Уругваю розвивається досить динамічно та ефективно, що сприяє зміцненню впливу Уругваю в латиноамериканській системі міжнародних відносин. Країна робить великий внесок у розвиток інтеграційних процесів на континенті. Участь країни в інтеграції закріплена й на рівні Конституції держави.

Вирішуючи проблеми, пов'язані зі зміцненням та розвитком економіки країни в ХХІ ст. керівництво Уругваю чітко зазначила в якості пріоритету азіатсько-тихоокеанський вектор. В АТР зовнішня політика Уругваю акцентується на економічній співпраці з Японією та Китаєм. В 2011 р. Уругвай зосередився на залученні південнокорейських інвестицій до власної економіки. В травні 2011 р. Уругвай разом з іншими латиноамериканськими країнами в рамках Форуму

партнерства презентував інвестиційні переваги власної економіки. Вузловими напрямками роботи Форуму були: торгівля та інвестиції; ресурси та енергія; розбудова інфраструктури тощо.

Відносно зносин з Японією, новим аспектом уругвайсько-японських економічних відносин на сучасному етапі у зростаючому ступені стають японські прямі інвестиції у виробництво продуктів харчування у відповідності до потреб японських споживачів.

Найбільш динамічно розвиваються відносини з Китаєм. Внаслідок міжнародної ролі КНР та її економічних можливостей логічним є взаємна зацікавленість країн. згідно політичної риторики офіційних осіб обох держав, двосторонні відносини мають пріоритетний характер. Китай – другий вектор за пріоритетністю після латиноамериканського. Двостороння торгівля досягла відмітки в 3,9 млрд. дол. США в 2013 р. на долю КНР припадає 18% експорту та 16% імпорту країни. Китайські корпорації спрямовують великі інвестиції в телекомунікаційні та автомобільний сектори уругвайської економіки. Китай розглядає Уругвай як стратегічного партнера та лобіста китайських інтересів у співпраці з МЕРКОСУР.

В рамках китайського вектору в липні 2011 р. під час візиту китайської делегації на чолі з віце-президентом КНР Сі Цзіньпіна в Уругвай було підписано 17 угод в сфері економіки, торгівлі, інвестицій, культури, промисловості та туризму. Китай продемонстрував велику зацікавленість в інвестуванні в інфраструктурні проекти, такі як портові споруди, морські перевезення, залізні дороги та комунікації. Уругвай, в свою чергу, просуває китайський ринок свої агробізнес-технології. Контракти на 20 млн. дол. США на закупівлю соєвих бобів, п'ять контрактів відносяться до закупівель вовни та загальну суму 56 млн. дол. США Китай став головним торгівельним партнером для товарів вовняної промисловості Уругваю. Контракти на кісткове борошно (20 млн. дол. США), целюлозу (70 млн. дол. США) та молочну продукцію (12 млн. дол. США) закінчують цей перелік.

Нафтова корпорація Уругваю ANCAP підписала угоду про біохімію з ВВСА КНР, а виробник автомобілів Geely International Corporation домовився з уругвайською Nordex розпочати зборку китайських автомобілів в Уругваї для продажу в МЕРКОСУР.

Щодо технічної та культурної співпраці КНР надав 30 млн. юанів (4,6 млн. дол. США) та безвідсотковий кредит в розмірі 10 млн. юанів (1,6 млн. дол. США) на сприяння в проведенні наукових досліджень, технічної освіти та навчання. Окрім КНР Уругвай активізує розвиток відносин з В'єтнамом, Сінгапуром та Південною Кореєю.

Наступним за значенням для уругвайської зовнішньої політики виступає європейський вектор. В рамках даного вектору в 2011 р. спостерігалася особа активність в сфері інвестування, традиційним суб'єктом якої виступила Іспанія. Іспанська фірма Теута та дві аргентинські виграли тендер на розбудову повітряних електростанцій та інвестують 300 млн. дол. США в цей проект. Значення даного проекту для Уругваю – в зниженні вартості на імпортування електроенергії та розвиток її альтернативних джерел.

Окрім цього, іспанська корпорація отримала контракт на 20 млн. дол. США на будівництво заводу з виробництва біоетанолу потужністю в 70 млн. л. Також, близько до заводу було збудовано ТЕЦ, з встановленою потужністю 8 МВт, котрий буде використовувати біомасу для виробництва електроенергії та тепла (пару), необхідні для біоетанолу.

Слід підкреслити, що підприємці з Іспанії, Німеччини, Італії є провідними інвесторами в уругвайську економіку, а більшість країн-членів ЄС – активними торговельними партнерами Уругваю. Зі східноєвропейських країн найбільш активно розвивають зносини з Чехією, Польщею, Румунією (з останньою підписано торговельну угоду, яка передбачає продовження практики проведення змішаної румунсько-уругвайської торговельної комісії). Окрім двосторонніх контактів з країнами ЄС, Уругвай проводить активний діалог в рамках ЄС – МЕРКОСУР.

У зв'язку з кризою в Європі інвестиційний потік з цих країн за останні два роки має тенденцію до зменшення. Тому

перед Уругваєм постає задача пошуку нових альтернативних інвесторів для розвитку інфраструктури країни. Цю задачу й намагався вирішити уругвайський президент під час свого 10-денного візиту в жовтні 2011 р. в Європу з метою обговорення цих питань зі Швецією, Норвегією, Німеччиною та Бельгією.

Тур уругвайської дипломатії в Європі є частиною стратегії держави на максимальне розширення можливостей для економічної інтеграції Уругваю шляхом чіткої політики задля прощтовхування інтересів бізнесу, промисловості та міжнародної торгівлі. Політика переходить до конкретних дій, а не слів, в полегшенні нарад державних та приватних суб'єктів та реальних можливостей росту для країни.

В європейському векторі все більшу роль починають відігравати відносини з Росією. З Уругваєм у Росії історично склалися гарні стосунки. Їх основою є угода про Дружбу та співпрацю між СРСР та Східною Республікою Уругвай в 1977 р. Пізніше ця угода була доповнена десятком угод в різних галузях: торгівля, енергетика, боротьба з наркобізнесом та військово-технічній галузі. В ХХІ ст. ці відносини набувають позитивної динаміки, товарообіг за підсумками 2013 р. склав більш ніж 450 млн. дол. США. Уругвай є разом із Аргентиною є імпортерами м'яса. Перспективним є співпраця в галузі енергетики, участі «Газпрому» в геологічних розвідках на шельфі. Уругвай став першою країною в Латинській Америці, яка прийняла рішення придбати російські багатофункціональні броньові машини «Тигр» для своєї армії. Між країнами досягнуто угоду щодо безвізового режиму.

В цілому європейський напрям розвивається успішно. Уругвай став однією з перших країн континенту, з якою ЄС підписав двосторонню угоду.

Важливу роль у зовнішній політиці Уругвай відводить США. На частку цієї країни припадає більш ніж 18% експорту та значна частка інвестицій. Відносини обох країн завжди мали добрий характер. Інтенсивно розвиваються торгівельні відносини, водночас влада Уругваю на приймала яскраво виражену проамериканську позицію, виступаючи з критикою американської політики. З приходом до влади представників

лівих сил відносини з США продовжували робу довиватися на основі прагматизму та національних інтересів країни. Відсутність яскраво вираженою американської риторики надала можливість Бушу здійснити візит до Уругваю в 2007 р., в ході якого він пообіцяв зняти обмеження на експорт сільськогосподарської продукції на відмінити низку протекціоністських заходів. Між країнами було підписано рамкову угоду, котра може привести до підписання угоди про вільну торгівлю; існує Інвестиційна угода, яка створює сприятливий клімат для інвестицій. В Уругваї діє більше 170 американських компаній. Крім цього країни активно співпрацюють в енергетичній галузі, боротьбі з наркобізнесом та тероризмом. Але Уругвай практично не отримує економічну та військову допомогу від США, не враховуючи невеликі фінансові вливання в сферу військової освіти в рамках Міжнародної програми військового навчання. Водночас уряд Уругваю послідовно виступає противником втручання США в справи інших держав. Уругвай засудив втручання НАТО у події в Лівії, позицію Обама по відношенню до Сирії та ядерної програми Ірану.

Таким чином, хоча відносини з США на мають пріоритетного характеру, але внаслідок ролі США в сучасному світі, відносини розбудовуються в першу чергу, виходячи з важливості торгівельно-економічних зв'язків для економіки країни.

Незалежний характер зовнішньополітичного курсу, спрямованість на вирішення проблем в правовому полі в контексті міжнародного консенсусу яскраво проявилися й в позиції країни щодо палестинської проблеми – Уругвай слідом за Бразилією, Аргентини, Болівії, Чилі, Перу визнали Палестинську державу. Уругвай активно співпрацює з Іраном, куди спрямовується значна частка експорту країни.

В останній час особлива увага дипломатії Уругваю надається індійському вектору. Зацікавленість Індії в розвитку двосторонніх відносин з Уругваєм обумовлена його членством в МЕРКОСУР. Основні перспективні галузі для співпраці: сільське господарство, фармацевтика, текстильна, автомобільна промисловість, ІТ-технології. Основні статті

експорту в Індію пов'язані зі шкіряною промисловістю. Із Індії в Уругвай імпортуються автомобілі та хімічні речовини. Для Уругваю особливий інтерес викликає співпраця в енергетичній галузі. Внаслідок збільшення попиту в Уругваї на повітряну енергію, індійські інвестиції в цю галузь є вельми привабливими.

Таким чином, зовнішня політика Уругваю має багатобічний характер, де пріоритеті – це регіональна співпраця, розвиток інтеграційних процесів на континенті, взаємодія з ЄС, США, Росією, Китаєм, Індією. А також участь в міжнародних організаціях в рішенні глобальних проблем сучасного розвитку.

Успіхи у вирішенні соціально-економічних проблем, політична та економічна стабільність, прагматична зовнішня політика, яка заснована на принципах демократії та права принесли Уругваю на початку ХХІ ст. заслужений авторитет в світовій спільноті та бездоганний міжнародний імідж.

5.4. Зовнішня політика Республіки Парагвай

Зовнішня політика Парагваю, що реалізується у ХХІ ст., це результат взаємодії цілого комплексу за своїми кількісними та якісними характеристиками факторів, що діють на глобальному, регіональному, національному рівнях, а також пов'язаних з особливостями економічного, соціального, політичного, соціокультурного та історичного розвитку країни.

Серед них, як свідчить аналіз, особливу значимість мав та має фактор, пов'язаний з геополітичним становищем цієї держави. За географічними поняттями, маленька країна з населенням трохи більше 7 млн. осіб та площею 406 752 км. кв. Країна не має виходу до моря, затиснута між двома країнами гігантами – Бразилією та Аргентиною, що завжди суперничали між собою за регіональне лідерство, фактично мала відігравати роль буферу. А її політика відносно цих країн довгий час була «маятником», який хитався то в один то в інший бік в залежності від політичних сил що знаходились

при владі. Характер такої політики продовжувався аж до вступу Парагваю до МЕРКОСУР.

Важливим фактором впливу на формування зовнішньополітичного курсу країни, став прихід до регіону нових акторів таких, як Китай, ЄС, Росія, Індія та ін. та їх жорстка боротьба за вплив на континенті з США. Під впливом яких країна розвивалась у другій половині ХХ ст. та фактично перебувала під її політичним протекторатом. На формування зовнішньополітичного курсу здійснює вплив і географічне положення країни, наявність так званого «трикутника торгівлі». Це складно доступна територія на стику кордонів Парагваю, Бразилії та Аргентини, що перетворилась при диктатурі А. Стресснера на район масштабної контрабанди, у 90-ті рр. ХХ ст. тут знайшли прилисток мусульманські терористичні організації Аль-Каїда, Хезбала тощо.

Особливе значення при виборі зовнішньополітичного курсу країни має економічна ситуація у країні, мета та завдання які необхідно вирішити у соціально-економічному розвитку країни. До ХХІ ст. Парагвай прийшов у якості однієї з найбільш відсталих країн регіону, де основу економіки складало сільське господарство з архаїчним характером виробництва, при якому більша частина землі – 80% зосереджувалась у 1% населення. Проблема безземелля селян є головною соціально-економічною проблемою країни, яка у свою чергу вела до політичної нестабільності, провокуючи самозахоплення селянами землі, що призводило до сутичок з властями. На початку ХХІ ст. Парагвай як і його сусіди вступив у період глибокої економічної кризи, який сприяв зростанню соціальної напруги, втраті впливу традиційних партій.

Для Парагваю, особливе значення при розробці його зовнішньополітичного курсу мають особливості його історичного розвитку, особливості менталітету його громадян, національний характер та історична пам'ять. Остання виступає особливо важливим фактором, оскільки пам'ять про трагічні події ХІХ ст., що пов'язані з війною в результаті якої країна втратила 1/2 частину території та 75-

80% свого населення. Це призвело до формування «національного комплексу», що пов'язаний з провалом невдалого національного проекту, який у сучасних умовах трансформувався у субкомплекс «віктимності», що має дві сторони. Це – націоналістично-реваншистська, пов'язана з впевненістю у необхідності «відродження нації у супереч всім труднощам» та націоналістично віктимна – сприйняття Парагваю як нації-страждальця, яка ніколи не зможе оправитися від жорстокого розгрому. Одночасно субкомплекс віктимності трансформується у «глобалізацій ний ультра оптимізм зі специфічним акцентом на статусі Парагваю, як слабого актора, що сприймає зовнішні правила гри». В залежності від ситуації пріоритетною стає та чи інша сторона.

Всі вищевказані фактори та характер їх взаємодії, визначаються сьогодні як концептуальні основи зовнішньої політики Парагваю, так і її пріоритети. У контексті їх дискурсів відбувається процес формування зовнішньополітичного курсу країни, та визначаються її концепти, вводяться додаткові цінності та виміри зовнішньополітичним подіям, формуються загальний зовнішньополітичний дискурс. Доктринальною основою якого є концепція «периферійного реалізму». Її засновником є Карлос Ескудо, що адоптував ідеї «структурного реалізму» до проблем третього світу.

У дискурсі даного концепту зовнішньополітичної доктрини Парагваю органічно вбудовується основний принцип – принцип «низького профілю», коли країна орієнтується при прийнятті рішень з глобальних міжнародних проблем на офіційні підходи що вже проголошені міжнародними або регіональними структурами. У поєднанні з принципом жорсткого прагматизму прихильність міжнародному праву, відмова від використання сили у вирішенні міжнародних проблем, її адаптація до завдань, що витікають з особливостей Парагваю як країни з яскраво вираженою експортноорієнтованою економікою (87 місце у світі) ця доктрина як буде показано нижче дозволяє реалізувати зовнішньополітичний курс країни з високим ступенем ефективності.

Особливостями реалізації даної доктрини та визначення пріоритетів зовнішньої політики мали свої особливості, пов'язані з тими політичними силами, які знаходяться при владі. Так, у 2008 р. до влади у Парагваї прийшла ліва опозиція, президентом країни було обрано Ф. Луго, який чітко сформулював завдання та цілі зовнішньої політики країни, які полягали у формуванні незалежної зовнішню політики країни, що направлена на рівні відносини з усіма країнами світу.

У 2012 р. Ф. Луго був відсторонений від влади у результаті імпічменту. Більшість країн Латинської Америки розцінили це як державний переворот, використавши санкції, припинивши його членство у МЕРКОСУР, УНАСУР та низці інших інтеграційних структур. В результаті країна стала ізгоем у латиноамериканській системі міжнародних відносин.

Тільки у 2013 р. з виробами нового президента представника правої партії «Колорадо» Орасіо Картеса країна почала виходити з міжнародної ізоляції. Він дещо скорегував зовнішню політику, але в цілому її пріоритети було збережено. Домінуючим, як і при Ф. Луго, залишився латиноамериканський вектор, де особливого значення надавалось розвитку інтеграційного процесу у регіоні та вихід з міжнародної ізоляції. Так, у період президентства Ф. Луго країна різко активізувала свою діяльність у МЕРКОСУР, активно виступила разом з Уругваєм проти прагнення Бразилії та Аргентини використовувати інструменти протекціонізму по відношенню до цих країн. Вже при Ф. Луго Парагвай чітко формулював свої підходи до реформування МЕРКОСУР. Так, країна категорично виступила проти членства Венесуели у цій організації. Її вступ до МЕРКОСУР став можливим тільки після призупинення у ній членства Парагваю як реакція на імпічмент Ф. Луго. Разом з Уругваєм уряд Парагваю різко критикував політику Аргентини, яка вважала можливим використовувати політику протекціонізму по відношенню до цих країн. Парагвай і сьогодні продовжує курс на реформування МЕРКОСУР з метою «розморозити» спільний ринок для вільної торгівлі, подолання протекціонізму. Країна була послідовним

прибичником підписання Угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС, перемови щодо цієї Угоди завершилися лише у червні 2019 р., коли ЄС та країни МЕРКОСУР підписали угоду про зону вільної торгівлі (ЗСТ).

Сьогодні Парагвай активно виступає за підписання подібної угоди між МЕРКОСУР та Тихоокеанським альянсом (ісп. *Alianza del Pacífico*) де Парагвай має статус спостерігача. Це інтеграційна структура на континенті яка найбільш динамічно розвивається, з населенням 217 млн. осіб, сукупним доходом 1.7 трил. дол. США, 35% регіонального ВВП та 50% зовнішньої торгівлі країн Латинської Америки.

У період знаходження Ф. Луго при владі країна підтримала створення на основі Південноамериканської співдружності націй, нової інтеграційної структури Союз південноамериканських націй УНАСУР (ісп. *Unión de Naciones Suramericanas (UNASUR)*). О. Кортес, разом з низкою країн, вийшов із цієї структури та прийняв участь у створенні у 2019 р. нового блоку – Форум для розвитку Південної Америки ПРОСУР (ісп. *Foro para el Progreso y Desarrollo de América del Sur*). Появу цієї структури дослідники розглядають як інструмент реалізації завдань внутрішньої та зовнішньої політики нової регіональної більшості – правих сил, що прийшли до влади у результаті виборчого циклу 2016-2019 років, як ознака радикальної зміни міжнародної ідентичності регіону.

У 2010 р. Парагвай став членом нової інтеграційної структури, куди увійшли 33 країни ЛАКБ – Співдружність латиноамериканських та карибських держав СЕЛАК (ісп. *Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños*). Парагвай учасник низки інших інтеграційних структур це – ЛАІ, Група Ріо, має статус спостерігача у Андському співтоваристві.

Беручі участь у розвитку інтеграційних процесів Парагвай активно розвиває двосторонні відносини з країнами континенту. В першу чергу зі своїми сусідами Бразилією, Аргентиною, Болівією. Новий якісний етап у відносинах з цими країнами було закладено президентом Ф. Луго.

Аргентина та Бразилія завжди розглядали Парагвай як об'єкт свого впливу. Перший договір з Парагваєм та визнанням його незалежності підписала Аргентина ще у 1811 р. Внаслідок Парагвайської війни (1864-1870), відносини між двома країнами довгий час були напруженими і той же час Парагвай, протягом багатьох десятиліть залежав від Аргентини, яка забезпечувала йому через порт Буенос-Айрес доступ до зовнішніх ринків. З встановленням диктатури Стреснера «маятник політики» хитнувся у інший бік спрямований на обмеження впливу Аргентини. Зі створенням МЕРКОСУР двохсторонні зв'язки різко активізувалися. Співробітництво реалізується як на двосторонній основі так і в рамках МЕРКОСУР, Аргентина залишається основним торгівельним партнером Парагваю, хоча в умовах кризи. Яку переживає Аргентина об'єм торгівлі та аргентинських інвестицій значно скоротився. Частка Парагваю у загальному обсязі аргентинських інвестицій вкрай незначна, до кризи це було трохи більше 2% у той час як в Бразилію інвестиції склали більше 49% від загального об'єму. У 2018 р. Парагвай експортував продукції на 2,18 млрд. дол. США (24%) а імпортував на 1,33 млрд. дол. США (9,98%).

Аргентина разом з Бразилією різко відреагували на імпічмент Ф. Луго опозицією від влади, відкликавши своїх послів для консультації та ініціювавши призупинення членства Парагваю у МЕРКОСУР та УНАСУР, закликаючи до бойкоту уряду країни до відновлення легітимного керівництва. Тільки після виборів президента країни у 2013 р. Картеса, відносини країн нормалізувалися. Більш того, після приходу до влади у Аргентині правих сил у особі спочатку Мішеля Темира, а потім Макрі, діалог між країнами почав мати якісно новий, більш конструктивний характер, що дозволило обом країнам знайти компроміс з питання боргу Парагваю та експлуатації ГЕС Ясирета, що довгий час ускладнював відносини між країнами.

У 2019 р. було підписано угоду за якою об'єм боргу скорочувався з 17 млрд. до 3,805 млрд. дол. США. Парагвай за цією угодою домігся виплати компенсації більше

1 млрд. дол. США за збиток, який було нанесено при побудові ГЕС Ясирета.

Країни мають сьогодні спільні позиції та підходи до проблем розвитку інтеграційних процесів в регіоні, став членами ПРОСУР та виступають за створення зони вільної торгівлі між цим блоком та Тихоокеанським альянсом а також МЕРКОСУРОМ. Вони ініціювали призупинення членства Венесуели у МЕРКОСУР, виступають з різкою критикою режиму Мадуро, входять до групи Ліма, яка була створена у червні 2011 р. для протистояння режиму Мадуро та підтримки опозиції, офіційно визнавши Гуайдо президентом країни, в той же час вони категорично виступають проти використання військової сили у боротьбі з режимом Мадуро.

Характер співробітництва Парагваю і Аргентини спрямований на забезпечення миру та безпеки у регіоні, боротьби проти наркотрафіка та злочинності.

Для менталітету парагвайців сьогодні характерно розглядати Бразилію як імперську країну, яка не тільки вкладає гроші у економіку Парагваю, але й експлуатує і постійно втручається у її справи.

Цьому в багато чому сприяє процес який має історичне коріння – захоплення бразильськими селянами території уздовж бразильсько-парагвайського кордону. Сьогодні ці землі покупаються бразильцями офіційно. Скупка земель та нерухомості в Парагваї стала однією з форм інвестицій що отримала розповсюдження серед бразильців. За оцінкою експертів сьогодні там мешкає більше 80 тис. бразильських громадян. На кордоні з Бразилією мають місце і прикордонні конфлікти, коли бразильські військові переслідуючи контрабандистів опиняються на території сусідньої держави. Широкий відкритий діалог, який сьогодні охоплює всі сфери від політики до історії, який відбувається між країнами як на найвищому рівні, так і регіональному дозволяє долати, або хоча б мінімізувати проблеми що виникають, гасити ситуації які могли би привести до серйозного конфлікту.

У боротьбі за вплив у Парагваї Бразилія к ХХІ ст. змогла затвердитись як головний торговий партнер Парагваю. Так, вона очолює список країн, куди експортується продукція

Парагваю з об'ємом 2,8 млрд. дол. США у 2018 р., і є країною №2, звідки йде імпорт який у 2018 р. склав 2,97 млрд. дол. США.

Потоки інвестицій між Бразилією та Парагваєм у останнє десятиліття збільшились, і спостерігається зростання інтересу бразильських компаній до виробництва у Парагваї. Бразилія є другою країною з найбільшим об'ємом прямих іноземних інвестицій у Парагвай, які досягли 970 млн. дол. США у 2018 р.

В той же час у відносинах двох країн існує ряд проблем, що пов'язані зі спадком минулого, а також гостро стоїть проблема експлуатації ГЕС Ітайпу. При укладанні угоди про її будівництво Бразилія нав'язала явно не вигідні умови її експлуатації для Парагваю. Скандал щодо не вигідних умов продажу Парагваєм електроенергії давно розгорався у парагвайському суспільстві. Нова угода підписана президентом Маріо Абдо Бенітасем у травні 2019 р. майже спровокувала у Парагваї політичну кризу, нерівноправні умови угоди погрожували Парагваю збитками у розмірі близько 250 млн. дол. США і вже у серпні 2019 р. угоду було анульовано.

В політичній сфері позиції двох країн дозволяють ним виступати з актуальних проблем розвитку міжнародних відносин. Як члени групи Лімо вони спільно з іншими країнами намагаються внести свій внесок у розв'язання кризи у Венесуелі, різко виступають проти режиму Мадурі. Бразилія як і Аргентина залишила УНАСУР та підтримала створення ПРОСУР, ставши членом цієї структури. У двосторонніх відносинах простежується тенденція надати їм нового імпульсу та підняти їх на новий якісний рівень. Свідомством цього є переговори міністрів закордонних справ що відбулись у серпні 2019 р. про підписання так званої угоди у автомобільному секторі, за якою планується реалізувати кілька спільних масштабних проектів у Парагваї, що пов'язані з будівництвом мостів та боротьбою зі злочинністю.

Після відсторонення Ф. Луго у 2012 р. від влади, Бразилія ініціювала ряд заходів, щоб країна опинилась у міжнародній ізоляції. Відносини двох країн нормалізувалися

тільки після президентських виборів у 2013 р. За останні роки відносини двох країн відрізняються динамізмом та прагненням подолати проблеми, які існують. Частина з них пов'язана з подоланням спадщини минулого. Це пов'язано з поверненням до Парагваю бразильською стороною трофеїв та документів, що були захоплені ще в період Парагвайської війни. Це стосується меча Солано Лопеса та гармати El Cristiano що була відлита з бронзи зібраної різними церквами країни. Населення Парагваю досить тендітно відноситься до свого минулого. Новий президент відкрив доступ парагвайців до документів періоду Парагвайської війни.

Для обох країн актуальною є боротьба з наркотрафіком, злочинністю, нелегальною торгівлею зброєю, тероризмом. Країни поєднують свої зусилля у вирішенні цих завдань.

Свої особливості мають і зв'язки Парагваю з Болівією. Відносини з якою історично склалися вкрай драматично, країни вели криваві війни за території, останньою була так звана Чакська війна що відбувалась з 1932 по 1935 рік, і закінчилась втратою Парагваєм частини своєї території та численними людськими втратами. Хоча між країнами було укладено мирний договір, територіальне питання не було врегульоване. Трагічні події минулого накладали негативний відбиток на відносини двох країн, що характеризувалися високим ступенем не довіри та напруженості. Процес їх нормалізації було запущено Ф. Луго, який вступив у діалог з Е. Моралесом та уклав Фінальний акт з Болівією, який поставив крапку у конфлікті.

За ініціативою Є. Моралеса та президента Парагваю Маріо Абдо Бенітоса для активізації торгівельно-економічних зв'язків було створено нову форму співробітництва так званий двосторонній кабінет міністрів. Його мета консолідація угод спрямованих на укріплення комерційних зв'язків та взаємного співробітництва. Новим спільним проектом має стати розвиток міжokeанської залізниці двох маршрутів, що дозволяють Болівії отримати вихід до моря.

Постійно відбувається діалог між країнами у формі 2+2, на рівні міністрів закордонних справ та оборони, зростає

товарообіг. Новий імпульс двостороннім відносинам було дано у ході візиту президента Парагваю у Болівію у червні 2019 р. В ході якого було підписано ряд документів, що визначили співробітництво двох країн з питань оточуючого середовища, транскордонних водних ресурсів, безпеки та оборони, комерційної та економічної інтеграції, соціальної політики, захищеності кордонів та інфраструктури.

Довгий час фактично до початку ХХІ ст. зовнішня політика Парагваю практично йшла у фарватері політики США, які розглядали Парагвай як свого стратегічного союзника у реалізації своїх цілей на континенті. Парагвай був учасником військової інтервенції США у Домініканську республіку, активно підтримував їх вторгнення у Гренаду. Тільки у ХХІ ст. Парагвай почав відходити від послідовного проамериканського курсу у своїй зовнішній політиці. Так, у 2003 р. Парагвай не підтримав позицію США у лівійських подіях та їх вторгнення у Ірак. В період перебування при владі лівих сил Ф. Луго зробив спробу дистанціюватися від зовнішньополітичного курсу США, реалізуючи політику прагматизму у торгово-економічній сфері, не вступаючи на шлях ядро вираженого антиамериканізму. США займають провідні позиції у економіці країни, завдяки тим преференціям які були представлені американським компаніям за Угодою 1954 р. За підтримку режиму Стреснера американські компанії отримали концесії на розробку нафтових та уранових родовищ. Сьогодні в країні діють понад 30 американських компаній. США міцно утримує друге місце за інвестиціями та 3 місце як торговий партнер Парагваю. З 2006 по 2008 рр. на території Парагваю діяла військова база США, формально створена для боротьби з тероризмом та наркотрафіком. Спецпідрозділи США неодноразово брали участь у операціях у Трьохкордонні.

США протягом багатьох років готує для Парагваю військові кадри для миротворчих операцій, що дозволяє Парагваю реалізовувати на міжнародній арені статус країни миротворця. Так, Парагвай приймає участь у миротворчих операціях на Гаїті, Кіпрі, у Конго, Чаді, Кот-Д'Івуарі, Судані, Ліберії отримавши високу оцінку ООН.

США регулярно надає гуманітарну допомогу. Сьогодні Парагвай отримав її у розмірі 20 млн. дол. США на вирішення проблем пов'язаних зі зміною клімату. Парагвай для США є тією країною у якій вони бачать та знаходять свого союзника, для реалізації своєї політики не тільки на континенті але й у світі в цілому. Прикладом може слугувати перенос президентом Картесом парагвайського посольства одразу після США до Єрусалиму, але новий президент знов перевів його до Тель-Авіву, що продемонструвало прагнення Абдо Бенітоса проводити зовнішньополітичний курс в інтересах своєї країни.

Не дивлячись на певні розбіжності з окремих моментів міжнародної політики та ситуації на континенті США розглядає Парагвай як надійного союзника у регіоні зважаючи на політичну та економічну стабільність, яку він демонструє на відміну від своїх сусідів Бразилії та Аргентини. Парагвай став однією з чотирьох країн континенту, яку у квітні 2019 р. відвідав держсекретар США Майкл Помпео. В ході його візиту країни підтвердили свої наміри і далі укріплювати партнерство у боротьбі з транснаціональною злочинністю, економічною корупцією та підтримці венесуельської демократії

Політика США в Парагваї свідчить про те, що регіон не втратив свого значення зони впливу, куди США не хоче допускати поза регіональних гравців, особливе занепокоєння викликає у них Китай, який перетворився сьогодні на важливий політичний та економічний фактор впливу практично на всі країни регіону. В контексті цього Парагвай має особливе значення, країна не має прямих контактів з КНР, відсутні дипломатичні відносини. Одночасно, Парагвай один з активних учасників групи Ліма, що використовується США як інструмент боротьби проти лівих режимів, у першу чергу проти Венесуели.

Парагвай єдина країна Північного Конусу що має тісні контакти з Тайванем, на який приходить 5% експорту. Країни активно співпрацюють в політичній сфері, як єдиний союзник Тайваню у регіоні Парагвай надає йому підтримку у діяльності міжнародних організацій. Про високу ступінь

довіри між державами свідчить те, що один з перших своїх закордонних візитів президент Тайваню Цай Інвень здійснила у Парагвай. В свою чергу президент Парагваю був присутній на її інавгурації. Між країнами було прийнято новий «План співробітництва» на суму 150 млн. дол. США. Країни реалізують низку спільних програм у галузі медицини, сільського господарства, рибальства. За словами президента КР підписавши Угоду про співпрацю у лютому 2018 р. країни вступили у новий етап двосторонніх відносин. Президент Цай подякувала також парагвайському лідеру за тверду підтримку його країною Тайваню в ході 23 Сесії Генеральної Асамблеї ООН у 2018 р., на якій Парагвай виступив за відновлення членства КНР у цій організації.

Така позиція Парагваю по відношенню до Тайваню йде у розріз з позицією практично всіх країн континенту, які реалізують політику «одного Китаю» та відносини з Пекіном є важливим напрямком їх політичної діяльності.

Відносини з Пекіном Парагвай підтримує через треті країни. Питання формалізації відносин з КНР намагався вирішити ще Ф. Луго. Вплив Пекіну як у світі, так і на континенті змушує парагвайський політичний естаблішмент замислитись про активізацію відносин з КНР. На це штовхають і економічні причини. Парагвай сьогодні займає провідну позицію у виробництві сої та її експорті – а Китай один з найбільших її імпортерів. Сьогодні торгівля відбувається через треті країни, при цьому країна втрачає частину прибутку. Новий лідер Маріо Абдо Бенітас, обраний у 2019 р., усвідомлює необхідність трансформації відносин з Пекіном, про що він неодноразово наголошував у ході своєї виборчої кампанії.

Іншим пріоритетом у Азійському регіоні є відносини з Японією, на яку сьогодні припадає біля 6% парагвайського експорту. У грудні 2018 р. вперше в історії двосторонніх відносин, Парагвай відвідав прем'єр-міністр Японії. В ході візиту японський лідер заявив що хоче, щоб його візит надав нового імпульсу розвитку двосторонніх відносин, яким у 2019 р. виповниться 100 років. Члени делегації обговорили перспективи подальшого співробітництва у галузі нових

технологій. Парагвайський лідер зазначив важливість для країни вирішення завдання інтеграції у світовий інноваційний простір співробітництво з Японією. Японія поставляє до Парагваю сучасне медичне обладнання, відбулась вже перша поставка на суму 44 млн. дол. США.

Активний діалог країна веде з Південною Кореєю. Аналіз зовнішньої політики свідчить про слабо розвинений європейський вектор зовнішньої політики країни. Практично відсутня договірна база відносин між Парагваем та ЄС. Серед європейських країн лише Нідерланди є значним торговим партнером, а також Іспанія та Португалія співробітництво з якими здійснюється через роботу Іберо-американського саміту.

Значну роль мають відносини з Росією. Дипломатичні відносини з Росією були встановлені ще у 1909 р., та перервані у 1917 р. Відновлення дипломатичних відносин відбулось лише у 1991 р. У 90-і роки ХХ ст. між країнами було підписано цілий ряд Угод, що створили правову базу для співробітництва у економіці, політиці, гуманітарній сфері. Серед них можна виділити Угоду про дружбу та співробітництво від 2000 р. Каталізатором розвитку двосторонніх зв'язків став візит міністра закордонних справ Росії Лаврова Парагвай у 2007 р. У 2008 р. Москва відкрила посольство в Асунсьйоні, що створило можливість активізувати двосторонні зв'язки. Сьогодні Росія стає одним з ключових партнерів для Парагваю. На долю Росії у 2018 р. припадало 8,66% парагвайського експорту, це 783 млн. дол. США, в торгівлі з Росією Парагвай має позитивне сальдо. Сьогодні створено ряд механізмів, які дозволяють країнам нарощувати свій експортний потенціал і переходити на якісно новий рівень економічних та торговельних зв'язків. Це постійно діючий «Торгово-промисловий діалог. Росія – Парагвай. Просунення на перспективні ринки МЕРКОСУР», у грудні 2017 р. була створена парагвайсько-російська палата з розвитку торговельно-промислових та культурних зв'язків. Для Парагваю особливе значення має співробітництво з Росією у галузі атомної енергії та використання мирного атому у

медицині, супутникових технологій та сільського господарства. Важливим рішенням стало створення у районі міста Вільєта за участю російської компанії «Турботехком» та парагвайської компанії «CDD» у лютому 2018 р. індустріального кластеру, інвестує у цей проект російська сторона.

У 2019 р. було покладене співробітництво у військово-технічній сфері. Були досягнуті домовленості про поставки до Парагваю гелікоптерів та підготовку військових кадрів. Активно відбувається діалог на рівні міністерств, відомств та парламентів. Починаючи з 2007 р., відбувся обмін більш ніж 20 делегаціями.

Зовнішня політика Парагваю на сучасному етапі свідчить про те, що вона формується під впливом складної взаємодії та переплетіння цілого комплексу факторів, має свої концепції та розвивається у межах світового та регіонального дискурсу характерного для зовнішньої політики держав в умовах глобалізації. Для неї характерною є спадковість та динамізм, прагнення до багатовекторності.

У 2018 – 2019 рр. керівництво країни здійснило десятки візитів та зустрічей з лідерами інших країн. Вперше за всю історію Парагваю країну з офіційним візитом відвідав прем'єр-міністр Японії, президент Туреччини, а також вище керівництво Чорногорії, Алжиру, Тайваню, Південної Кореї, особливе значення має візит Патріарха Кирила, переговори з Папою Римським Франциском, з королем Іспанії.

Лідери Парагваю ведуть активний діалог з лідерами країн Латинської Америки, як на двосторонній основі так і в рамках регіональних структур. Діяльність керівництва країни на міжнародній арені спрямована на послідовну інтеграцію у латиноамериканське та світове співтовариство на прагматичне рішення фінансово-економічних проблем та залучення інвестицій до країни.

Диверсифікуючи свою зовнішню політику, Парагвай буде її на основі економічного прагматизму з урахуванням національних інтересів країни, що потребують розширення ринків збуту та притоку нових інвестицій. В контексті цього відбувається активний діалог з позарегіональними акторами ,

це ЄС, Росія, країни Європи та Азії. Останнім часом азійський вектор починає відігравати провідну роль у зовнішній політиці країни.

Питання до самоконтролю

1. Які чинники впливають на формування зовнішньої політики Бразилії, Аргентини, Парагваю, Уругваю.
2. Позиція Бразилії, Аргентини, Парагваю, Уругваю до розвитку інтеграційних процесів в регіоні.
3. Проаналізуйте пріоритети зовнішньої політики Бразилії.
4. Охарактеризуйте зовнішню політику Аргентини на сучасному етапі.
5. Визначіть основні напрми зовнішньої політики Парагваю.
6. Проаналізуйте зовнішню політику Уругваю.
7. Роль Китаю у зовнішній політиці Бразилії, Аргентини, Уругваю, Парагваю.
8. Роль ЄС у зовнішній політиці Аргентини та Бразилії.
9. Яка роль США у зовнішній політиці країн Південного Конусу?

Список рекомендованої літератури

1. Борисов М., Андреев А. Новый внешнеполитический вектор Аргентины // КЛИО. 2017. № 6 (126). С. 82—91.
2. Бурляй Я. Специфика применения «мягкой силы» во внешней политике Аргентины // Дискурс-Пи. 2017. 2017. № 3—4. Т. 14. С. 136—141.
3. Вакарчук К. Зовнішня політика Аргентини у постбіполярний період // Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. 2018. Т. 23. № 2 (31). С. 115—127. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/old/article/view/144316/150638> (дата звернення: 14.03.2020).
4. Вакарчук К. Зовнішня політика Бразилії в період правління Д. Руссефф // Актуальні проблеми політики. 2014. Вип. 53. С. 142—149. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2237/Vakarchuk%20Zovnishnya%20politika%20Brazilii.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.03.2020).
5. Горюшина А. Политические противоречия стран региона Ла-Платы: политические региональные амбиции Аргентины и интересы Уругвая и Парагвая // Политические изменения в Латинской Америке. 2016. № 4 (22). С. 42—54. URL: http://ir.vsu.ru/periodicals/pdf/latin_politics/2016_22.pdf#page=43 (дата звернення: 14.03.2020).

6. Гриценко И. Переговоры ЕС-МЕРКОСУР: роль Аргентины вчера и сегодня // Актуальны проблемы Европы. 2018. № 3. С. 172—191.
7. Долгова Д. Российско-аргентинские отношения в контексте смены политического курса Аргентины. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiysko-argentinskie-otnosheniya-v-kontekste-smeny-politicheskogo-kursa-argentyu/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
8. Мартынов Б. Бразилия на мировой арене. Внешняя политика Партии трудящихся // Свободная мысль. 2014. № 1. URL: http://www.intelros.ru/pdf/svobodnay_misl/2014_01/3.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
9. Тайар В. Европейский Союз и Латинская Америка: межрегиональное экономическое взаимодействие в XXI веке // Актуальны проблемы Европы. 2018. № 3. С. 23—43.
10. Ткач А. Роль “м’якої сили” в зовнішній політиці Бразилії (на прикладі відносин США та БРАЗИЛІЇ) // Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія “Політичні науки”). 2016. № 1 (80). С. 93—97. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vpadu_2016_1_17.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
11. Ткач А. Роль співробітництва США та Бразилії в Латиноамериканському регіоні // Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія “Політичні науки”). 2016. № 2 (81). С. 80—85. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/70/files/ee412e98-d78b-4764-92bf-414796ded96c.pdf> (дата звернення: 14.03.2020).
12. Яковлева Н. Аргентина и Испания: давние отношения и новые ожидания // Актуальны проблемы Европы. 2018. № 3. С. 113—130.
13. Яковлева Н. Политика «открытых дверей» по-аргентински // Латинская Америка. 2017. № 3. С. 15—28.

РОЗДІЛ 6. ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Багатовекторність зовнішньої політики України зумовлює необхідність зосередження постійної уваги до Латинської Америки як континенту, на якому знаходяться 33 незалежні держави та 13 залежних територій з населенням понад 500 млн. осіб. Але сьогодні латиноамериканський вектор не розглядався як окремих напрям зовнішньої політики України. В офіційних документах, які визначають зовнішньополітичну стратегію України у короткотерміновій перспективі, регіон Латинської Америки не згадується серед потенційних об'єктів уваги. Також У затвердженій КМУ «Експортній стратегії України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017 – 2021 рр.» ринки Латинської Америки не згадуються як пріоритетні. Не планує невдовзі відкривати свої філії у Латинській Америці й новостворений Український інститут.

Країни Латинської Америки це великі ринки збуту для українських товарів, а також джерела низки необхідних для України сировинних ресурсів. До початку 1993 р. більшість країн континенту визнали незалежність України та встановили з нею дипломатичні відносини. Водночас необхідно зазначити, що латиноамериканський вектор з самого початку здійснення незалежної зовнішньої політики для України ніколи не був пріоритетним. Про це переконливо свідчить той факт, що тільки у п'яти країнах континенту існують українські посольства. Це Бразилія, Аргентина, Перу, Куба, Мексика. З іншими країнами відносини відбуваються через так званих послів за сумісництвом, коли, наприклад, посол України в Аргентині представляє інтереси країни й в низці інших країн латиноамериканського континенту. Аналогічно представлені ці країни в Україні, де діють посольства Аргентини, Перу, Бразилії та Мексики, а також консульство Чилі.

У 90-і роки ХХ ст. відносини з країнами континенту розвивались вкрай повільно, певним каталізатором розвитку цих відносин став 1995 р., коли відбувся візит президента Л. Кучми до ряду країн Латинської Америки. Але темпи розвитку цих відносин в той час набагато уступали динаміці відносин України, як з країнами СНД так і Європи. На початок ХХІ ст. частка країн Латинської Америки у зовнішній торгівлі України не перевищувала 1%, 4/5 цього товарообігу приходилось на три країни – Бразилія, Мексика та Аргентина.

В період 1993 – 2000 рр. об'єм зовнішньої торгівлі з регіоном збільшився на 30% і склав 100 млн. дол. США. У ХХІ ст. ситуація почала змінюватися, в цей час Україна підтримувала торгово-економічні відносини з усіма країнами регіону і почала активно освоювати їх ринки. Вже на початку 2014 р. товарообіг перевищував 300 млн. дол. США. У тому числі експорт виріс більше ніж у 7 разів, а імпорт у 4,5 рази. Питома вага всієї Латинської Америки у 2013 р. у зовнішньоторговому обороті країни досягла за експортом понад 4%, за імпортом – біля 3%. Україна поставляла на ринки континенту електрообладнання, двигуни, помпи, холодильники, трактори, літаки та гелікоптери.

Актуальність латиноамериканського ринку особливо зросла для України у зв'язку з подіями на Сході України, коли для неї фактично було втрачено ринки Росії та країн СНД, а доступ до європейського ринку був обмежений квотами. Але починаючи з 2014 р. динаміка відносин як економічних, так і політичних різко знизилась. Це було обумовлено, з одного боку, зростанням кризових явищ всередині України, обвалом її економіки. З іншого боку, санкції накладені на Росію, дозволили активізувати відносини з країнами континенту, розглядаючи латиноамериканський ринок, як джерело збільшення свого експорту та імпорту певних видів продовольства. Але, більшість країн континенту, зокрема провідні країни, відмовились приєднатися до політики санкцій, вони побачили у ситуаціях реальну можливість закріпитися на російському ринку. Це призвело до різкого

зниження товарообігу у 2015 р., який склав лише 101,8 млн. дол. США.

Наприкінці 90-х років ХХ – на початку ХХІ ст. Україна активно просувалась на латиноамериканському ринку озброєнь, який мав для неї низку переваг. Там на озброєнні знаходилося багато радянської техніки та зброї, які потребували ремонту та модернізації (чим і займався Укроборонпром), їх було легше замінити на зброю та техніку пострадянських країн ніж західних – не потрібно було перенавчати персонал. Цей напрям отримує найбільший розвиток: в Еквадор були продані комплекси протиповітряної оборони «Оса» та був підписаний контракт на постачання винищувачів СУ – 27, Перу здійснило закупівлю 9 військово-транспортних літаків, Венесуела замовила партію прикордонних катерів та гелікоптерів МІ-8. Але це був продаж «радянського спадку», який закінчився вже на початку ХХІ ст. В наступні роки співробітництво у цій сфері обмежувалось головним чином постачанням запчастин до раніше проданої техніки. Тільки після 2010 р. ця діяльність знов активізувалася. Україна почала брати участь у виставках озброєнь у Мексиці та Чилі. Але, події в Криму та на Сході України 2014 р. знову призвели до фактичного заморожування цього напрямку співробітництва. Новий етап починається у 2014 р., коли Укроборонпром відкрив свої представництва у ряді країн, зокрема у Бразилії. У 2019 р. він виграв тендер на постачання військово-транспортних літаків до Перу на суму у 65 млн. дол., але потім цей контракт було зірвано, через неможливість його виконання з боку України, у зв'язку з тим що низка комплектувальних запчастин виробляється у Росії. Більш того Україна сама тепер планує купувати літаки у Бразилії.

Розвивається і культурне співробітництво, у низці країн проводились Дні культури України. Найбільш динамічно культурні зв'язки реалізуються з країнами де існує велика українська діаспора це Аргентина, Бразилія, Мексика. Спілки Просвіта та Відродження відкривають недільні школи, де вивчають українську мову, історію, культуру. Вкрай нечисленний характер носять контакти у галузі освіти

Україна практично не готує сьогодні кадри для країн Латинської Америки.

Головними партнерами України у ЛАКБ є провідні країни регіону – це Бразилія, Аргентина, Мексика.

Бразилія визнала незалежність України 26 грудня 1991 р. та 11 лютого 1992 р. встановила з нею дипломатичні відносини. Сьогодні між країнами підписано понад 70 міждержавних, міжвідомчих договорів. Головний з яких є Договір про дружбу та співробітництво, який було підписано в ході візиту президента Л. Кучми до цієї країни у 1995 р. Бразилія стала першою латиноамериканською країною з якою Україна підписала такий повномасштабний політико-правовий документ. Цей візит став каталізатором розвитку всебічного співробітництва між двома країнами. Політичний діалог між лідерами двох країн було продовжено у ході візиту у 2002 р. президента Бразилії до Києва, та візиту Л. Кучми у Бразилію у 2003 р. В ході цих зустрічей було досягнуто ряд нових домовленостей розширилось співробітництво країн у тому числі у таких областях як космос, військово-технічне співробітництво. Для підвищення ефективності двосторонніх зв'язків була створена Палата торгівлі, промисловості та туризму «Бразилія – Україна», та міжурядова бразильсько-українська комісія з питань торговельно-економічного співробітництва. У 2009 р. під час 64-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН відбулась нова зустріч лідерів обох країн, в ході якої було підписано ряд нових документів у галузі літакобудування, дослідження космосу та ядерної енергетики.

Починаючи з кінця 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. відносини двох країн мали динамічний характер. Товарообіг у 2014 р. склав 371,4 млн. дол. США. Українські підприємства поставляли на бразильський ринок продукцію машинобудування для енергетики та гірничодобувної промисловості, а також літаки, труби, добрива, продукцію хімічної промисловості. Своєю чергою, Україна закуповує там каву, м'ясо, тропічні фрукти, сировину для алюмінієвої промисловості.

Окремим напрямком співпраці є космічна галузь. Між країнами було укладено угоду про довгострокове

співробітництво з використання української ракети-носія «Циклон - 4», для запусків комерційних супутників та інших наукових приладів з бразильського космодрому Алкантара. З цією метою на рівних частках було створено спільне підприємство Alcantara Cyclone Space (ACS). Бразильська сторона вклала у цей проект понад 1 млрд. дол. США, але він так і не запрацював у повному обсязі, і вона у 2015 р. в односторонньому порядку вийшла із цього проекту.

Поряд з економічною активно розвивались до 2014 р. відносини в гуманітарній сфері. Так, у галузі медицини у Бразилії проходили лікування діти, що постраждали у наслідок чорнобильської катастрофи, було розпочато співробітництво з лікування СНІДу. За угодою між українською компанією «Індар» (Київ) і бразильською «Фіокрус» Україна бере участь у спільному підприємстві з виробництва інсуліну у Бразилії за українськими технологіями. Українські тренери допомагають у підготовці бразильських гімнастів.

Починаючи з 2014 р. проявилась тенденція до різкого зниження динаміки співробітництва між країнами. Це було обумовлене війною на Сході України так і зростання кризових явищ всередині Бразилії. Результатом став імпічмент президента Д. Руссеф та прихід до влади нового президента, що дестабілізувало як економічну так і політичну ситуацію в країні та вкрай негативно позначилось на її зовнішній політиці. Політичні негаразди відбилися й на економічній співпраці, обсяг якої у 2019 р. знизився до 300 млн. дол. США проти 2014 р.

Важливим партнером України на континенті є Аргентина. Країна однією з перших визнала незалежність України – 5 грудня 1991 р., а 6 січня 1992 р. були встановлені дипломатичні відносини. У 1993 р. країни обмінялися посольствами. В Аргентині друга за чисельністю українських діаспор на континенті від 350 до 500 тис. осіб, що не може не впливати на відносини між країнами. У 1921 р. Аргентина була однією з небагатьох країн що визнали Українську Народну Республіку. Все це створило сприятливий фон для розвитку двосторонніх відносин. У 1995 р. країну відвідав

президент Л. Кучма, візит якого дав новий імпульс розвитку двосторонніх зв'язків. У 1998 р. Київ відвідав президент Аргентини. У відносинах двох країн відбувається регіональне співробітництво станом на 2019 р. на рівні регіонів України та Аргентинської Республіки діють п'ять документів про співробітництво між українськими областями та партнерськими аргентинськими провінціями, а також одна угода про встановлення дружніх зв'язків між містами Київ та Буенос-Айрес.

Між державами підписано понад 50 угод, серед яких Договір про дружбу та співробітництво. Для реалізації торгівельно-економічних зв'язків створено Торгівельно-економічну палату, аргентинсько-українську Асоціацію ділового партнерства, працює міжурядова комісія з питань торгово-економічної співпраці. У 2003 р. Аргентина визнала Голодомор 1933 р. Країна входить до п'ятірки країн які є основними партнерами України на континенті. Її частка у латиноамериканському експорті України складає 6,7%. Основні групи товарів що закупає Аргентина: добрива, чорні метали, машини. Основні групи товарів імпорту в Україну: риба та ракоподібні, їстівні плоди та горіхи, насіння і плоди олійних рослин, тютюн і промислові замітники тютюну. За даними Держстату України, у 2019 р. обсяг двосторонньої торгівлі товарами з Аргентиною склав близько 63 млн. дол. США.

Мексика визнала незалежність України 25 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини було встановлено у 1992 р. З 1999 р. у Мехіко працює посольство України, а у 2005 р. у Києві почало працювати мексиканське посольство, до цього Мексика була представлена консульством. До 1997 р. взаємини двох країн не мали систематичний характер. На новий якісний рівень співробітництво двох країн вступило після візиту Л. Кучми до Мексики у 1997 р., в ході якого було підписано Декларацію про принципи відносин та співробітництва між Україною та Мексикою. З цього часу діють щорічні консультації між МЗС обох країн. З 2003 р. почав діяти двосторонній Консультативний комітет з розширення торгівлі та інвестицій. В цьому ж році було

підписано Угоду про торговельно-економічне співробітництво. Сьогодні, між країнами діє понад 20 угод про співробітництво у політичній, торговельно-економічній та гуманітарній сферах. Політичне співробітництво спирається на Декларацію про принципи відносин та співробітництва між країнами, підписану у 1997 р. У цьому документі передбачається розвиток діалогу у рамках двосторонніх консультацій з питань що викликають взаємну зацікавленість, а також двосторонні зустрічі та міжнародні форуми з розвитку демократії, захист прав людини, навколишнього середовища та соціального розвитку.

У червні 2005 р. відбулась перша зустріч лідерів двох держав в ході візиту президент Мексики В. Фокса до Києва. Головним підсумком цього візиту стало відкриття посольства Мексики у Києві, та активізація мексикансько-українських відносин. З цього часу політичний діалог між країнами має регулярний характер. 31 січня 2015 р. голови зовнішньополітичних відомств Мексики, США та Канади на щорічній зустрічі у Бостоні зробили спільну заяву у якій назвали глобальним викликом російську агресію в Україні. Країна послідовно виступає на підтримку територіальної цілісності України. У січні 2016 р. було створено нову депутатську групу у Верховній Раді з міжпарламентських зв'язків з Мексикою, а у травні у Палаті депутатів Національного Конгресу відповідно група дружби «Мексика – Україна».

Україна та Мексика активно взаємодіють у межах міжнародних організацій, зокрема, ООН, керуючись загальнолюдськими цінностями, а їх позиції з розв'язання важливих питань міжнародного життя збігаються або близькі. В цьому контексті необхідно зазначити, що Мексика підтримала кандидатуру України на виборах до складу непостійних членів Ради Безпеки ООН на 2016 – 2017 рр.

Мексика є другим економічним партнером України серед латиноамериканських держав, на яку приходиться 18,2% українсько-латиноамериканського товарообігу. Імпульс розвитку торгово-економічного співробітництва було дано у ході візиту президента Мексики до Києва. В рамках цього

візиту відбувся українсько-мексиканський бізнесфорум та було підписано низку угод-намірів про співробітництво у галузі літакобудування, виробництва мінеральних добрив, а також про створення виробничо-ремонтної бази літаків марки Антонов у мексиканському штаті Сонора. Основними статтями експорту українських товарів до Мексики до 2014 р. були вантажні вагони, колісні диски, прокатний стан, вироби чорних металів, преси, продукти хімічної промисловості, а також зерно. Імпорт з Мексики складала вироби легкої та харчової промисловості. Після 2014 р. основний експорт України – зернові культури 43,6%, чорні метали – 23,7%, добрива – 15,8%. Серед імпортованих до України товарів переважають електричні машини та алкогольні та безалкогольні напої. Товарообіг між країнами у 2019 р. склав близько 235 млн. дол. США.

Попри величезний потенціал обох держав, динаміка розвитку двосторонніх зв'язків достатньо низька. У 2013 р. Мексика відмовилась розглядати питання про створення Зони вільної торгівлі. З 2014 р. країна ввела мито на постаання української сталі, металопрокату, труб, експорт яких складав 50 млн. дол. США. У 2018 р. ці мита були пролонговані та набули постійного характеру. У 2018 – 2019 рр. Україна вийшла з рядом ініціатив, реалізація яких мала б вивести українсько-мексиканські відносини на новий якісний рівень. Певним проривом у відносинах двох країн стало проведення у 2019 р. переговорів про введення безвізового режиму між країнами. Обсяг торгівлі двох країн у 2019 р. становив понад 300 млн. дол. США з профіцитом на користь Мексики.

Культурні зв'язки активно розвиваються з 2005 р. Так, січні 2006 р. у Мексиці відбулися Дні української культури, у 2007 р. – Дні мексиканської культури у Києві. Реалізуються контакти в галузі освіти, обмін студентами та викладачами. В цілому, обидві країни мають значний потенціал для всебічного розвитку. Для України Мексика важлива з точки зору розширення ринків для своїх товарів.

Парагвай визнав незалежність України 1 квітня 1992 р., дипломатичні відносини між двома державами були

встановлені 26 лютого 1993 р. Починаючи з 1997 р., посол України в Аргентині є за сумісництвом послом у Парагваї. У лютому 2004 р. парагвайська сторона вперше після встановлення дипломатичних відносин між двома державами призначила посла в Україні за сумісництвом: ним став керівник дипмісії Парагваю у Ватикані Маркос Мартінес Мендіета. У 2002 р. обидві країни відкрили Почесні консульства. Наприкінці лютого 2006 р. у Києві відбулися перші в історії двосторонніх відносин політичні консультації.

Важливою подією що створила сприятливі умови для поглиблення двостороннього співробітництва стало прийняття у 2007 р. Сенатом Національного конгресу Парагваю Декларації №43, відповідно до якої Голодомор 1932 – 1933 рр. в Україні визнано геноцидом українського народу. Співавторами тексту Декларації – сенатори Е. Камачо та А. Еспінола – Указом Президента України №1169 від 29.11.2007 р. нагороджені орденами «За заслуги III ступеня». Крім того, 22 листопада 2007 р. у Сенаті Національного конгресу Парагваю зареєстровано проект резолюції про створення Парламентської комісії з питання українсько-парагвайської дружби. Парагвай став співавтором проекту резолюції «Вшанування пам'яті жертв Голодомору в Україні», що була прийнята на 34 Сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО.

Додатковим імпульсом до розвитку двосторонніх зв'язків став перший візит Міністра закордонних справ Парагваю у лютому 2008 р. р. Раміреса до Києва, під час якого було підписано Угоду про торговельно-економічне співробітництво. Сторони обговорили перспективи співробітництва у торговельно-економічній, енергетичній, нафтогазовій та авіаційній галузях, а також у сфері залізничного транспорту.

Новий етап у розвитку двосторонніх відносин почався з першого офіційного візиту міністра закордонних справ України К. Гриценка до Парагваю у квітні 2012 р., було підписано Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Парагваєм, а також Угоду про співпрацю між

Дипломатичною академією України та Дипломатичною і консульською академією Парагваю імені Хосе Фалькона.

Важливою акцією підтримки з боку Парагваю в контексті російської агресії проти нашої держави стало позитивне голосування 1 липня 2016 р. за резолюцію 32-ї сесії Ради ООН з прав людини «Співпраця та допомога Україні в галузі прав людини», у тексті якої було зафіксовано посилання на резолюцію ГА ООН № 68/262 від 27 березня 2014 р. «Територіальна цілісність України».

21 травня 2018 р. у Верховній Раді України вперше була створена депутатська група з міжпарламентських зв'язків з Парагваем до складу якої увійшло 6 осіб. Після 2014 р. взаємодія країн фактично уповільнилась. Досягненням можна вважати встановлення безвізового режиму.

Поряд з відносно активним розвитком політичних зв'язків між двома країнами, економічні показники співробітництва невеликі. Так, експорт з України до Парагваю у 2019 р. склав 635 тис. дол. США, номенклатура якого в основному представлена телекомунікаційною апаратурою, а імпорт до України – 189 тис. дол. США і складається лише з рису.

Уругвай визнав незалежність України 26 грудня 1991 р., дипломатичні відносини було встановлено у травні 1992 р. Інтереси обох країн представляють послы за сумісництвом. Перші офіційні контакти країни встановили лише у 1995 р., в межах участі посла України в Аргентині та за сумісництвом в Уругваї у церемонії інавгурації президента Уругваю. Перша українська делегація, що відвідала Уругвай у 2003 р., складалась з українських підприємців. З 2012 р. почали працювати Почесні консульства в Україні та Уругваї. До 2012 р., коли відбувся візит міністра закордонних справ К. Грищенка до Уругваю, політичні консультації відбувались через послів за сумісництвом у рамках роботи міжнародних організацій та форумів. Під час візиту було підписано Договір про дружні відносини й співробітництво між Україною та Уругваем, а також Спільна заява яка мала стати «дорожньою картою» подальшої взаємодії зовнішньополітичних відомств та інших зацікавлених центральних органів влади двох країн.

В рамках цієї угоди Верховна Рада затвердила склад депутатської групи з парламентських зв'язків з Уругваєм. Одночасно у Генеральній Асамблеї Уругваю була створена група «Дружби з Україною».

Торговельно-економічні відносини з Уругваєм не мають системного характеру, відсутня правова база їх розвитку. Товарообіг не перевищує 1 млн. дол. США. Україна експортує продукти хімічної промисловості, електричні машини, скло, імпортує морепродукти, папір, фрукти. Відносини двох країн не відповідають їх можливостям та потенціалу.

Серед країн Андської Групи найбільш динамічно та успішно розвивається Чилі, претендуючи на роль регіонального лідера, з однією з самих відкритих економік світу. Дипломатичні відносини з Україною почали розвиватися з 1992 р. Інтереси України у Чилі представляє за сумісництвом посол України в Аргентині. У 1999 р. Чилі відкрило своє дипломатичне представництво у Києві.

В ході візиту президента України Л. Кучми до Чилі у 1995 р. було підписано перші документи, які створили правову базу двосторонніх відносин. Політичний діалог між країнами продовжилися й у наступні роки на рівні міністрів закордонних справ, та парламентських делегацій. Відносини країн регулюють сьогодні 19 угод, у тому числі угода про торговельно-економічне співробітництво та співробітництво в галузі культури, освіти, у сфері дослідження космосу та його мирного використання. Між країнами у 2015 р. було введено безвізовий режим. Особливістю відносин двох країн є співробітництво у дослідженні Антарктиди. У Чилі, за ініціативою чилійських та українських бізнесменів у 2014 р. була створена Чилійсько-Українська інтеграційна палата. Її мета – активізація співробітництва у сфері торгівлі, освіти, культури та спорту. У 2015 р. в обох палатах Національного конгресу Чилі створено групи дружби «Чилі – Україна». Депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Республікою Чилі створена 15 червня 2015 р. Чилі проявляє себе послідовним прибічником України на міжнародній арені, у тому числі у Генеральній Асамблеї ООН та Раді Безпеки ООН, підтримує

територіальну цілісність та суверенітет України. У 2014 р. на початку війни на Сході України Чилі, відмовились від участі у санкціях проти Росії та перевели своє диппредставництво з Києва до Варшави. На міжнародній арені Чилі виступає за мирне врегулювання ситуації в Україні на основі Мінських угод.

Фактором, який сприятиме активізації двостороннього співробітництва в торговельно-економічній сфері, є відкриття у березні 2018 р. резидентного Диппредставництва України в м. Сантьяго – Відділення Посольства України в Аргентинській Республіці в Республіці Чилі. Відкриття дипломатичної місії розглядається обома державами як важливий етап у розвитку відносин, оскільки надасть поштовх для розвитку взаємовідносин у всіх сферах. Активізації двостороннього торговельно-економічного співробітництва сприятиме робота Українсько-чилійської палати з питань торгівлі та туризму, заснованої у лютому 2018 р. Обсяг торговельно-економічного співробітництва з 2014 р. знизився, на 2019 рік він склав лише 51,7 млн. дол. США, в основному склавшись з чилійського експорту до України.

Республіка Еквадор визнала незалежність України 2 січня 1992 р., а дипломатичні відносини між країнами було встановлено 27 квітня 1993 р. З 1999 р. розпочато діяльність консульств двох країн. Інтереси України в Еквадорі за сумісництвом представляє посол України у Перу. У травні 2004 р. з офіційним візитом Україну відвідав міністр закордонних справ Еквадору П. Зукіланді. Візит надав імпульсу розвитку двостороннім зв'язкам, в ході нього були підписані угоди про співробітництво у торговельно-економічній сфері. Він також сприяв встановленню прямих контактів українського та еквадорського бізнесу без європейських посередників у енергетичній, нафтопереробній галузях, а також в аграрно-промисловому комплексі. Результатом стало проведення у 2005 р. політичних консультацій на рівні заступників міністрів закордонних справ, але вони не призвели до активізації діалогу між країнами. Безсистемність відносин між країнами, багато у

чому, обумовлена відсутністю правової бази, необхідної для всебічного масштабного співробітництва. Між країнами існує лише 4 документи, що регламентують ці відносини.

Певна активізація відносин двох країн спостерігалась у 2012 – 2013 рр. У вересні 2013 р. у м. Києві було проведено українсько-еквадорський бізнесфорум, організаторами якого виступили Торговельно-промислова палата України та Інститут розвитку експорту та інвестицій Еквадору «Проеквадор». За результатами форуму було підписано Угоду про співробітництво між організаторами форуму. З 2014 р. починається спад у розвитку торговельно-економічних відносин, у 2019 р. загальний товарообіг склав лише приблизно 93,4 млн. дол. США з профіцитом на користь Еквадору.

Україна експортує до Еквадору чорні метали, добрива, надає послуги з ремонту літальних апаратів. Основні статті експорту з Еквадору: банани, какао, фрукти, горіхи, «живі» дерева та рослини, а також рибу. Обсяг імпорту з Еквадору є другим після Бразилії.

Спад торговельно-економічного співробітництва та відсутність політичного діалогу обумовлені не тільки кризою всередині України, але й тією зовнішньою політикою яку проводило керівництво Еквадору, орієнтуючись на Китай та Росію. Зміна політичного керівництва в Еквадорі, яке взяло курс на розширення діалогу зі всіма країнами та зміна політичного керівництва в Україні створюють сприятливі умови для розширення співробітництва двох країн. У 2019 р. почались переговори між країнами про укладення угоди про створення зони вільної торгівлі. Була досягнута домовленість про безвізовий режим, який почне діяти з 1 квітня 2020 р.

Колумбія визнала незалежність України 27 травня 1992 р., в цьому ж році було встановлено дипломатичні відносини. Інтереси України в країні представляє за сумісництвом посол України у Перу. Посольство та консульство Колумбії в Україні відсутні. Перший раунд двосторонніх політичних консультацій між країнами відбувся тільки у квітні 2003 р., під час візиту держсекретаря України В. Єльченка до Колумбії.

Колумбія входить у п'ятірку важливих партнерів України у регіоні, на неї приходить 5,1% латиноамериканського експорту країни. Важливим шагом на шляху розвитку двосторонніх зв'язків став 2013 р. коли відбувся візит міністра закордонних справ України до Колумбії. У 2016 р. Київ відвідав голова Сенату Колумбії в результаті зустрічі зі спікером Верховної ради було досягнуто домовленості про формування групи колумбійсько-української дружби у законодавчих структурах країн. Для України інтерес представляє досвід Колумбії щодо завершення військового конфлікту, який тривав в країні понад 60 років. У 2018 р. група українських парламентарів відвідала Колумбію з метою вивчення досвіду процесу мирного врегулювання цього конфлікту і процесу реінтеграції повстанців у мирне життя. Президент країни Х. Кальдерон за врегулювання цього конфлікту отримав Нобелівську премію миру. Проривом у відносинах стало укладену у 2019 р. угода про безвізовий режим.

Політичні контакти двох країн створили сприятливі умови для розвитку торговельно-економічних відносин. Об'єм торгівлі України з Колумбією у 2019 р. склав 113 млн. дол. США. Так, Україною, було закуплено понад 1 млн. т колумбійського вугілля для українських ТЕЦ. Основу українського експорту, становлять: конструкційна вуглецева сталь, вироби з чорних металів, обладнання, машини, мінеральні та азотні добрива. Український імпорт складається з коксованого вугілля та продуктів нафтоперероблювання, деревини, кави, чаю, какао, харчових продуктів.

Обидві країни мають великий потенціал для розвитку двосторонніх зв'язків. Однією з проблем, що заважає їх розвитку, є ситуація всередині цих країн. Кризові явища в економіці та складана політична ситуація є стримувальними факторами розвитку відносин.

Болівія визнала незалежність України 5 грудня 1991 р. та одна з перших у Латинській Америці встановила дипломатичні відносини. Країна не відкрила посольство, але з 1999 р. у місті Ла Плас діє Почесне консульство України, а з

березня 2001 р. у Києві інтереси країни представляє Почесний консул Болівії. Початок формування договірно-правової бази двосторонніх відносин припав на 1999 р., коли було підписано Протокол про встановлення механізму консультацій між МЗС обох країн. Сьогодні існує Угода про торговельно-економічне співробітництво, про взаємний захист інвестицій, про взаємне визнання документів про освіту, співробітництво у боротьбі з наркобізнесом.

У 2019 р. болівійський експорт в Україну склав 883 тис. дол. США, а імпорт з України 330,5 тис. дол. США.

Країни Карибського басейну, окрім Гаїті, визнали незалежність України та встановили з нею дипломатичні відносини у 1991 – 1993 рр. Окрім Куби, країни Карибського басейну не мають своїх посольств у Києві, як і Україна своїх дипломатичних представництв у цих країнах. Дипломатичні контакти реалізуються через послів за сумісництвом. Практично відсутня міжнародно-правова база двосторонніх зв'язків, що є перешкодою до розв'язання проблем між країнами. Прикладом можуть бути відносини з Антигуа та Барбудою, від яких Україна вимагає повернути 200 млн. дол. США, ввезені до країни колишнім прем'єр-міністром П. Лазаренко. Деякі країн, такі, як Багамські острови, Ямайка, мають угоди в галузі туризму.

На цьому фоні дещо осторонь стоїть Куба, яка визнала незалежність України 6 грудня 1991 р. Ще до встановлення дипломатичних відносин, яке відбулось 12 березня 1992 р., 20 грудня 1991 р. було підписано Угоду про торгівлю та співробітництво між Кубою та Україною. В Україні діє посольство Куби у Києві та консульство в Одесі. За порівняно невеликий термін була закладена правова база співробітництва у різних сферах економіки, політики, культури. Між країнами було налагоджено регулярний політичний діалог, відбувались контакти керівників зовнішньополітичних відомств обох країн, а також контакти на вищому рівні. З моменту визнання Кубою незалежності України між країнами нараховується декілька зустрічей на вищому та найвищому рівні. Зокрема, на рівні Президента України двічі – у 2000 р. Л. Кучми та 2011 р. – В. Януковича,

Голови Верховної Ради України – у 1997 р., Міністра закордонних справ – 1998, 2002, 2010 рр. За цей же період міністри закордонних справ Куби тричі відвідали Україну – у 1995, 2003, 2011 рр.

Між країнами діє 61 угода, що визначає напрям і характер взаємодії двох держав. З 1993 р. працює Міждержавна українсько-кубинська комісія з проблем торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва. Підписано угоди про співпрацю між Гаваною та Києвом. Розвиток відносин між країнами відбувався нерівномірно. Найбільший динамізм у відносинах відбувався у 90-і роки ХХ ст. – 2000 рр. У цей період Україна здійснювала технічну допомогу та реконструкцію багатьох великих промислових об'єктів на Кубі. Важливим було співробітництво у цукровій промисловості. В умовах глибокої кризи кубинської економіки Україна неодноразово надавала Кубі гуманітарну допомогу, так у 1994 р. Куба отримала продовольство на суму 1,6 млн. дол. США. Відповідно до статистики кубинської сторони, 24 тис. українських пацієнтів, у т.ч. 20 тис. дітей, пройшли безкоштовний курс лікування та оздоровлення в рамках двосторонньої Програми «Діти Чорнобиля». У 1994 р. під час візиту до Києва урядової делегації Куби було підписано цілу низку угод про співробітництво у галузі культури, освіти, науки. У 1993 р. відбулись Дні України на Кубі.

На початку 2000-х років торговий оборот двох країн складав 20 – 25 млн. дол. США щорічно і мав тенденцію до збільшення. Але у 2005 р. відбулося різке загострення відносин між країнами яке було викликане спільною заявою президентів США та України «Порядок денний нового століття: для укріплення українсько-американського стратегічного партнерства», в якому йшлося, що обидві сторони мають підтримувати просування свободи на Кубі. Це викликало міжнародний скандал, кубинська урядова делегація, що знаходилась у цей час у Києві перервала свій візит. Відносини двох сторін практично опинилися замороженими. У 2005 – 2006 рр. кубинський експорт впав до 1,5 млн. дол. США.

Спроба розморозити відносини відбулась у 2011 р. під час офіційного візиту В. Януковича, тоді було створено Ділову Раду з метою активізації торговельно-економічного співробітництва країн, імпульс якому мав дати бізнесфорум кубинських та українських підприємців. Економічні реформи, що реалізовувались у цей час на Кубі, створили сприятливі умови для розвитку двостороннього співробітництва, яке реалізується зокрема у хімічній, транспортній та будівельній сферах. Особливо динамічно розвивається співробітництво у галузі енергетики, досвід українських підприємств у розробці нафтових родовищ є вкрай цікавим для Куби. Країна, залежна від імпорту енергоносіїв, сьогодні взяла курс на пошук та розробку вуглеводнів у всій економічній зоні Мексиканської затоки. Україна прагне вийти на нафтовий ринок Куби через компанію «Інтерпайн Україна». З цією метою у 2014 р. представники України провели низку зустрічей з представниками Міністерства енергетики та гірничорудної промисловості Куби. Була досягнута домовленість про можливу участь українських виробників у тендерах, які проводять кубинські компанії.

Війна на Сході України знову призвела до зниження активності у кубинсько-українських відносинах, викликаних як позицією Куби, що засудила санаційну політику США та країн Заходу щодо Росії, так і вихідною кризою в економіці України. Куба проголосувала проти ухваленої Генеральною Асамблеєю ООН резолюції №68/262 від 27.03.2014 р. «Територіальна цілісність України», а також проти резолюцій, прийнятих на підтримку України Радою ООН з прав людини (2014 р.) та ЮНЕСКО (2014 та 2015 рр.). Проамериканський курс України, також не сприяє відновленню економічного та культурного діалогу сторін.

В той же час, об'єктивно розвиток співробітництва України з Кубою є перспективним. 31 березня 2015 р. у Верховній Раді VIII скликання була створена депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з Республікою Куба. У Національній Асамблеї народної влади

Куби створена Група дружби «Куба-Україна». У 2019 р. обсяг двосторонньої торгівлі склав близько 8 млн. дол. США.

Куба сьогодні країна, що динамічно розвивається та випереджає у своєму розвитку за рівнем ВВП на душу населення Україну. Реформи, що реалізуються у країні, створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу. Кубинський ринок та економіка зацікавлені у тих товарах та продукції, що може поставляти Україна. Для України сьогодні потрібні нові ринки збуту і Куба країна з якою накопичено великий досвід співробітництва представляє значний інтерес.

Питання для самоконтролю

1. Визначте історичні, політичні та економічні передумови розвитку відносин України країн Латинської Америки.
2. Проаналізуйте фактори, що впливають на сучасний стан відносин між Україною та державами Латинської Америки.
3. Охарактеризуйте відносини України з провідними державами Латинської Америки.
4. Визначте перспективні напрями співробітництва України та держав Латинської Америки.

Список рекомендованої літератури

1. Борушенко О. Бразилійська Україна // Енциклопедичний вісник України. 2015. № 6—7. С. 5—12. URL: <http://www.academia.edu/download/61504508/full-text20191213-80166-n5zfm1.pdf#page=5> (дата звернення: 14.03.2020)
2. Договірно-правова база між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/338-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
3. Договірно-правова база між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/151-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
4. Договірно-правова база між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/404-dogovirno-pravova->

- baza-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju (дата звернення: 14.03.2020).
5. Договірно-правова база між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/476-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 6. Плевако І. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики України на сучасному етапі (на прикладі динаміки торгово-економічних відносин із країнами МЕРКОСУР) // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2011. Випуск 28. С. 38–52. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VLNU_Mv_2011_28_6.pdf (дата звернення: 14.04.2020).
 7. Політичні відносини між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/339-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 8. Політичні відносини між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/152-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
 9. Політичні відносини між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/406-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju> (дата звернення: 14.03.2020).
 10. Політичні відносини між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/477-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 11. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/340-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 12. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/153->

torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju (дата звернення: 14.03.2020).

13. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/408-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju> (дата звернення: 14.03.2020).
14. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/478-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АКД – Асоціація карибських держав, об'єднання, створене в 1994 р., складається з 25 членів та 12 асоційованих членів. Її мета полягає в співробітництві та узгодженні дій між країнами Карибського басейну, економічній інтеграції, включаючи лібералізацію торгівлі та інвестицій, а також співробітництво в області суспільних та культурних зв'язків, охорони навколишнього середовища. Штаб-квартира організації в Тринідаді і Тобаго.

АЛБА – Боліваріанська ініціатива для народів нашої Америки – Торговий договір народів – це інтеграційне об'єднання, створене в грудні 2004 р. Кубою та Венесуелою з метою сприяння торгівлі та кооперації між його членами. До організації входять держави з соціалістичними та соціал-демократичними силами при владі, це: Куба, Венесуела, Болівія, Еквадор, Нікарагуа, Домініка, Антигуа і Барбуда, Сент-Вінсент і Гренадіни.

АЛКА – Єдина зона вільної торгівлі в Західній півкулі. Спроба її створення була зроблена США у 2005 р. Проти неї виступила низка країн Латинської Америки. Цю ідею США намагаються реанімувати.

АМАЗОНСЬКИЙ ПАКТ – угода 1978 р. між Бразилією, Венесуелою, Колумбією, Еквадором та Перу, Суринамом щодо освоєння та екологічного захисті річки Амазонки.

АНДСЬКА ГРУПА – була створена в 1968 р. за ініціативою Чилі. Входять Венесуела, Колумбія, Еквадор, Перу та Болівія.

АПЕК – Азіатсько-Тихоокеанська економічна комісія. Була створена у 1989 р. Мета – сприяти економічному зростанню та інтеграції в Тихоокеанському регіоні.

АТЕС – Азиато-Тихоокеанська економічна співпраця, створена в 1989 р., об'єднує 21 державу.

Банк Півдня – створений в 2007 р. Аргентиною, Бразилією, Болівією, Еквадором, Парагваєм, Уругваєм та Венесуелою. Його мета – забезпечити фінансування економічного та соціального розвитку країн-членів з метою поглиблення регіональної інтеграції.

ВАЗСТ – Всеамериканська зона вільної торгівлі.

ГРУПА Ріо-де-Жанейро – створена у 1968 р. Мексикою. В 1990 р. до неї вступили Чилі, Болівія, Еквадор, Парагвай. ЦЕ форум, на якому спільно обговорюються економічна та політична співпраця країн Латинської Америки.

ГСП-ПЛЮС – тарифна система мит, яка діє з 2005 по 2015 рр. та оновлюється кожні три роки. Вона дозволяє ввезення більш ніж 7000 найменувань продуктів, вільних від митних зборів, на ринки 27 країн континенту.

ЄРЕК – Єдиний ринок і економіка країн Карибського басейну.

КАРІКОМ – Карибське співтовариство та спільний ринок, заснований Договором Чагуарамасу (Тринідад і Тобаго), який набув чинності в 1973 р. Співтовариство було створено для координування економічної та політичної діяльності Карибських держав. До завдань організації також входила спільна торгівельна та промислова політика, програми технічної та фінансової допомоги її членами, що відстають у розвитку. У рамках співтовариства передбачається розвиток економічної співпраці країн-членів, здійснюється координація зовнішньої політики, налагоджено співробітництво в таких областях як охорона здоров'я, освіта, культура, наука і техніка, оподаткування. У рамках спільного ринку передбачено впровадження спільного зовнішнього тарифу, проведення єдиної протекційної політики,

посилення координації зовнішньо-торгівельної політики, узгодження програми податкових стимулів для промисловості та інші заходи.

Ібероамериканська співпраця – діє з 1991 р., приймають участь 19 іспаномовних держав Латинської Америки, Іспанія та Португалія.

ЛАСТ – Латиноамериканська асоціація вільної торгівлі, була в 1980 р. перетворена у ЛАІ.

ЛАІ – Латиноамериканська асоціація інтеграції – засноване 12 серпня 1980 р. об'єднання економічного співробітництва 11 держав Латинської Америки, мета якого – розвиток регіональної економічної співпраці та торгівлі, створення спільного ринку. Штаб-квартира в Монтевідео (Уругвай).

МЕРКОСУР – спільний ринок країн Північної Америки, створений у 1994 р.

НАФТА – угода про зону вільної торгівлі між США та країнами Центральної Америки, укладена в 2004 .

ПАСК – Північноамериканська спільнота націй, створено у 2004 р. Її члени: Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай, Болівія, Венесуела, Колумбія, Перу, Чилі, Еквадор, Гаяна, Суринам.

Південний Хрест – назва військових сил, що повинні бути створені в рамках УНАСУР.

«Поправка Платта» – зобов'язання, нав'язані Кубі в 1901 р. урядом США, які значно обмежили суверенітет Куби та узаконили втручання США в її внутрішні справи.

Революційний боліваристський рух – організація, яка трансформувалася з організації Комакате, створеної У. Чавесом в 1982 р.

СЕДЛАК – Співтовариство держав Латинської Америки та Карибського басейну, засноване на саміті голів держав та урядів 33 країн у Каракасі (Венесуела) у грудні 2011 р.

Сукре – спільна валюта країн, членів АЛБА.

Тихоокеанський альянс (АР) – інтеграційне об'єднання, створене 28 квітня 2011 р. Чилі, Перу, Колумбією. Пізніше до них приєдналася Мексика.

УНАСУР – регіональна політична й економічна організація держав Південної Америки, створена 8 грудня 2004 р.

ЦАСР – Центральноамериканський спільний ринок – перше торговельно-економічне об'єднання, укладене в 1958 р. Організація припинила роботу а 1969 р. через суперечки між Гондурасом та Сальвадором, але в 1991 р. відновила роботу.

ЦАІС – Центральноамериканська інтеграційна система, створена на основі ЦАСР у 1991 р. До організації входять Беліз, Гватемала, Гондурас, Домініканська Республіка, Коста-Ріка, Нікарагуа, Панама, Сальвадор. ЦАІС має значну договірно-правову базу, що охоплює практично вся питання інтеграції країн субрегіону: установчий Протокол Тегусігальпи, Протокол Гватемали про економічну інтеграцію, рамковий Договір про демократичну безпеку, Договір про соціальну інтеграцію. Об'єднання було створено для вирішення завдань економічного співробітництва, але країни-учасниці переслідують і цілі політичної інтеграції. У 1997 р. підписані «Декларації Нікарагуа» про політичний союз субрегіону. У контексті процесу, спрямованого на створення міжамериканської зони вільної торгівлі, країни ЦАІС (крім Белізу і Панами) пішли на укладення угоди про вільну торгівлю з США.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аниськевич Н. Внешняя политика М.Бачелет в Латиноамериканском регионе // Латинская Америка. 2017. № 10. С. 48—57.
2. Бессараб Т. Особливості інтеграційних процесів в Латинській Америці: політико-ідеологічний аспект // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2013. Випуск 3. С. 313—321.
3. Богданова Т., Кожевнікова О. Венесуельсько-колумбійські відносини на початку ХХІ століття: суперечлива взаємозалежність // Емінак : науковий щоквартальник. 2016. № 1 (13).
4. Борейко А. Куба и «боливарианский» политический процесс. современное состояние, проблемы и перспективы // PolitBook. 2017. № 1. С. 130—144.
5. Борисов М., Андреев А. Новый внешнеполитический вектор Аргентины // КЛИО. 2017. № 6 (126). С. 82—91.
6. Борушенко О. Бразилійська Україна // Енциклопедичний вісник України. 2015. № 6—7. С. 5—12. URL: <http://www.academia.edu/download/61504508/full-text20191213-80166-n5zfm1.pdf#page=5> (дата звернення: 14.03.2020)
7. Будаев А. «Мягкая сила» Никарагуа: сандинистский проект // Латинская Америка. 2016. № 12. С. 6—20.
8. Бурляй Я. Специфика применения «мягкой силы» во внешней политике Аргентины // Дискурс-Пи. 2017. 2017. № 3—4. Т. 14. С. 136—141.
9. Вакарчук К. Зовнішня політика Аргентини у постбіполярний період // Вісник Одеського національного університету. Соціологія і політичні науки. 2018. Т. 23. № 2 (31). С. 115—127. URL: <http://heraldiss.onu.edu.ua/old/article/view/144316/150638> (дата звернення: 14.03.2020).
10. Вакарчук К. Зовнішня політика Бразилії в період правління Д. Руссефф // Актуальні проблеми політики.

2014. Вип. 53. С. 142—149. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2237/Vakarchuk%20Zovnishnya%20politika%20Brazilii.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.03.2020).
11. Вакарюк І. Інтерграційні процеси в країнах Іberoамериканського світу // Актуальні проблеми політики. 2017. №. 59. С. 103—109.
 12. Васильев С. Иммиграционная политика США в двухсторонних отношениях с Мексикой в начале XXI в. // Электронное приложение к «Российскому юридическому журналу». 2014, № 4.
 13. Ващенко С. Территориальный спор между Никарагуа и Коста-Рикой в связи со строительством трансокеанского канала в Никарагуа и возможная позиция России // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2016. № 2. С. 136—139.
 14. Герман Ю., Ніколенко Ю. Особливості інституційної допомоги Європейського Союзу країнам Латинської Америки та Карибського басейну (на прикладі Республіки Куби) // Гілея. 2018. №. 131. С. 480—484. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/gileya_2018_131_129.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
 15. Горюшина А. Политические противоречия стран региона Ла-Платы: политические региональные амбиции Аргентины и интересы Уругвая и Парагвая // Политические изменения в Латинской Америке. 2016. № 4 (22). С. 42—54. URL: http://ir.vsu.ru/periodicals/pdf/latin_politics/2016_22.pdf#page=43 (дата звернення: 14.03.2020).
 16. Гриценко И. Переговоры ЕС-МЕРКОСУР: роль Аргентины вчера и сегодня // Актуальные проблемы Европы. 2018. № 3. С. 172—191.
 17. Гришина А. Миграционное измерение американо-мексиканских отношений // Актуальные проблемы

- современных международных отношений. 2016, № 4. С. 27–34.
18. Гутьерресдель-Сид А. Т. Проблемы интеграции и безопасности в Латинской Америке // Вестник РУДН. Серия: Международные отношения. 2015. Т. 15. № 4. С. 29–44.
 19. Дабагян Э. Внешняя политика Венесуэлы в начале XXI века: основные направления // Вестник Моск. ун-та. Сер. 25. Международные отношения и мировая политика. 2012. № 1. С. 95–123.
 20. Давыдов В. Цивилография и цивилизационная идентификация Латино-Карибской Америки. М.: ИЛА РАН, 2006. 52 с.
 21. Договірно-правова база між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/338-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 22. Договірно-правова база між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/151-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
 23. Договірно-правова база між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/404-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju> (дата звернення: 14.03.2020).
 24. Договірно-правова база між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/476-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 25. Долгова Д. Российско-аргентинские отношения в контексте смены политического курса Аргентины. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rossiysko-argentinskie-otnosheniya-v-kontekste-smeny-politicheskogo-kursa-argentina/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
 26. Заболотна М. Особливості розвитку субрегіональних інтеграційних об'єднань в Латинській Америці: політичний аспект // Вісник Дніпропетровського університету. 2015. № 5. С. 87–95.

27. Золотова Е. Роль Боливарианской Республики Венесуэла в альянсе АЛБА. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-bolivarianskoj-respubliki-venesuela-v-alyanse-alba/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
28. Золотова Е. Торгово-економічні інтереси КНР в Боливарианській Республіці Венесуэла на прикладі енергетичного сектора. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/torgovo-ekonomicheskie-interesy-knr-v-bolivarianskoj-respublike-venesuela-na-primere-energeticheskogo-sektora/viewer> (дата звернення: 14.03.2020).
29. Канаев Е. Імміграційна політика в ХХІ столітті: Приклад США // Актуальні проблеми Європи, 2018. № 1. С. 58—76.
30. Кодзоев М. Реформи на Кубі в умовах погіршення стосунків з США // PolitBook. 1018. № 3. С. 92—111.
31. Конопка Н., Костів Б. Проблеми енергетичної залежності держав Центральної Америки і Карибського басейну // Політичне життя. 2018. № 2. С. 118—124. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pollife_2018_2_21.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
32. Константинова Ю., Авер'янов В. Участь Венесуели в інтеграційних процесах у Латинській Америці // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. 2016. Вип. 16. С. 256—264.
33. Косміна В. Латинська Америка після лівого повороту: нові виклики // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2017. Том 28 (67). № 2. С. 52—59. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28\(67\)_2_12.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/UZTNU_istor_2017_28(67)_2_12.pdf) (дата звернення: 14.03.2020).

34. Мартынов Б. Бразилия на мировой арене. Внешняя политика Партии трудящихся // Свободная мысль. 2014. № 1. URL: http://www.intelros.ru/pdf/svobodnay_misl/2014_01/3.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
35. Педанов Е. «Правый дрейф» в Латинской Америке // Международная жизнь. 2018. № 10. С. 10—22.
36. Плевако І. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики України на сучасному етапі (на прикладі динаміки торгово-економічних відносин із країнами МЕРКОСУР) // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2011. Випуск 28. С. 38—52. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/VLNU_Mv_2011_28_6.pdf (дата звернення: 14.04.2020).
37. Політичні відносини між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/339-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
38. Політичні відносини між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/152-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju> (дата звернення: 14.03.2020).
39. Політичні відносини між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/406-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju> (дата звернення: 14.03.2020).
40. Політичні відносини між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/477-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
41. Попова Л. Проблемы обеспечения региональной безопасности в эпоху глобализации: опыт латиноамериканских государств // Национальная безопасность. 2016. № 1. С. 49—55.
42. Сафронова Е. Венесуэльский кризис власти: позиция КНР. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/venesuelskiy->

- krizis-vlasti-pozitsiya-knr/viewer (дата звернення: 14.03.2020).
43. Современная организованная преступность в Латинской Америке и странах Карибского бассейна // Отв. ред. Б. Мартынов. М. : Издательство «Весь Мир». 2017. 272 с.
 44. Сударев В. Территориальные конфликты не уходят в прошлое // Латинская Америка, 2019. № 1. С. 77–87.
 45. Тайар В. Европейский Союз и Латинская Америка: межрегиональное экономическое взаимодействие в XXI веке // Актуальны проблемы Европы. 2018. № 3. С. 23–43.
 46. Ткач А. Роль «м'якої сили» в зовнішній політиці Бразилії (на прикладі відносин США та БРАЗИЛІЇ) // Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія “Політичні науки”). 2016. № 1 (80). С. 93–97. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnadu_2016_1_17.pdf (дата звернення: 14.03.2020).
 47. Ткач А. Роль співробітництва США та Бразилії в Латиноамериканському регіоні // Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія “Політичні науки”). 2016. № 2 (81). С. 80–85. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/70/files/ee412e98-d78b-4764-92bf-414796ded96c.pdf> (дата звернення: 14.03.2020).
 48. Ткач О., Костів П. Політична модернізація в Латинській Америці: від авторитаризму до демократії [Текст]: монографія. К. : Ун-т «Україна», 2012. 331 с.
 49. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Аргентиною. URL: <https://argentina.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-ta-argentina/340-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-argentinoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 50. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Бразилією. URL: <https://brazil.mfa.gov.ua/posolstvo/153->

- torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-brazilijeju (дата звернення: 14.03.2020).
51. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Кубою. URL: <https://cuba.mfa.gov.ua/posolstvo/408-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kuboju> (дата звернення: 14.03.2020).
 52. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Мексикою. URL: <https://mexico.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/478-torgovelyno-jekonomichne-spivrobotnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-meksikoju> (дата звернення: 14.03.2020).
 53. Улугова Х. Трамп и «кубинское наследие» Обамы // Вестник МГИМО. 2017. № 2 (53). С. 195—207.
 54. Хейфец В. Центральная Америка и Россия: перспективы экономического и политического сотрудничества // Актуальные проблемы экономики и управления. 2016. № 4. С. 137—145.
 55. Черкас Б., Новицька Н. Гуманітарний чинник у зовнішній політиці США в карибському регіоні. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2833/2541 (дата звернення: 14.03.2020).
 56. Чупрін р., Ленда Ю. Венесуела в системі геополітичних відносин в Південній Америці на початку ХХІ ст. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/107121/102098> (дата звернення: 14.03.2020).
 57. Шинкаренко А. Венесуэла в поисках выхода из системного кризиса // Латинская Америка. 2020. № 1. С. 97—107.
 58. Яковлев П. Латинская Америка на мировой геополитической карте // Вестник РУДН. Серия: Международные отношения. 2015. Т. 15. № 4. С. 20—28.
 59. Яковлев П. Венесуэла: кризис эпохи конфликтной многополярности // Перспективы. 2019. № 1. С. 38—52. URL: http://perspektivy.info/upload/iblock/a59/1_2019_2.pdf#page=38 (дата звернення: 14.03.2020).
 60. Яковлев П. Латинская Америка: возможен ли рывок в развитии? // МЭМО. 2019. Т. 63. № 3. С. 94—103.

61. Яковлева Н. Аргентина и Испания: давние отношения и новые ожидания // Актуальные проблемы Европы. 2018. № 3. С. 113—130.
62. Яковлева Н. Политика «открытых дверей» по-аргентински // Латинская Америка. 2017. № 3. С. 15—28.
63. Atkins G. Handbook Of Research On The International Relations Of Latin America And The Caribbean. London : Routledge, 2018. 428 p.
64. Compromiso de Mar del Plata. URL: <http://www.oas.org/juridico/spanish/Docu4.htm> (дата звернения: 14.03.2020).
65. Jacqueline Anne Braveboy-Wagner J. A., Braveboy-Wagner J. The Caribbean In World Affairs: The Foreign Policies Of The English-speaking States. London : Routledge, 2019. 244 p.
66. Latin America Risk Report. URL: <https://boz.substack.com/p/latin-america-risk-report-27-september> (дата звернения: 14.03.2020).
67. Plan de acción sobre cooperación hemisférica para prevenir, combatir y eliminar el terrorismo. URL: <http://www.oas.org/juridico/spanish/Terro1.htm> (дата звернения: 14.03.2020).

Навчальне видання

**Гаврилова Ніна Василівна
Булик Максим Володимирович
Гільченко Олена Леонідівна
Константинова Юлія Василівна**

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ
АМЕРИКИ**

Навчальний посібник для студентів вищих навчальних
закладів

В авторській редакції